THE PORTRAIT OF ISTANBUL IN 1922 AS EXTRACTED FROM AYDEDE (MAN IN THE MOON) COMICS PERIODICAL

AYŞE YAZICIOĞLU

BOĞAZİÇİ UNIVERSITY

2010

THE PORTRAIT OF ISTANBUL IN 1922 AS EXTRACTED AYDEDE (MAN IN THE MOON) COMICS PERIODICAL

Thesis submitted to the
Atatürk Institute for Modern Turkish History
in partial fulfillment of the requirements for the degree of

Master of Arts

by
Ayşe Yazıcıoğlu

Boğaziçi University
2010

CONTENTS

CHAPTER 1:
INTRODUCTION.....1

CHAPTER 2: HISTORICAL BACKGROUND……..…..40

CHAPTER 3: LIFE STORY OF REFİK HALİD KARAY.....…...67

CHAPTER 4: THE PORTRAIT OF ISTANBUL IN 1922

AS EXTRACTED FROM *AYDEDE*.…….…….……98

CHAPTER 5: CONCLUSION…….…….....159

REFERENCES…….…….154

APPENDICES……..…….168

A. INDEX OF *AYDEDE*……..……..…..168

B. TRANSLATION OF "NAKŞ-I
"BERÂB"…….……..…..307

An abstract of the Thesis of Ayşe Yazıcıoğlu, for the degree of Master of Arts from the Atatürk Instıtute for Modern Turkish History to be taken

October 2010.

Title: The Portrait Of Istanbul In 1922 As Extracted From Aydede (Man in the Moon) Comics Periodical

This thesis scrutinizes the portrait of Istanbul as extracted from *Aydede* comics periodical. *Aydede* is a political comics periodical published during the Armistice period. The political, social and economic developments of Istanbul were examined by searching the articles and the cartoons of *Aydede*. In this context, the Armistice period and the life story of Refik Halid were put in the background of the main question. The conclusion of the thesis consists of the rapid and deep social changes and the response of *Aydede* comics periodical to the issue, the daily problems of the residents of Istanbul, how the different groups were affected by the economic distress and the criticism towards to the notables of politics and literature.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde Yüksek Lisans derecesi için Ayşe Yazıcıoğlu tarafından Ekim 2010'da teslim edilen tezin özeti.

Başlık: Aydede dergisinden İstanbul'un 1922 Yılındaki Portresi

Bu tez 1922 yılında Refik Halid Karay tarafından çıkarılan *Aydede* dergisinden görülen İstanbul portesini incelemektedir. İstanbul'un işgal yıllarında çıkarılan *Aydede* bir siyasi mizah dergisidir. İstanbul'da yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler, derginin yazı ve karikatürleri incelenerek anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, İstanbul'un işgali ve Refik Halid Karay'ın hayatı da bu ana sorunun arka planına yerleştirilmiştir. İstanbul hükümetinden yana olan Aydede dergisinde mütareke döneminde derinleşen ve hızlanan toplumsal değişim ve buna duyulan tepki, İstanbul halkının gündelik hayatında yaşadığı sıkıntılar, ekonomik sorunların farklı kesimleri nasıl etkilediği, siyaset ve edebiyat dünyasının önde gelen kişilerine yöneltilen eleştiriler ve siyasi çekişmeler bu tezin sonuçlarını oluşturmaktadır.

FIGURES

1. Sedat Simavi the editor in chief of *Güleryüz* (Smiling Face)
2. Aydede concert due to the celebration of sixth month
3. Anberlin Ağa
4. The author of *Çalıkuşu* (Scubbird)
5. Our artist Mr. Rıfkı
6. Beat well on hink's coffee
7. In the restaurant
8. No name
9. A thought
10. Outcomes of the Second Constitutional Period
11. Bayram parade in one of the streets of Istanbul
12. Arrivals in Üsküdar port
13. Harashos
14. No name
15. The joy of Ramadan nights
16. The latest system
17. The language of the wind
18. Complain about winter clothes
19. Samples of covering
20. The privilege of women
21. *İyi saatte olsunlar* (Let the good times roll)
22. It is mutual
23. Once upon a time the ladies only talked about
24. A feminist husband
25. Course on strike
26. Impacts of manners
27. Some phases from the horse races held on Sunday
28. The issue of the reduction of salaries
29. Between the graduates
30. Where is the real danger of death?
31. Selected faces from Kadıköy port
32. Where and how do we improve?
33. In connection with the robberies
34. The committee against the struggle of communicable diseases gives money to those who brings mice
35. Tiredness of strikes
36. The leader of the strikes
37. Convenient and opponent thoughts
38. Legal larceny
39. No name
40. Tea party at the Cercle D'Orient
41. Enthusiasm and joy in Taksim
42. While the King of Greece was visiting the hospitals
43. In connection to the reply
44. The behavior of the owner of Peyam after the victory would be obtained
45. A response

46. An adventure
47. Expectations
48. The latest developments of the last weeks

CHAPTER 1

INTRODUCTION

The essence of this study is based on the portrait of Istanbul with respect to *Aydede* comics periodical published in 1922. While gathering the necessary data concerning this thesis, *Aydede* comics periodical were my primary resources. First of all, so as to grasp the content of *Aydede*, I closely looked into the index of the magazine, and translated it from Ottoman Turkish to Modern Turkish. I incorporated each and every title and its author into my index. Secondly, I translated all the contents of the figures within the index. *Aydede*'s leading column is called as "Nakş-ı Berâb", and written by Refik Halid Karay. The column is signed Aydede (Man in the Moon) as a pseudonym. There are eighty-nine issues of "Nakş-ı Berâb" in all in *Aydede*. Only in sixty-second issue there is no "Nakş-ı Berâb" (this issue's front page covers the celebration of Ramadan and Halid's column is placed on the front page). I also added eighty-two articles of all these eight-nine leading columns. I came to the conclusion that it would be wiser to write on the portrait of Istanbul as it was presented in "Nakş-ı Berâb." While writing my thesis besides my primary resource, my secondary resources consisted of academic research, memoirs and articles written in the Armistice period.

In the Introduction chapter, I present my organization and my research process briefly. Some secondary resources enlightened my path while writing each chapter. In the Introduction, Mustafa Apaydın's work guided me most. Turgut Çeviker's research on the history of Turkish caricatures was also beneficial. I covered the policy, the content and the staff of *Aydede* in the Introduction.

The second chapter covers the political, economic and social background of Istanbul during the Armistice. The purpose of this section is to give informative historical facts and enlighten my audience about Istanbul under occupation. The circumstances under which *Aydede* was published are investigated. It was significant to understand those conditions because they are mostly reflected in *Aydede*. While working on this chapter, the memoir of Refik Halid Karay, *Minelbab İlelmihrab* (From the Beginning to the End), helped me a lot. As academic research, N. Bilge Criss' and Clarence Richard's books and Prof. Zafer Toprak's various articles on the Armistice were the main secondary resources of the chapter.

The third chapter covers the life story of Refik Halid Karay. As the owner of *Aydede*, and the author of the "Nakş-ı Berâb" (Scripture on the Water), Refik Halid Karay's life story is a valuable source for my thesis. He was also an important figure during the Armistice period as a writer, an opponent of the Committee of Union and Progress (henceforth CUP), and as manager of the Post and Telgraph Office. Even though his whole life is covered in this chapter, the focus is on the Armistice period. His experiences during the Armistice period, the reasons why he became an opponent of the Committee of Union and Progress (İttihad ve Terakki, henceforth CUP), and

how he published *Aydede* periodical are all crucial for the background of this study.

In the last chapter of the thesis, I examined how Istanbul was portrayed in the "Nakş-ı Berâb" and in the cartoons of *Aydede*. Karay's topics vary from politics to urban problems; however, my intention is to focus on the urban issues that he covered in his articles. He also informs the audience about Istanbul even in his political writings. Thus, each issue was significant during my research. The cartoons also helped me to comprehend the circumstances of Istanbul in 1922. The cartoons mostly follow the same path with Refik Halid's leading column. I utilized 48 cartoons and placed them in my chapter. The issues of the cartoons were compatible with the articles I chose for the thesis. The articles and the cartoons were my primary resources and I tried to contribute to the literature through my own analysis.

Aydede Comics Periodical

The main question of my thesis is that what kind of portrait Istanbul portrait is presented from *Aydede* and "Nakş-ı Berâb", the leading article of *Aydede* by Refik Halid Karay. *Aydede* was an objective and well-spoken comics periodical published on Mondays and Thursdays between January 2, 1922 and November 9, 1922. Its owner and editor-in-chief was Refik Halid Karay. With a format of 29x40 cm, it was printed in Istanbul, Sabah printing house, Tan printing house[1]. As Hasan Duman states, *Aydede* was a comics and well-

[1] Hasan Duman, *Union Catalogue Of The Periodicals in Arabic Script in the Libraries of Istanbul* (Istanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi İslam Konferansı Teşkilatı, 1986), p. 32.

spoken periodical consisting of articles, poems, stories, plays and cartoons. It was published for ninety issues and consisted of four pages. The magazine had no cover page. At the end of the fourth page, Refik Halid Karay's name was written as the owner and the manager of *Aydede*.[2] But after the 78th issue it was written as: "the manager in charge is Kazım."[3]

Aydede was published in one of the most significant periods in the history of Istanbul: the Armistice. This period lasted almost five years and witnessed the occupation, struggles, immigrations, betrayal, illnesses, poverty, entertainment, and depression. Under these circumstances, humor had more to unravel, not merely to make people laugh. Firstly, the comics were a tool to overcome the censorship applied by both the Allied forces and the Istanbul government. Due to the heavy censorship over the texts, the cartoonists had a mission to express the political considerations in their comics. On the other hand, the cartoonists also focused on the social developments to eliminate the censorship. The comics itself had a "pioneer" in the Armistice press. Secondly, as a newly-emerging hobby, comics were gaining in importance. As François Georgeon states, during the collapse of the Ottoman Empire, the form of humor that was connected to the traditions, religion and performing in public changed and evolved into a judgmental, distant, civilized and secularized form of humor.[4]

After the declaration of the Second Constitution, the press was reborn. The Hamidian era had passed with its heavy censorship of Sultan Abdülhamid

[2] *Aydede,* i: 1 -78, p. 4, İstanbul: Sabah Matbaası, 1922.

[3] *Aydede,* i: 78 – 90, p. 4, İstanbul: Sabah Matbaası, 1922.

[4] François Georgeon, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Gülmek Mi?. Doğu'da Mizah* (Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007), p. 98.

II over the press and the Second Constitutional era meant "freedom" for everyone and every establishment, including press. Humor also flourished during this era and it is possible to consider that there was continuity from the Second Constitutional era to the Republic. It is also possible to state that the humor of the Armistice period inherited its cartoonists and publications from the previous era and developed them in the context of issues and drawing.

Refik Halid Karay defined humor as: "It is not correct to limit the issues of humor. Humor must deal with everything, every case and every issue. Merely, it should not be so degrading or humiliating."[5] I consider that Refik Halid gave the statement above after he returned to Turkey in 1938. He was beaten up enough because of his "naughty" pen. However, as he states, *Aydede* covered political, social, economic issues together. It had a comprehensive content. On the other hand, as it was an opponent comics periodical, censorship was out of question. *Aydede* was the comics periodical of its own time and environment. Before the invention of television and mass media, politicians needed the comics to be recognized with their figures.[6] Reversely, with the comics, we recognize the historical persons. *Aydede* comics periodical allows us meet the Istanbul of 1922.

Aydede was headed with the initiative of Refik Halid Karay. His income, which came from *Sabah* (Morning) and *Alemdar* (Flag Man) dailies, was inadequate for his living. Erol Üyepazarcı adds that Mihran Efendi, the owner of the printing house which published *Sabah* and *Alemdar* (where Refik

[5] Hilmi Yücebaş, *Türk Mizahçıları, Nüktedanlar ve Şairler* (Istanbul: Orhan Mete ve Ortağı Kol. Şti. Matbaası, 1957), p. 6.

[6] Levent Cantek & Levent Gönenç, "Karikatürün Sosyal ve Siyasal Olayları Etkileme Gücü Üzerine," Toplumsal Tarih , no. 193 (January 2010), p. 28.

Halid was writing columns then) was a very parsimonious person. Refik Halid was unsatisfied with his salary.[7] While he was thinking for a solution, he had the idea of printing his own paper. Refik Halid acquired permission from the censorship office to publish *Aydede* with the help of Monsieur Feuillet, his teacher from Lycée de Galatasaray. *Aydede* started its publication on January 2, 1922.

The Content of Aydede

Aydede reflected the political attitude of Refik Halid Karay. His political consideration will be discussed in Chapter 3. However, briefly, he had been an opponent of the CUP since the Second Constitutional era. In the Armistice period, he was against the National Struggle, considering it as a Unionist project which contained an obstacle for establishing the best peace conditions with the Allied forces. He was one of the founders of the Freedom and Entente Party and worked for the government during Damat Ferit Pasha governments. *Aydede* reflected this political stand. Not all of the writers or the cartoonists supported this political attitude, but Ahmet Rıfkı and Osman Cemal Kaygılı were mainly together. However, *Aydede* stood out as the main side of the humor press in the Armistice. According to Ferit Öngörern, *Güleryüz* (Smiling Face) comics periodicals of Sedat Simavi supported the National Struggle. *Güleryüz* was the rival of *Aydede*. Nevertheless, *Aydede* was luckier because it

[7] Erol Üyepazarcı, "Refik Halit'in "Aydede"si ile "Milli Mücadele" ve "Milliciler," Müteferrika Periodicals, no. 2, (Spring 1994), p. 136.

had received a legacy from *Kalem* (Pen) and *Cem*, the famous comics periodicals of the Second Constitutional era.[8] The political attitude of *Aydede* was sharp. Only when the victory of Ankara was certain, the content of the magazine change in favor of Ankara. However, it was too late for *Aydede* and Refik Halid Karay.

[9] Fig 1, Sedat Simavi the editor in chief of *Güleryüz*. *Aydede*, February 12, 1922.

On the cover page of *Aydede*, just below the logo, there was an identification of the magazine. According to its identity published on its first issue, on January 2, 1922 was:

Printing house and administration was: Sabah printing house, Bab-ı Âli Street, no: 7. Phone: Istanbul: 414.[10]

[8] Ferit Öngören, *Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicivi (1923 – 1983)* (Istanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1983), pp. 79-81.

[10] *Aydede* comics periodical, issue 1, January 2, 1922, p. 1.

Aydede described itself as: "A comics newspaper published on Mondays and Thursdays. Consult the administration for the issues about the newspaper. 100 para per issue. The subscription fee for Istanbul and the provinces is 250 per year. Subscription fee for foreign countries is 350 kuruş. The telegram address is: Istanbul – Sabah"[11].

Above the identification, there is the logo of *Aydede*, a silhouette of the historical peninsula lit by the moon. The moon is the side face of Refik Halid with his big nose and moustache. Nearby the logo there are floral decorations. These decorations are some of the most elegant parts of *Aydede* that were used to separate the texts from comics, or adorn the pages.

In the first article of *Aydede* and "Nakş-ı Berâb", Refik Halid announced the publication policy of *Aydede*. The title of the article was "On Occupation (*Meslek Bahsi*)". Refik Halid stated that *Aydede* would follow an objective policy.[12] His attitude against the Unionists and National Struggle is

---

[11] *Aydede*, Monday, January 2, 1922, p. 1.

Matbaa ve Mahal İdaresi Bâb-ı Âlî Caddesinde "Sabah" matbaası, numero:7

Telefon: İstanbul – 414

Pazartesi ve Perşembe günleri neşr olunur mizah gazetesi

Gazeteye aid hususat için idare memuruna müracaat edilir.

Nüshası: 100 paradır

Abone Bedeli: İstanbul ve Vilayetler için senelik: 250

Memalik-i ecnebiye için: 350

Telgraf adresi: İstanbul – Sabah.

[12] Mustafa Apaydın, *Türk Mizahında Bir Dönüm Noktası Aydede* (Adana: Karahan Kitabevi, 2007), p.42.

comprehensible, but it is surprising that he evaluated the *Hürriyet ve İtilaf Fırkası* (Freedom and Entente Party, henceforth FEP) as being in decline[13].

Refik Halid criticized Ankara in various ways, nevertheless, as Erol Üyepazarcı states; he never directly criticized Mustafa Kemal Pasha. On the other hand, Aka Gündüz, Yusuf Kemal Tengişenk, Halide Edip Adıvar, Celal

[13] *Aydede*, "On Occupation (Meslek Bahsi)", January 2, 1922, p. 1.

(...) If they ask me, just the way they had asked him (the camel):

- Do you prefer unionism or (*itilafcilik*)? I will tell them, just like that wise camel, let God handle all three of them!

As you also know, A, the third is nationalism; is living a humdrum life on the plains of Ankara with never-ending excursions a pleasant idea? If unionism is a slope (itilafcilik), a descent; and nationalism is a desert, a flat plain. It is because of this that (*Aydede*), like a smart or wisened camel, is unwilling to go down either of these three roads, tired of these three travels and marches; and will follow a zigzag road, literary and humorous, thus a decent and entertaining road, dedicate itself to neither one nor the other, will hold the faults of both roads against them, in short will not carry the burden of any cameleer or caravan, keep his heart aloft and cheery...

Hereupon if they ask him:

- Do you prefer unionism, or (*itilafcilik*)? His answer will come as if they have spoken of slopes, descends and a never-ending desert:
- Let God handle all three of them! Let God temper those three!

(...) Onun gibi bana da:

- İttihadçılığı mı seversin, itilafçılığı mı? deseler o akıllı deve gibi: - Allah üçünün de hakkından gelsin! diyeceğim.

Malum A, üçüncüsü de millicilik, Ankara ovalarında bitip tükenmeyen seferlerle yeknesak yaşamak da sanki hoş bir şey mi? İttihadçılık yokuş, İtilafçılık iniş ise millicilik de çöl, düzlük ovadır. İşte bu hikmete mebnîdir ki (Aydede) akıllı veya akıllanmış deve gibi bu üç yola da hevessiz, bu üç gidişten ve yürüyüşten de bezgin, zikzaklı bir yol, bir edebi ve mizahi, yani nezih ve eğlenceli bir yol takip edecek, ne onu, ne bunu, ne ötekini benimseyecek, her yolun kabahatini yüzüne vuracak, hülasa hiçbir şahsın, hiçbir deveci ile hiç bir kervanın yükünü sırtında taşımayacak, gönlünü ferah ve neşeli tutacak...

Binâenaleyh ona:

- İttihadçılığı mı seversin, yoksa itilafçılığı mı? diyecek olurlarsa, yokuşdan, inişden ve sonu gelmez çölden bahsedilmiş gibi vereceği cevap şu olacaktır:

- Üçünün de hakkından Allah gelsin! Üçünü de Allah ıslah etsin!

Nuri, Yunus Nadi, Rıza Nur, Tunalı Hilmi, Ahmet Ağaoğlu, Ziya Gökalp, Câmi Bey were his targets.[14]

The political attitude of *Aydede* was determined by Refik Halid Karay, but the writers and cartoonists did not have to follow it. Nevertheless, they contributed to *Aydede* by the criticizing economic problems, public issues, and individuals.

Mustafa Apaydın states that the concept of humor in *Aydede* was "decent and entertaining." Moreover, *Aydede* helped Turkish cartoonists to develop themselves in the Western style. *Aydede* was an urban comics periodical and reflected the social life and urban problems of Istanbul. *Aydede* gave priority to the intellectual and political conflicts without verbal sarcasm and aimed at amusing its readers.[15] Refik Halid Karay was very pleased with the sales of *Aydede.* Unfortunately exact figures about the sales are not available. On the other hand, considering its audience, it would be very interesting to know the data.

According to Mustafa Aypaydın, 1097 articles were published in *Aydede*. 300 of them were about current political developments. There were 114 articles on the National Struggle. The articles against the Unionists were about 55 in number. The articles on the FEP were surprisingly more than the articles on the Unionists, 64. Apaydın states that 34 of the articles were published after the victory of Ankara.[16] Thirty of those articles discussed the

[14] Erol Üyepazarcı, "Refik Halit'in 'Aydede'si ile 'Milli Mücadele' ve 'Milliciler'". *Müteferrika* periodicals, no 2 (Spring 1994), pp. 139, 140.

[15] Apaydın, pp. 43-46.

[16] Ibid., pp. 48 – 49.

FEP directly. Apaydın also stated that FEP was criticized in *Aydede* due to its political inability.[17]

Beside political issues, the press, works of municipality, women and gender, Harashos, strikes, and economic decline were the main topics receiving focus in *Aydede*. The writers and cartoonists did not hesitate to sharpen their pens against women. The women and gender issue was evaluated as a part of modernization. The contemporary women, who wanted to work and dress in accordance with fashion were the natural targets of *Aydede*. The new marriages, cheating husbands and wives, and the motherhood were also criticized. They were all seen as part of the corruption in society. The inadequate facilities of the Municipality were criticized by *Aydede*. According to Mustafa Apaydın, 50 articles were published about the problems there. The main problems were about the debts of the municipality, controlling the street venders, roads, bridges, gas storages, and flooding of Golden Horn.[18]

Another significant issue discussed in *Aydede* was the press, current developments and its members. The arguments within the members of the press, political debates, the Congress of the Press Union were the main issues. As Apaydın states, of course, the papers or the journalists supporting the National Struggle were criticized more than others. However, Ali Kemal, Mihran Efendi and Pehlivan Kadri the owner of the *Alemdar* were also the targets of *Aydede*. A column called the "*Matbuat Âlemi*" (Press World) consisted of gossip and events in a humor format. Celal Nuri, the owner of *İleri*

[17] Ibid., pp. 64 - 65.

[18] Ibid., p. 160.

(Front Part) daily and Aka Gündüz, the owner *Peyam-ı Sabah* (The Morning News), in Ankara were the most criticized journalists. During 1922, Celal Nuri was a member of the Parliament. *Aydede* published approximately 30 articles about him. Ali Kemal also appeared in *Aydede* often. He was supported during the strike in the University (*Darülfünun*) and the elections of the Congress of the Press (Hüseyin Cahit was elected President) by *Aydede*.[19]

The content of the comics was compatible with the content of the articles. The main issues were the National struggle, political developments, strikes, the effects of economic decline, women and gender, Russian immigrants (Harashos), journalists, individuals (politicians, civil officers, soldiers, artists) and social gatherings. First of all, on the political issues, Rıfkı was the only cartoonist who directly targeted Mustafa Kemal Pasha. As a matter of fact, he was the only cartoonist who drew Atatürk in *Aydede*. According to his cartoons, the Ottoman soldier symbolizes Ankara and it is the party who wanted the continuity of the war. In the cartoons the Unionists were criticized for being baleful, and the FEP seemed to have no ability to do anything. Comics criticizing the Second Constitutional era also appeared in *Aydede*. Economic decline was one of the most important issues of the cartoons. In 1922, the salaries of civil officers were cut by 20 percent. The comics also criticized the economic shrinkage in the life of the officers, who got retired earlier and were called as "*mecburi mezun*" (compulsive graduates). This was also a significant issue in *Aydede*.

Women and the gender issue was the most entertaining issue in the comics. The women are shown liking flirt, spend their time in the city and have

[19] Ibid., p. 137, 138, 143, 149.

rich husbands. The cartoonists criticize the cheating issue; however, women were getting "naughtier." Comics also draw the departure of the Russian women. The White Russians, in fact, came to Istanbul in 1920 due to the revolution in Russia. In 1922 they were about to leave Istanbul. Their deep impact on the society was one of the hottest issue of both cartoons and texts.

The comics also covered the fashion, criticizing women who wore revealing clothes and the "jersey" material that women wore to cover their heads and bodies. A clingy material, jersey showed the body of women in detail. The comics also used children to criticize the change in the relations between men and women.

The comics covered the social gatherings in some locations. The horseracing in Veliefendi appeared several times. The life on Büyükada, traveling by steamboats and locations such as Moda and Kalamış were also covered. One of the most significant political gatherings covered in the comics was the tea party of the FEP in the Circle D'Orient. The strike in the University appeared in the figures. The trolley and education strikes were also covered. The trolley strike was one of the hottest issues.

The comics covered the issue of changing occupations. According to the comics, robberies and rat invasion were the current problems of Istanbul.

Some individuals also appeared in *Aydede* such as Izzet Pasha, Ziya Pasha, the Chief of Police, Rıza Tevfik, Lütfi Fikri, Reşat Nuri Güntekin, and the artists of Darülbedayi. The press was also covered in the comics of *Aydede*. The trial between Ali Kemal and Lütfi Fikri was given space.

After the independence of Izmir, the comics noted that the Turkish flags had started to hang in Istanbul from the buildings. The comics followed a closer perspective on the National Movement after the independence of Izmir.

A regular humor periodical has two kinds of incomes: subscription and advertisements. The advertisements in *Aydede* consisted of small texts written like stories.[20] The advertisers varied from different sectors. The pharmaceutical industry, cigarette paper producers (*Kibar-ı Âlî*), prét-a-porter stores (*Arif Zeki Bey, Ertuğrul Store*) were among the advertisers of *Aydede* magazine.

The Staff of *Aydede*

The editorial staff of *Aydede* was separated into two: writers and cartoonists. There were well-known writers and cartoonists working on the staff. Among the writers were Refik Halid Karay, Abdülbaki Fevzi, Reşat Nuri Güntekin, Selami İzzet Sedes, Halil Nihat Boztepe, Fazıl Ahmet Aykaç, Osman Cemal Kaygılı, Yusuf Ziya Ortaç, Güzide Sabri, Orhan Seyfi Orhon, Ercüment Ekrem Talu, Enis Behiç Koryürek, Vedat Bengü, Rıza Tevfik, and Mahmut Sadık. Amongst the cartoonists were Ahmet Rıfkı, Ahmet Münif Fehim, Mehmet

---

[20] "A Conversation," *Aydede* 3, (1922), p.4.

A Conversation

- Sister, what a perfect dress.... Where did you get this elegant cloth? - From (Ertuğrul)... - What about this elegant blouse? - The same place... –This beautiful hand bag? – Same as well. What about those thin stocking? – Same as well - You surely didn't get these cute shoes from there as well? -My lady, anything on me aside from what God has created was bought from the (Ertuğrul) store!

Bir Muhavere
- Hemşire, ne mükemmel kyafet… Bu latif kumaşı hangi mağazadan aldınız? - (Ertuğrul)dan…
- Ya bu zarif bluzü? – Onu da oradan… - Şu nefis el çantasını? – Keza! – Peki bu incecik çorapları? – Onları da – Bu cici iskarpinlerinizi de oradan aldınız A? Azizem, Allah'ın yarattığından başka üzerimde ne varsa hep (Ertuğrul) mağazasından alınmıştır!

İzzettin, Ratip Tahir Burak, Ramiz Gökçe, M. Mim Kemal, Mümtaz, (Hasan) Fahrettin, (Hasan) Rasim Us, Haydar Şevket, Refik, Fikri, Mazhar Nazım Resmor, Salahattin, Zeki Cemal Bakiçelebioğlu, İsmail Hakkı, Hüsamettin Haşim, Fikret, Mahmut Esat, Muhittin, Şerafettin, Nissa, Cemal, A (Elif), Kazım, Saim and Cemil Cem.[21]

[22] Fig. 1 Aydede concert due to the celebration of sixth month. Rıfkı, Aydede, July 3, 1922.

Rıfkı's figure above illustrates the celebration of the sixth month of *Aydede*, showing the significant staff of the magazine including creative and administrative people.

1. Artist Haydar Bey
2. Osman Cemal Bey
3. Artist Salahattin Bey
4. Abdülbaki Fevzi Bey
5. The Manager of Administration Ali Ulvi Bey
6. Artist İsmail Hakkı Bey

[21] Apaydın, p. 41.

7. Artist Ahmet Münif Bey
8. Artist Rıfkı Bey
9. Artist Ramiz Bey
10. Mihran Efendi
11. Philosopher
12. Printing Machinist
13. Owner of *Aydede*

The cartoonists were called "artist" at *Aydede*. Therefore, all of the artists above are the cartoonists of the magazine. Rıza Tevfik, the Philospher, is also represented as a member of staff of *Aydede*, though he didn't write often. Abdülbaki Fevzi and Osman Cemal are recognized as the main contributors. On the other hand, it is surprising not to see Yusuf Ziya Ortaç in the cartoon. Mihran Efendi, the owner of the printing house, Ali Ulvi Bey and the printing machinist were from the administration.

I mentioned the names of editorial staff of *Aydede* above. Their work and contributions to the periodical will be discussed below.

The Writers of *Aydede*

Refik Halid Karay

Refik Halid Karay was the most significant writer at *Aydede*. He wrote the leading article, "Nakş-ı Berâb" (Scripture on the Water) on every issue. He signed it as Aydede (Man in the Moon), his pseudonym. According to Mehmet Semih, Refik Halid's nicknames were *Aydede, Kirpi* (Hedgehog), *Kirpi-i natüvan* (Weak Hedgehog), *Dürenda, Mübeccel Halit,* Refik Halid, *Vakanüvis*

(Chronicler).[23] He used *Aydede, Kirpi* (Hedgehog), and Refik Halid in *Aydede*. According to the secondary resources he also wrote anonymous articles. He used Kirpi (Hedgehog) nickname from the Second Constitutional era. The book *Kirpi'nin Dedikleri* (What the Hedgehog Said) consists of his articles signed Kirpi (Hedgehog).[24] According to Erol Üyepazarcı, Refik Halid wrote almost half of *Aydede*. He also wrote anecdotes such as "*Kadınlara Dair*" (About Women), "*Gazetelere Dair*" (About Newspapers), "*Anadolu'ya Dair*" (About Anatolia)[25].

Mustafa Apaydın states that Refik Halid's articles made up of 20 percent of the magazine. The space of his writings covered more than 20 percent of the total space. Those writings varied in different literature styles. Even though he chose a plain text style for his humor content, he also wrote out memoirs, stories, interviews, and theatre plays. All of his writings were about political, social, economic and urban problems, whether they are different types of writings such as plays or interviews.

Refik Halid has 27 writings articles as Kirpi (Hedgehog), and 65 writings signed Refik Halid. He has 109 articles signed Aydede (Man in the Moon) including his leading articles, "Nakş-ı Berâb."

The Hedgehog articles were published on the second or third pages of *Aydede*. As Mustafa Apaydın says that nine of his article signed Kirpi (Hedgehog) were humour stories about women, fancy of fashion, the motherhood of contemporary woman, and the disappearance of love.

---

[23] Mehmet Semih, *Türk Edebiyatında Mahlaslar, Takma Adlar, Tapşırmalar ve Lakaplar* (Istanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1993), p. 47.

[24] See Refik Halid Karay, *Kirpinin Dedikleri* (Istanbul: Semih Lütfi Kitabevi, 1940).

[25] Üyepazarcı, p. 137.

The articles signed as Refik Halid mostly consisted political issues. However he preferred to expose his counterparts such as Aka Gündüz, Cavit Bey, Hüseyin Cahit Yalçın, Celal Sahir, and Abdullah Cevdet. He also wrote against the National Movement and its leading staff.[26]

Refik Halid was in defiance with his sense of humor, but what was he chiefly against? He remarks as follows in his novel *Istanbul'un Bir Yüzü* (An Aspect of Istanbul): "(...) Even I should have continued to wander from one mansion to the next. That was the right thing to do for the order of the world, the good of the country, and in name of Istanbul's beauty! The old times were the best fit for all of us! (...)".

These sentences, on the last page of this novel, finished in the first days of the Armistice, are substantial. Belonging to one of the noble families of the Hamidian era, Refik Halid had grown up with the education of that era. Despite loving fun, traveling, entertaining his friends and even drinking, he had a personality that preserved social hierarchy and order, and was loyal to traditions with the old manners his family had taught him. Therefore he opposed the rapid political, economic and social changes that came with the declaration of the Second Constitution, and even was enraged at the CUP's implementation by force. Socially, in accordance with the concept of freedom, society moving from the interior to the exterior in terms of location, the former rich section being replaced by the new, distancing from the former culture and manners, the development of new concepts and all of those taking place simultaneously and swiftly caused Refik Halid to display discomfort. He

[26] Apaydın, p. 15.

almost held a camera to the city life. While complaining of how packed and crowded the trolleys were, he did not really question why the city had to travel from one end of the city to the other every day. The real problem his sarcastic writing addressed, was resisting this change. While Refik Halid had a contemporary mind and lifestyle, the traditions he had inherited from the Hamidian era caused him to want to maintain them in an elitist attitude.

His Main Works

Stories: "*Memleket Hikâyeleri"* (Country Stroies) (1919), "*Gurbet Hikâyeleri*" (Abroad Stories) (1940)

Novels: *İstanbul'un Bir Yüzü* (An Aspect of Istanbul) (1920); *Yezid'in Kızı* (The Daughter of Yezid) (1939); *Çete* (The Band) (1940); *Sürgün* (The Exile) (1941); *Anahtar* (The Key) (1949); *Bu Bizim Hayatımız* (It's Our Life) (1950); *Nilgün* (1950-1952); *Yeraltında Dünya Var* (There is a World in the Underground) (1953); *Örümcek* (The Spider) (1953); *Bugünün Saraylısı* (Today's Harem) (1954); *İkibin Yılın Sevgilisi* (Darling of Two Thousand Years) (1954); *İki Cisimli Kadın* (Two Bodied Women) (1955); *Kadınlar Tekkesi* (Women's Lodge) (1956), *Karlı Dağdaki Ateş* (Fire in the Mountain) (1956); *Dört Yapraklı Yonca* (Trefoil with Four Leaves) (1957); Sonuncu Kadeh (The Last Glass) (1965); *Yerini Seven Fidan* (Plant Loves Its Place) (1977); *Ekmek Elden Su Gölden (A Life of Ease)* (1980); *Ayın On Dördü* (The Fourteenthe Day) (1980); *Yüzen Bahçe* (The Swimming Garden) (1981).

Memoirs: *Minelbab İlelmihrab* (From the Beginning to the End) (1961); *Bir Ömür Boyunca* (Lifetime) (1990).

Narrative: *Üç Nesil Üç Hayat* (Three Generations Three Lifes) (1943)

Plays: *Kanije Müdafaası* (The Defense of Kanije) (1909); *Deli* (Insane) (1939) Humor: *Sakın Aldanma, İnanma, Kanma!* (Never Fall For, Never Believe, Never Get Fooled!) (1915); *Kirpinin Dedikleri* (What the Hedgehog Said) (1916); *Ago Paşa'nın Hatırası* (The Memoirs of Ago Pasha) (1918); *Guguklu Saat* (Cuckoo Clock) (1922); *Bir Avuç Saçma* (A Handful Nonsense) (1940).

Osman Cemal Kaygılı

Osman Cemal wrote in *Aydede* from the beginning until the end. He signed his articles mostly as Anber. According to Mehmet Semih, Osman Cemal used Anberlin (Anber), Osman Cemal, Osman Cemal Kaygısız, "***" and "**" as psuedonyms.[27]

Mustafa Apaydın states that Kaygılı was the second person that mostly contributed to *Aydede*. Despite his challenging life he was a person who had set his heart to literature. He wrote out to comic periodicals such as *Alay (Derision)*, *Güleryüz* (Debonair), *Ayine* (Mirror*), Aydede, Akbaba* (Vulture*), Zümrüd-ü Anka* (Phoenix)*,Papağan* (Parrot). His best known novel was called *Çingeneler* (Gypsies), published in 1935 in *Haber* daily. As Apaydın states, Osman Cemal wrote to *Aydede* from eighth issue on. He sometimes writes out four articles in one issue. He wrote poems plain strories, stories, and interviews. His signature was seen under columns tittled: "*Kadınlara Dair*" (About Women)", "*Onlar Gibi*" (Like Them), "*Mülakatlarımız*" "Our Interviews)", "*Matbuat Âlemi*" (The Press World), "*Çarşıya Pazara Dair*" (About the Marketplace)"[28].

[27] Semih, p. 47.

[28] Apaydın, p. 16, 17, 19.

Osman Cemal depicted the stories of the outskirts of Istanbul such as Karagümrük, Aksaray, and Etyemez. Nazım Hikmet appreciated him because of his writings that covered those places.[29]

His Main Works

Çingeneler (Gypsies) (1939); *Bekri Mustafa* (1944); *Aygır Fatma* (Stallion Fatma) (1944); *Sandalım Geliyor Varda* (My Boat is Coming) (1938); *Üfürükçü* (The Exorcist) (1939).[30]

[31] Fig. 2 Anberlin aga (anber ağa), one of our writers. Rıfkı, Aydede, April 20, 1922.

[29] Aziz Nesin, *Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı* (Istanbul: Adam Yayınları, 2004), p. 225.

[30] Ibid., p: 224.

Abdülbaki Fevzi

Mustafa Apaydın states that there is inadequate information about the life of Abdülbaki Fevzi. He was born in 1885 and worked as a teacher for a long time. He published his first poem in *Mizah* (Humour) magazine in 1921. During the Armistice he worked for various dailies and periodicals such as *Aydede*, *Zümrüd-ü Anka, Papağan, Pen (Kalem), Akbaba, Peyam-ı Sabah.*[32]

He was the author of "*Be-Tarz-ı Kudema*" which was composed of poems and mostly published on the front page. Seventy-two poems by Abdülbaki Fevzi published in *Aydede*. According to Apaydın, he usually focused on his poverty and criticized the period, journalists and writers. His poems were compatible with *Aydede*'s humor policy. His poems targeted mostly the enemies of *Aydede* and Refik Halid, such as Yahya Kemal and *Dergâh* (Dervish Lodge) periodical, Celal Nuri, Yakup Kadri, and Ali Kemal. He also seems to have been an opponent of the National Struggle in his at least ten poems. Besides politics issues and individuals, complaints about *Asrîler* (The Moderns), economic problems and social corruption appear in his poems[33].

Yusuf Ziya Ortaç

He was one of the most significant writers of *Aydede*. Mustafa Apaydın states that as a well-known humor writer, he signed his articles Yusuf Ziya, *Çimdik* (Pinch), *Kamber* (Faithful Servant) and *İzci* (Scout).

[32] Apaydın, pp. 20-21.

[33] Ibid., p. 20 – 23.

Born in 1895 in Istanbul, he learned French at his father's will. He worked as a teacher in various schools in Istanbul. He also worked as a civil officer in the Administration of Waterworks. He died in Istanbul in 1966.[34]

Yusuf Ziya mentions how he started to write for *Aydede* in his memoirs, *Bizim Yokuş* (Our Slope). According to him, Ulvi bey (also the manager of *Aydede*), asked Ortaç to write for the periodical, which was about to be published. He was, of course, willing to write, but also hesitant because Refik Halid was a master of humor. Yusuf Ziya started to write in *Aydede* beginning with the second issue and continued until the last issue. He said that Refik Halid was paid five liras for every kind of writing. According to Ortaç this was the best price during the Armistice, and Refik Halid was paid the fee of the writers during the printing process.

Ortaç quotes one of his memories about Refik Halid. This memory is significant because Yusuf Ziya claims that he wrote the article "Found its own Colors."[35] Nevertheless, that article was published under the "Nakş-ı Berâb", and signed as *Aydede,* which meant it was Refik Halid Karay who had written it. The article was published on October 23, 1922[36]. The article also consisted of a memory of Halide Edib. If it is not fictitious, Halide Edib was friend of Refik Halid. It seems that there was a contradiction here. As he mentions, he wrote his memoirs forty years after the Armistice.

Even though he was very happy when he saw the city covered with Turkish flags, Refik Halid was dead pale because he had heard that Ali Kemal

[34] Ibid., p. 24.

[35] Nakş-ı Berâb, Found Its Colur (Rengini Buldu)." Aydede Comics Periodical, October 23, 1922.

[36] See. Appendix B. *Aydede Comics Periodicals*, p: 442.

had keen lynched in İzmit.[37] This was the last time Yusuf Ziya and Refik Halid met. The dates also clash because the article was published on October 23, 1920 and Ali Kemal was lynched on November 6, 1920. There are almost two weeks between those two events.

Yusuf Ziya Ortaç published *Akbaba* (Vulture) with Orhan Seyfi Orhon after the Armistice ended. *Akbaba* was also a comic periodical published until the death of Yusuf Ziya in 1966.

Apaydın states that Yusuf Ziya penned forty-three articles with different nicknames. He also wrote in different styles, however his stories were the ones that were the most compatible with the policy of *Aydede*.[38] The last two issues of "Nakş-ı Berâb" were written by Yusuf Ziya under the pseudonym *Çimdik* (Pinch). Both consist of jokes[39].

His Main Works

Nikahta Keramet (The wonder of Wedding) (1923); *Beşik* (The Cradle) (1943); *Sarı Çizmeli Mehmet Ağa* (Mehmet Aga with Yellow Boots) (1956); *Gün Doğarken* (While the Sun was Rising) (1960); Portreler (Portraits) (1960); *Bizim Yokuş* (Our Slope) (1966).

Fazıl Ahmet Aykaç

He was born in 1884 in Istanbul. According to Mustafa Apaydın, he learned Persian and Arabic when he was a little boy. He graduated from Lycée

[37] Yusuf Ziya Ortaç, *Bizim Yokuş* (Istanbul, Akbaba Yayınları, 1966), pp. 83-86.

[38] Apaydın, p. 26.

[39] See. Appendix B. Aydede Comics Periodical, 89 – 99, pp: 448 – 451.

Français, studied architecture in Istanbul, and Law in Paris. He used to be a teacher at Lycée de Galatasaray and worked in *Düyun-u Umumiye* (Public Debt Administration) during 192 2 and 1923. He acted as Member of Parliament between 1929 and 1950. He passed away in 1967.

Apaydın states that his main popularity came from his pastiches. His sarcastic and humorous poems were published in *Diken* (Prickle), *Aydede, Güleryüz, Akbaba, Yeni Eğlence* (New Entertainment)*, Ayine, Zümrüd-ü Anka*. Fazıl Ahmet contributed to *Aydede* with twenty-four works. Three of them were prose, and the rest of them were poems. His work was compatible with the policy of *Aydede*. [40]

Rıza Tevfik praised Fazıl Ahmet and stated that if he would be a bit greater, he would be the "Voltaire of Turkey."[41]

His Main Works

Divançe-i Fazıl (Divan of Fazıl) (1913); *Harman Sonu* (The End of the Blend (1919); *Kırpıntı (*Chad) (1924); *Şeytan Diyor ki* (The Devil Says) (1927); *Tarih Dersi* (A History Class) (1928); and *Fazıl Ahmed* (1934)[42].

Selami İzzet

Born in 1896 in Istanbul Selami İzzet graduated from Lycée de Galatasaray and married the daughter of Mehmet Rauf. As Apaydın states, he was one of the writers for whom his artistic work was his only income. He worked in the main humor periodicals of the Armistice such as *Aydede*, *Güleryüz, Akbaba,*

[40]Apaydın, pp. 26 – 28.

[41] Nesin, p. 137.

[42] Ibid., p. 136.

Zümrüd-ü Anka. He signed his writings Selami İzzet or Kumru (Dove) in *Aydede*. He wrote nineteen items. After the independence of İzmir, he stopped writing for *Aydede*. His articles never got closer to the politics. He usually covered relations between men and women. His main concern was entertaining his readers.[43]

His Main Works

Geceye Aşık (In Love with the Night) (1922); *Aşkım Günahımdır* (My Love is My Sin) (1920); *Küçük Hanımın Kısmeti* (The Fortune of the Young Lady) (1933); *Okşanmayan Kadın* (An Uncaressed Woman) (1944).[44]

Orhan Seyfi Orhon

Orhan Seyfi Orhon was born in 1890 and graduated from the Law Faculty. As many of the writers, his main occupation was not writing. He was an officer and a teacher. At last he became a member of the Parliament in the 1946 and 1965 elections. He passed away in 1972. He used his own name and the pseudonym *Sis ve Hiç* (Fog and Nothing) while writing. He was a member of the literature group called *Beş Hececiler* (Five Syllabics). He was recognized as a supporter of the National Struggle. He published six poems and thirteen articles in *Aydede*. He signed four of them as Orhan Seyfi and nine of them as Fiske (Flick). He also preferred to write on relations between men and women.[45]

[43] Apaydın, p. 29.

[44] Nesin, p. 279.

[45] Apaydın, p. 30.

His main works: *Fırtına ve Kar* (Storm and Snow) (1919); *Gönülden Sesler* (Voices from the Heart) (1922); *Fiske* (Flick); Asri Kerem (The Contemporary Kerem) (1942); *Hicivler* (Ironies) (1950); *Düğün Gecesi* (The Wedding Night) (1957); *Dün – Bugün – Yarın* (Yesterday – Today – Tomorrow) (1943); *Kulaktan Kulağa* (Word of Mouth) (1943).[46]

Ali Haydar

Haydar wrote ten poems in *Aydede* and signed them as Ali Haydar. His poems covered the European way of life, poverty and war profiteers.[47]

Enis Behiç (Koryürek)

Born in 1892 in Istanbul, Enis Behiç graduated from the Faculty of Political Sciences as a top-student. In the Ottoman era he worked in the Ministry of Foreign Affairs. After the establishment of the Republic, he worked as an officer in various ministries. He passed away in 1949 in Ankara.[48]

İbrahim Alâettin Gövsa

He was born in 1889 and passed away in 1949. In 1927 he became a member of the Parliament. He used the pseudonym *Kıvılcım* (Spark) pseudonym in *Aydede* in which he published six articles. According to Apaydın, all of his works were successful examples of political humor. His articles emphasized

[46] Nesin, p. 242.

[47] Apaydın, p. 31.

[48] Ibid., pp. 31 - 32.

the political stand of *Aydede*. His suspicious approach towards Ankara was the main concern of his articles.[49]

Rıza Tevfik (Bölükbaşı)

Born in 1869 in Edirne, RızaTevfik passed away in 1949 in Istanbul. As one of the most colorful people of the Second Constitutional era, Rıza Tevfik was one of the writers of *Aydede*. As he mentions in his memoirs, after he withdrew from Şura-yı Devlet, he was only giving his lectures in University and publishing his articles and poems in *Peyam-ı Sabah* daily, *İleri* daily, *Edebiyat-ı Umumiye* (The Literature) periodicals. He withdrew from the university after the strike at the University. This strike was debated in *Aydede* as a hot issue. As he stated he wrote poems for *Aydede* from time to time. [50]

While Rıza Tevfik was a writer of *Aydede*. He wrote five poems in *Aydede* and all of them were published at the first page as a respect to him. On the other hand, there was a lot of humor articles on Rıza Tevfik published in *Aydede* [51].

[49] Ibid., p. 32 – 34.

[50] Rıza Tevfik, *Biraz da Ben Konuşayım* (Istanbul, İletişim Yayınları, 1993), p. 106.

[51] Apaydın, pp. 34, 35.

Güzide Sabri

The only female writer of *Aydede,* Güzide Sabri was born in 1886 in Istanbul. She wrote romantic novels and published her first novel in 1899 in *Hanımlara Mahsus Gazete* (Paper for Women Only). She was an apolitical writer. She published four humor stories in *Aydede*. She passed away in 1946.[52]

Her Main Works

Nedret (1922); *Wild Rose (Yaban Gülü*) (1926); *Hüsran* (Frustration) (1928).

Ahmet Nurettin

Ahmet Nurettin joined the staff of *Aydede* after the independence of İzmir. He published four stories in *Aydede* and covered relations between men and women.[53]

Reşat Nuri Güntekin

As one of the masters of Turkish literature he was born in 1889 in Istanbul and passed away in 1956. He was a teacher and administrator at various schools. He stepped into the literature world in *Diken* magazine in 1918.[54] He became famous with the publication of his novel, *Çalıkuşu* (Scrubbird), in *Vakit* (Time) daily in 1922.[55]

[52] Ibid., p. 38.

[53] Ibid., p. 39.

[54] Ibid., p. 39

[55] Nesin, p. 213.

During Armistice he worked at *Ayine* and *Aydede* comics periodicals. He only published three articles in *Aydede*.[56] In 1924 he published his own magazine, *Kelebek* (Butterfly), with Mahmut Yesari, İbnürrefik Ahmet and Münif Fehim. Between 1938- 1943 he was a member of the Parliament. Later on he worked in the Foreign Ministry as the cultural attaché.[57]

His Main Works

Çalıkuşu (Scubbird) (1922); *Dudaktan Kalbe* (From Lips to Heart) (1925); *Yeşil Gece* (The Green Night) (1928); *Yaprak Dökümü* (The Falling Leaves) (1930); *Değirmen* (The Mill) (1944); *Miskinler Teknesi* (The Boat of Lazies) (1946); *Anadolu Notları* (Notes from Anatolia) (1936, 1966).[58]

[56] Apaydın, pp. 39 – 40.

[57] Nesin, p. 213.

[58] Ibid. p. 213.

[59]Fig. 3 "The author of Çalıkuşu (Scubbird). Aydede, February 13, 1922.

İdris Sabih

The most significant work of İdris Sabih in *Aydede* was a serial of a play that lasted fourteen issues. The aim of the play was to ridicule feminist thought.[60]

In addition to those writers mentioned above, A. Kemalettin and two other authors signing their names Ferhat and Nakil should be added.[61]

[60] Apaydın, p. 40

The information above consists of the writers of *Aydede*. Refik Halid, Selami İzzet and Osman Cemal Kaygılı dedicated their lives to their art. The rest had other occupations. They were usually teachers or members of the Parliament in the Republican era. The writers of *Aydede* stood out with their strong cultural backgrounds. Beside the main staff who identified the policy of *Aydede*, the others also worked for the periodicals that supported the National Struggle.

The Cartoonists of *Aydede*

From today's point of view, the cartoons in *Aydede* maintain attractiveness with their styles. The most significant cartoonists of the period who worked for *Aydede* were as follows:

Ahmet Rıfkı

According to Turgut Çeviker, the life story of Rıfkı is unknown. He states that he was a lieutenant in the army.[62] Apaydın adds that he tortured men smuggled guns to Ankara. As the only opponent cartoonist, he was called "betrayer."[63]

Çeviker states that he was supposed to escape from the country before the last issue of *Aydede* was published. However, according to Çeviker, he saw

[61] Ibid., p. 40

[62] Turgut Çeviker, *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü, Kurtuluş Savaşı Dönemi 1918 – 1923* (Istanbul, Adam yayınları, 1991), p. 109.

[63] Apaydın, p. 36.

Rıfkı's cartoon in *Zümrüd-ü Anka* magazine in 1924. This meant that he might have been in Turkey.[64] Nevetheless, his life remains a mystery.

Apaydın states that Rıfkı also wrote in *Aydede*. He published seven articles under the pseudonym Rıfkı. One of them was a poem and the rest were prose. He maintained his opponent attitude against the National Struggle in his writings. Apaydın argues that the most important concern of Rıfkı was the strike at the University. He especially could not forgive the students who had thrown eggs at Ali Kemal.[65]

[66] Fig. 4 Our artist Mr. Rıfkı. Hakkı, Aydede, September 4, 1922.

(Ahmet) Münif Fehim Özarman

Born in 1900 and passed away in 1983, his first cartoon was published in *Fağfur* in 1918. He wrote the scenarios of *Binnaz* (Yusuf Ziya) and *Mürebbiye* (Teacher) (Hüseyin Rahmi). He worked at *Ayine*, *Aydede*, *Akbaba* and

[64] Çeviker, pp. 110 – 111.

[65] Apaydın, pp. 36 – 37.

Zümrüd-ü Anka. He did not follow the policy of *Aydede*. Until his death, he illustrated articles and book covers.

His Main Works

Album: *Istanbul'da Hayat* (The Life in Istanbul) (1989)

Paintings: *Saray Hayatı* (The Life at the Palace); *50 Önemli Kişi* (50 Great Turkish People) (İbrahim Gövsa); *Dünden Hatıralar* (Memories of Yesterday) (Ercüment Ekrem Talu, 1943).[67]

Ratip Tahir Burak

He was born in 1904 and passed away in 1978. In 1926 he went to Paris to study art. After 1950 he became the bravest cartoonist who opposed the government. Between 1956 and 1957 he published his own paper called *Halk* (Public). The Democrat Party opened 54 trials against him, which was a record. He went to prison. After the coup d'etat of 1960, he published his memoirs and passed away in the prison.

As Çeviker states, he started drawing cartoons in *Aydede*. He became the most successful portrait cartoonist. He has his own style and unlike the others, he did not change his style.

His Main Works

Karikatüristlerin Şakaları (Album of Cartoons: The Jokes of Cartoonists) (1953)

Memoirs: *Hapishaneden Notlar* (Memoirs from Prison) (1961)

[67] Çeviker, pp. 116 – 117.

Illustrated Novel Covers: *Bir Kolun Diyeti* (The Ransom of the Arm) (1953); *Akdeniz'de Doğan Güneş* (Sunrise over Mediterranean) (1963); *Lale Devri* (The Tulip Era) (Sabah, 1953); *Batan Güneş* (Sunset) (1963)[68].

Ramiz Gökçe

Çeviker states he was born in 1910 in Istanbul. He did not share the views of *Aydede* about the National Struggle.

His Main Works

*Karikatür Albümü (*Album of Caricatures*) (1937); Tombul Teyze (*Chubby Aunt*) (1946); Kadınlar Albümü (*Album of Women*) (1945).*[69]

Mazhar Nazım Resmor

As Çeviker states, he was born in 1901 and passed away in 1977. He worked at various magazines such as *Ayine*, *Aydede*, *Zümrüd-ü Anka* and *Kelebek*. His political cartoons appeared on the front page of the periodicals. The relationships between men and women were another significant issue of his cartoons.

His main work

Stained glass work in Markiz Patisserie.[70]

[68] Ibid., pp. 119 – 120.

[69] Çeviker, pp. 104 – 106.

[70] Ibid., p. 125, 126.

Mehmet İzzettin

Turgut Çeviker states that his life story is unknown. He worked at *Ayine*, *Aydede*, *Zümrüd-ü Anka*, *Güleryüz*, *Akbaba* and *Alay*.

Two months after his last cartoon was published in *Aydede* criticizing Sedat Simavi on April 8, 1922, he was transferred to *Güleryüz.*[71]

To sum up, we may call *Aydede*'s staff elitist, except for the artist Osman Cemal. Though the magazine had an elitist staff, it followed a popular policy and featured the problems of the ordinary people in its pages. Politically *Aydede* was an opponent of the government, and a strong magazine. It influenced its audience and political circles with its attitude. According to the secondary resources, *Güleryüz* and *Peyam-ı Sabah* in Ankara published articles or comics about Refik Halid Karay and *Aydede.* [72] Its policy also caused Refik Halid Karay to be enlisted among 150 undesirables by the government.

[71] Ibid.,p. 134.

[72] Çeviker, p. 178; Apaydın, p. 147.

CHAPTER 2

HISTORICAL BACKGROUND: ISTANBUL UNDER OCCUPATION

November 13, 1918 was not any given day for Istanbul and its residents. After they woke up and went out, they saw 55 ships of the Allied forces anchored in front of Haydarpaşa.[73] It was the first day of the Armistice. The city was occupied by the Allied forces, namely those of Britain, France and Italy. The occupation of Istanbul lasted for almost five years and those years were one of the most extraordinary times for Istanbul. The end of the Great War was also the end of the monarchies. However, the Ottoman Empire had five years more to lose its name, rule and existence. Within a period of five years, an actual war would break out in the homeland; there was a crucial struggle of power and existence between Istanbul and Ankara. This duality overshadowed the people in Istanbul. The Armistice period came to an end on October 6, 1923.

The armistice ended on October 31, 1918 at Mudros with an agreement between Admiral Calthrope, commander of the British Black Sea squadron, and an Ottoman delegation under Hüseyin Rauf Bey, the Navy Minister. The armistice contained 25 articles. As Zürcher states, the most dangerous clause from the Ottoman point of view was article seven, which stated that the

---

[73] Zafer Toprak, "Mütareke Döneminde Istanbul," *Dünden Bugüne Istanbul Ansiklopedisi,* Vol. 6, (1994), p. 19.

Entente had the right to occupy any place within the territories when necessary to overcome any potentially threatening scenarios. The armistice went into effect next day.[74]

Even though Rauf Orbay was confident that Istanbul would not be occupied, the city was occupied in two phases, the former of which was the *de facto* occupation on November 13, 1918; and the latter with the de jure occupation that began on March 16, 1920.

Political Actors of the Armistice Period

The Ottoman Empire was one of the defeated countries of the Great War. Although a ceasefire was declared and an armistice was signed, the Allied Armies went on occupying different parts of the Ottoman Empire, including the capital. Bilge Criss, in her book *Istanbul Under Occupation*, states why the city was captured: First, the Allies wanted to make sure that the terms of the Armistice were being carried out. Secondly, the Allies wanted to impress upon the Turks that there would be no leniency in the upcoming peace settlement. Finally, the Allies had to exert authority over the Sultan and Sublime Porte in order to secure their cooperation regarding Turkey in the future.[75] As grasped from this, the Allied forces did not want to take any risks. Especially the attitude of the British troops' towards the Turks was brutal. Meanwhile, communism emerged as the new threat against the Western World. The Ottoman Empire was the closest country to the Communist mainland.

---

[74] Erik J. Zürcher, *Turkey, A Modern Histrory* (New York: I.B. Tauris, 2005), p. 133.

[75] Nur Bilge Criss, *Istanbul Under Occupation 1918 – 1923* (Leiden: Brill, 1999), pp.1-2.

Therefore the Eastern issue was updated. The mainland of Istanbul gained more importance especially for Britain who evaluated Communism as a threat.

During the Armistice period, there were mainly three political actors: the Allied forces, the Sultan himself with the Istanbul governments, and the Ankara government. The Allied forces were the strongest among these actors. Still, they had also conflicts among themselves on many issues such as the bureaucracy, or the next heir as the military commander of Istanbul. The military occupation was not united under one military office. As Criss asserts, different districts in Istanbul were occupied by different states. Üsküdar was under Italian control. It was relatively easy to move people from Üsküdar to Ankara.[76] The Old City and western suburbs were part of the French zone of control. Nevertheless, as of 1920, the French attitude towards Turkish resistance became favorable and the French also connived to help the nationalists escape to Anatolia. The British zone covered the cosmopolitan areas of Pera, Galata and Şişli. They choose these districts in the city because they did not want to establish a communication with the Turks; they placed their troops obviously to punish the Turks.

There was a gigantic competition among the occupants concerning the position as the military commander of Istanbul. On November 1918, Sir Somerset Arthur Gough Calthrope of Britain, Count Carlo Sforza of Italy and Admiral Amet of France were the representatives of Allied forces in Istanbul.

---

[76] Esat K. Ertur, *Tamu Yelleri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994), p. 195. Esat K. Ertur described the situation as: "During that time, the way to run to Anatolia passed from Özbek lodge in Sultantepe." "O tarihte Anadolu'ya kaçma yolu, Üsküdar'da Sultantepe'de Özbek Dergahı'ndan geçiyordu".

The Consular and Commissioner of The United States was G. Bie Ravndal.[77] The winner of this stiff competition was United Kingdom who led the *de jure* occupation on March 16, 1918.

The second leading actors of this period were the Sultan and the Istanbul Governments. Mehmet Vahidettin, who succeeded the throne on 3 July 1918, was the only sultan and most powerful Ottoman figure in the capital during the Armistice period. He had been an opponent of Committee of Union and Progress (*İttihad ve Terakki Partisi*, henceforth, CUP) even before his succession. Mithat Şükrü Bleda refered to Vahidettin as: "From the declaration of Freedom, it was obvious that Vahidettin was an opponent of CUP and worked in cooperation with our enemies"[78]. As Zürcher states, Sultan Vahidettin actively intervened in politics to promote anti-Unioninst, anti-nationalist, pro-British coalition.[79]

During the Armistice, the governments changed so rapidly, fast, twelve cabinets were established. Damat Ferit Pasha established five; Ahmet Tevfik Pasha established three. Beside them Salih Pasha, Talat Pasha, Ahmet Izzet Pasha and Ali Rıza Pasha were considered as other liable subjects to form the government by the Palace. The Damat Ferit Pasha's governments were the most rigorous governments.[80] Refik Halid Karay was appointed as the director of Post and Telegraph Office by the Damat Ferit Pasha Cabinet. In a sense, he was the key figure who coordinated the communication of Istanbul and its

---

[77] Criss, p. 60.

[78] Mithat Şükrü Bleda, *İmparatorluğun Çöküşü*, (Istanbul, Remzi Kitapevi, 1979), p. 94.

[79] Zürcher, p. 137.

[80] Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler, Mütareke Dönemi* (Istanbul: İletişim Yayınları, 2003), pp.33-34.

Government, with Anatolia and the Government of Ankara, which did not end well and he was blamed for the miscommunication between these two.

Tarık Zafer Tunaya asserts that the liveliness of the Armistice period derived from the conflict between the Istanbul government and the National movement. He further states that the remnants of the Ottoman Empire were deliberately intended to be preserved by the Istanbul government. In addition the leaders of the National movement agreed to refuse and ignore all the agreements signed by the Istanbul government after *de jure* occupation of Istanbul on March 16, 1920.[81]

Throughout the Armistice period, numerous political parties were founded. The most important one was FEP which first appeared on January 10, 1919. Refik Halid Karay, Ali Kemal and Rıza Tevfik were among its founders. The party was supported by Damat Ferit Pasha. The party had been against the Unionists since the Constitutional Era. They strongly believed that the Nationalist movement was an extension of the CUP. According to Criss, the FEP was never represented in the Parliament because it boycotted the 1919 elections, was the last election of the Ottoman Era. Thus, the FEP tried to influence public opinion through anti-nationalist propaganda. As Refik Halid Karay mentions in his memoirs and Criss states in her book, most of the leaders of the FEP were also members of the Friends and England Society. The FEP did not have strong support; they concentrated on wreaking vengeance on CUP followers.[82] However, when the new cabinet was in power, the hunt for the Unionists started. Consequently, after the abolition of the Chamber of

[81] Ibid., p.30.

[82] Criss, Istanbul, pp. 5-6.

Deputies on November 4, 1918; 69 Unionists, including Ziya Gökalp were arrested.[83]

The *Teceddüd Party* (The Renewal Party) was the opposing party established by the Unionists. It was, indeed, the direct heir of Enver Pasha and his associates. It was most certainly established to sustain the Union and Progress Party under another name. The party was abolished by Damat Ferit Pasha on May 5, 1919, and its leaders were arrested and exiled to Malta for "war crimes".[84]

The third actor of the Occupation was the Ankara government and its extension in Istanbul. Especially after the occupation of Izmir by the Greeks, it was inevitably necessary to form a national resistance movement. Mustafa Kemal Pasha was assigned as the inspector of the Third Army. He moved to Samsun on May 19, 1919, which was also accepted as the beginning of the War of Independence. The War of Independence was led by Mustafa Kemal Pasha and his companions such as Rauf Orbay, Kazım Karabekir, Ali Fethi Okyar, and Ali Fuat Cebesoy. The Sivas Congress, constituted *Heyet-i Temsiliye* (Representative Committee) and united all the activities of Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti (Society for the Defense of the National Rights of Anatolia and Thrace). After the Amasya negotiations and protocols on October 1919, Istanbul and Ankara agreed on the inauguration of Parliament. The elections were held in 1919 and the last Ottoman Parliament opened on January 12, 1920. The following day 150,000 people gathered in

[83] Toprak, p. 20.

[84] Stanford Shaw, *From Empire to Republic, The Turkish War of National Liberation, 1918 – 1923 A Documentary Study* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000), Volume: I, p. 162, 167, 181, 182, 184.

Sultanahmet for a demonstration. As the Hüseyin Kâmil Ertur who was a member of Parliament in 1919 and escaped to Anatolia in 1920, mentions in his memoirs that the government got a kind of permission from the Allied forces and gave the summary of issues on which the Parliament would work.[85] It is a noteworthy that the Allied forces were the most important political actor of the Armistice period.

The most important accomplishment of the Parliament was to accept *Ahd-ı Milli* (National Pact) on 28 January 1920, also known by the name of *Misak-ı Milli*.[86] Those days were so close to the *de jure* occupation of the city and the atmosphere was very tense.[87] While the last Ottoman Parliament was taking such a significant decision, the Allied forces took the decision of occupying Istanbul in London Conference on March 4, 1920. It was just before the sunrise when a British troop of 150 soldiers stepped into the Tenth Caucasian divisional headquarters of Turks in Şehzadebaşı and crossfired over the Turkish soldiers on 16 March 1920. Five Turkish soldiers were dead, and ten of them were injured. After this bloody tragedy, the occupation gained legality.[88]

The Allied forces underestimated the social connections of Turkish society and the CUP's organization. They considered that after the abolition of

---

[85] Ertur, p. 175.

[86] Toprak, p. 20.

[87] Ertur, pp. 191–192.
"…The commanders of the occupation were increasing their intervention each passing day. The Greek occupancy was expanding near Izmir… The Assembly and the Assembly's ventures weren't exactly under full security. There was a certain nervousness and stirring in the invasive forces, and a widespread fear in the residents of Istanbul…"

[88] Ibid., p.20.

the CUP, the network of Turkish society would lose power and control. Especially the British considered the Turkish people a traditional Islamic society. Nevertheless, the real picture was not like the one in their minds. As Criss states, the leading actors in most of the institutions changed, but the systems that served the Nationalist cause remained intact. Members of the CUP intelligence organization known as *Teşkilat-ı Mahsusa* (Special Organization) allocated all their efforts to help the resistance. As Bilge Criss argues, once Mustafa Kemal took up the leadership of the Nationalist Movement, he tried to curb any CUP activity, including that of Karakol (Police Station). At the same time, he inherited a ready-made organizational base in Istanbul from which he derived intelligence, aid, and supportive propaganda.[89] On the other hand, Zürcher asserts that the realization of the extended collaboration with Anatolian nationalists from within the Ottoman bureaucracy was the main reason for the occupation of Istanbul by the British in 1920.[90]

During the Armistice period new societies were established to find a solution to the current situation of the country. This thesis examines the *İngiliz Muhipleri Cemiyeti* (The Friends of England Society) of which Refik Halid Karay was a member. As Shaw states, the society was founded in Istanbul on May, 1919 by Said Molla Bey in cooperation with a number of teachers and middle-ranked political and religious leaders. Its principal objective was to secure British protection for the Ottoman Empire through adopting the British mandate. The society was absolutely and vigorously opposed to the Turkish national resistance. Nevertheless, the programme of the society seemed

[89] Criss, p. 94.

[90] Zürcher, p. 141.

reasonable and attracted many supporters. At its peak, it was claimed to have about 20,000 members in twenty branches in Istanbul and 50,000 around the country. Ali Kemal and Ahmed Emin Yalman were also supporters of the Society. As the allies showed their true intentions to suppress the Turks in the treaty of Sèvres, however, support for a British mandate collapsed among the Turks, and the society lost its importance in a fairly short time.[91]

Minorities are also other important actor of Istanbul under occupation. They mostly worked for the Allies during the Armistice period. They were the eyes and ears of the Allied forces among the Turks. Refik Halid Karay spoke of minorities in his memoir, *Bir Ömür Boyunca* (Lifetime) as: "It was in the Armistice period. I was publishing *Aydede* periodical comics. Necmettin Sadık, Falih Rıfkı, Kazım Şinasi and Ali Naci Karacan were publishing *Akşam*... We were all friends. One day we missed the boat to Büyükada and went to a pub next to Tunel in Karaköy. The owner of the pub was probably a Greek. The waiters treated us so slow. They made us feel like we were the vagabonds that had no right to enter that pub. We were very elegant. We ignored them; during the Armistice period this kind of things happened and we learned to ignore them."[92] Especially the relations between the Greeks and Turks grew tenser during the Armistice period.

---

[91] Shaw, pp. 167-169.

[92] Refik Halid Karay, *Bir Ömür Boyunca* (Istanbul: İnkilap Kitabevi, 2009), pp. 231-232.

" Mütareke içinde idi. *Aydede'*yi çıkarıyorum; Necmettin Sadık, Falih Rıfkı, Kazım Şinasi ve Ali Naci (Karacan) *Akşam*'ı (The Evening)... Hepimiz dostuz... Günün birinde ... hepimizi Büyükada'da oturduğumuz için vapura koşuyorduk, yetişemedik. ... Tünel'in alt yanında bir birahaneye girdik...Sahibi Rum idi galiba... Garsonlar da ağır alıyorlar, mırın kırın eden bir halleri var. Sanki o salaş lokantaya bile girmeye layık olmayan "kılık kıyafet, sıçanlara ziyafet" serseri malukesiyiz. Halbuki Apiko giyinmiş insanlarız. Aldırmazlığa vurduk; o menhus devrie böyle şeyler olurdu; aldırış etmemeyi öğrenmiştik."

Mehmet Temel states that hundreds of thousands of hungry and poor citizens came to Istanbul from Anatolia and abroad. The gangs of Turks and Christian minorities increased the rates of crime due to their actions in the city. The Independence War, the unstable economy, unemployment, division of the authority of the police department between Turks and the Allied forces influenced the increase of crime in Istanbul.[93]

As Zürcher states, the triumph, declared on September 1922, immensely strengthened Mustafa Kemal's position.[94] The Istanbul delegations were also invited to the peace negotiations held in Lausanne beside Ankara, but the leader of the Istanbul delegation stepped back and left the Ankara delegation to talk for both. Meanwhile, the Ankara government abolished the Sultanate on November 1, 1922. On November 17, 1922, Sultan Vahidettin and his family left Turkey on a British warship called Malaya. The peace negotiations lasted for months and at last the Treaty of Lausanne signed was between Turkey and the forces on 24 July 1923. As Zürcher points out, basically, though not in every detail, the goals of the National Pact had been attained and within the borders of the National Pact the Turkey that emerged was a completely sovereign state.[95]

Press might be regarded as one of the political actor during the Armistice. The issue of the press in the Armistice had two sides: the conflict within the press and the censorship over the press enforced by the Allied Forces.

---

[93] Mehmet Temel. *İşgal Yıllarında Istanbul'un Sosyal Durumu* (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları / 2035, 1998), pp.184.

[94] Zürcher, p. 159.

[95] Ibid., p. 162.

During the Armistice period the occupation split the Ottoman Empire in terms of politics and social patterns in two camps and created a duality in the core of the people. This duality caused groundbreaking voices in the press. The press during the Armistice period is still a matter of debate in terms who was an advocate or a traitor. For instance, not only the journalists at the time but also were the residents of Istanbul criticized of colluding with the Allied forces. To cite an instance, Falih Rıfkı Atay criticized the "cosmopolitans, who were ashamed of being a Turk and leaned towards the Europeans in *Akşam* daily. In his articles, he further referred to them as "greedy" because of their desire for worldly belongings. He even criticized the society of Istanbul for staying silent about the Sakarya War.[96] Such examples clearly indicate the very duality within the society. There were two formations: the ones supporting the Independence War and Ankara government, and the others who supported the Palace and the optimum peace conditions with the Allied forces for the permanence of the state. As Criss points out, the political choice of the Turks,

[96] Falih Rıfkı Atay, *Eski Saat* (Istanbul, Akşam Matbaası, 1933), pp. 113–114-130.

(…) Having come out of a fight that has been bloodier, more heroic and dangerous than the previous, the Veteran Anatolia is not hearing the slightest sound from Istanbul… However Istanbul has not sent even a pack of cotton for the casualties of Anatolia since the first day of this assault…" August 1921.
(…) Bu sefer eskisinden daha kanlı, daha kahramanca ve daha tehlikeli bir kavgadan çıkan Gazi Anadolu İstanbul'dan ses sesda duymuyor… Fakat İstanbul, bu taaruzun ilk gününden beri Anadolu yaralıları için bir paket pamuk bile göndermedi.
(…) These cosmopolitans, necessarily decreasing in numbers since the dark days of the Armistice in Istanbul that considered all Turks equal, have smiles on their faces again. It must be because these characters have been out of the ordinary in Beyoglu as well that they have one aim left in the whole world: Money and Europe… (…) September 1921
(…) İstanbul'da mütarekenin, bir Türkü öteki Türkten ayırmayan kara günlerden beri ister stemez gittikçe azalan bu *kozmopolit*'ler şimdi gene sırıtır oldular. Bunlar Beyoğlu'nda da aykırı kaldıkları içindir ki cihanda ancak bir emelleri kalmıştır: Para ve Avrupa…

as reflected in the papers, was well defined during the Armistice period. One was labeled either as a Nationalist or not.[97]

At the beginning of the Armistice the attitude was a vivid one in the press. Especially after the leaders of the CUP had escaped from the country, the opponents started to publish their papers again. The Kemalist papers were *İleri*, *Yenigün* (A New Day) and *Vakit* dailies. The anti-Kemalist papers were, namely *Istanbul*, *Alemdar* and *Peyam-ı Sabah* dailies. According to M. Nuri İnuğur there were some newspapers caught between two parties, such as *Tasvir-i Efkâr* (Description of Thoughts), *İkdam* and *Tercüman-ı Hakikat* (Interpreter of the Reality). *Tanin*, *Sebil-ür Reşad* and *Aydınlık* periodicals took their own risks.[98] Moreover, there were also French, English, Greek, Armenian and Jewish dailies and periodicals being published during the Armistice.

[97] Criss, p. 46.

[98] M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi* (Istanbul, Çağlayan Kitabevi, 1982), pp. 337–346.

[99] Fig. 5 Beat well on hink's coffee (Kahve dövücüsünün hınk diyicileri). Rıfkı, Aydede, September 11, 1922.

The men on the cartoon are: Falih Rıfkı Atay, Velid Ebüzziya and Yakup Kadri Karaosmanoğlu.

The censorship over the press was strict during the Armistice period. According to Criss, both the Allies and the Ottoman government censored the newspapers. There was a Sultan's decree about press censorship. Nevertheless, as the High Commissioners stated, it was not applicable to foreign journalists. Criss adds that political satire became poignant and more sophisticated in the Turkish press because of the censorship; humor and irony became subtle.[100]

Peet states that the censorship over the press was under the control of three High Commissoners. They were working with native government censorship. All the newspapers published in Istanbul had to be submitted to this body before they were issued.[101] As may be guessed easily, Kemalist newspapers were under custody. Some sections of the censored articles and news were published blank. It can now be seen in the books such as *Eski Saat* (Old Clock) and *Ergenekon* that the columnists Falih Rıfkı Atay and Yakup Kadri Karaosmanoğlu were published during the Armistice.

The only illustration about the censorsip over press is:

---

[99] Fig. 5 Beat well on hink's coffee (Kahve dövücüsünün hınk diyicileri). Rıfkı, Aydede, September 11, 1922.

The men on the cartoon are: Falih Rıfkı Atay, Velid Ebüzziya and Yakup Kadri Karaosmanoğlu.

[100] Criss, p. 48, 49.

[101] Johnson, Clarence Richard, ed., *Constantinople Today or The Pathfinder Survey of Constantinople, A Study in Oriental Social Life* (New York: The Macmillan Company, 1922), p. 116

[102] Fig. 6 In the restaurant. Rıfkı, Aydede, January 30, 1922.
- Do the menus subject to censorship?
- Why sir?
- Look, the best ones are wiped away!

Sabiha Sertel wrote about her experience with censorsip in her memoirs. After her husband was arrested and kept in the *Bekirağa Bölüğü* (Bekirağa Troop), she became the editor-in-chief of *Büyük Mecmua (The Grand Magazine),* which had been published since 1916. One day she was called by Major Armstrong, an English soldier who was the head of censorship. She was publishing censored articles with blank columns and paragraphs on the page. He warned her not to do that, but she remained determined about what she was doing. [103]

[103] Sabiha Sertel, *Roman Gibi* (Istanbul: Belge Yayınları, 1987), pp. 30-31.

Economic Background of the Armistice Period:

from War Conditions to the Armistice

After the collapse of the Macedonian front and Bulgaria's demand for an armistice on September 28, 1918, the road to Istanbul was opened to the Allied forces.[104] The war was over. If we closely look at Armistice period, it is impossible to ignore the economic conditions of World War I. The economic aspects of the War period affected all social strata of Ottoman society in all aspects.

As Toprak argues in his book *İttihad-Terakki ve Cihan Harbi* (CUP and the Great War), during the Great War, the Ottoman Government ran the whole economy on its own as other governments did in other belligerent countries. From then on, the state started to hold the economic and social functions in one hand.[105] As Toprak adds, the Great War changed the social structures of the belligerents. It reorganized the consuming patterns and gave a new aspect to the commercial facilities and capital movements.

The high inflation rate was firstly seen in the Ottoman Empire. It was during the Great War. The inflation was 300% per year. The salaries of the officers lost their value up to 60-80%.[106] The Ottoman administration was

---

[104] Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi,* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994), p. 130.

[105] Zafer Toprak, *İttihad – Terakki ve Cihan Harbi, Savaş Ekonomisi ve Türkiye'de Devletçilik, 1914 – 1918* (Istanbul: Homer Kitabevi, 2003), p. XIV.

[106] Eldem, p. 131.

helpless and without hope. Due to the increase of the inflation, the social and traditional structures collapsed.[107]

Istanbul was a very large consuming center that had to be fed by the supply obtained from other cities and even other countries. This had been an ongoing tradition for centuries. There was a huge food problem in Istanbul during the Great War. According to Yalman, the trouble did not stem from a food shortage, but from the incorrect distribution that was coupled with unnecessary waste, and a monopoly. The monopoly served to private interests.[108]

According to Yalman, who was a journalist in *Vakit* daily, brain workers did not differ much from government officers in the context of income.[109] There was a great demand for work on the part of women and children. Muslim women were seen as labor in Istanbul during the War years.

The hottest issue of the War and Armistice periods turned out to be war profiteers. This was also Refik Halid Karay's "best loved" issue during the War years and the Armistice period. He wrote about this many times in different newspapers and periodicals, including *Aydede*. The war profiteers were people who got very rich in a short time by buying and selling the scarce goods, which people needed for survival. They abused people by making use of such tools as black market, speculation or politics.

According to Georgeon, towards the end of the war, a new conceptual frame of wealth arose; that is to say, the small tradesmen, bureaucrats or the

---

[107] Toprak, p. 15.

[108] Ahmed Emin Yalman, *Turkey In the World War* (New Haven: Yale University Press, 1930), p. 121.

[109] Ibid., p. 152.

notables of the Party became even richer. The main issue that irritated people about the war profiteers was that the source of their wealth was intertwined with the War. Georgeon also adds an important point about a threat to their wealth. The style of spreading and showing this new kind of wealth was next to the deep poverty. Prostitution, alcoholism and gambling accompanied this new wealth style.[110] His description also sums up why Refik Halid Karay was very angry at the war profiteers.

During the Armistice period Istanbul government's priority was to ensure the peace. According to Eldem, the facilities of the Istanbul governments especially in the economic field were insignificant. The economic policies of the Istanbul governments ended up with an adverse balance of trade and molten gold reserves. From 1920 on, the sea trade started again. Food and clothing materials arrived at the ports of Istanbul and Izmir. On their arrival, the goods were sold cheaper[111].

The economic actors were very lively during the Armistice. One of them was the labor class. The workers went on strike between 1918 and 1922. Those workers varied from trolley workers to bank laborers. In *Aydede* comics, there were many articles and cartoons on trolley strikes. Refik Halid Karay also mentions trolley strikes in his memoir, *Bir Ömür Boyunca* (Lifetime). As stated in his memoirs, he missed an appointment with Mustafa Kemal because

---

[110] Stefanos, Yerasimos,ed., *Istanbul 1914 – 1923* (Istanbul: İletişim Yayınları, 1997), pp. 82-83.

[111] Eldem, p. 132.

of a trolley strike. He said about the strike: "The strike cost me a lot and gave me a miserable fate."[112]

Social Life during the Armistice

The social background of Istanbul under occupation may be described as chaotic, lively and dramatic. It was just after the Great War that the country had been defeated, millions of people had been killed or injured, the leaders escaped, the ships of the enemies had anchored in the Bosphorus, political hunting of the CUP members was approaching, and there were thousands of immigrants in the city. After the rise of the Independence War, the fronts were shaped. The juxtaposition of all of those events changed the social strata of Istanbul. Ertur states, the Byzantine spirit had raisen again.[113] Most of the memoirs and novels written from the standpoint of Ankara give us the same feeling. Falih Rıfkı Atay wrote in *Akşam* (The Evening) daily in the Armistice and described Istanbul as if it was insulting to him. He described Galata, Pera and Beyoğlu as the centers of the pleasure, game, and festivity.[114]

The social strata of Istanbul during the Armistice changed radically. First of all, the population was very mobile. In the Great War, the men in

---

[112] Karay, pp. 238–239.

[113] Ertur, p. 176.

[114] Atay. p. 81, 102.

(...) as he passed by, kicking the black French soldiers in the street, he was looking at me with a smile. (...)

(…)Caddede Fransız zencisi ayak vurup geçerken, bana güle güle bakıyordu. (…)

Istanbul were first recruited to the army. The decline of the Ottoman population was remarkable. On the other hand, there were men who had escaped to Anatolia to participate in the Independence War. Soldiers of the Allied forces arrived in the city: British, French, Italian and the Senegalese soldiers of the French army. Russian refugees were also the most colorful element of the Armistice with their dramatic stories.

The arrival of the Russians in Istanbul in 1920 may be considered as the first Russian wave to Turkey. After the defeat of collapse of Czarist Russia by the Bolsheviks, the Russian aristocracy escaped along with the White Army. While they were running away from their home, they were unable take of their most valuable possessions with themselves. When they stopped in Istanbul they were exhausted, poor, and dirty. However, once they came to Istanbul, they had a deep impact on the cultural and social life of the city.

Toprak argues that the Russian immigrants were one of the main components that affected the daily life of Istanbul during the Armistice period. He states that 200,000 Russians came to the city.[115] Deleon asserts that the Russian refugees were deployed on the European side of Istanbul and in the neighborhood of the Russian embassy in Beyoğlu.[116] As a consequence, they easily adapted themselves to the entertainment world of Istanbul, which was located in Beyoğlu and Pera.

According to one of the main secondary resources, *Istanbul 1920*, edited by Johnson and first published in 1922, in the refugees section of the book, Bolshevism was portrayed as the entire cause of the Russian

---

[115] Toprak, *"Mütareke Döneminde İstanbul"*, p. 21

[116] Jak Deleon, *Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar* (Istanbul: Remzi Kitabevi, 2003), p. 46.

immigration. Davis, who studied the refugee issue of Istanbul in 1920, states that they came to Istanbul on the evacuations of South Russia because it was the nearest and safest center that they could reach. The congestion of Russian refugees in Istanbul was primarily due to the drastic circulatory restrictions forced by other countries.[117]

The refugees faced many problems such as housing, feeding and clothing. As Davis argues, due to the great fires, the stable population of the city had been hectic before the refugees had come.[118] There were many agencies to care about the refugees from different nationalities. Americans, Armenians, Turks, Jews, Greeks, Russians, French and British agencies were willing to take care of the refugees. The Russians were not the only refugees in Istanbul then. After the defeat of the country in the Great War, Turkish, Armenian and Greek populations also flocked to Istanbul.

One of the main problems of the White Russians was unemployment. Due to the economic conditions in Istanbul they could not find work. They came from the aristocracy and upper class of Russian society. As a consequence, they used their fine arts talents to earn money and they opened a new era in the entertainment and social life of the city.

Yahya Kemal Beyatlı wrote an ironic article writing in *İleri* daily on April 24, 1921 about how the Russians had established their lives so fast as follows: "Have they not gathered so fast and opened gorgeous restaurants, night clubs, hotels, pensions? They even founded schools, opened a Russian university in Istanbul and published newspapers in French. Both women and

[117] Johnson, pp. 204-205.

[118] Ibid., p. 209.

men love to read books. The amount of books they published last year was equal to the amount of books published by us in the last five years."[119] This quotation sums up the facilities of the Russians very well. However, it is inadequate in terms of expressing the impact of the Russians on Turkish society.

"Harasho" means good and beautiful in Russian. This word started to be used in Turkish in 1920 upon the arrival of the Russians. The beautiful Russian woman had a deep impact on both women and men. Men enjoyed their existence in the city, fell in love with them, had good time, sometimes sold their goods to find money or divorced their wives to live freely with them. The women in Istanbul reshaped their look according to the Harashos. Toprak describes how the ladies adopted a short hairstyle called the "Russian head" on the arrival of the White Russians who had their hair cut short after a long and a filthy journey to Istanbul. Beach culture was also the Russians' gift to the Turks. Beautiful Russian ladies went swimming at Fülürye half-naked and the Turkish people dashed there to watch them. "Florya" was the Russian way saying of Fülürye.[120] The criteria of "beautiful woman" also was changed by the Russians. The new woman was to be blond, blue eyed and graceful. The academy of fine arts also benefited from the Russian women, which hired tem nude models for the students. -[121]

Giovanni Scognamillo gives a quotation of a German traveller from the seventeen century, in his book, *Beyoğlu'nda Fuhuş* (Sex in Beyoğlu), which

---

[119] Yahya Kemal Beyatlı, *Eğil Dağlar* (Istanbul: Istanbul Fetih Cemiyeti, 1992), p. 68.

[120] Zafer Toprak, "Istanbulluya Rusya'nın Armağanları Haraşolari" Istanbul Dergisi, no. 1, (1992), p. 72.

[121] Ibid., p. 74.

represents Pera in a simple way: "there is every kind of pleasure and entertainment in Pera against sadness and melancholy."[122] This quotation still reflects on the spirit of Pera. However, it was more cosmopolitan in the Armistice period. The main customers of the leisure life were the soldiers of the Allied forces and the wealthy residents of Istanbul, including the Turks.

The leisure life mostly was led by the Russians during the Armistice period. The Russian Jews were the new entrepreneurs of the restaurants, cabarets and night clubs. The Russian women were the waitresses and their husbands worked as drivers, doormen, etc. Life was so dramatic for the Russians in Istanbul. Deleon sums it up very well: The White Russian women (especially the ones who had aristocratic roots) went thorough very tough times indeed. The ones who started their life in the comfortable palace of the Czar became waitresses in Beyoğlu. The unluckier ones started to sell cocaine and their bodies in the cheap night clubs in Galata[123].

In *Aydede* comics, many cartoons about Russian women appeared. The main attitude was degrading about them. The cartoons tried to show them as a kind of "prostitute". Criss states that the archives of the Allied forces showed that there was an increase in the number of prostitutes in the red light districts and that the newcomers were mostly Russian women refugees.[124]

In 1922, the Russian immigrants started to leave Istanbul. Refik Halid Karay wrote about this issue on his column "Nakş-ı Berâb" on April 10, 1922. The headline was "*Haraşoların Azimeti Münasebetiyle*" (Upon the departure of

[122] Giovanni Scognamillo, *Beyoğlu'nda Fuhuş*, (Istanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1994), p. 17.

[123] Deleon, p. 36.

[124] Criss, p. 31.

Harashos). He explained how they had lived with Harashos in the last three years in an ironic tone. It is obvious that Refik Halid Karay was happy about their departure.[125]

Toprak argues that prostitution emerged under the circumstances of ethnic variety in Istanbul under occupation. Istanbul hosted not only the Allied forces, but also the Russian refugees who showed up in the night life. According to Toprak there were 2125 licensed and 979 unlicensed prostitutes in Istanbul. Almost 4500-5000 women subsisted on prostitution. 171 of those were Russian.[126]

The nightlife was very lively during the Armistice. Besides all the residents of Istanbul, the soldiers of Allied forces and Russians were in the streets of Beyoğlu and Pera. The Russians contributed to the leisure life with their initiatives such as café cabarets, and jazz bands. Ernest Hemingway, who

---

[125] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Haraşoların Azimeti Münasebetiyle (Upon the Departure of Harashos)," Aydede 29, (1922), p. 238 – 239.

(…) We have gotten so used to these unexpected guests, have gotten so reconciled, so close and mingled with each other during these three years that we have even adjusted our behaviour, our languages to each other's… The damage the Harashos have inflicted on Istanbul is numerous. The least of them are stomach diseases… If the municipality were to investigate the public auction in neighbourhoods that sell home furniture, they would observe that half of the furniture, for example, this bed, this china heater, this crystal chandelier, even this yellow brazier, this copper basin, this wire cupboard, this round pitcher, have all been given, taken from homes, put into auction exhibitions for the Harashos… Who knows how many men have got separated from their wives because of these Harashos? How many marriages have ended and how many marriages have been renewed?… Lenin! Lenin! This is the damage you've done to us! You have ruined Anatolia with your friendship and Istanbul with your enmity! Teaching Anatolia the word (comrade), and Istanbul the word (harasho) has proven to be costly!

[126] Zafer Toprak, "Istanbul'da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar 1914 – 1933," *Tarih ve Toplum*, no. 39 (March, 1987), pp. 31, 35.

was a correspondent of the *Toronto Daily,* described the nightlife of Istanbul in his column[127].

The residents were still suffering from the fires. Mehmet Temel states that from the Second Constitutional era to 1922, one sixth of the city was burnt and what was left from 20,000 of houses was ashes. Eleven thousand houses were burnt between 1918-1923.[128] This means that a cluster of domestic refugees appeared in the city. Many people lost their houses and equity capital. There were also thousands of new immigrants in the city that caused new problems for the municipality. Consequently, Istanbul had serious local problems and inadequate resources.

During the Armistice period the residents of Istanbul changed in many aspects. There were mainly two kinds of changes: first of all people and their life styles changed due to the modernization process. This process got sharpened in the World War I years because of the worsening situation of economy. People who are willing to jump to an upper class changed their way of life and consuming patterns. After the Armistice, "Contemporary" (Asrî) men and women continued to show themselves everywhere. *Aydede* comics also covered "contemporary" people in its cartoons and articles. Secondly, especially the women started to go outside from the Great War on due to the

---

[127] Ernest Hemingway, *İşgal Istanbulu ve İki Dünya Savaşından Mektuplar* (Istanbul: Milliyet Yayınları, 1970), p. 19

The people that don't resist adjusting to traditions eat dinner at 9pm in Istanbul. The theatres open at ten. The nightclubs at two; of course, these are the popular ones. The nightclubs with bad reputations open their doors only at 4 in the morning… The meatball and boiled potato vendors take up the sidewalks, preparing food with their coal cookers for barouche riders who wait for customers all night. Until Mustafa Kemal, determined to cease all the frenzy, gambling, dancing, and nightclubs, entered the city, Istanbul was stuck in some kind of a dance of death. (...)

[128] Temel, pp. 152-159.

economic decline. Now it was possible to see women working outside. For instance, Demetra Vaka's book *The Unveiled Ladies of Istanbul* gives us important arguments about this issue. Vaka was born in Istanbul in 1877 and left the city in 1905 to go to America. When she returned back in 1921 she realized the change about women even before she checked in her hotel. The women were talking to men in the public sphere and they were unveiled[129]. In her book, Demetra Vaka describes the new situation of Istanbul; Allied forces, disagreements between them, the flags of different countries all around Istanbul, soldiers from different nations, etc. However, the most interesting points of her book are the scenes she meets the garbage women on the street and the saleswomen. Working as a saleswoman was a popular occupation in the early 1920s. There were thirteen stores in Pera and Galata and six in Suriçi.[130]

The women had become a part of the public sphere as of the Great War. Their presence in the public sphere increased during the Armistice period. Istanbul was the center of the empire and it was cosmopolitan enough for women to take place in the public sphere. They appeared ad been in every part of the life without any question. It was irreversible.

To conclude, the Armistice period was one of the most traumatic and extraordinary times for Istanbul. On top of the heavy burden of the Great War, now the city was occupied by the British, French and Italian soldiers. Refugees from different locations also filled the streets of Istanbul. They affected the perception and life style of the Istanbul residents.

---

[129] Demetra Vaka, *Istanbul'un Peçesiz Kadınları* (Istanbul, Kitap Yayınevi, 2003), p. 10.

[130] Johnson, p. 183.

Besides living with the soldiers of the Allied forces and their rule, people also were torn between Istanbul and Ankara. As a consequence of being at the heart of the occupation, a certain number of people cooperated with the Allied forces. This situation wounded the other people who were struggling against the Allied forces. Yakup Kadri Karaosmanoğlu's novel *Sodom and Gomore,* depicts exactly this portrait of Istanbul.[131]

The Armistice period is not only about the political upheavel, but also about its social patterns. Therefore the Armistice period keeps its vividness in the eyes of the historians with its every aspect.

[131] See. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Sodom ve Gomore* (Istanbul: İletişim Yayınları, 2006), 1-295.

CHAPTER 3

THE LIFE STORY OF REFİK HALİD KARAY

In my attempt to write an academic research paper, one might suggest that it naturally requires much effort to write about an author with competent and fluent Turkish. Most of the time the contemporary political figures of the era intended to suppress his thoughts; however, his ideals continued to surface thanks to his very own talent. He was a significant artist with his novels, stories and plays. On the other hand, he was also a political actor, as well as journalist and significant officer of the Armistice period. He was born in "bizarrely defined times", that is, his childhood passed in the Hamidian era, or in the Second Constitutional period. He was in his twenties when he set off on his journey as a journalist. When he reached his thirties, he was an energetic young man in the Armistice period. In the early Republican years he was sent into exile. He lived his maturity during the Republican regime in Istanbul until he passed away in 1965. The life story of Refik Halid Karay closely follows the parade of moments from the Hamidian Era to the Republic.

He was born on March 15, 1888 in Beylerbeyi, Istanbul. His father was Mehmed Halid, the head teller in the treasury. He was a well-known figure of the Mevlevi order. Mehmed Halid Bey, who was a very self-disciplined man, used to spend his spare gardening or horseback riding. Hikmet Münir Ebci asserts that Refik Halid's father was one of the elites of his era.[132] One day

[132] Hikmet Münir Ebci, *Kendi Yazıları ile Refik Halid* (Istanbul: Semih Lütfi Kitabevi, 194-), p. 4.

Yahya Kemal Beyatlı visited Refik Halid Karay in his family mansion in Erenköy. This mansion was a typical example of the Hamidian era that district. Refik Halid's family moved to Erenköy from Beylerbeyi when he was two years old. He spent his summers in Erenköy and winters in Şehzadebaşı during his childhoood.[133] He also met Refik Halid's father and brother there. Yahya Kemal stated that Mehmed Halid Bey seemed to be a member of a lower class family with his manners. He also said that he was against the revolutionist attempts of the time.[134]

This comment contradicts all of the secondary resources on the portrait of Refik Halid's father. Nevertheless, Yahya Kemal states the friendship between Refik Halid and Yahya Kemal lasted for only a few days. Yahya Kemal's observation may well have been subjective. His mother, Nefise Ruhsar Hanım came from the Crimean royal family. As in written in most of the secondary sources about Refik Halid Karay's life story,[135] Nefise Ruhsar Hanım appreciated all the manners of the former social life and later on, all this knowledge was passed on her son. As Ebci states, Refik Halid utilized that information while he was writing *Üç Nesil, Üç Hayat* (Three Generations, Three Lives)."[136]

Refik Halid has two brothers and a sister. His eldest brother, Ismail Hakkı Halid Bey (Lebe) graduated from Sorbonne University and studied

---

[133] Ebci, p: 5.

[134] Yahya Kemal Beyatlı, *Siyasi ve Edebi Portreler* (Istanbul: Baha Matbaası, 1968), p. 45

[135] See. Hikmet Münir Ebci, *Kendi Yazıları ile Refik Halid.* (Istanbul: Semih Lütfi Kitabevi, 194-), Şerif Aktaş, *Refik Halid Karay* (Ankara: Kültür ve Turizm BakanlığıYayınları/665, 1986).

[136] Ebci, p. 5. See: Refik Halid Karay, Üç Nesil Üç Hayat (Istanbul: İnkılap Kitabevi, 2009.

chemistry. He retired when he was the manager of the Royal Mint. His younger brother, İbrahim Niyazi Halid (Erman), worked with his father. His sister was Münire Hanım, married to Emin Bey, who was a clerk in the Palace.[137]

As mentioned above, Refik Halid Karay's family came from the upper bureaucratic class of the time. Despite Yahya Kemal's statement, they adopted the manners of the upper class. His brother's studies at Sorbonne University tell us that the family had enough financial power and intellectual vision to send him to get his education in France. According to Şerif Aktaş, Refik Halid kept listening to the significant political developments at home while he was growing up. His uncle was also a significant figure in his life by guiding him on the subjects of literature and aesthetics.[138]

Refik Halid Karay started his education at home. His first teacher was his uncle İhsan Bey. He attended Şemsü'l-Maarif primary school. He also attended the summer school in Erenköy known as Taş Mektep. When he was twelve years old he started his education at Mekteb-i Sultanî (Lycée de Galatasaray.)[139]However, he never felt comfortable at Galatasaray, and eventually decided to leave the school. It was a coincidence that the teacher who alienated him from Galatasary was also the very same person who enabled him to get permission from the censor office to publish *Aydede*, Monsieur

---

[137] Ali Birinci, "*Refik Halid'in Hayat Hikayesi ve Hatıraları*," Müteferrika Dergisi, no. 32, (Winter, 2007), p. 44 – 45.

[138] Şerif Aktaş, *Refik Halid Karay* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 655, 1986), p. 8.

[139] Nihat Karaer, *Tam Bir Muhalif Refik Halid Karay* (Istanbul: Temel Yayınları, 1998), pp. 24 - 25

Feulliet who had punished him at school.[140] Written in his memoirs, Refik Halid was a determined, self-confident and a stubborn person right from his childhood. His character was shaped from an early age, which may help us to understand that he was raised in a confident and liberal environment.

Three months after Monsieur Feulliet punished him, he returned home. Nevertheless, his father set up a condition that he would continue his education at the Faculty of Law. As he mentioned in his memoirs that the most terrible part of his dreams were the days he spent in the boarding school (Lycée de Galatasaray) and the entrance exams of the Faculty of Law.[141] Even later on, whenever he saw the exams in his dreams he passed them successfully and became a student of the Law Faculty.

After he became a student at the Faculty of Law in 1907, he also started to work outside like the other students. He worked as a clerk in the Ministry of Finance. However, he gave up going to the office in his second month and sent someone to get his salary. He could not endure the conditions and the discipline there.[142] When the Second Constitution was declared in 1908, he was a sophomore. He left both the University and bureaucracy. Now, it was the time for journalism.

.[140] Refik Halid Karay, *Minelbab İlelmihrab* (Istanbul: İnkılap Kitabevi, 2009), pp. 352 – 353.

[141] Ibid., p. 353.

[142] Refik Halid Karay, "*Kaleme Nasıl Çerağ Oldum?*", *Sakın Aldanma, İnanma, Kannma!* (Istanbul: Semih Lütfi Kitabevi, 1940), pp. 87 – 90.

First Step to Bâb-ı Âlî

As mentioned in his memoirs, he wrote poems when he was a little boy. However, this tendency did not turn into a habit of writing at the time. When he quit school and the bureaucracy, he decided to work independently. His eldest brother wanted him to be a commission merchant, the most popular occupation of the time. However, Hakkı Halid brought him to the printing office of *Servet-i Fünun* (Wealth of Knowledge) magazine to work there for two months until he started to work with a British merchant. The atmosphere of the *Servet-i Fünun* charmed Refik Halid and he started to work there as an interpreter and a correspondent. He was able to adjust himself to the work in a week.[143]

His first story called "Ayşe'nin Talihi" (Chance of Ayşe) was published in *Muhit* (Circle) periodical in 1909. He started to write for *Tercüman-Hakikat* (Interpreter of the Reality) and was paid a better salary. He also published some of his writings in *Resimli Kitap* (Picture Book) and *Servet-i Fünun*[144]. According to Hikmet Münir Ebci, Refik Halid published his own newpaper, *Son Havadis* (Latest News), with capital borrowed from his father. Yakup Kadri made translations from French. However, the newspaper went bankrupt due to mismanagement. In the first years of the Second Constitutional Era, Karay intended to write plays. Two of his plays were on stage.

---

[143] Ebci, pp. 17 – 19.

[144] Refik Halid Karay, *"İstidat Bahsinde Bir Hatıra," Sakın Aldanma, İnanma, Kanma!* (Istanbul: Semih Lütfi Kitabevi, 1940), pp. 155 – 157.

One of the most significant developments for Refik Halid in his twenties was the *Fecr-i Ati* (Dawn of Future) literature community. "Art is personal and honorable" was the motto of the group and they launched the declaration of the group in *Servet-i Fünun* periodical. Fecr-i Ati was founded by Şahabettin Süleyman and Müfit Ratip. Intellectuals such as Ahmet Haşim, Celal Sahir, Hamdullah Suphi, İzzet Melih, Refik Halid, Fazıl Ahmet and Yakup Kadri put their signatures under the declaration. Refik Halid and Yakup Kadri met with each other for the first time in a meeting of the Fecr-i Ati group. After the foundation of the group, they both published writings that became successful. However, both the critics and the authors were very aggressive. Refik Halid and Yakup Kadri withdrew from the group. A few months later, they rejoined Fecr-i Ati.[145]

Refik Halid: Behlül of Aşk-ı Memnu

Refik Halid and Yakup Kadri became close friends. Yakup Kadri mentioned Refik Halid Karay in his book, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları (Memoirs of Youth and Literature)*. Hasan Ali Yücel also ranked the thoughts and memoirs of Yakup Kadri in his book, *Edebiyat Tarihimizden (*From Our History of Literature*)*. According to Yakup Kadri, Refik Halid came from the upper bureaucratic class and paved the way for Behlül of *Aşk-ı Memnu* (Forbidden Love) with his flighty and snobby manners.[146] The most valuable parts of Yakup Kadri's memoirs about Refik Halid were his evaluations about

[145] Hasan Ali Yücel, *Edebiyat Tarihimizden* (Istanbul: İletişim Yayınları, 2008), pp. 45-47-59.

[146] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1969), p. 59.

his character and life style. Despite the pessimism of Yakup Kadri, Refik Halid was an optimist as he was called as "a man of life" while Yakup Kadri was "a man of books". Yakup Kadri also evaluated Refik Halid as a typical "mondan" (fashionable and pleasure-loving.)[147] They both loved the French author Guy de Maupassant. However, as Hamdullah Suphi stated, "Yakup Kadri is the artist of the inner world; Refik Halid is the rest of the world's."[148]

A Hedgehog in the Literature

Refik Halid Karay states that he wrote humor articles in *Âlem* (Universe) periodical for the first time. He used "hedgehog" as his . He stated that Yakup Kadri gave him the pseudonym hedgehog.[149] However Yakup Kadri never mentioned this anecdote.

Refik Halid Karay became famous for his humor articles in a short time. Yakup Kadri Karaosmanoğlu stated that even *Tanin*, supporter of the CUP, offered an attractive salary to him. He became one of the brightest stars

---

[147] Yücel, pp. 92, 93.

(…) He dresses up as if he's going to a Soirée every day; definitely wears a bonjour in evenings when he's staying in Beyoğlu. He never forgets his thirty-lira chronometer watch; (I've heard this from him so many times) his golden chain and pearl tiepin. His hair is always neatly brushed and his handkerchief always smells of violets. When he's not invited to the balls in the Pera Palas Hotel with his stylishness and all the Mondanité, he gets angry. (…) There is only one… "good place" in Istanbul, and that is his mansion, located in Erenköy, Kozyatağı, his own roots. (…)

(…) Her gün bir Soiréeye gidiyormuş gibi süslenir; Beyoğlu'nda kalacağı akşamlar mutlaka bpnjur giyer. Otuz liralık kronometre saatini; (Bunu kaç defalar kendisinden işittim) altın kordon ile ikinci kravat iğnesini hiç unutmaz. Saçları daima gayet iyi taranmıştır ve mendilinde daima menekşe kokar. Bütün bu mezâyay-ı telebbüs, şıklığı ve bütün bu "Mondanitésiyle, o Perpalas otelinde verilen balolara davet olunmadığında kızar.(…) İstanbul içinde yalnız bir… 'iyi yer' vardır; o da Erenköyü'nde Kozyatağı'nda kain olan köşkü, kendi köküdür. (…)

[148] Ibid. pp. 68, 69.

[149] Karay, "*İstidat Bahsinde Bir Hatıra"*, p. 157

of the press in a few weeks.[150] According to Ebci, Refik Halid became the editor of *Cem* humor magazine, which was published by the famous caricaturist Cemil Cem. He was twenty-three years old then.[151]

Refik Halid Karay became an opponent of the CUP and its policies through his humorous writings. He supported the Second Constitutional Era, but he became an opponent of the despotic attitudes of the CUP. Refik Halid Karay earned his life by writing. His civil service lasted only one and a half years.[152] He found his mainstream in humor and then he passed to the opponent side. Why did he become an opponent? He was a child of revolutionary times. Was he expected to be a revolutionist? Did he have to be a revolutionist? Of course, not everybody had to designate their own position according to the fashion trends of the current time. As a matter of fact, Refik Halid was not a typical opponent in Turkey. The right wing did not consider him an example of a conservative intellectual. At this point, this argument is essential because where we stand is the time Refik Halid chose to oppose the government. His close friend Yakup Kadri stated about his choice: "Refik Halid was standing at the front of the opposition. Was it his own decision? No; Refik Halid can't be considered as a politician. (…) He had no sympathy towards the main political party. (…) He had a reaction against the despotic administration of CUP and on the other hand his close friends who were against the CUP led him to the opposition side[153]". He looks at the current developments about Refik Halid.

---

[150] Karaosmanoğlu, p. 66.

[151] Ebci, p. 28.

[152] Karay, "*İstibdat Bahsine Bir Hatıra*", p. 155.

[153] Karaosmanoğlu, p. 71.

Nuray Mert, contemporary academician, states that Refik Halid's opponent position in the pre-republican era is a consequence of reflection of "aristocratic" conservatism. According to Mert, his hostility towards CUP and skeptical attitude against National movement may be deductive. When we consider his social background, it also caused him to be in doubt with fundamental changes. As a matter of fact, not only his social background but also the factors as upheavals of his period and tiredness of the war may help us to understand him[154]. According to Yahya Kemal Beyatlı, Refik Halid's father is against the revolutionary generation. Refik Halid's attitude is to keep the current order may be a heritage from the family. To sum up, Refik Halid Karay chose to be an opponent by the affect of his family with whom he tasted the pleasure of old times; by his friends the followers of FEP; CUP who applied despotic policies on the public and press and by the affect of his time which was one of the hardest times of the human history.

His articles that were published in *Cem* and *Servet-i Fünun* were against CUP so that they were not tolerated, and of course Refik Halid was receiving letters full of threats. CUP followers also regarded him as reactionary and despot. His family was considered as a wealthy family in the Hamidian era and Refik Halid got engaged in politics to catch the old days.[155]

Meanwhile, Refik Halid became a chief clerk in the municipality of Beyoğlu in 1912 during the Balkan Wars. The mayor of Beyoğlu was Ahmet İhsan Tokgöz. In his memoirs, Refik Halid complained about the public

---

[154] Nuray Mert, "*Refik Halid Karay,"* Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Dönemler ve Zihniyetler, Vol. 9 (2009), pp. 882, 895.

[155] Karay, *Minelbab İlelmihrab*, p. 55.

offices, how dirty they were and how the officers enjoyed their time rather than working. His work in Beyoğlu municipality lasted for a short time. He depicted a significant moment that the officers who were the followers of the CUP left a note on his table in written: "Go away; we won't let you in here!"

The next day, Refik Halid made a speech in the office and declared that he would not leave the job. Nevertheless, after a while, following the Bab-ı Âli raid (1913), he did not go to the office again.[156] The same year, after the assassination of Mahmut Şevket Paşa, Refik Halid Karay was sent into exile in Sinop with the other members of the opposition.[157] However, his situation was different from that of people on Cemal Pasha's list. According to his own memoirs, it was Talat Pasha's impact that sent him to exile. He said that: "Those putting on khirkah in advance would seem funny if they were to wear tuxedos." Karay states that his exile was extended because of this impact.[158] After five years of exile, he returned to Istanbul with the permission from Cemal Pasha while Talat Pasha was out of Istanbul.

Refik Halid Karay's exile lasted for five years in different Anatolian cities such as Sinop, Çorum, Ankara, and Bilecik as the last destination. Those years and cities were material for the quite magnificent stories of *Memleket Hikâyeleri* (Country Stories).[159]

At the end of 1915, the CUP management forgave the expellees, however, sending some "dangerous" ones, including Refik Halid, to Çorum.

---

[156] Karay, *Bir Ömür Boyunca,* pp. 163 – 165.

[157] Ebci, p. 29.

[158] Karay, *Minelbab İlelmihrab*, p. 62.

[159] See. Refik Halid Karay. Memleket Hikayeleri (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2009).

After staying one year there, he was transferred to Ankara by his own will. He was the witness of the huge fire in Ankara which destroyed three fourths of the city. Due to the unhealthy circumstances in the city, he asked Talat Pasha to be removed from Ankara to Bilecik. His request was accepted by Talat Pasha and he stayed in Bilecik until the beginning of 1918 and asked again for his return to Istanbul for ten days due to his wife's pregnancy.[160]

Refik Halid wrote an article on Ankara and it was published in his book *Deli* (Crazy). Refik Halid described Ankara as; "Ankara is like a man who has a pale face, rotten teeth, quite fallen cloth and sick". He only stayed three months and said it was the driest, darkest, narrowest and calmest in which he had ever stayed. When his application was accepted by Talat Pasha, he was happy to leave.[161] Even though he had been in Anatolia due to an obligatory situation, his stories tell us how much he loved it. In my point of view, despite these feelings, he did not believe in the land or its residents during the Armistice period. I consider that in his mind Ankara could not be the heart of a resistance and the independence war.

Refik Halid married twice, both coinciding with his exiles. During his first exile, he married to Nazıma Hanım, the daughter of Dr. Celal Pasha, who was also in exile in Sinop. They were married in Sinop, however, after Dr. Celal Pasha was forgiven, Nazıma Hanım returned to Istanbul with her family

---

[160] Erol Köroğlu, *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914 – 1918) Propagandandan Milli Kimlik İnşâsına* (Istanbul: İletişim Yayınları, 2004), p. 391.

[161] Refik Halid Karay, *Deli* (İstanbul, Semih Lütfi Kitabevi, 1940), pp. 31-32-59.

(…) Fikrinizde bıraktığı iz hastalıklıya benzeyen solgun yüzü, çürük dişleri, oldukça dülkün kıyafeti, bezginliğidir. (…) Ankra tanıdığım Anadolu kasabalarının en Kurusu, en karası, en darı ve en durgunuydu. (…) Üç gün geçmedi, cevabımı aldım: Müracaatım kabul edilmişti. Nihayet Ankara'dan kurtuluyordum.(…)

who were against her to live in Anatolia with Refik Halid. Nevertheless, after a while, she ran away to her husband. Refik Halid sent his wife to Istanbul when she became pregnant.[162]

Return to Istanbul

The permission for the return of Refik Halid Karay was signed by Cemal Pasha while Talat Pasha was in Russia to sign the Brest-Litovsk Agreement, which ended the Great War between Russia and Ottoman Empire. Refik Halid was in Bilecik and his wife was waiting for their first baby in Istanbul. His permission was only for ten days. After five years he returned to Istanbul on the first train from Bilecik.[163]

Yeni Mecmua (The New Magazine) had published Refik Halid's two stories when he was in exile. After his return to Istanbul he was invited to *Yeni Mecmua* magazine by Küçük Talat Bey. The office was inside the headquarters of the CUP. Refik Halid met Ziya Gökalp there and he invited Refik Halid to *Yeni Mecmua* again. Refik Halid was now under the wings of Ziya Gökalp. When his leave expired he was arrested, but rescued by the efforts of Ziya Gökalp, who obtained permanent permisson from Talat Pasha for Refik Halid Karay[164].

---

[162] Karaer, p. 50.

[163] Karay, *Minelbab İlelmihrab*, pp. 60 - 61.

[164] Ebci, p. 46.

When Refik Halid returned to Istanbul, he first worked at *Vakit* daily and then he got transferred to *Tasvir-i Efkar.*[165] It was hard for him to find a job because of his reputation. At last he became a Turkish teacher at Robert College, thanks to the influence of *Yeni Mecmua* and Ziya Gökalp. Two of his neighbors were Adnan Adıvar and Halide Edip. They were staying at the residential apartments of the school. Refik Halid continued to work in the Robert College until the Armistice. He talked about the College in his memoirs as: "Oh! Those College years! ... It is the building, location, view, administration, students and particularly its teachers of the Turkish department…[166]."

It must have been interesting times for Refik Halid to work on the offical publication of the CUP. What was the content of his articles? First of all, there was censor over the press during the Great War. The censor was begun in 1917 and removed in 1918. The press started to cover the stories of the war profiteers. Istanbul was getting more expensive year by year. Refik Halid Karay was deeply influenced by the cost of living. His only income was his pen. Besides teaching at Robert College, he also wrote for *Yeni Mecmua* and various dailies. After *Tasvir-i Efkâr* he was transferred to *Zaman* (Time) daily and published his novel *İstanbul'un Bir Yüzü* (An Aspect of Istanbul) in installments. According to Erol Köroğlu, the novel was written between September 15 and December 15, 1918. This means that the Mudros Armistice was signed while he was writing and publishing his novel. As Köroğlu states, in the last months of the War the government no long protected the war

[165] Karay, *Minelbab İlelmihrab*, pp. 54-55.

[166] Ibid., p. 92.

profiteers. Moreover, after the escape of the triumvirate from the country, the criticism raised and sharpened. As a result, the end of the novel has a more critical tone.[167] As a matter of fact, the main subject of the novel was the war profiteers of Istanbul. There were different classes benefiting from profiteering, and Refik Halid drew their portrait in the novel. Erol Köroğlu finds the novel "weak."[168] However, I consider it a successful novel which analyses the new class and changing social strata.

At the beginning of the Armistice, Refik Halid increased his popularity with articles published in *Zaman* daily. He published all of them in his book *Sakın Aldanma, İnan, Kanma!* (Never Fall For, Never Believe, Never Get Fooled!) in 1940[169]. Three of his articles were very notable. They were: "Efendiler Nereye?" (Where Are You Going, Efendis?) after the escape of the truimvirate; "Sakın Aldanma, İnanma, Kanma!" (Never Fall For, Never Believe, Never Get Fooled!), about the politicians after the CUP, and "Ortada Kabahatli Yok" (Nobody Is Guilty) about people who had changed their statements about the War just after the Armistice.

After the defeat of the Ottoman Empire in World War I, Refik Halid saw how right he had been by opposing to CUP. In *Minelbab İlelmihrab (From the Beginning to the End)*, he spoke to the young politicians and stated that the reason allowing him into the FEP was not Damat Ferit Pasha, it was Talat and Cemal Pashas who had given the decision of exile without any

[167] Köroğlu, pp. 393 – 405.

[168] Ibid., p. 408.

[169] See. Refik Halid Karay, *Sakın Aldanma, İnanma, Kanma!* (Istanbul: Semih Lüfi Kitabevi, 1940), 1-157.

question.[170] Refik Halid started the Armistice in this mood and he was only thirty years old.

In *Minelbab İlelmihrab*, as he stated many times, he was very angry at the CUP. On the other hand, he was so naive that he could not perceive that this thought had become an obsession and made him blind to the real circumstances. We may see the evidence of this thesis in various parts of his memoirs. To cite an instance, the first cabinet of the Armistice established by Tevfik Pasha did not contain any of the Unionists. He was very pleased about this development. Furthermore, he stated that the members were uncolored but he was not aware of that the uncolored people were more harmful than the Unionists.[171]

In his second memoir book, *Bir Ömür Boyunca* (Lifetime), Refik Halid stated that even though there were a lot of people who were very close to the Allied forces, he remained distant to the officers and the soldiers. He was never at the office or in Allied soldiers' houses.[172] The memoirs were surely written in the Republican era and especially *Bir Ömür Boyunca* was written after he returned to Turkey. Therefore it may not be sure that he was recalling the past as it was. However, I presume that the memoirs are based on the archives of Refik Halid's life.

If we summarize Refik Halid's facilities during the Armistice period, he was a journalist at the beginning and at the end of the period. In the middle, he was appointed as the General Manager of Post and Telegraph Office

---

[170] Karay, *Minelbab İlelmihrab*, p: 65.

[171] Ibid., p. 92.

[172] Karay, *Bir Ömür Boyunca*, p. 98.

between April 12 - October 12, 1919 and April 15 - September 23, 1920. During his management, he was also the General Manager Turkey - Havas - Reuters Telegraph Agency.[173] He was the General Manager of the Post and Telegraph office when Damat Ferit Pasha was the Grand Vizier.

After the Armistice, Refik Halid politically took actions and became one of the founders of the FEP and a member of the Friends of the English Society. As a columnist, in dailies such as *Alemdar*, *Peyam*, he followed political developments very closely. However, in his memoirs we do not read about the occupation and its affects on him. Only for a few times he share some negative moments about the minorities of Istanbul or the soldiers of the Allied forces. He kept the traumatic occupation to himself or maybe the occupation was not traumatic at all, and he thought it was a natural consequence of the CUP policies in the Great War. This question may be answered after additional research on Refik Halid Karay. In addition, he also kept his family away from his readers.

During the Armistice, Refik Halid had fixed concerns about FEP governments. His main concern was the inadequacy of the staff. He had been aware of this problem from the beginning of the Armistice. He was also wondered about how FEP governments would manage projects such as establishing constant communication with the Allied forces, dealing with the crazy developments in Anatolia and ensuring the best peace conditions. He considered the FEP inexperienced and clumsy.[174] His criticisms about the FEP

---

[173] Birinci, *Refik Halid'in Hayat Hikayesi ve Hatıraları*, p. 58.

[174] Karay, *Minelbab İlelmihrab*, p. 170

were significant because he was an insider. According to him, since the FEP was distant to the military, there was no possibility for a young and brave commander to rise inside the FEP. He also stated that they rather advised staying calm towards Muslims and patience to the Christians[175].

Between 1918 and 1923, Refik Halid Karay was a very skilled young man full of energy. He worked for various dailies at the beginning of the Armistice. His articles had a kind of sharp style. To cite an instance, his column in *Alemdar* on April 4, 1920 was against the Ankara government but he considered them as Unionists.[176]

(...) It is still vivid in my memory that our good intentions, though, as a ground for our unskilled approaches were evidently available. (...)

(…) beceriksizliğimize bir delil olan bu ehemmiyetsiz hareket, nedense hala hatırımda canlılığını muhafaza etmektedir. (…)

[175] Ibid., p. 276.

[176] İlhami Soysal, *Kurtuluş Savaşında İşbirlikçiler* (Istanbul: Gür Yayınları, 1985), pp. 170 – 171.

(...) For God's sake, what about the cabinet not resigning? What about Ferit Pasha being assigned to the High Court of Justice? What about the FEP being corrupt? What about National Movement establishing the country? What about showing courage at the cabinet like they did during French Revolution? What about the Felah Group tackling the great powers? What about variegated armies coming? What about England being mixed up, France suffocating, Italy dispersing, India rising up, China enlivening, the world going off compass, and then Lenin and Enver, Trotsky and Talat journeying, ruling over this confused world map arm in arm from West to East? What about them hanging me? Disbanding Ayan? Closing down the party? What about Curuksulu being the grand vizier, Izzet Pasha representing the cabinet, Cami Bey being assigned to the Internal Affairs Office? What about there being no reason to resign? What about having Mister Wilson on our side? What about Anzavur Bey being shot? What about not seeing Ferit Pasha as the grand viziership anymore? (...) It seems to me that whatever the Unioners have said, it has turned out to be the complete opposite... Let us speak from now on, and listen." (...)

(…) Yahu, hani kabine istifa etmeyecekti? Hani Ferit Paşa Divan-ı Ali'ye verilecekti? Hani Hürriyet ve İtilaf kokuşmuştu? Hani mebuslar kabineye girecekti? Hani Mustafa Kemal İstanbul'a gelecekti? Hani Harekatı Milliye memleketi kuraracaktı? Hani mecliste Fransa İhtilalindeki gibi celadetler gösterilecekti? Hani Felahı Vatan yedi düvelle başa çıkacaktı? Hani renk renk ordular gelecekti? Hani İngiltere karışacak, Fransa bunalacak, İtalya dağılacak, Hint ayaklanacak, Çin canlanacak, cihan pusulayı şaşıracak, sonra Lenin ile Enver, Troçki ile Talat kolkola bu karmakarışık dünya haritası üzerinde batıdan doğuya kadar gezecek, tozacak, hükümran olacaktı? Hani beni asacaklardı? Ayan'ı dağıtacaklardı? Fırkayı kapatacaklardı? Hani Çürüksulu Sadrazam olacak, İzzet Paşa kabine teşkil edecek, Cami bey Dahiliye Nezaretine gelecekti? Hani istifa için sebep yoktu? Hani Mister Wilson lehimizde idi? Hani

He became the General Manager of Post and Telegraph after being inspired by Adnan Adıvar. It had been a ministry first, and was turned into a directorship then. The Damat Ferit Pasha Cabinet was in charge. The minister of Internal Affairs was Mehmet Ali Bey. Refik Halid declared that his friend, Mehmet Ali Bey wanted to be the general manager of the Post and Telegraph. After receiving approval from Damat Ferit Pasha, he started his duties on April 12, 1920.

As said in the previous chapter, women had started to work in the public sphere from the beginning of the Great War. Women showed up more often during the Armistice. The proof supporting this argument comes from Refik Halid. In his first days, he saw female officers and servants working in the office.[177] To tell the truth, unfortunately, there is lack of information about the daily life of Istanbul in his memoirs. There are only short paragraphs from which we get information when reading between the lines. One of them is found in *Bir Ömür Boyunca*, about swimming during the Armistice. According to Karay, women and men started to swim on the beaches. As he stated, he was swimming at Büyükada in 1920. Women and men had the same style of swimming suits: the breasts were closed with stole and the suits reached under the knees.[178] Another important anecdote from the same book on women and gender is as follows: women had begun to show their faces and were no longer ecsaping from men in 1918. The women and men gathered at house parties. As

---

Anzavur Bey vuruldu idi? Hani Ferit Paşa sadarete bir daha gelmeyecekti? (...) Bakıyorum, İttihatçılar ne dediyse hep aksi olmuş.... Bundan sonra biz söyleyelim siz dinleyiniz."(...)

[177] Karay, *Minelbab İlelmihrab,* p. 178.

[178] Karay, *Bir Ömür Boyunca*, p. 132.

he states, this "venture" doubled during the Armistice, and the cinemas, theatres in Kadıköy opened their doors to men and women at the same time.[179]

The most significant development throughout his duty was a decision about the Committee against Annexations taken by the government and sent by Refik Halid. Ali Kemal was the minister of Internal Affairs. It was a circular note sent to the Post directories on June 16, 1919: "The Committee Against Annexations' telegraphs should not be sent though they were accepted." As Refik Halid Karay pointed out, the National Movement blazed up after this circular note.[180] However, Mustafa Kemal Pasha responded to this order with rigorous language and sent it to all of the provinces. As Refik Halid quoted from his telegraph, Mustafa Kemal hoped that none of the honest telegraph officers would carry out that order, if they would do so, he would order to send them to *Divan-ı Harp* (Court Martial). Refik Halid was relieved to consider that he was not the person who had made this decision. He only applied it.[181]

Refik Halid Karay resigned due to the fall of the government on October 12, 1920. After his second duty, he had six months to rest and write. First of all, he was hidden from *Kuvay-ı Milliye* (the Nationalist Forces) for a while in his eldest brother's house in Yeşilköy, because the newspapers were announcing that Kuvay-ı Milliye was almost in Kartal. After two months later, he returned to his own house in Feneryolu. *Peyam* and *Alemdar* asked him to

---

[179] Ibid., p. 213.

[180] Karay, *Minelbab, İlelmihrab*, p.214.

(…) "Reddi İlhak Cemiyeti tarafından verilecek telgrafanamelerin Kabul edilse dahi keşide olunmaması muktezidir."(…)

[181] Ibid., pp. 216 – 218.

write columns in their newspapers. Refik Halid named a column "Nakş-ı Berâb" and used the pseudonym "Aydede" in *Alemdar* daily.

Before he was on duty for the second time, Allied forces occupied Istanbul *de jure*. In his memoirs he depicted the morning of March 16, 1920. When he realized that the reason why the military vehicles were passing through Bağdat Street was to occupy Istanbul, his heart was filled with agony. He condemned the Anatolian movement once again for the occupation. According to him, it was impossible to stand against the European hostility any longer.

On April 23, 1920, Refik Halid became the General Manager of the Post and Telegraph for the second time. Damat Ferit Pasha was the grand vizier fot the fifth and the last time; however, this was his last government. This time Refik Halid was not dealing with the Anatolian movement and only doing the routine work of the office.[182] After the fall of the government, he resigned from his duty.

After his resignation, he started his column "Nakş-ı Berâb" in *Peyam-ı Sabah.* During this period, Refik Halid moved to Kadıköy, Hasırcıbaşı Street. He spent most of his time in his house with his family and friends. Once a week he went to Darülbedayi and gathered with friends such as Cenap Şahabettin, Yakup Kadri, Necmettin Sadak, Reşat Nuri, İzzet Melih and İbnürrefikk Ahmet Nurettin.[183]

---

[182] Ibid., p. 317.

[183] Ibid., pp. 335, 336.

He realized that the salary coming from *Peyam-ı Sabah* was not sufficient to support his household. One day, when he was sitting alone and thinking for a solution, he decided to publish his own newspaper, *Aydede*.

Even though Refik Halid announced that *Aydede* would stand at the same distance to the FEP, the Young Turks and Nationalists, it was always close to the FEP and the opponents. In the seventieth issue, Rıfkı drew his first cartoon supporting National movement. According to Karay, from then on, even though the national movement was rising, the sales of *Aydede* were not declining.[184]

[185] Fig. 7 No name. *Aydede*, August 31, 1922.
Nationalists: The joy is exclusively mine.
Opponents: It is incomprehensible... They criticize both of us.
Children: Daddy look... *Aydede* is published again.
Mehmetçe: Oh... If I would meet the owner of it once.
Ladies: It is odd, they criticize men... and also us!
Some humor journalists: I'll be mad! Though I copy *Aydede*, we can not make it.

It was almost the end of the Armitsice period. Refet Pasha was assigned to take over Eastern Thrace in the name of the National Assembly. En route to that post, he arrived in Istanbul on October 9, 1922 and was greeted by joyous crowds and parades. Refet Pasha's other mission was to accelerate the Nationalists' takeover of Istanbul although the status of the city was unclear.[186]

[184] Ibid., p. 364.

[186] Criss, pp. 145 – 146.

However, the position of the Sultan was also uncertain. According to Criss, if the Kemalists took charge of Istanbul, the only course left for Vahidettin would be to leave the city. The National Assembly abrogated the sultanate on November 1, 1922.[187] Under those extraordinary political circumstances, Refik Halid and his friends seemed continuing to live. However he always kept his passport in his pocket[188].

Second Exile…

Since Refik Halid Karay was aware of the approaching danger and knew what exile was like, his concerns doubled. The most important event that accelerated his escape from the country was the arrest of Ali Kemal. Ali Kemal, a journalist and a former Minister of Internal Affairs, was kidnapped by four civilians while at the gate of Cercle D'Orient and taken to Anatolia on the evening of November 5, Sunday.[189]

Since Refik Halid writes "it was Monday" in his memoirs, the date must have been November 6, 1922. Refik Halid Karay went to the *Aydede* office that morning, yet the *Sabah* reporters were surprised to see him. A reporter informed him: "I was just at the police department, your arrest has been ordered!"[190]

---

[187] Ibid., p. 146.

[188] Refik Halid Karay, *Minelbab İlelmihrab*, p. 358.

[189] Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü (Açıklamalı Kronoloji) Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın Açılışına (23 Ağustos 1921 – 20 Kaısm 1922)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996), p: 803.

[190] Karay, *Minelbab İlelmihrab*, p. 364.

As soon as Ali Kemal was arrested, fifty members of the FEP were in given political asylum in the British Embassy. On the other hand, the Nationalists began to search for anti-Kemalists who were on their blacklists.[191] However Refik Halid Karay went to Ali Kemal's house and learned that the British Embassy had accepted all opponents. During the few days between Refik Halid boarded the ship Pierre Loti, departing from Galata, and left the country. He enjoyed Istanbul and spent time with his family, and departed for Lebanon "dragging his feet" so to speak on November 2, 1922. The last issue of the *Aydede* magazine was published on November 9, 1922.

When leaving Istanbul, Refik Halid Karay purchased a ferry ticket with the two hundred liras Vahdettin Han had handed him for an *Aydede* subscription.[192] However, financially testing days awaited him during exile. The writer took his wife Nazıma Hanim and his son Ender to Syria. After staying for a while in hotels and pensions in Beirut, they moved to Cünye, a village near the city. Refik Halid started writing articles for the *Doğru Yol* (Right Way) newspaper, which Celal Kadri, in the list of the "150 undesirables" and on exile, was publishing in Aleppo. He was financially aided by his brothers in Istanbul, Hakkı and Niyazi, albeit depending on the condition his brothers were in, this help started to experience hindrances. The writer was obliged to send his wife and son to Istanbul, and ended up divorcing with his wife.

One of Refik Halid's friends in Cünye was Rıza Tevfik. This friendship continued in letter correspondences after Refik Halid moved to Aleppo.

---

[191] Criss, p. 148.

[192] Ibid., p. 354.

According to the narrative of Rıza Tevfik, Refik Halid wanted to go back to his homeland, and complained of the hardships of exile.[193] According to Rıza Tevfik, Refik Halid had had an extremely tough time during his first exile, and had not been helped by his father or brothers. His mother, on the other hand, had not left her youngest son. She died during the first years of exile. Therefore Refik Halid Karay was reluctant to go to exile due to his first experience in exile between 1913 and 1918.

From the Beginning to the End (*Minelbab İlelmihrab*)

Refik Halid started to write his memoirs in Cünye village in 1923. According to him the memoir was not written in conformity with the histographical rules[194]. But have a conversational style. He asked Necmettin Sadak, the owner of the *Akşam* daily, to publish the memoirs in the newspaper, so he could earn money by because he had no income in Lebanon and the money sent by his family was inadequate. Necmettin Sadak agreed to publish the memoirs. Refik Halid's memoirs came up for discussion in Turkey when *Akşam* announced the publication. To sum up, the memoirs could not be published in *Akşam* daily, but the issue became a subject in the Parliament.

---

[193] Rıza Tevfik, Biraz da Ben Konuşayım (Istanbul: İletişim Yayınları, 2008), p. 155.

(...) While we lived a life of exile in Cünye, he told me these meaningful lines:

- My friend, doctor, I went through these troubles at this young age, and ended up here. I can't make a single penny here. I'm not strong enough to spend the rest of my life this way. Not everyone could be like you. So I'm going back to my homeland, what else could I do? (...)

[194] Karay, *Minelbab İlelmihrab*, p. 10.

Time in Aleppo

Celal Kadri and Hasan Sadık, publishers of *Doğru Yol* newspaper in Aleppo, invited him to live there.[195] Refik Halid moved to the city in 1927. Refik Halid's friend from Istanbul, Nuri Genç, made an offer of a position to Refik Halid at the paper he was publishing. Refid Halid became the "literary manager" of the newspaper, which they called *Vahdet* (Unity). With *Vahdet*, Refit Halid bettered his financial condition. Since the articles published in *Vahdet* backed up the reforms of Atatürk, he was supported by Ankara as well.

Refik Halid's life in Aleppo became better and better with each passing day. He moved to Azizeye, one of the beautiful neighbourhoods, and met his second wife, twenty-five years younger than him. His second wife Nihal Hanım moved out of her parents' house for Refik Halid, just like his first wife. His second son, Ömer Uğur, was born to this marriage in 1933. Meanwhile Refik Halid started communicating with the young people of Hatay and supporting them.[196]

Refik Halid continued working at *Vahdet* newspaper along with other opponents of the150 undesirables in Aleppo. He also kept in frequent contact with Mevlanzade Rıfat Bey, one of the important opponent journalists. According to Birinci, the 150 undesirables were being followed closely by Ankara after they returned to the country, and the reports were a valuable database of knowledge. Though he was reported as a "wise and good author",

[195] Ibid., p. 39

[196] Şerif Aktaş, pp. 35-36.

his writings were perhaps the most important reason for the pardon of both himself and the 150 undesirables.[197]

What was the main reason behind those writings? Can we consider that Refik Halid Karay took a u-turn? Erol Köroğlu stated while he had aggressively attacked the new regime, his attitude softened in the course of time. İzmir assassination and the Young Turk hunting helped him to change his attitudes. Köroğlu adds that Atatürk's hostility brought Refik Halid closer to the new regime.[198] On the other hand, Nuray Mert argues that Refik Halid's attitude about the Hatay conflict may be taken as "nationalism." However, this nationalism is far beyond the nationalism which had an impact on the right wing policies of Turkey.[199] As she also pointed out above, he was distant to the mainstream nationalism and conservatism in Turkey. Erol Köroğlu points out that Refik Halid was against the CUP style of management, and implementation of nationalism. However, he was very nationalist considering his literary production, style and content.[200]

About Refik Halid's return to Turkey, Yakup Kadri remarked in *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları* (Memoirs of Youth and Literature) that Atatürk had read Refik Halid's play *Deli* and remarked: "Kids, I'm going to present you with a magnificent 'feast of literature' this evening." Having read the play, Atatürk told Şükrü Kaya, the Minister of Internal Affairs: "Let's do what we have to do, and get him back in the country as soon as possible." Refik Halid

---

[197] Birinci, "*Refik Halid Karay"*, pp. 62-63.

[198] Köroğlu, p. 410.

[199] Mert, p. 897.

[200] Köroğlu, p. 411.

was to go and surrender to a border police station to be brought back kindly, even if under arrest, to Ankara. Refik Halid was not pleased with the issue being solved in this manner. According to Yakup Kadri, this resulted in the execution of a common pardon on the 150 undesirables.[201]

Return to Home

According to an article by Ali Birinci, Refik Halid Karay arrived at Payas from İskenderun on July 18, 1938. The families of both him and his wife came to greet him at the station. On July 29, 1938, in Istanbul where they arrived after being away for 16 years, there was no one to greet them. He visited the house of Hakkı Halid, his late brother, in Yeşilköy. Halid Ziya Usakligil and Ahmet Emin Yalman were among those that first visited him there.[202]

Refik Halid Karay continued on with literature and his newspaper writings for the rest of his life. He wrote for *Tan* newspaper, and published *Aydede* again for a short while in 1948.

As he pointed out in *Bir Ömür Boyunca*, the last fourty years of life after his second exile passed with a happy love and marriage, a new-born son,

---

[201] Karaosmanoğlu, pp. 87 – 90.

(...) Bir akşam, Atatürk, sofraya oturduğumuz sırada "Çocuklar, demişti, size bu akşam tadına doyum olmaz bir ziyafeti debiye çekeceğim“ (...) İçişleir bakanı Şükrü Kaya'ya dönerek "Ne yapacaksan yapalım, onun bir an evvel memlekete dönemesinin çaresine bakalım“ dedi. (...) Refik Halid'e talimatlı bir sınır karakoluna gelip teslim olması bildirilecekti. Karakol aldığı talimata göre, onu sözde „tahtel hıfz“ fakat hakikatte nezaketle Ankara'ya yollayacaktı.(...) Fakat Refik Halid meselenin bu çözüm şeklini kabul etmedi. (...) Bir umumi af kanunu ile halledildi. Bu suretle, diğer bütün Yüzellilikler de, Refik Halid sayesinde, memlekete dönemke haklarını kazanmış oluyordu.

[202] Birinci. *Refik halid Karay,* pp. 64, 65.

returning home and with a pleasant occupation. In July 18, 1965 he passed away during a surgery in Istanbul. However, he had spent the last night of his life having fun on the Bosphorus with his son.[203] That kind of a "last night" was so suitable for Refik Halid.

I tried to figure out the frames of Refik Halid's experiences with the facts, memoirs, and arguments. When we look at the big picture from his perspective as a son of a wealthy family, he died in good conditions with his family around him. However, his mid-life was full of up and downs. He had been raised with the manners of the old times. Determined to maintain these old manners and having preserve them throughout his life, Refik Halid was, in a way, also open to the new order. I believe this duality was a determining factor in his life.

As a man, Refik Halid deserved the "Behlül" likening of Yakup Kadri. He used to enjoy dressing in a stylish fashion, showing off in Fenerbahçe with his car and drinking. He had not received a solid education as the way Rıza Tevfik mentions, but he had a unique talent.[204] This talent, combined with a high energy of living, became both his lifestyle and his only income. Aside from his written works of fiction, he was actively present in politics and quickly made himself heard with his sharp and sarcastic prose. He was in fact still young, just like the persons in the administration of the government during this period, right at the start of the second constitution. Faced with the rigid policies of the CUP, journalist assassinations and the rapidly changing social structure with the Second Constitutionalist Period, he found himself amongst

[203] Aktaş, p. 15.

[204] Tevfik, p. 126.

the adversaries. His close circle also chose the same side. Refik Halid made detailed observations on the society both in the Constitutional and Armistice periods and remained true to his roots in his perspective of these changes. For example, he compared the Sultan Abdulhamid period and the Second Constitutionalist Period and spoke of the changing lifestyles in his novel, *Istanbul'un Bir Yüzü*. While he imitated the lifestyle of the former period, he had a modern way of thought.

Refik Halid's hostility towards the Unionists caused him to be sent into exile and to object to the National Struggle during the Armistice. In his own words, this hostility, which was both due to his inexperienced youth and peculiar stubbornness, pushed him to the other side. It might sound sympathetic when put this way, but as quoted above, Refik Halid wrote severe articles criticizing the National Struggle. When speaking of Anatolia, he was unable escape from the memories of the days of Anatolia he had experienced during the first days of his exile.

He was strictly followed by Ankara while he was in exile. Nevertheless he continued writing politically in Lebanon and Syria. Never giving up his writing, politics and entertainment until the end of his life, Refik Halid Karay lived these with pleasure as the most natural form of his life.

CHAPTER 4

THE PORTRAIT OF ISTANBUL IN 1922 AS EXTRACTED FROM *AYDEDE*

The name of the thesis as read above is "The Portrait of Istanbul in 1922 as Extracted from *Aydede"*. However, I focused on the leading column of the periodical, "Nakş-ı Berâb," written by Refik Halid and the figures of *Aydede*. Both subjects enabled me to comprehend the publishing policy of *Aydede* and the portrait of Istanbul. First of all, the pure broadcasting policy of *Aydede* only can be found in the articles of Refik Halid Karay and the figures of Rıfkı. Both artists were the determiners of *Aydede*. The breaking points of *Aydede* were reflected in their works. Their thoughts intersect in the political arena. Both of them symbolized the hostility towards the Unionists. Using the word "hostility" may be too romantic for an academic study. As a matter of fact, this hostility affected the political life of Turkey, and the destiny of both artists' lives.

The characteristic of the portrait of Istanbul extracted from *Aydede* is a portrait seen from the eyes of opponents to the political regime. The main question is what did the opponents see in Istanbul under occupation, and did they not? I will take the portrait of Istanbul into consideration while replying to this question.

First of all, the main and essential issue of the city is invisible in *Aydede*: The "occupation". The point is we do not see any reports of related to the occupation, any problems caused by the occupation or even the word of

"occupation". *Aydede* does not perceive the occupation as a problem of Istanbul. The question on how they perceived the occupation was given also in *Aydede*. The magazine completely ignored the occupation and placed the Unionists at the center of every problem that existed in the city. The political opponents evaluated the occupation of Istanbul as a natural consequence of the inadvisable policies of the CUP since 1908. I came to this conclusion by focusing on *Aydede.* Nevertheless this conclusion may not be generalized for all the publications of the opponents.

Two issues come forward in *Aydede*: The National Struggle and the *Asrîler*. *Aydede* perceived the National Movement as a continuation of the CUP, which was still running after the empty hopes that could not come true. This time they were under wings of Russia (instead of Germany). Furthermore, *Aydede* perceives National Struggle as an obstacle to establishing the best peace conditions with the Allied Forces for the permanence of the state.

On the other hand, the perception of the Independence War in Istanbul is quite interesting. In *Aydede*, Istanbul seemed like an impartial city watching a war that was being fought far away, as it was happening between two different countries. No cartoon shows that Greeks occupying Anatolia. On the other hand the people of Istanbul stayed away from the war and continued the routine of their lives. There were only two cartoons that might be evaluated as examples of self criticism. One of them was, surprisingly, Rıfkı's figure below. The journalists who supported the National Struggle as Falih Rıfkı Atay and Yakup Kadri Karaosmanoğlu complained about the neutral character of the

residents of Istanbul towards Anatolia. As a matter of fact, *Aydede* confirmed their thoughts with its publishing policy.

[205] Fig. 8 A Thought. Rıfkı, Aydede, April 13, 1922.
A Patriot from Istanbul: - We win, father, we win!
An immigrant from Anatolia: Son, you have to ask us, how much capital you paid for it!

[206] Fig. 9 Consequences of the Second Constitutional Period, *Aydede*, January 30, 1922.
- Oh no my dear wife, would give my daughter to a drummer but not to an opponent!

The second issue which widely covered in *Aydede* was the *Asrîler*. According to *Aydede*, *Asrîler* had emerged due to the inadvisable policies of the CUP since 1908. The *Asrîler* reflected the social change in Ottoman society. The change started in 1908 with the declaration of the Second Constitution. It accelerated during the Great War and degenerated the society with its heavy economic burdens. On the other hand, the improvement in the education system and girls' attendance at schools changed the role of women in society and their appearance in the public sphere. We should also not ignore the spirit of the age. The beginning of the century was also a beginning of a transformation in the context of politics, economy and gender issues. When we integrate all of those facts, we see a very different Ottoman society from the Hamidian era, to which the conservatives refer. The social change gained momentum in the first decades of the century. The main question is what we see about the social change in *Aydede.* We see the *Asrîler* as the consequence of the social change. As a reason for the social change, we only see the CUP and the Second Constitutional period. However, contrary to novels such as *Sodom and Gomore*, and *Dersaadet'te Sabah Ezanları (Morning Azans in Istanbul),* [207] people are shown who enjoy themselves with the occupation forces due to the absence of the occupation in *Aydede*. Naturally we also do not feel the negative impact of the occupation on the social change. Strange to say, the existence of the occupation even in the problems such as the issues of the Municipality of Istanbul that *Aydede* emphasizes frequently. The urban problem derived from the Municipality of Istanbul is the best example. As Criss states, the facilities of the municipality was blocked due to the

[207] Atilla İlhan, *Dersaadet'te Sabah Ezanları* (Istanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2003).

intervention of the Allied forces, especially the French and Americans.[208] Though *Aydede* covered the municipality issues by both text and cartoon, they never point at the blockage of the Allied forces on the municipality. As a consequence, occupation is not seen in *Aydede*, though we meet all the consequences of the occupation in *Aydede* from the economic hardship to social change, and urban problems.

The portrait of Istanbul from *Aydede* presents a city with its own agenda. We may not read the political developments deeply, but we may follow the social and economic problems of the city. The urban problems are also reflect in the comics periodical. Though *Aydede* has an elitist staff, they mirror the problems of the ordinary people.

Istanbul is presented as a chaotic city by *Aydede*. Though the occupation is not shown in the magazine, other required circumstances for being chaotic is visible in the periodical, such as the inadequacy of the municipality, the refugees, the consequences of economic decline on the people, social change, and moral corruption. In this chapter all those consequences will be discussed.

In "Nakş-ı Berâb," Refik Halid rarely showed the city. Sometimes we need to investigate the articles carefully. However, the seventeenth issue of "Nakş-ı Ber-âb" sums up the actual circumstances of Istanbul.[209] According to

---

[208] Bilge Criss, *İşgal Altında İstanbul 1918 – 1923* (Istanbul: İletişim Yayınları, 2005), p. 64.

[209] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Amerikalı Seyyahla Muhaverelerim (My Dialogue with the American Traveller)," *Aydede* 17, (1922), pp. 281 – 283.

According to Refik Halid, in 1922 the dailies had a circulation of between eight and ten thousand per day. The American asks how many times a man shave. Refik Halid's answer is "twice a week, sometimes once every two days, rarely everyday." We may consider that people do not look after themselves and their morality is so low. According to article, importing "fes" (the national hat) proves the situation of the economy. The American notices

the article, an American traveler asked Refik Halid to show him around in a very restricted time. According to Refik Halid's replies to his American guest's questions, life in the city seems problematic. Refik Halid criticizes the city (and also the country) in every aspect. We meet people who are not decent, humanitarian, or civilized. They are all lost in the circumstances of the day.

[210] Fig. 10 Bayram parade in the one of the streets of Istanbul. Münif, *Aydede*, May 29, 1922.

According to *Aydede*, Istanbul was a cosmopolitan city. There were very different kinds of people living together but really just two kinds: residents of Istanbul and Turkish immigrants came from different parts of the Empire. There were "minorities" in Istanbul; however they were not considered "minorities." The Greeks, Armenians and Jews were the natural residents of the city. There were refugees in the city. The most significant group was the White Russians who come to Istanbul in 1920. In 1922, they were about to leave the country.

---

the immigrants on the streets. However, the elegant ones are Russians. The shabby and ill ones are Turkish immigrants. One of the most important anecdotes from the article is the women who clean the streets. He asks why the women were covered. The answer is so easy: "because they are women." The American sees a donkey picture on the wall. There are also some odd writings under the picture. Those writings warn citizens not to pee outside. In 1922 there was inadequacy about hygiene public toilets in Istanbul.

The natural residents of Istanbul were divided into classes. The upper classes live in Nişantaşı and Şişli. The lower classes lived in the part that had always been called "Istanbul." This is the old part of the town was on the historical peninsula.

Aydede showed the Anatolian side of the city, with the stories or cartoons that take place in the such places as Moda, Üsküdar, Kalamış, and Büyükada. Refik Halid lived in Kadıköy and spent a summer on Büyükada in 1922.

In my point of view, while the European side of the city symbolized the old and rigid form of the city, the Anatolian side symbolized the more provincial part where the middle class would prefer to live. Furthermore, in 1922, the occupation in the Anatolian side was less strict than on the European side.

[211] Fig. 11: Arrivals in the Üsküdar port. Ratip Tahir, *Aydede*, September 17, 1922.

As mentioned above, one of the most popular issues of Istanbul during Armistice was the Harashos who were the beautiful Russian women. There are articles and cartoons on the Harashos in *Aydede* emphasizing their departure from Istanbul. Harashos were shown becoming rich in Istanbul. Aydede

emphasized the destructive effects of the Harashos. Turkish men are shown feeling sad about their departure.

[212] Fig. 12: Harashos. İzzettin, *Aydede*, April 24, 1922.
1- How they came.
2- How they lived.
3- How they left.

However Refik Halid wrote about the Harashos in the twenty-ninth issue of "Nakş-ı Ber-âb." [213] He described the arrival, saying: they were miserable, shabby but easy to hunt, tasty and inexperienced. The residents of Istanbul had enjoyed the Russian women, Russian vodka and Russian mezzes during the last three years. Studies on the Armistice and the Harashos show that the Russian refugees contributed to the leisure life of Istanbul from food to fine arts.

Despite their positive contributions, however they had destructive effects on Turkish society and Turkish family traditions. According to Refik

[213] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Haraşolaraın Azimeti Nedeniyle (Upon the Deprture of the Harashos)," *Aydede* 29 (1922), pp. 297 – 298.

(…) memleketi istila eden bu perişan, pejmurde, lakin avlanması kolay, leziz ve tecrübesiz kadın sürüsü (...) Aman allah, bittim! diye haykıranları da çok gördük, bunu ya Rus güzellerinin endam ve cazibesine, yahud da Rus mezeleriyle Rus votkalarının sancısına kapılarak İstanbul halkı üç senedir mütemadiyen haykırıp duruyor (...)

Halid, even the health of Turkish people was under attack from Russian mezzes and Russian vodka made with American alcohol. He claimed that he did not get involved with any of the Harashos. Nevetheless, there were a lot of men who divorced their wives and sold their houses to live freely with them. In his column, he separated the Harashos in terms of the neighborhood.The Harashos cost Istanbul approximately a thousand small and broken houses and a thousand gorgeous mansions in Beyoğlu. Refik Halid blamed Lenin for teaching the word "comrade" to Anatolia and "Harasho" to Istanbul. The city had got used to saying the two words in the previous three years: Mustafa Kemal Pasha and Harasho!

Aydede also represents the Harashos as dirty and dangerous women and Refik Halid justified his doubts about them.[214] The figures depict the Harashos as waitresses and prostitutes. However, they seem beautiful and feminine.

[214] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Siyahlı Beyazlı Kadın (The Woman in Black and White)," *Aydede* 65 (1922), pp. 339 – 340.

[215] Fig. 13: No name. Rasim, *Aydede*, June 22, 1922.
- (French) Excuse me mademoiselles, do you know French?
- (Russian) No! But I know how to say (money) in every language!

In "Nakş-ı Berâb", Refik Halid mentions a murder of and old Greek-Rum man by one of the most beautiful Harashos. He builds his article on how the Harasho killed the man (I don't know if it is real or fiction). The man was killed by a towel. However the Harasho, called Dora, and known as one of the most beautiful Harashos, refuses using towel in her house! As a result, Refik Halid comes to a conclusion how the Harashos are dirty and dangerous women.

Given information about the life styles in Istanbul while reading "Nakş-ı Berâb," in the twelfth issue, Refik Halid imagined the life of a beggar who became rich by begging.[216] If so, how did the rich people use to live? They had to have a house in Fatih and a garden (bostan) in Çarşamba. The daughters would attend the American College. The sons would read electric engineering in Berlin and attend tea parties in Nişantaşı.

It is not easy to comprehend the mood of the residents of Istanbul from the pages of *Aydede* because it is a humor magazine. According to its spirit, all the issues were criticized rather than understood. Nevertheless some articles give hints about the mood of the people. Refik Halid's article "*Güneşe Aleytarlık*" (Opposition to the Sun) defined the mood and situation of the people. He stated that while it was dark, rainy and cold, people seemed well kept and elegant. Indeed, not only the people, also the city and the interiors seemed better. Nevertheless, when the sun showed its face, the apathy of the

[216] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Dilenciye Gıpta (Envying Beggar)," *Aydede* 12, (1922), pp. 274 – 275.

people and the city came out. To cite an instance, when the sun was up, the clothes seemed dirty, the food at the windows seemed disgusting, the women seemed ugly and, even himself (Refik Halid) was seemed uncolored.[217] The occupation, war, economic decline, political ambiguity of course contributed to this depressed and pessimist mood of the people. Refik Halid felt compelled to describe the pessimist mood of people. As far as can be observed in *Aydede*, the people in Istanbul were tired of the political, economic and urban problems.

In another column, Refik Halid described the struggle between the FEP and the CUP. This struggle exhausted everyone. He put intellectuals and residents of Istanbul in between the struggle of these two parties. People were very tired, scared and terrorized. The FEP was no different from the CUP about spreading horror and suppressing the citizens.[218] He likens them to the two strong winds of Istanbul the northeaster and southwester. This criticism of the FEP is very meaningful because he was an insider. It was important that he evaluated the FEP as an oppressive political party. After spending years under the pressure of the CUP, the FEP did not present better conditions for the people. Refik Halid Karay still does not support the Ankara government. On the other hand, he had grown tired of the Istanbul government.

The beginning of 1922, the residents of Istanbul seemed very relaxed.[219] According to Refik Halid, that was due to the tiredness of great

---

[217] See Appendix B: Refik Halid Karay, " Güneşe Aleyhdarlık (Opposition to the Sun)," *Aydede* 14, (1922), pp. 277 – 278.

[218] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Semavi Fırkalar (Etheral Political Parties)," *Aydede* 4, (1922), pp. 260 – 261.

[219] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Hayatımız (Our Life)," *Aydede* 5 (1922), pp. 261 – 262.

See Appendix B: Refik Halid Karay, "Gevşeme (Relaxation)," *Aydede* 6 (1922), pp. 262 – 263.

struggle that had lasted fourteen years. At last, the Unionists and the supporters of the FEP became friends. Even the Kemalists were relaxed. Until *the Great Offensive War* (Büyük Taaruz) held in August in 1922, there was no war in the beginning of 1922. If we keep this information in mind, it is comprehensible why every political party was relaxed at that time.

Refik Halid wrote about the suicide of a boy in his column in the ninth issue.[220] The boy had committed suicide because of failing in the exams at school. Refik Halid, who continued to have nightmares about exams even when he was an adult, criticized the education system.

According to *Aydede*, the number of the national, historical, and military holidays had been increased in the last fourteen years.[221] The CUP was blamed out again. On the other hand, this means that the leisure life of Istanbul was fertile. The theatres and movie houses were full, and people were used to organizing entertainments in their neighborhoods. Ramadan passed joyfully. Refik Halid questioned the reason for this lively leisure life. According to him, the reasons were poverty and desperation. People seemed to prefer to go out to forget their problems.

---

[220] See Appendix B: Refik Halid Karay, "İmtihan Derdi (Exam Problem)," *Aydede* 9 (1922), pp. 269 - 270.

[221] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Şenlik, şetaret, şehr-i ayin, ilah... (Carnival, gaiety, rituel of the city, etc.)," *Aydede* 43, (1922), pp. 308 - 309.

[222] Fig. 14: The joy of Ramadan Nights. Rıfkı, *Aydede*, May 10, 1922.

Refik Halid, as an author, enjoyed writing about crimes and suicides. In his column he also wrote two murder stories. One of those stories in particular

is really interesting to comprehend the city life in Istanbul. In the sixty-forth issue of "Nakş-ı Berâb", he told the story of a street seller (who sold melons) killed by a man.[223] According to the story, he was killed on the street and nobody helped him. Secondly, Refik Halid considered that people watch the exciting events in the movies. Therefore they only watched the real victim like they watched it on the screen. It is a significant point that we may also read similar news and complains in Istanbul in 2010. This is also an indicator of being a part of cosmopolitan and chaotic city that creates alienation among its residents. Refik Halid criticized people for going to the movies and theatres with his sarcastic prose. This may have been the way people tried to forget the current problems such as occupation, war, and economic challenges.

The mood of people is not easy to understand for contemporary researchers. When we talk about the "people of Istanbul" or "residents of Istanbul," about whom are we speaking? If we read the articles of Falih Rıfkı Atay or Yakup Kadri Karaosmanoğlu and Refik Halid Karay at the same time, it is obvious that there were people in Istanbul that watched the war in Anatolia like watching a war scene in a movie. They did not contribute to the war. On the other hand, there were people who tried to go to Anatolia or send war materials. There was a duality among people. However, *Aydede* reflects only one side of Istanbul. The audience of *Aydede* was disturbed by the outcome of the social change. Refik Halid Karay was not against change. He was against the way it occurs, and particularly the enforcement of the CUP during the transition period. The *Asrîler* were the outcome of this process.

---

[223] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Kavuncuya Mersiye (Elegy to the salesman of melon)," *Aydede* 64, (1922), pp. 337 - 338.

[224] Fig. 15: The latest system. *Aydede*, Februuary 9, 1922.
The Contemporary Woman and Contemporary Man.

In the context of the *Asrîler*, there was a diversity between classes. A contemporary could be from the upper class or lower class. They spent their

time and money outside rather than inside. The public became mobilized.[225] The public sphere becames more unisex. World War I accelerated social change deeply due to the economic burdens. The men of Istanbul were recruited. The women started to work due to the economic challenges. The change in the education system allowed the women to study and work. The others found their own ways to make themselves free. In this way, the women were seen in the public sphere in the last years of the Empire.

While women were rapidly changing, men were also changing. Being a bureaucrat was no longer a fashionable occupation after the Second Constitutional period. Money changed hands from the elites of the Ottoman society to the other classes of society. A new generation was born called the *Asrîler.* The *Asrîler* challenged the social patterns and they were naturally the main target of the conservatives. They had their own consuming patterns, dress styles, ways of flirting and marrying. They were a different kind of a generation that liked to earn money easily, looked after themselves and enjoyed life without taking care of the previous patterns. This was the consequence of all the political, economic and social policies since 1908.

The conservatives were unhappy from this social change and its obvious conclusion. *Aydede*, which reflected the point of view of the conservatives, criticize the *Asrîler.* However we can't see how the occupation affected social change, but we may observe the consequences. The cartoons

[225] The trolley issue was one of the hottest topics during the Armistice period. The trolley strikes helped it to be on the agenda of the city. As we observe from *Aydede*, the residents of Istanbul used to travel in the city. The trolleys were always illustrated as crowded. However, the mobility in Istanbul in 1922, or even its existence was not questioned in *Aydede*.

reflect the change in both men and women from dressing styles to marriage patterns.

The change was towards freedom. By using the term "freedom", I mean that individuals started to choose their own clothes, own styles, own spouses, own occupations. If we question who was affected most, women would be at the top of the list. Women were the most criticized people in *Aydede*. The periodical criticizes them in many aspects. First of all, their dressing style came under attack by both the writers and cartoonists of *Aydede*. According to women, they were willing to wear revealing clothes, close their hair less, and wear more fashionable fabrics on such as jersey. While criticizing the dressing style of the *Asrîler*, *Aydede* manifested its own proposal. The figures below sum up the issue.

[226] Fig. 16: The language of the wind. *Aydede*, June 26, 1922.

[227] Fig. 17: Complaint about winter clothes. *Aydede*, January 23, 1922 - Oh! Waiting summer to open a bit!

[228] Fig. 18: The samples of covering, *Aydede*, April 10, 1922.
- We want none of them. Let's find a way in between.

The patterns of marriage were also changed. *Aydede* depicted women who loved to flirt and seek rich husbands. Marriage itself was under attack. The role of the women was criticized most. Flirting was also one of the hot issues of *Aydede*. Young men and women preferred to choose their spouse directly. In the cartoons, flirting started to be seen in the public sphere.

Though they emphasized the degeneration of men, the situation of women offers insight. The men also were shown cheating on their wives and ignoring their immoral behaviors.

The *Asrîler* were portrayed as outsiders. During the Hamidian era the social life has been sustained mostly inside, including social gatherings, arranging marriages, etc. However, in 1922, the public sphere took place outside of the houses. Nevertheless, when the social change united with the corruption occurred in the Great War and Armistice, society seemed in a radical transformation. This situation disturbed the conservatives more than ever.

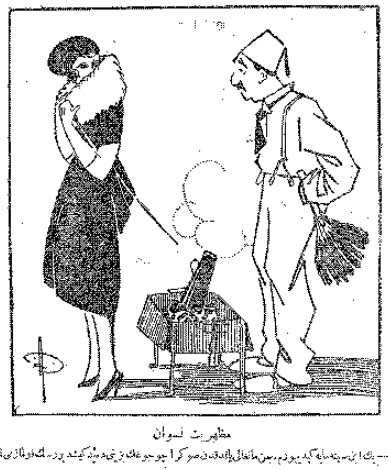

مظهریت نسوان

[229] Fig. 19: The privilege of women. *Aydede*, January 19, 1922.
- Husband! I am going to the cinema. Would you clean the baby after burning the stove?

[230] Fig. 20 İyi Saatte Olsunlar! (Let the Good Times Roll!), *Aydede* Comics Periodical, March 20, 1922.
The ghosts seen in the fire places.

Refik Halid Karay ridiculed the flirting of the *Asrîler* in his column on March 13, 1922.[231] His target group was young men and women, middle class or upper middle class, unemployed, and not so intellectual. However, men talked about sports, women talked about fashion. They came together on the

[230] Fig. 20 İyi Saatte Olsunlar! (Let the Good Times Roll!), *Aydede* Comics Periodical, March 20, 1922.

The ghosts seen in the fire places.

[231] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Öğle Vapuru (Midday Steamboat)," *Aydede* 21, (1922), pp. 288 – 290.

one o'clock steamboat in Kadıköy and went to Istanbul. This is where they met each other though they did not sit in the same place.

As for fashion, men carried thin walking-sticks made of straw and wore red shoes, short trousers and beige raincoats. Men saw women only from a distance, and from a different place on the boat. When the ship arrived at the port, then men went to the Istanbul side and women wenr to Beyoğlu.

In some cartoons it is seem that, flirting is not a particular way of behaving for young people. The young people who flirted could also see their parents flirting on the streets. The older people came under the attack of the cartoonists as well. We may also consider that the social change influenced not only the young generation.

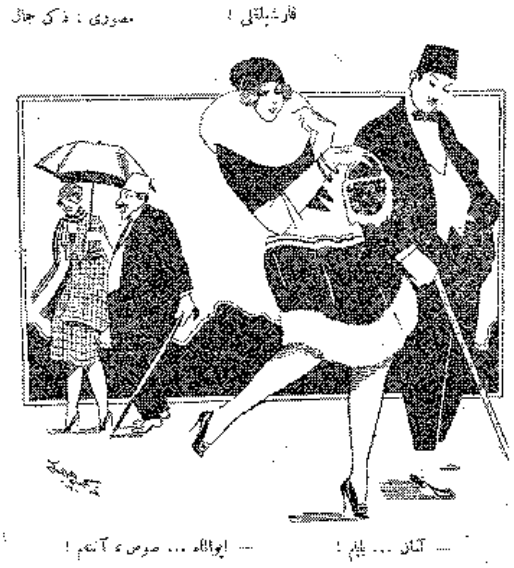

[232] Fig. 21: It is mutual. Zeki Cemal, *Aydede*, July 3, 1922.
- Ohh… my father!
- Alas! Shut up, my mother!

The cartoonists illustrated women as "light o'love". It is so obvious that the male cartoonists had took an insulting view of women. The new woman

was also keen on learning about the world and tried to be a part of it. One of the cartoons ridiculed women who were interested in the National Struggle and said that corporalship was the highest title they could ever get, like Halide Edip had. The only working women seen in the cartoons are cleaning ladies on the streets. As mentioned above, there were a lot of strikes during Armistice. As far as can be understood from the cartoons, the cleaning ladies also attempted a strike during 1922.

[233] Fig. 22: Once upon a time the ladies only talked about… *Aydede*, February 27, 1922.

- Man: Oh my god, nationalism again… If you fancy that so much, why do you stay here? Your way is open to the corporalship there!

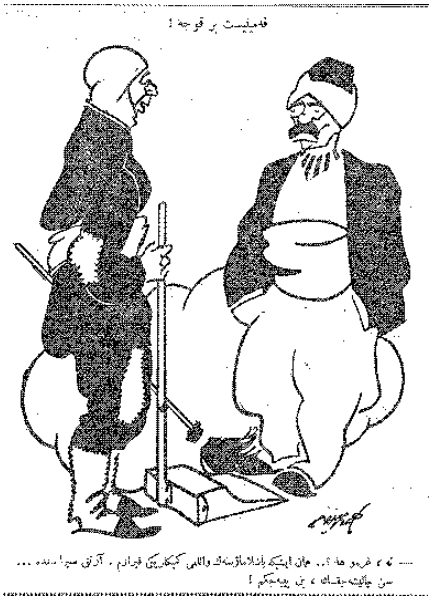

[234] Fig. 23A Feminist Husband! Aydede Comics Periodical, March 9, 1922.
- What, strike? If you don't start your work immediately, I'll break your bones. Now it is your turn… You will work, I will spend your money!

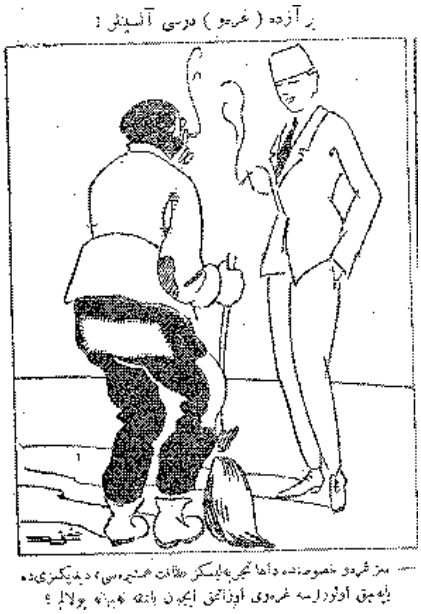

[235] Fig. 24: Course of strike. Rıfkı, *Aydede*, April 17, 1922.

-

- Dear cleaning lady, you are experienced about strikes. What kind of an excuse should we find, if they would except our wishes to extend the strike?

In *Aydede* the cartoonists used figures of children instead of adults. Those cartoons covered the issues of adults and mostly the gender subjects. The cartoon below shows the state of mind of *Aydede*.

[236] Fig. 25: Impacts of manners. *Aydede*, May 8, 1922.
Boy: Let's play the tea party game with you.
Girl: No! My mom said that if I would play that game again, she would hurt my ears.

Aydede also gives us information about the social trends of 1922, such as the trendy places where people met. Tea parties, horse races, parties, and Ramadan nights were the main social gatherings of 1922. Different classes had fun of different occasions. However, the lower classes imitated the upper classes rapidly and trends spread through the whole society. In the fifty-ninth issue of "Nakş-ı Berâb," Refik Halid talked about a party in an upper class house.[237] According to Refik Halid, it was a magnificent party and he admitted that his friends such as Câmi Bey and Celalleddin Arif had the right to enjoy

[237] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Hakları Varmış (They were Right)," *Aydede* 59, (1922), pp. 331 - 332.

that kind of life. The column gives information about the consuming patterns of the upper class of 1922. He only gave details to the readers such as silk stockings, Havana cigars, a jazz band, wine from Porto and Bourgogne, diamond glasses, grilled chicken, ice cream, strawberries, low cut clothing, automobiles, mille-Feuillet pastries, Champagne, pearl necklaces. The party started in the afternoon and ended up at the Tarabya, Tokatlıyan Hotel. We may consider that the consuming patterns of the upper class had reached level of the global standards in 1922.

Aydede covered horse races at Veliefendi with both texts and cartoons. Refik Halid also wrote about the horse races.[238] They were some of the most important gatherings in Istanbul. Indeed Refik Halid did not aim to depict the racing. However, according to his column, we may consider that the horse races were fashionable places to show off for men and women. It was a social gathering for the community. The horses and women look so nice and elegant. On the other hand, the men looked so worthless next to them. The women had bright coats, sparking looks and walked coyly like the horses. According to Karay, the horses belonged to a good family and were satiated. On the contrary, they could not run and race. It was the same for the people. It is also seen from the cartoons of *Aydede* that the horse races gathered people and helped them have them fun.

[238]See Appendix B: Refik Halid Karay, "Koşuya Dair (About the Horseracing)," *Aydede* 42, (1922), pp. 307 - 308.

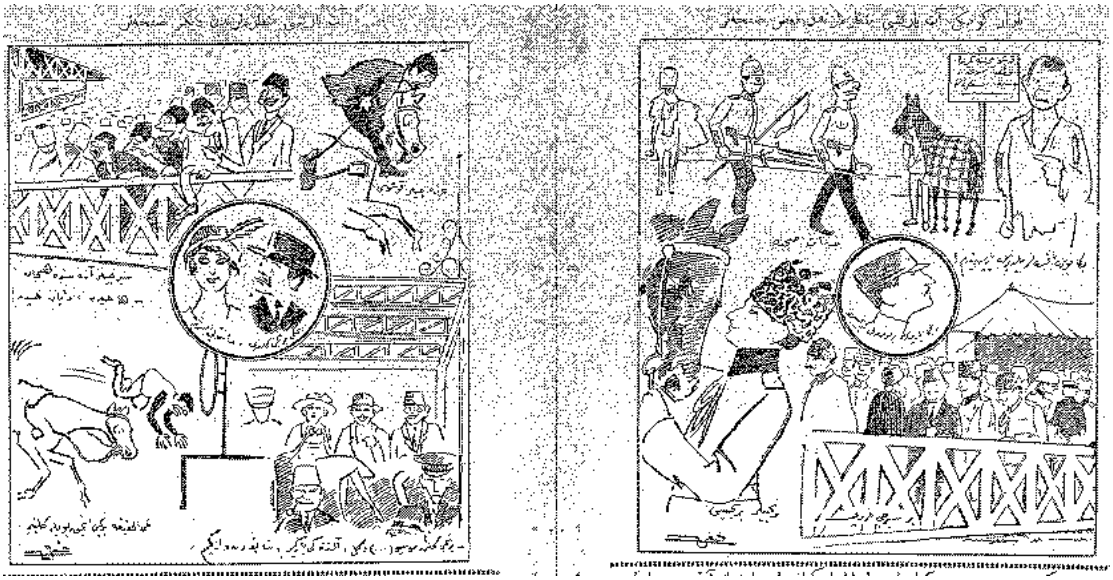

[239] Fig. 26: Some phases form the horse races held on Sundays. Other phrases form the horse races. Rıfkı, *Aydede*, May 25, 1922.
1- It is forbidden to enter the racing area! Défence... 2- Medical service 3- If they looked after me like this, I would compete with the tunderbolt. 4- The first jokey of the first race 5- The first of the first 6- A group of audiences.

The city had an intensive agenda during the Armistice: the occupation itself, the National Struggle, the Russians, economic decline, the long lasting fires... Among them, economic decline was maybe the most significant issue for the residents of Istanbul in the context of daily life. *Aydede* emphasized the economic problems of the public. However the civil officers were given attention in this part. As mentioned earlier, due to the economic decline, the officers were retired earlier and they were called "compulsive graduates" (*mecburi mezun*). 20% of salaries of the officers were cut during the Armistice. Especially the cartoons reflect the miserable life of the officers. The cartoons illustrate situation with figures. Both of the sanctions affected the status of men inside the family and in public.

[240] Fig. 27: The issue of reduction of salaries. Rıfkı, *Aydede*, March 16, 1922.
- Grandpa, will they cut 20% of my dad like this?

Refik Halid pointed out the situation of the compulsive retirees through *Aydede*. He wrote that the revenue realization would be only less than 1% of the total salaries. He questioned the necessity of that policy. On the other hand, the circumstances of the officers continued to decline[241].

[241] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Senevî Bir Milyon Lira (One Million per Year)," *Aydede* 52, (1922), pp. 320 - 321.

[242] Fig. 28: Between the retirees. Salahattin, *Aydede*, May 4, 1922.
- Will they give us cheap wood this year?
- Oh no, we are also devoid of our hot rooms this year!

Istanbul had many urban problems during the Armistice. However, most of them stemmed from the municipality. The municipality of Istanbul was covered in *Aydede* by both texts and cartoons. The municipality had internal and external problems. The internal ones were the lack of incomes, costs, unnecessary expenses, and mismanagement. The external ones were the intervention of the Allied forces and their control over the municipality. The latter blocked the facilities of the municipality. Nevertheless, we should not forget the strikes during the Armistice. *Aydede* did not reflect the existence of the blockage of the Allied forces. Only the internal reasons and the strikes were covered. Gas stores, waterfronts, bridge accommodations, abattoirs were some

of the problems of the municipality.[243] Refik Halid emphasized the prodigality of the municipality many times. To cite an instance, in the third issue of "Nakş-ı Berâb," he criticized the use of automobiles by the municipality while it could not find money to finance the significant problems of the city. The prodigality was a common problem for the whole community during the Armistice. Some people still purchased automobiles or entertained in their houses while running into debt.[244] The institutions and residents of Istanbul seemed to be unable to resist the new consumption patterns such as entertainment, decoration and fashion.[245]

Aydede also covered the mismanagement of economic relations.[246] According to the periodical, the mismanagement of the economy increased the budget deficit. The mismanagement was based on the simple but significant mistakes of the officers. Refik Halid criticized those mistakes strongly in his column. While the municipality could not find cash money, millions were wasted because of those mistakes.

One of the most significant issues about the municipality was the behavior of the officers who collected the fee for the bridges. This was also

---

[243] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Kantoculardan İstiâne / Üç Kavrulmuş Bey / Bir Noksanına / Hoş Geldim, Boş Geldim / Neler Deriz, Neler Yaparız (Favor from Songstress / Three Roated Men / Bir Noksanına / Hoş Geldim, Boş Geldim / What We say, What we)," *Aydede* 53, (1922), pp. 322 - 323.

[244] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Fikirlerimiz / Caka (Our Considerations / Vanity)," *Aydede* 3, (1922), pp. 259 - 260.

[245] Ibid. : pp. 260

"Even after the Armistice we saw many men who bought automobiles, apartments or organized musical entertainment in the houses biweekly though they ran into debts. Incomes were spent to the fur coats, bell jars and parquets..."

[246] See Appendix B: Refik Halid Karay, "/ Muvâzenemizdeki Bozukluk (Disorder in Our Mentality)," *Aydede* 55, (1922), pp. 326.

covered in the cartoons. In 1922, the officers used to collect money on the Galata Bridge on the Golden Horn. However, as far as we understand from *Aydede*, the bridges were crowded and the officers treated the citizens badly. This caused turmoil and remained unsolvable.

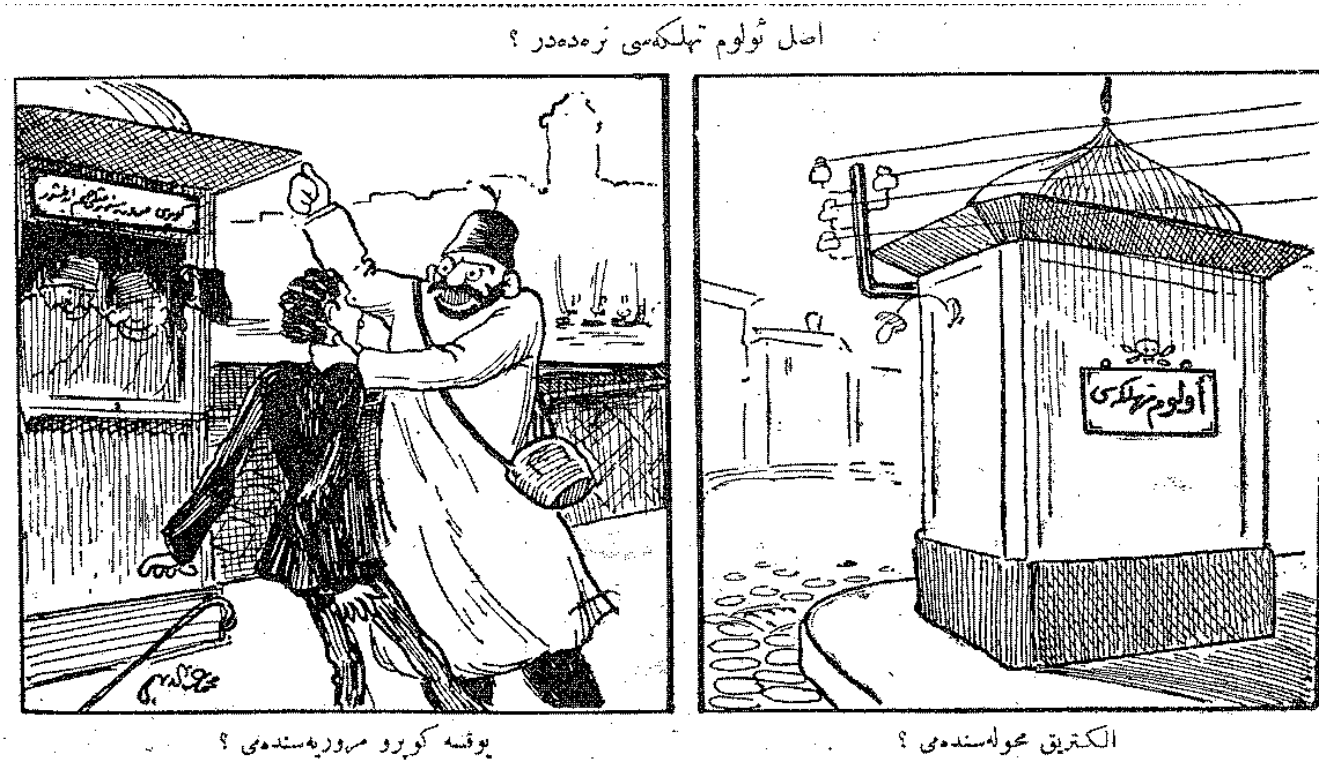

[247] Fig. 29: Where is the real danger of death? *Aydede*, February 9, 1922.
- Electric transformers?
- Or while passing the bridge?

The residents of Istanbul suffered from many things during the Armistice. One of them was the fires, which became the destiny of the city. *Aydede* paid attention to the fires of Istanbul. Refik Halid wrote on this issue after the death of the inspector of the fire-fighting organization. According to him, Ziçni Pasha, Hungarian, used to prepare useless reports about the fires instead of taking actions. He was the inspector for fifty years. We may come to

a conclusion that besides Istanbul's style of architecture suitable for fires, the fire fighting organization was incapable of preventing and controlling the fires.

Refik Halid Karay used to take public transportation. He lived on the Anatolian side and therefore used to go the office by steamboat. One day when he sat down in the steamboat he saw a signboard that said: "A Request. Don't spit on the floor. It is both unhealthy for the public health and you will disgust your friend next to you."[248] The French version of the warning was under the Turkish one. According to Refik Halid, those kinds of notices had started to become common. He felt bothered when considered the costs to the municipality of those warnings signs.

[249] Fig. 30: The chosen faces from the Kadıköy port. Hakkı, *Aydede*, July 17, 1922.

Aydede depicted the Anatolian side of Istanbul both in texts and cartoons. However, Refik Halid told the story of a Turkish man who came to Istanbul for the first time.[250] He was recommended to stay at a pension in

[248] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Bir Tenkid ve Bir Mukabele (A Critics and A Reply)," *Aydede* 51, (1922), pp. 319 – 320.

[250] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Istanbul'un Bir Oyunu (Game of Istanbul)," *Aydede* 66, (1922), pp. 340 – 341.

Kadıköy. When we read his story, we also read about the old days of Kadıköy. The neighborhood's residents were mostly minorities. At least we see the minorities and especially the Greeks-Rums while reading the text. We see women who love to be seen publicly and wear low cut clothing. That is a wonderful view for a newly arrives young man while looking out his window. He could also see the Harashos walking on the street. At the end of the story the newcomer is swindled and meets the real face of Istanbul. On the real face of Istanbul we meet the street vendors, stores and the municipality's policies about image of Istanbul. Refik Halid Karay was annoyed with the nasty image of the streets because of the street vendors as shoeblacks.[251] There was a lack of precise urban policy organizing the settlements on the streets and protecting the historical buildings.

Another interesting point about the urban life was the change in the uniforms of the marine officers on the steamboats.[252] Refik Halid mentioned that he missed to see all the officers in the uniforms. However, when his wish came true, of course, he was unsatisfied. The reason that he was not satisfied was firstly, they all looked like navy students. Secondly, and mainly, their hats were exactly the same as the navy officers' hats. The young officers were happy with their hats. Nevertheless, the older ones, who had to wear "fez" since their childhood, were unhappy with theirs. Apart from themselves, their families had gotten used to seeing them with fez. In the next issue, Refik Halid continued to write on the same subject. He wrote that the officers had to pay

---

[251] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Bedbin olmalı! / Bir bacaksız (Has to be Sad! / Precicocous)," *Aydede* 68, (1922), pp. 343 – 344.

[252] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Halis-âne Bir Tavsiye (A Sincere Advice)," *Aydede* 70, (1922), pp. 347 – 348.

three para for their hat. While a Jewish merchant next to him blamed himself for missing those kind of profitable business, Refik Halid was blaming himself to miss that kind of profitable points about life.

During the Armistice the agenda of the city had similarities to that of the Great War period such as war profiteers and Çardaş (Czardas). According to Refik Halid, Çardaş was a national a march of the German-Austria alliance and was sung in almost every house in Istanbul during the War years. Refik Halid mentioned how that *Çardaş* (Czardas) became popular and was played in the Italian operette in Beyoğlu[253]. The same war profiteers who listened to *Çardaş* (Czardas) during World War I period listening to *Çardaş* (Czardas) during the Armistice. Apart from the story, the Italian operette in Beyoğlu where Çardaş (Czardas) was sung presents the image of cosmopolitan structure of the city. The "hit" song of the Muslim neighborhood was *Makber* (Grave). According to Osman Cemal's story, *Makber* (Grave) was sung everywhere in Istanbul.[254] However, we see a cartoon about improvement in the society. *Makber* (Grave) is seen as one of the indicators of the improvement.

[253] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Çardaş," *Aydede* 19, (1922), pp. 283 – 284.

[254] Mustafa Apaydın, *Osman Cemal Kaygılı'nın Hikayeleri*, (Istanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2005), pp. 262 – 265.

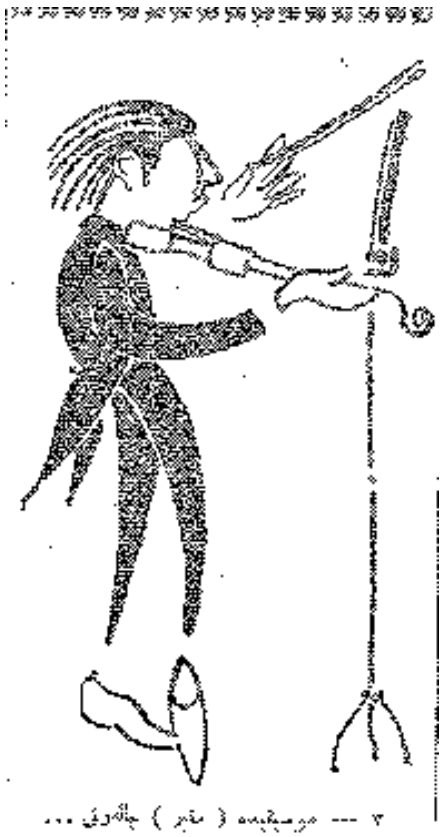

[255] Fig. 31, Where and how do we improve? Aydede, June 1, 1922.
3 – By playing Grave (Makber) …

Besides the war profiteers, the regular thieves or people who embezzled others' money were one of the hottest issues of "Nakş-ı Berâb". To cite an instance, the thirteenth issue covered the story of a payroll clerk of a factory who showed off around in Kadıköy and Fenerbahçe in his elegant car, fur coat, and diamond buttons. The story ended in trial due to the crime of embezzlement. Refik Halid and *Aydede* gave importance to that kind of news in Istanbul. The regular thieves were also on the agenda of the city. It was not surprising to see thieves on the streets of a city when the city was living in political ambiguity and economic decline. The cartoons illustrate the situation

in a humoristic way. An other issue that we learn about from the cartoons is an invasion of rats. The municipality gave money to anyone who brought in rats .

[256] Fig. 32: In connection with the robberies. Rıfkı, *Aydede*, March 6, 1922.
- Efendi, are you mad? Why did you put your clothes of while it very cold?
- Am I so stupid to go out with my clothes on at the nighttime?

[257] Fig. 33: The Committee of struggle of communicable diseases gives money to whom brings rats. Rıfkı, *Aydede*, October 19, 1922.
- How is being opponent? Now you are looking for a hole to escape!
- Oh no, the rat hole is a way of earning money!

One of the most significant issues on the agenda of Istanbul during the Armistice was the strikes. From trolleys to schools there were many strikes organized. The cartoons give a particular significance to the trolley strikes. This was so natural because it affected the daily life the most. The trolleys seem to have been very crowded and it seems to have been torture to ride them. However, the cartoonists illustrate it just from their own point of views.

[257] Fig. 33: The Committee of struggle of communicable diseases gives money to whom brings mouse. Rıfkı, *Aydede*, October 19, 1922.

- How is being opponent? Now you are looking for a hole to escape!

- Oh no, the rat hole is a way of earning money!

[258] Fig. 34: Tiredness of the strikes. Rıfkı, *Aydede*, February 2, 1922.
Man: My aunt's house is just there, we may take a rest.

Refik Halid was always against people who tried to impress others with their power. The CUP was the leading example of this. Another example was the leader of the labors and strikes during Armistice, İştirakçi Hilmi (Hilmi the Participator).[259] Refik Halid called him the "Enver Pasha of the Armistice." He criticized him when he was losing power among the labor organizations. He blamed İştirakçi Hilmi for utilizing the threat of strikes and increasing the

[259] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Gelip Geçenler," *Aydede* 19, (1922), pp. 285.

prices. Refik Halid's opinion reflected the consideration of an ordinary citizen. İştirakçi Hilmi appeared in a cartoon of *Aydede* as follows:

[260] Fig. 35: The leader of the strikes. *Aydede*, May 25, 1922.

Intellectual circles had their own agenda during the Armistice. Yahya Kemal was the publisher of *Dergâh* (Dervish Lodge) periodical started to publish on April 15, 1921. He was also a significant supporter of the Ankara government. The students and teachers of Darülfünun were contributed to the content of the periodical, making it a significant literature periodical during the Armistice period[261].

There are approximately forty-five articles about Yahya Kemal in *Aydede*. According to Mustafa Apaydın, he was the most popular literary person at the journal. Apaydın stated that Refik Halid and his colleagues used

[260] Fig. 35: The leader of the strikes. *Aydede*, May 25, 1922.

[261] Abdülhak Şinasi Hisar, *Kitaplar ve Muharrirler I, Mütareke Dönemi Edebiyatı* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008), p: 20.

an insulting way of writing about him. He was portrayed as a sheikh who confused his followers.[262] However, Refik Halid dedicated his column to *Dergâh* periodical on the forty-sixth issue, criticizing the critics of *Dergâh*'s young authors.[263] According to *Dergâh*, Halid Ziya (Uşaklıgil) would "maybe" become a successful author. Refik Halid published poems from *Dergâh* and criticized their literary style. According to Karay, the poems were tasteless. He stated that due to their works, the old style of literary would be popular again. Indeed, he gets angered by their way of criticizing Halid Ziya and Tevfik Fikret. Apaydın states, at the end of his column Refik Halid called Yahya Kemal "loony" (*zıpır*) sheikh and his followers as "flighty" (delişmen).

Political issues were important in *Aydede*. The featured issues were National Struggle, the FEP, politicians and journalists. The breaking point of *Aydede* came in the seventieth issue, on August 31, 1922. Though there was no news about the Great Offensive War in *Aydede*, Rıfkı illustrated his first cartoon in favor of *Aydede*. In the seventy-second issue, Refik Halid penned his first article on being a soldier and fighting in Anatolia. This was the breaking point of *Aydede* where it left its main policy, and accepted its mistaken conception about Ankara. Afterwards we come across with articles and cartoons supporting the victory of Ankara appear. The interesting point about Istanbul is that the city also was changed by the victory. It was now the Turks' turn to control the city again. We see joy, Turkish flags, incomings, goings, breaking windows in the pages of *Aydede*. This was the turnaround of

---

[262] Mustafa Apaydın, *Türk Mizahında Bir Dönüm Noktası Aydede* (Adana: Karahan Kitabevi, 2007), pp. 101 – 103.

[263] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Yine Edebiyat!? (Literature Again ?!)," *Aydede* 46, (1922), pp. 311 – 313.

the occupation. Though the occupation was not shown in *Aydede*, the steps toward independence and the change in the city were heard.

When the victory of Ankara government became absolute, Istanbul changed its own agenda. In the first years of the Occupation, there was the Unionist hunting. In the seventy-ninth issue, he said that *Tevhid-i Efkâr* daily, supporter of the National Movement, had revealed him with his all pseudonyms.[264] Life started to get harder for Refik Halid. The residents of his neighborhood encircled him. He started to feel their curious looks upon himself. The grocer and the milkman asked him to pay his debts. The circle around Refik Halid started to narrow.

موافق ومخالف دوشونجهلر — صوردی : دفی
— باقیم بربریمزه بکزیورز ، پاسابورطمی بو کره آلایم ، کیه‌درسم بن فولانیم ،
اولازدی سز فولانیرسك !

[265] Fig. 36: Convenient and opponent thoughts. Rıfkı, *Aydede*, September 21, 1922.
- We look like to eack other. If I would have the passport I would use it. Otherwise you would use it.

[264] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Hatt-ı Hareketim (My Way of Action)," *Aydede* 78, pp. 357 - 358.

How did the members of the opposition wait for the new order? Refik Halid's humoristic article gives us some hints about this issue. According to him, everybody was waiting for the peace and it was considered a historical moment[266]. The celebrations are held in the streets of Istanbul. As an opponent, Refik Halid wanted to sleep for a while, and to wake up after the historical moment had passed. However, the cartoons showed the celebrations in its every detail, with Turkish flags hanging in the streets. The cartoonists also illustrated the reactions of the whole residents of Istanbul about how they would greet the Turkish soldiers. The second cartoon below sums up the new situation of the city.

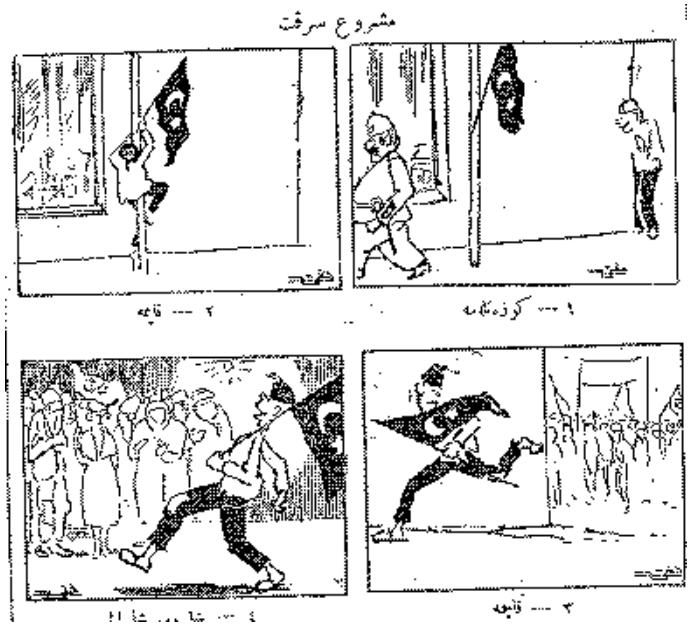

[267] Fig. 37: Legal larceny. Rıfkı, *Aydede*, September 14, 1922.
1- Surveillance
2- Snatching
3- Running
4- Şa...Şa!

[266] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Bir An-ı Tarih (A Moment of History)," *Aydede* 81, (1922), pp. 363 - 363.

[268] Fig. 38: No name. *Aydede*, 2 Ekim 1922.
1- The day of arrival
2- Will see
3- Will cheer
4- Will hug
5- Will illustrate
6- Will read
7- Will hear
8- Will not even hear of

Tevhid-i Efkâr daily which supported the Ankara government, announced that they would not publish the advertisements of the Greek-Rum stores.[269]. Refik Halid however, identified many ads belonging to Greek stores in the daily. It was hard to publish that kind of an announcement about Greeks in the earlier years of the Armistice.

[269] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Kantoculardan İstiâne / Üç Kavrulmuş Bey / Bir Noksanına / Hoş Geldim, Boş Geldim / Neler Deriz, Neler Yaparız (Favor from Songstress / Three Roated Men / Bir Noksanına / Hoş Geldim, Boş Geldim / What We say, What we)," *Aydede* 53, (1922), pp. 323.

One of the hot topics of Istanbul in 1922 was a tea party held by the FEP. As a member of the party, Refik Halid participated in the tea party and replied to the rumors about it.[270] According to the political circles, the tea party was lively. However Refik Halid repeated that the tea party had been boring. The only subject discussed at the party was how hot the weather was. The tea party was also illustrated in *Aydede*. Both indicated the sluggishness of the FEP. This is a significant point because Refik Halid, as an insider, both at *Aydede* and his memoirs (written afterwards), showed the FEP as a colorless and sluggish party.

[271] Fig. 39 Tea Party at the Cercle D'Orient: The service of opponents were praised, and wish for the development and raise of the country. (Peyamı-ı Sabah). Aydede, July 13, 1922.

The leading column of *Aydede*, "Nakş-ı Berâb", gives information about the politically prominent figures of 1922. Refik Halid criticized the prominent people of the Kemalists and the Unionists in his articles.[272] According to him, Bekir Sami Bey, Câmi Bey (Baykurt) and Nihad Reşad, were losing their popularities. Ferit Bey and Celal Arif Bey were getting

[270] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Benim Gördüklerim (What I saw)," *Aydede* 56, (1922), pp. 327 – 328.

[272] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Ankara Nezlesi – Gayretkeşlik – Sırası Gelenler (Ankara Flu, Partisanship, Time for)," *Aydede* 7, (1922), pp. 264 – 266.

popular. Hüseyin Cahid Bey and Cavit Bey were also under attack due to their return to Istanbul. We may categorize the individuals that were covered in "Nakş-ı Berâb" as the Unionists and the politicians of Ankara. Refik Halid's pen was sometimes very sharp and crucial.[273] He did not hesitate to put the people's backgrounds into his articles. While he was writing about the dark side of political individuals, he also enabled us to learn about the stories of people in 1922.

In 1922, one of the significant issues of Istanbul was the visit of politicians from Ankara to Istanbul. Some of them came for political purposes; some of them came to escape abroad. These visits become a major issue of the city. As a journalist, Refik Halid never missed those kinds of opportunities to criticize both Ankara and Istanbul. His targets were especially Yusuf Kemal (Temgirşenk), Câmi Bey (Baykurt), Celaleddin Arif, Ferit Bey and Rıza Nur. He criticized Ankara for sending those people abroad even to serve for the state's benefit. According to Refik Halid, Ankara's policy was to commit them as members of Parliament and secondly send them abroad as ambassadors. The point, which was criticized by the Istanbul press was their luxurious way of life while they were on duty.[274]

---

[273] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Talih / İyilik (Luck / Goodness)," *Aydede* 10, (1922), pp. 270 - 272.

On the sixty-ninth issue of "Nakş-ı Berâb", Karay wrote about Soysallıoğlu Suphi Bey, who was member of the Parliament in Ankara. According to Karay, he tried to seek benefits from the Istanbul government and when he realized that he could not get anything, he went to Ankara to seeking business oppurtunities.

[274] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Leyleğin Altınları (Golds of the Stork)," *Aydede* 24 (1922), pp. 293 - 294.

One of his columns was about the visit of Yusuf Kemal Bey (Tengirşenk) to Istanbul.[275] He was hosted like he was a millionaire from the United States or Japan and he was shown around Istanbul as if he had never been before. The Association of Journalists and the Red Crescent competed with each other to host him. The journalists struggled with each other to be photographed in the same picture with him. To sum up, the visitors from Ankara always attracted attention in Istanbul and were widely covered in the dailies. It is obvious that Istanbul had started to lose its impartial status and turned its face to Ankara in 1922.

Refik Halid continued his political argument with the CUP in his various columns. He targeted CUP policies [276] or managers of the party such as Enver or Talat Pashas.[277] He blamed CUP managers for following Germany without any questioning. It seems odd though there are many articles but no drawing of the Unionists. There is only one small cartoon about the arrival of Cavid Bey and Hüseyin Cahid Bey (below). However no portraits of the leaders of CUP appear in *Aydede*.

---

[275] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Bir Ziyaret Münasabetiyle (With reference to a Visit)," *Aydede* 16 (1922), pp. 280 - 281.

[276] See Appendix B: Refik Halid Karay, " Tasma Bahsi (The Lead Subject)," *Aydede* 47 (1922), pp. 313 – 314.

[277] See Appendix B: Refik Halid Karay, " Methiye, hicviye ve mersiye" (Eulogy, Burlesque, Elegy)," *Aydede* 44 (1922), pp. 309 – 310.

[278] [1]Fig. 40: Enthusiasm and joy in Taksim. Rıfkı, *Aydede*, September 18, 1922 - Hurray Cavid Bey!

The CUP managers who returned to Istanbul in 1922 were significant subjects of *Aydede*. They returned to the city after the three-year exile ended. Refik Halid met Cavid Bey at the steamboat.[279] According to him, Cavid Bey looked happy. He acted as through World War I had never happened or the FEP had never been in power.

Refik Halid, as a voice of the opposition gave importance to the members of the CUP's arrival. While he was writing about them, his style and language was like that of the nationalists. His article in the fifty-eighth issue was dedicated to the arrival of Hüseyin Cahid Bey. He criticized an interview of Hüseyin Cahid Bey published in a daily. He considered Hüseyin Cahid Bey as being the "American Black" of Turkey. The main point was Hüseyin Cahid Bey declared that he would like to go to Ankara as soon as possible. Refik

[279] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Serdar-ı Dilîr?! (Commander in Chief)," *Aydede* 54 (1922), pp. 323 – 326.

Halid wrote that going to Anatolia by car would be too dangerous while the Turks were fighting in Anatolia. He was so sharp and protective about the National Struggle against Hüseyin Cahid Bey. He did not want them to taint the movement. On the other hand, he questioned their fiscal powers that enabled them to stay in Italy, Switzerland and Karlsbad. In another article, Hüseyin Cahid Bey was under attack again.[280]

Hüseyin Cahid Bey was sought by order of a trial. However he was not found. Refik Halid revealed his place at the end of his article, Büyükada.

Refik Halid depicted the hostility towards the minorities during the CUP period. The reason for the trial was a problem about money between Eskenazi Bey and Hüseyin Cahid Bey. The amount was 3600 para. He related this amount to Hüseyin Cahid Bey's gambling facilities implicitly.

Another person who came under attack of Refik Halid was Halide Edip. Indeed, his style was as sharp as it was in his articles about the CUP politicians. In the thirteenth issue, he only wrote about her.[281] He ridiculed her as a female commander and her husband as a spouse waiting for his wife at home. Refik Halid hit the fatal beat by writing "get out of the commander's tent."

Refik Halid never mentioned about Mustafa Kemal Pasha in Nakş-ı Berâb. However, Rıfkı was the only cartoonist who illustrated him. When the victory of Ankara was obvious, his figures became in favor of Ankara. There is only one cartoon in favor of the National Struggle in the first issues of *Aydede*.

---

[280] See Appendix B: Refik Halid Karay, "İkametgahı Meçhul Bir Zat (A Man who has an Unknown Address)," *Aydede* 67, (1922), pp. 341 - 343.

[281] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Halide Onbaşı (The Corporal Halide)," *Aydede* 13 (1922), pp. 275 - 277.

His other cartoons illustrate the Turkish soldiers as the part who wanted the continuity of the war. In the seventieth issue, Rıfkı illustrated his first figure in favor of *Aydede*. It is the next day of the Great Offensive. He drew Ali Kemal, begging Mustafa Kemal Pasha for to be forgiven.

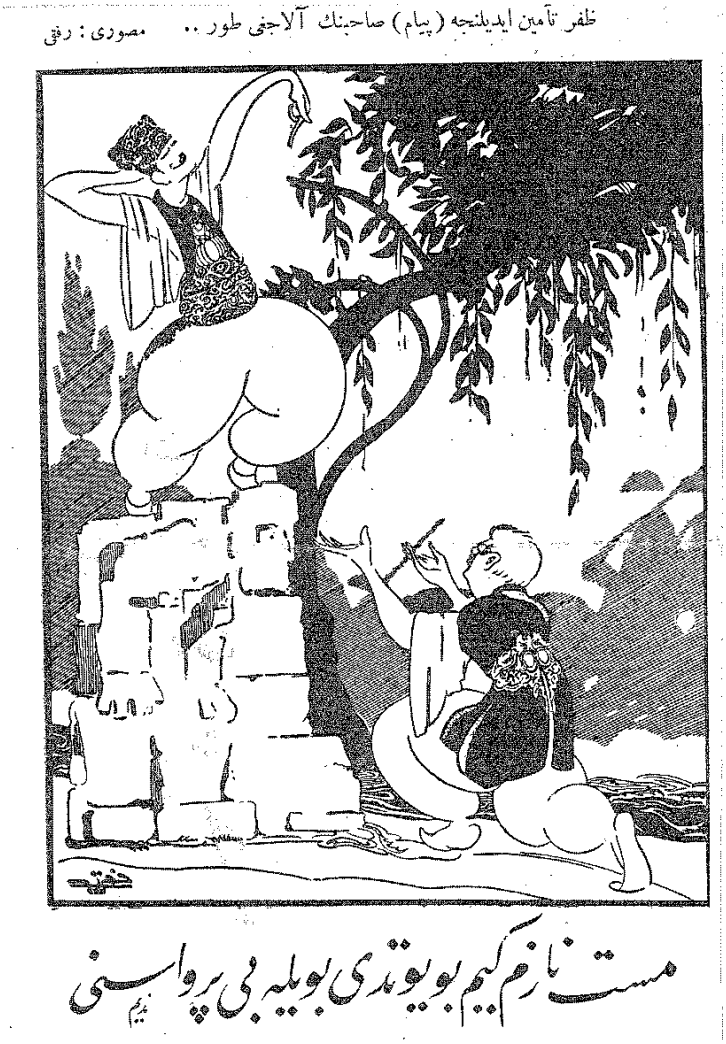

[282] Fig. 43 The behavior of the owner of Peyam after the victory would be obtained. Rıfkı, *Aydede*, August 31, 1922.

قرال خسته‌خانه‌لری تفتیش ایدرکن :

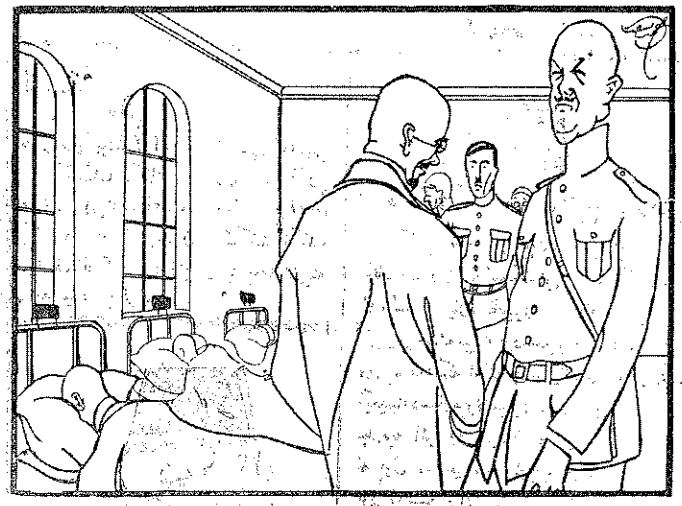

قرال — بو قهرمانلر نیچون یوزی قویون یاتیورلر ؟!
دوقتور — یاره‌لری صیرتلرنده‌در ... خشمتأب ؟!

[283] Fig. 41: While the king was visiting the hospitals. *Aydede*, February 6, 1922.
King: Why do those heroes sleep faced down?
Doctor: Their wounds are at their back.

ویریله‌جك جواب مناسبتیله

— بیراق ویره ... کیده‌زمیم !
— اولماز ، صوکره بن نه‌ایش کورورم ؟

[284] Fig. 42: In connection with the reply. Rıfkı, *Aydede*, March 30, 1922.

- Let me go!
- No, what shall I do then?

Aydede criticized the implementations of Ankara, the discourse of Mustafa Kemal Pasha and the İstiklal courts. They also showed people who went to Ankara as people who had lost all their properties in Istanbul. They were a kind of "losers."

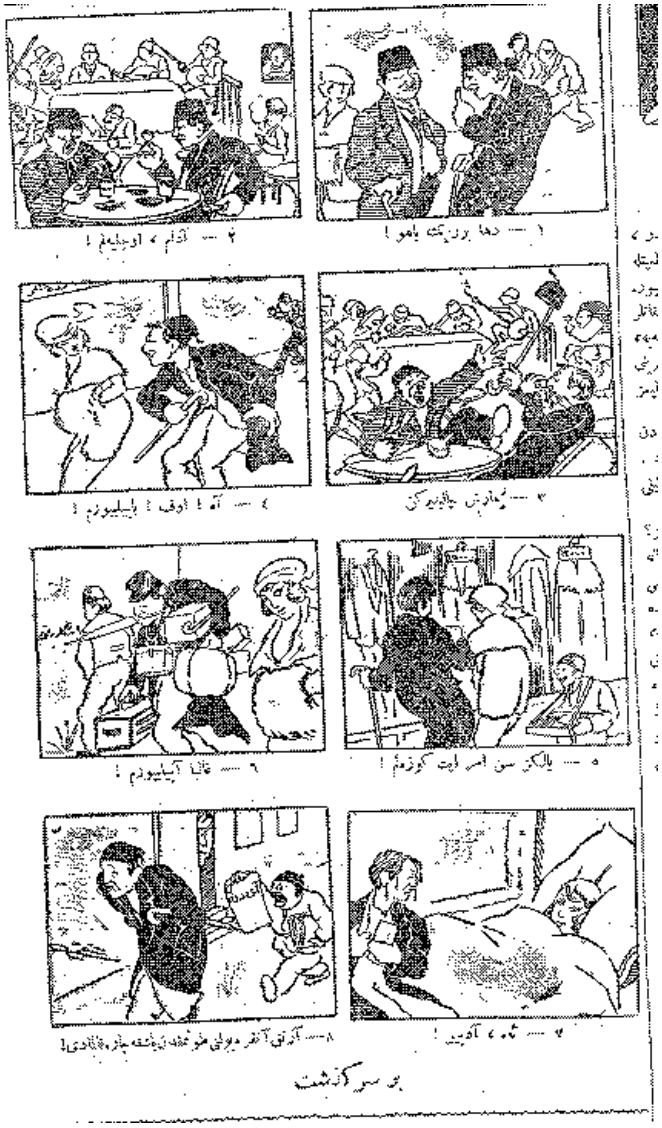

[285] Fig. 45: An adventure. *Aydede*, January 16, 1922.

1- One more glass
2- Hey man, let's run!
3- Marsh is playing!
4- Oh! I am passing out!
5- Only you may order, dear!
6- I guess I am recovering!
7- Goodbye!
8- There is no way aside from going to Ankara.

[286] Fig. 44: A response. Rıfkı, *Aydede*, March 9, 1922.
"The master of Turkey is farmer" (From the discourse of Reis Pasha)
Farmer: They should take the farming implements from us so that we may enjoy being the master.

From the seventieth issue and on, Refik Halid's articles focused on the victory of Ankara, the independence of Izmir, the achievement of Mustafa Kemal and the failure of Enver Pasha and thoughts about escaping from the country. In the seventy-second issue of "Nakş-ı Berâb," Refik Halid mentions about being a soldier. As he confessed in one article, he had never been a soldier. However, he described being a soldier by comparing his own life in

Istanbul. This was his first article on the side of Ankara and the people who fought in the battle fields. In the seventy-sixth issue of "Nakş-ı Berâb," Refik Halid wrote a fictional story about how Enver Pasha learned of the victory of Mustafa Kemal Pasha from the newspapers.[287] According to him, during the beat War, Enver Pasha ordered to wipe out the name of Mustafa Kemal Pasha from the newspapers. However, at last Mustafa Kemal's name was in the papers and Enver Pasha was in his tent in the Buhara dessert. At the end of the story, Enver Pasha got mad. I believe that this was the revenge of Refik Halid from the Unionists.

Refik Halid Karay relates the independence of Izmir with the city's most important fruit: the fig[288]. Three years later, the crops of figs were returned into the hands of Turks. He wrote in a nationalist style. Embarrassment is present in his articles. According to him, many people were going to Izmir from Istanbul.[289] However, he asserted that residents of Istanbul could go to Izmir only if invited, because they did not deserve it. I consider that this to be the first article in which Refik Halid gave in.

In the 80th issue, he gave advice to his fellows who were about to leave the country.[290] The destinations indicate us the significant places of Istanbul in 1922. Yedikule for the traces of the Ottoman Empire, watching the sunset over

---

[287] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Ben değilim... O! (It's not me... Him!)," *Aydede* 76 (1922), pp. 354 - 356.

[288] See Appendix B: Refik Halid Karay, "İncir Bahsi (The Fig)," *Aydede* 73 (1922), pp. 351 - 352.

[289] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Bilmediğim bir Hayat (An Unknown Life)," *Aydede* 74, (1922), pp. 352 – 353.

[290] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Gideceklere Tavsiyelerim (Advices to Goings)," *Aydede* 80 (1922), pp. 361 - 362.

the historic walls, the coast of the Bosphorus, the hillside of Emirgan, the steamboat to Kadıköy, and the valley of Baltalimanı.

The last issues of *Aydede* we present cartoons about the law of prohibition of alcohol in Ankara. The residents were afraid of implementation of the law in Istanbul after the Turks took the control of the city.

[291] Fig. 46: Expectations. *Aydede*, September 28, 1922.
- Rakı is so bad. Don't you have something better?
- The better is one already sold out. One week later you will not find even this one!

On September 18, 1922, Refik Haid writes that except for the prisoners of war there were no enemies left in Anatolia.[292] From now on his articles

focused on leaving the country, to his second exile. Though he wrote he had torn up his passport,[293] he carried it in his pocket.

The issues of Istanbul were mostly as listed above as seen from *Aydede*. When we look at the whole picture, Refik Halid did not seem happy with the city in which he lived though he loves Istanbul. I consider that he yearned to live in a more civilized Istanbul in the context of urban and intellectual environments. There were many difficulties in the city. Some of them occurred from the occupation, some of them occurred from the collapse of the Empire. However, it is almost impossible to see both reasons in *Aydede*. The magazine did not give us any hints about the reasons. Nevertheless, we may read the conclusion of the political and economic change lasted for fourteen years. Though the cartoons had an exaggerated language, they mirrorred Istanbul in 1922. Particularly the ones that depicted the streets and social gatherings such as horse races and Ramadan celebrations show people. *Aydede* also has rich portrait cartoons, showing the notables physically.

To sum up, the Istanbul is chaotic, problematic yet cosmopolitan. The urban problems complicated the life for the residents of the city. On the other hand, Istanbul maintained its vividness. The agenda of the city was dynamic. The leisure life was ongoing with its multinational character. *Aydede* showed the end of the occupation and coming of the Turks to the city. Though the independence of Istanbul was not shown, the decline of the occupation and the acceptance of the victory of Ankara by the residents of Istanbul were. The

[292] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Uygun bir Hikaye (A Convenient Story)," *Aydede* 75, (1922), pp. 353 – 354.

[293] See Appendix B: Refik Halid Karay, "Hatt-ı Hareketim (My Way of Action)," *Aydede* 78, (1922), pp. 357 - 358.

ambivalent excitement and rush represented through the texts and cartoons, which show the city prepared to meet the new order. This created a new situation. There are new people coming to the city, and some people left the city. As seen in the figure, the first frame shows us the Turks arriving to the city with the Turkish flags. In the second one we see the particularly the Greeks leaving Fener. It is one of the significant cartoon indicates upcoming days of the city.

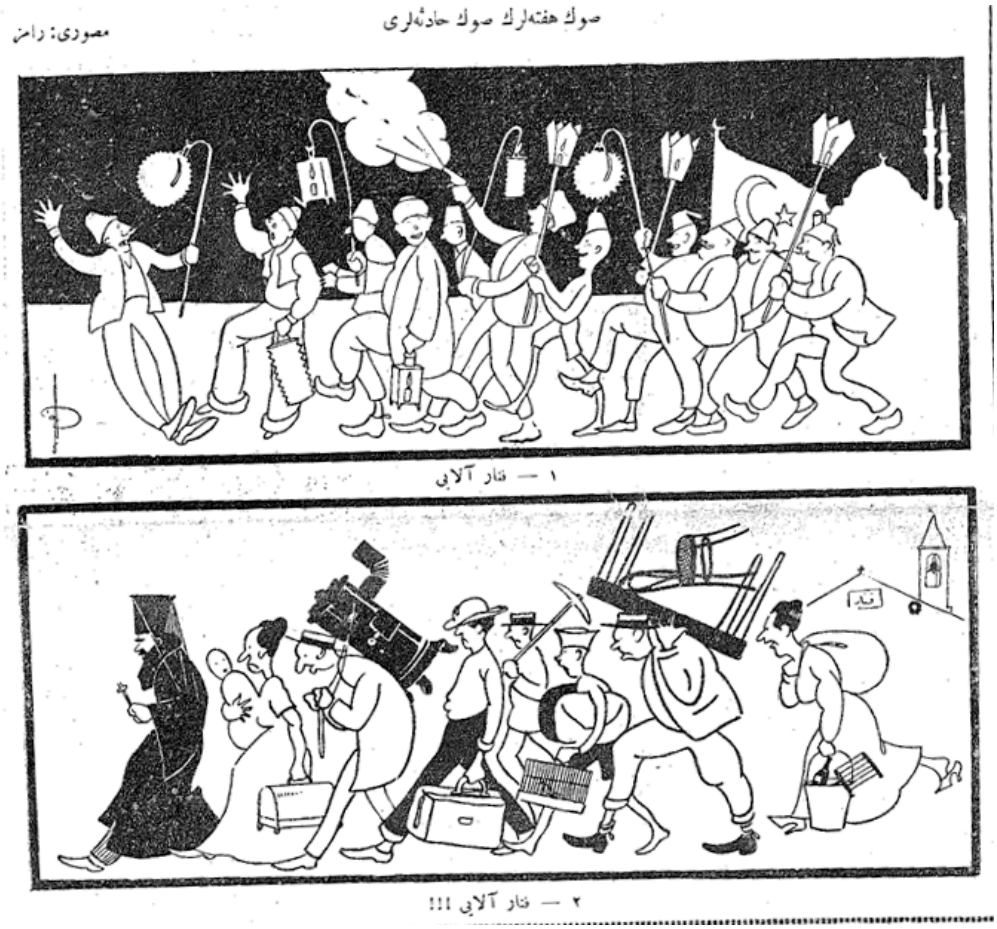

[294] Fig. 47: The latest developments of the last weeks. *Aydede*, November 9, 1922.
1- Torchlight procession
2- Torchlight procession.

CHAPTER 5

CONCLUSION

Istanbul in 1922 witnesses significant upheavals. There were many layers under the developments taking place in the city. However, these are not shown in *Aydede*. The magazine does not cover the political, social and economic changes at great depth. What we learn from *Aydede* is the mood of the people living in Istanbul, the daily life of the city and the upcoming developments.

Aydede did not show the occupation of the city although, in 1922, Istanbul was occupied for almost three years. It is hard to discover the conditions of occupation through the periodical. Istanbul was shown like an impartial city struggling its own problems. On the other hand, the origin of the problems of the city reoccured from many resaons but not from the occupation. At the same time, a reader might not feel the occupation of Anatolia through the periodical either. The main reason for the problems experienced both in the city and in the rest of the country was inadvisable the policies of the CUP, who had ruled the country since 1908.

Aydede also evaluated the National War as an extension of the CUP and an obstacle to the optimum peace conditions with the Allied Forces. The first seventy issues of the periodical cover the same political line as summarized above.

I consider that one of the most important points is that we may observe the changes just before the handover of the city in *Aydede*. *Aydede* is a very beneficial source for seeing what was going on in the city in the eyes of the opponents of the National Struggle. This was a new situation for the city and it challenged the order that had lasted for four years. As may be seen in the figures, the Greek population was particularly affected. The city was covered in red Turkish flags, people started to attack the buildings of the opponents of the National Struggle. The Ankara government was new for Istanbul. They used to live with their Sultan and the statesmen near them. Now, they were faced with something really "new". The last issues of *Aydede* help us to understand the actual environment in Istanbul after the Great Offensive War (*Büyük Taaruz*).

As Istanbul went through significant upheavals, *Aydede* put forward its point of view. We see the CUP, war profiteers, the Harashos, crowded trolleys, tea parties, controversies between journalists, but not the Allied forces or the occupation in the city. We do not read anything about the Allied forces even when if fact they were related to or directly involved in the issues which *Aydede* particularly emphasized. Though the policy of *Aydede* changed after the Great Offensive War (*Büyük Taaruz*), it was too late for *Aydede* and Refik Halid to exist in the new order. Even so, we still do not see the Allied Forces in the pages of *Aydede.*

The portrait of Istanbul seems both dark and colorful at the same time. The dark side of the city came from the political ambiguity, power

struggles, occupation, and economic decline. The mood of the people was unstable. The civil officers' quality of life plummeted. The *Asrîler* tried to enjoy their lives. The upper class had caught up with the global standards in terms of consuming manners. The middle classes had been bankrupted but still sold their last goods to continue their lives in the style in which they had. The people poured into the streets, the trolleys, the bridges, the steamboats were full of people.

Politically, the people of Istanbul were tired of the on-going developments. After the hard days of the Great War, they met the Allied forces in their living area. The Armistice must have been one of the most multicultural periods of Istanbul with the soldiers of Allied Forces including British, French, Greek, and Senegalese soldiers, and the Harashos on the streets of the city. The residents of Istanbul started to live with the threat and fear on the streets due to the Occupation. On the other hand, they had been waiting for peace since 1914, and had been standing in the middle of the struggle between the CUP and the opponents. The new century had come with its own momentum. The residents of Istanbul seem to have adapted to the momentum. The conservatives become the most indisposed group. During the Armistice, the Unionist hunting, the National Struggle, the Russian refugees and the *Asrîler* were on their agenda. According to *Aydede*, the FEP had disappointed its supporters. *Aydede* reflected the political and social discontent of the opponents.

Despite the dark side of the city, Istanbul had also a colorful face. The refugees poured into the city from both inside and the outside

of the country. The Russian immigrants were the most colorful of them during the Armistice, with their contribution to the social life. Though the Allied forces and philanthrophical organizations tried to deal with the main problems, they were also a burden to the city of the thousand of refugees. Their existence contributed to the social life and entertainment, the beauty of Russian women charmed the men.

The social change through which the city underwent was one of the most criticized issues in *Aydede*. According to the secondary resources and *Aydede*, the social change started in 1908 with the announcement of the Second Constitution; it deepened through the Great War period and finally denegerated in the Armistice. Women stood at the center of the social change. Therefore they were the most criticized people in *Aydede*. They were perceived as a threat due to the their resistance against the existing social patterns and their adaptation to the new order. The women challenged the social patterns such as marriage, clothing, flirting, working and social roles inside and outside. *Aydede*, which reflected the perspective of conservatives was disturbed by the change in women and reflected their disturbunce through the texts and cartoons with an ironic language.

The existence of Allied forces meant pressure on the residents of Istanbul. They also control led the city in the context of daily life. A complex and a two-headed structure occur in Istanbul. The soldiers of the Allied forces were the main reason of the disturbance of residents. Their existence also increased the rates of prostitution and added to the colors of the night life. While some of the Turks easily adapted to their

new life with the Allied Forces, the rest support the National Movement. The people of Istanbul were divided between the Istanbul and Ankara governments. The duality continued until the end of the Armistice and included the streets, coffeehouses, neighborhoods and other establishments of the city.

The ordinary people who constituted the middle and lower classes were crushed under the economic burden. One of the significant groups was the civil officers, who lost their jobs due to the economic decline. On the other hand, people modernized rapidly and the lower classes sought to imitate the social patterns of the upper classes in every aspect of life from education to consumption. Though the people were desperate, they showed off during in the Ramadan entertainments or at the horse races. The change of society started during the Great War and gained impetus during the Armistice. The current situation of the public disturbed the conservatives such as Refik Halid Karay. He expressed his thoughts about the change of the public, economic decline, the National Struggle, the Russian refugees, and the relations between men and women in *Aydede* comics periodical.

Aydede became one of the most influential publications during the Armistice. Due to its opponent character, it was not censored by the Allied forces or the Istanbul governments. The portrait of Istanbul given in *Aydede* was cosmopolitan, rapidly changing, colorful and corrupted. In short, even with the existence of the occupation, political upheaval and economic decline, the life continues in Istanbul

BIBLIOGRAPHY

Aktaş, Şerif. *Refik Halid Karay*. Ankara: Kültür ve Turizm BakanlığıYayınları, 1986.

Apaydın, Mustafa. *Türk Mizahında Bir Dönüm Noktası Aydede*. Adana: Karahan Kitabevi, 2007.

Apaydın, Mustafa. *Osman Cemal Kaygılı'nın Hikayeleri*. Istanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2005.

Atay, Falih Rıfkı. *Eski Saat*. Istanbul: Akşam Matbaası, 1933.

Aydede Periodical. Istanbul: Sabah Matbaası, 1922.

Beyatlı, Yahya Kemal. *Eğil Dağlar*. Istanbul: Istanbul Fetih Cemiyeti, 1992.

Beyatlı, Yahya Kemal. *Siyasi ve Edebi Portreler*. Istanbul: Baha Matbaası, 1968.

Birinci, Ali. "Refik Halid'in Hayat Hikayesi ve Hatıraları." *Müteferrika Dergisi,* 2007 / 2 (2007): 43 – 77.

Bleda, Mithat Şükrü. *İmparatorluğun Çöküşü*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1979.

Cantek, Levent, and Gönenç, Levent. "Karikatürün Sosyal ve Siyasal Olayları Etkileme Gücü Üzerine."*Toplumsal Tarih*, 193 (2010): 26 – 31.

Criss, Nur Bilge. *Istanbul Under Occupation 1918 – 1923*. Leiden: Brill, 1999.

Çeviker, Turgut. *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü, Kurtuluş Savaşı Dönemi 1918 – 1923*. Istanbul: Adam Yayınları, 1991.

Deleon, Jak. *Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar*. Istanbul: Remzi Kitabevi, 2003.

Develioğlu, Ferit. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Istanbul: Aydın Kitabevi, 2008.

Duman, Hasan. *Union Catalogue Of The Periodicals in Arabic Script In The Libraries of Istanbul*. Istanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi İslam Konferansı Teşkilatı, 1986.

Ebci, Hikmet Münir. *Kendi Yazıları ile Refik Halid*. Istanbul: Semih Lütfi Kitabevi.

Eldem, Vedat. *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994.

Ertur, Esat K.. *Tamu Yelleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994.

Georgeon, François."Osmanlı İmparatorluğu'nda Gülmek Mi?." *Doğu'da Mizah*. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.

Hemingway, Ernest. *İşgal İstanbulu ve İki Dünya Savaşından Mektuplar.* Istanbul: Milliyet Yayınları, 1970.

Hisar, Abdülhak Şinasi. *Kitaplar ve Muharrirler I Mütareke Dönemi Edebiyatı*. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.

İlhan, Attila. *Dersaadet'te Sabah Ezanları*. Istanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2003.

İnuğur, M. Nuri. *Basın ve Yayın Tarihi.* Istanbul: Çağlayan Kitabevi, 1982.

Johnson, Clarence Richard (ed.). *Constantinople Today or The Pathfinder Survey of Constantinople, A study in Oriental Social Life*. New York: The Macmillan Company, 1922.

Karay, Refik Halid. *Bir Ömür Boyunca*. Istanbul: İnkilap Kitabevi, 2009.

Karay, Refik Halid. *Kirpinin Dedikleri*. Istanbul: Semih Lütfi Kitabevi, 1940.

Karay, Refik Halid. *Minelbab İlelmihrab*. Istanbul: İnkilap Kitabevi, 2009.

Karay, Refik Halid. *Deli*. Istanbul: Semih Lütfi Kitabevi, 1940.

Karay, Refik Halid. *Sakın Aldanma, İnanma, Kanma!*. Istanbul, Semih Lüfi Kitabevi, 1940.

Karay, Refik Halid. *Memleket Hikayeleri.* Istanbul: İnkılap Kitabevi, 2009.

Karaer, Nihat. *Tam Bir Muhalif Refik Halid Karay*. Istanbul: Temel Yayınları, 1998.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1969.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. *Sodom ve Gomore*. Istanbul: İletişim Yayınları, 2006.

Koloğlu, Orhan. *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. Istanbul: Pozitif Yayınları, 2006.

Köroğlu, Erol. *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914 – 1918) Propagandandan Milli Kimlik İnşâsına*. Istanbul: İletişim Yayınları, 2004.

Mert Nuray. "*Refik Halid Karay."* Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Dönemler ve Zihniyetler, 9, (2009): 882 – 899.

Nesin, Aziz. *Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı*. İstanbul: Adam Yayınları, 2004.

Ortaç, Yusuf Ziya. *Bizim Yokuş*. Istanbul: Akbaba Yayınları, 1966.

Sarıhan, Zeki. *Kurtuluş Savaşı Günlüğü (Açıklamalı Kronoloji) Sakarya Savaşı'ndan Lozan'In Açılışına (23 Ağustos 1921 – 20 Kasım 1922).* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996.

Scognamillo, Giovanni. *Beyoğlu'nda Fuhuş*. Istanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1994.

Semih, Mehmet. *Türk Edebiyatında Mahlaslar, Takma Adlar, Tapşırmalar ve Lakaplar*. Istanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1993.

Sertel, Sabiha. *Roman Gibi*. Istanbul : Belge Yayınları, 1987.

Shaw, Stanford J.. *From Empire to Republic, The Turkish War of National Liberation, 1918 – 1923 A Documentary Study*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000.

Soysal, İlhami. *Kurtuluş Savaşında İşbirlikçiler*. Istanbul: Gür Yayınları, 1985.

Temel, Mehmet. *İşgal Yıllarında İstanbul'un Sosyal Durumu*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2035, 1998.

Tevfik, Rıza. *Biraz da Ben Konuşayım*. Istanbul: İletişim Yayınları, 2008.

Toprak, Zafer. "Mütareke Döneminde İstanbul" *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,* 6, (1994): 19 – 23.

Toprak, Zafer. *İttihad – Terakki ve Cihan Harbi, Savaş Ekonomisi ve Türkiye'de Devletçilik, 1914 – 1918*. Istanbul: Homer Kitabevi, 2003.

Toprak, Zafer . “İstanbulluya Rusya’nın Armağanları Haraşolar.” *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,* 1, (1992): 72-79.

Toprak, Zafer. “*İstanbul’da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar 1914 – 1933*.” *Tarih ve Toplum*, 39, (1987): 31-40.

Tunaya, Tarık Zafer . *Türkiye’de Siyasal Partiler, Mütareke Dönemi*. Istanbul: İletişim Yayınları, 2003.

Tunçay, Mete. *Türkiye’de Sol Akımlar*. Istanbul, BDS Yayınları, 1967.

Üyepazarcı, Erol. “Refik Halit’in “Aydede”si ile “Milli Mücadele” ve “Milliciler.” *Müteferrika Dergisi,* 1994 (2) (1992): 135 – 143.

Vaka, Demetra. *İstanbul’un Peçesiz Kadınları*. Istanbul: Kitap Yayınevi, 2003.

Yalman, Ahmed Emin. *Turkey in the World War*. New Haven: Yale University Press, 1930.

Yerasimos Stefanos (ed.). *İstanbul 1914 – 1923*. Istanbul: İletişim Yayınları, 1997.

Yücebaş, Hilmi. *Türk Mizahçıları, Nüktedanlar ve Şairler.* Istanbul: Orhan Mete ve Ortağı Kol. Şti. Matbaası, 1957.

Yücel, Hasan Ali. *Edebiyat Tarihimizden*. Istanbul: İletişim Yayınları, 2008.

Zürcher, Erik J. *Turkey, A Modern Histrory.* New York: I.B. Tauris, 2005.

APPENDIX A

INDEX OF *AYDEDE*

AYDEDE 1

Tarih: 2 Kanun-i Sani 1338 - 2 Ocak 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Meslek Bahsi / Minare Tepesinden
İmza: Aydede

- Nasreddin Hoca ile Mektub / Orhan Seyfi (Orhon)
Karikatür:

Hayat Bir Zar Oyunudur

- Cim. Mim bey: Benim işim bu: boş atıp dolu tutmak! Fakat (Vahdet)de dolu attım, dolu attım boş çıkdım.

Sayfa 2:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Çıkıyor / Halil Nihad.
- Uyku Hastalığı / İmzasız
- Tefrik-i Ukala ve Mecanin Vekaleti/ İmzasız
- Kadınlara Dair: Mantolar Neye Mal Oluyor?/ Kirpi
- Kumaşları Atlar Anlardı... / Reklam

Karikatür:

Polis Müdürü Umumiyesi

Sayfa 3:

- İstikbalime Dair / Refik Halid (Karay)

Karikatür:

Eskiden Kağıthane'de Olurdu:

Köprü Sefası

Sayfa 4:

- Günün Haberleri / İmzasız
- Küçük Hikaye / Feminist Bir Mahalle İmamı / İmza: Reşat Nuri (Güntekin)
- Unutkanlık ve Dalgınlık / Reklam
- Tramvayda / Reklam
- Kibarlığa Dair / Reklam

Karikatür:

Pazar ola, fındıkçı başı.

AYDEDE / 2

Tarih: 5 Kanuni Sani 1338 – 5 Ocak 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Eski Sene Hakkında / Punç Hikayesi /Aydede
- Teşekkür / İmzasız (Aydede'nin ilk sayısına gösterilen ilgi sebebiyle)
- İltifatname / İmza: Fazıl Ahmed

Karikatür:

- Kuzum kızım, merak ettim, bu kimin taşı böyle?
- Hürriyet Abidesi
- Ya, demek hürriyeti buraya gömmüşler.

Sayfa2:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Bir Terkibi Bendden / Abdülbaki Fevzi
- Emanet Meselelerinden: Unkapanı Köprüsü / İmzasız
- Kadınlara Dair: Mantolar Niye Mal Oluyor? / Kirpi
- Şık Beyin Mutadı / Reklam

Karikatür

İzzet Paşa Hazretleri / Rıfkı

Sayfa 3:

- Musahebe Feniye: Bir Hatıra / Mahmud Sadık
- Hakimeyi Zerafet / Reklam
- Yeni Sene / Fiske
- Manzum Hikaye: Kahraman / Yusuf Ziya (Ortaç)

Karikatür:

Ben bir kayayım, Feylosof Rıza Tevfik.

Sayfa 4:

- Küçük Hikaye: Kadın İktisadı / Selami İzzet (Sedes)
- Anadolu Haberleri: Ah, İstanbul! / İmzasız
- İstanbul Haberleri: Ah, Anadolu! / İmzasız

Karikatür:

Başlık: Fırkanın İçtimaı Günü

- Bugün de kimse gelmedi mi?
- Gazeteci geldi ya seydi, dün aldım, dedim, savdım.

AYDEDE / 3

Tarih: 9 Kanunui Sani 1338 / 9 Ocak 1922, Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Fikirlerimiz / Caka / İmza: Aydede
- Rıza Tevfik Beyden Halil Nahid Beye / Çimdik

Karikatür: Rıfkı

Peyam-ı Eyyam

Sayfa 2:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Bu dahi Olsa da Hoş Olmasa da / İmza: Abdülbaki Fevzi
- Bir Meseleyi Maliye: Yamalı ve Yırtık Paralar / İmzasız
- Şiir: Dul / Orhan Seyfi (Orhon)
- Kadınlara Dair: Hülya ile Hakikat / Kirpi
- Mali Bahis: Yeni Bir Karar/ İmzasız

Karikatür: Rıfkı

- Harbiye Nazırı Ziya Paşa

Sayfa 3:

- Lafla Yürüse idi / Refik Halid
- Manzum Hikaye: Kısmet / Yusuf Ziya

Karikatür:

Bazı Tabiratın Medlulleri

Kutular – Saat Yönünde:

- Kulakları Küp Gibi
- Abayı Yakmış
- Eteği Tutuşmuş
- Başım Kazan Gibi

Sayfa 4:

- Edebi Bahis: Cevizin İçi ve Dışı / İmzasız
- Emanet İcraatından: Haliç'in Rengi
- Vazife-i Vataniye / İmzasız
- Maaş Faslı: En Doğrusu / İmzasız
- Ali Kemal Beye Tavsiye / Reklam
- Bir Muhavere / Reklam
- Bir Dalgınlık / İmzasız
- Bağdat Vapuru / İmzasız

Karikatür – Alttaki

Üst Yazı: Odun Tevziatı Neticelerinden:

Alt Yazı:

- Efendi, hani odunlar gelecekti. Odun gelecek diye kömürsüz de kaldık. Şimdi ne yakacağız?
- Odunlukla kömürlüğü.

Karikatür – Üstteki

Hayat-ı Hakikiye Sahneleri

Haroşa: Efendim, istiyorsunuz?

Müşteri: İmdad, imdad istiyorum, madmazel.

AYDEDE / 4

Tarih: 12 Kanuni Sani 1338 / 12 Ocak 1922, Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Semavi Fırkalar / İmza: Aydede
- Konferans Münasebetiyle: İki Ahbab Arasında / İmzasız
- Şiir: Asrilere Dair / Yusuf Ziya

Karikatür:

Büyük Millet Meclisi'nde Reis Paşa'nın Nutkunda: "Kanun-ı Esasi Denilen bu kara kablı kitab bir kundaktır." 4 Kanuni Sani, Yeni Gün.

- Tevekkeli on üç senedir cayır cayır yanmamışız.

Sayfa 2:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Görmüşüz / Abdülbaki Fevzi
- Deniz Vak'aları: Bağdad Vapurunun İkazı / İmzasız
- Kadınlara Dair: Beklenen Fedai / Kanber

Karikatür:

Fabrikalar Müdürü Umumiyesi

Sayfa 3:

- İzzet-i Nefis Meselesi / Rafik Halid (Karay)
- Dünyanın Şekli / İmzasız
- Şairlere Dair: Yahya Baba / Çimdik
- Fırtınanın Yaptığı Hasarat / İmzasız

Karikatür:

- Bendeniz gayet zenginim. Herhalde bir zenginin zevcesi olmayı elbette istersiniz?
- Hayır, daha ziyade ondan dul kalmayı tercih ederim.

Sayfa 4:

- Gazetelere Dair: Samimi Hasbihaller / İmzasız
- Zamane Hali 1, Zamane Kadını 2 / Fiske
- Şehremanetinin Harik Mukarreratı Münasebetiyle / Yaşar Şadi (Duyuru)
- Yanlış Bir Tabir / Reklam

- Kalemde / Reklam

Karikatür / Alttaki:

Sağdakiler Yukarıdan Aşağıya:

Öğle İstirahati / Aile Muhabbeti / Kavga

Soldakiler Yukarıdan Aşağıya:

Fare Peşinde / Muhabetten Önce / Muhabetten Sonra

Karikatür / Üstteki:

Üst Yazı: Gelib Geçici Akrabalıklar

Alt Yazı:

- Dayı zadem Sadık. Selanik'den yeni geldi.
- Tanışıyoruz. Selanik'e gitmeden önce benim dayı zadem idi!

AYDEDE / 5

Tarih: 16 Kanuni Sani 1338 / 16 Ocak 1922, Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Hayatımız / Aydede
- Nasreddin Hocaya Aid Bir Fıkra / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Refik Halid Bey / Tazarru' / Fazıl Ahmed

Karikatür

Tramvayların Faydası

- Doktor: Bebek'e taşınınız ve her akşam evinize Eminönü'nden tramvaya binip gidiniz, senesine kalmaz mum gibi erir ve incelirsiniz.

Sayfa 2:

- Kaıdnlara Dair: Küçük Hanım / Yusuf Ziya
- Küçük Hikaye: Hizmetçi / Ercüment ekrem
- Silahın Çaresi / İmzasız
- Benzemenin Merakı / İmzasız

Karikatür:

- Vakanüvis-i Zaman

Sayfa 3:

- Politikacılar / Refik Halid

- İhtilaflar Hal Ediliyor / İmzasız
- (Kan) Nerede? / İmzasız

Karikatür:

1- Daha birer tane yahu
2- Adam, üçliyelim!
3- Marş çalıyorken
4- Ah! Uf! Bayılıyorum!
5- Yalnız sen emret güzelim!
6- Galiba ayılıyorum!
7- Eh, adiue?
8- Artık Ankara yolunu tutmakdan başka çare kalmadı!

Sayfa 4:

- Maliyede İhtilas Tahkikatı / İmzasız
- Başdakiler / İmzasız
- Maaş İ'ta'sında Ahval-i Fevkalade/ İmzasız
- Beyazıt Kulesinde Konferans / İmzasız
- Ankara'nın Beyannamesi / İmzasız
- Kalık Sapı / İmzasız
- Nazen – Nazenin / İmzasız

Karikatür Alttaki:

- Ressam (Şın. Kef) bey

Karikatür Üstteki:

- Ressam (Sin. Mim) bey

AYDEDE / 6

Tarih: 19 Kanuni Sani 1338, 19 Ocak 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Gevşeme - Bir Kehanet / Aydede
- Şairlere Dair: Abdülhak Şinasi'ye / Kanber

Karikatür: Rıfkı

Üst Yazı: Efkarı Umumiye ve Delili

Alt Yazı:

- İlerisini görüyor gibiyim. Galiba düze çıkacağız beyim.
- Çıkmazsak ayıb, baksana derdi vatanla eridin, iğne ipliğe döndü.

Sayfa 2:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Niza-ı sabıka elçi hoca rıza çelebi bâ-şeyh-i nazif efendi / Kirpi
- Gazetelere Dair:: Şikayetname / Fazıl Ahmet
- Mülakatlar: Mizah mı, Mezah mı, müzah mı? / İmzasız
- Kara Kelekden Kurtuluyoruz / İmzasız

Karikatür:

(Mizah Nedir) makalesinden "Ben mizah kapısını tekme tokma ile açtım" (Peyam-ı Sabah) – Feylosof Rıza Tevfik

- Sağ: Böyle açtı

- Sol: Halbuki böyle açacaktı

Sayfa 3:

- Ölümüme Dair / Refik Halid
- Fotoğraf İlsakı / İmzasız
- Belediye Ceraatından / İmzasız

Karikatür:

(Darwin) Nazariyesinin İsbatı

(Lütfi Fikri'ye gonderme)

- Hilkat-ı Dünyayi müteakip
- Taş Devri
- Kemale Ermiş Medeni bir İnsan

Sayfa 4:

- Küçük Hikaye: Terbiye-i Etfal / Hafız Efendi ile Oğlu / İmzasız
- Anadoluya Dair: Anadolu'da Yenilgiler / Ben Kimim? / Kanber
- Bir Nasihat / İmzasız
- Gönülden Sesler / İmzasız (Kitap İlanı)
- Siham-ı İlham / İmzasız (Kitap İlanı)

Karikatür Üstteki:

Mazhariyet-i Nisvan

- Bey! Ben sinemaya gidiyorum. Sen mangalı yakdıktan sonra çocouğun bezini değiştirirsin olmaz mı?

Karikatür Alttaki:

Serpuşların Dili

- İttihad / Bi taraf/ Milli / İtilaf / Sosyalist

AYDEDE 7

Tarih: 23 Kanuni Sani 1338 – 23 Ocak 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Ankara Nezlesi – Gayretkeşlik – Sırası Gelenler / Aydede

Karikatür:

- Canım bu soğukda ne pinekliyorsun, gelib yatsana!
- Bilmem ki? Çok yorgunum da!

Sayfa 2:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Bir Terkibi Bendden / Abdülbaki Fevzi
- Fatih'deki Düğün / İmzasız
- Bir Ameliyat / Kumru

Karikatür:

Sağdaki: (Keçeci) Zade (Ali Fuad) Paşa

Soldaki: Darüleytam Zeybek Muallimi

Sayfa 3:

- Bir Guguklu Saatin Azizliği / Refik Halid

Karikatür:

Saat Yönünde Kutucuklar:

Yirmi Günü Beklerken:

1.

- Kul sıkışmadan hızır yetişmezmiş.

- Çok sıkışmış görüb Azrail daha evvel gelirse.

2.

- Bu ne kıyafet yahu, mezardan mı çıktın?

- Hayır mezaddan

3.

- Sorma mirim, maaş ikiye bölündü bölüneli ben böyleyim!

4.

- Nafile hırlaşmayın ikinize bir istihkak.

Sayfa 4: şüun olaylar

- AYDEDE: Dahili Şüun : Sisde Yolunu Şaşıranlar / Bir Hödüklük ve Bir Dalgınlık / Beklenen Alame / Fatih'deki Düğün / Zorla Güzellik Olur mu? / İmzasız ancak başlık Aydede olduğu için muhtemelen Refik Halid yazmıştır.
- Gönlümle Giysem / Fiske
- Başa Geldi / Sille
- Bir Tiryakinin Hülyası / İmzasız.

Karikatür:

Kışlık Kıyafetten Şikayet:

- Ah! Yaz gelse de biraz açılsak!

AYDEDE 8

26 Kanuni Sani 1338 – 27 Ocak 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Bir Facia-i Aşk / Aydede
- Şiir/ Kadın = Erkek / Orhan Seyfi (Orhon)

Karikatür:

İki Muhakemenin Teşiratı

Erkek: Şah İsmail vakasından beri kalabalık yerlerden sinirleniyorum. Şöyle Kağıthane tepelerine doğru gitsek.

Kadın: Ben de Mediha hanım vakıasından beri tenha tepelerden ürküyorum. Beyoğlu'na geçelim.

Sayfa 2:

- Musahabe - 1: Tagayyup hakkında / Kıvılcım
- Manzume Hikaye: Baht / Yusuf Ziya
- Cemiyet-i Umumiye Belediye Müzakeresinde Unutulan Şeyler / İmzasız
- Yüz Ameleye Otuz Memur / İmzasız

Karikatür:

Meslekdaşlar Arasında

- Bende de tüvân kalmadı. Kendi muhtaç-ı himmet bir dede nerde kaldı gayriye himmet ede.

Sayfa 3:

- Küçük Hikaye: İşkembe Çorbası / Anber
- İspanyol Nezle Olur mu? / İmzasız
- Kadınları Çalıştırma Cemiyetinde / İmzasız

Karikatür:

Levha Mazi

- Müflis bir harb zenginin şimdi sıkça hatırladığı bir Şişli hayatı.

Sayfa 4:

- Oyunlara Dair: (Fantezi) Yılbaşında / Fiske
- En çok Maaş Alan / İmzasız
- Bir İtiyad / İmzasız
- Acaba hangi kasalar? / İmzasız

Karikatür:

Yukarıdaki: Kendisini Yaşıyor Sananlar:

Müşteri: Hayatımı sigortaya etmeye geldim!

Memur: (Yüzüne bakarak) ne hacet?

Karikatür: Alttaki:

1.

Asar-ı Meşrutiyet:

- Bacak kadar boyuna bak da öyle bitlen, ittihadçı oğlu, ittihadçı!
- Babandır senin!

2.

Asar-ı Meşrutiyet:

- yo, hanım ben davulcuya veririm de itilafcıya kız vermem!

AYDEDE 9

Tarih: 30 Kanuni Sani 1338 – 30 Ocak 1922, Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Delilik / Gömlek İçin / İmtihan Derdi / Aydede

Karikatür:

Lokantada:

- Kuzum, yemek listeleri de sansüre mi tabii?
- Neden efendim?
- Baksana, en güzel yemekler silinmiş!

Sayfa 2:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Aydede'ye / Vedad Örfi
- Manzum Hikaye: Düğün Günü / Yusuf Ziya
- Bugünün Şuraları / İmzasız
- Küçük Hikaye: Dargınlık / Kumru

Karikatür:

Ankara istiklal mahkemesi azasından:

Kılınç Arslan

Sayfa 3:

- Kara Kış Muhasebesi: Çini Soba Meselesi / Refik Halid
- Birinci Fasıl / Refik Halid
- İkinci Fasıl / Refik Halid
- Üçüncü Fasıl /Refik Halid

Karikatür:

- Sonbahar Rüzgarı

Sayfa 4:

- Mankenler ne işe yarar? / İmzasız
- Sanayi haberleri / İmzasız
- Marif Haberleri / İmzasız
- Arabacılar ne diyor? / İmzasız
- Tramvaycıların Grevi Münasebetiyle / İmzasız
- Bedbin Hanımlar / İmzasız
- Bir İsbat / İmzasız
- Bir Camekan Okundu / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Titreme illeti

- Doktor: Yazdığım tertibi eczane karşısındaki dükkana yaptırın, derhal titremeyi keser!

Karikatür Üstteki:

Hakkı Var!

Kadın: Yıkıla yıkıla geleceğine biraz evini, karını, çocuğunu, yiyip içeceğimizi, giyinib kuşanacağımızı düşün.

Erkek: İşte bunları düşünmeyeyim diye yıkıla yıkıla geliyorum A!

AYDEDE 10

Tarih: 2 Şubat 1338 – 2 Şubat 1922, Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Talih / İyilik / Aydede
- Muhalefet İlminde - 1 / İmzasız

Karikatür:

Grevin Yorgunlukları:

Erkek: Teyzemin evi şuracıkta biraz oturur dinleniriz.

Sayfa 2:

- Musahabe-i Mizahiye 2 : İaşe Duası Hakkında / Kıvılcım
- Mahallat isimleri / İmzasız
- Yeni Sokak İsimleri / Kirpi

Karikatür:

Olağan:

1:

- Bütün gün evdesin ya!
- Aman babacığım, bilin ki evden dışarı adım atmam!

2:

- Ne ise bu sefer pederi çabuk atlattık!

Sayfa 3:

- Manzum Hikaye Saklanbaç / Yusuf Ziya
- Anadolu Haberleri / İmzasız
- Kitab Tevzi' / İmza
- Arabi, Farsi Lazım mı, değil mi? / Ali Canib
- Köprü Derdi / İmzasız

Karikatür: Sayfa 2'nin devamı:

İşler:

1.

- Eyvah, felaket! Babama rastgeldik! Hem bize bakdı!
- Fakat tanımadı.

2.

- Yarabbi ne günlere kaldık. Şu sokak süpürgelerine baktıkça benim kız gözüme giriyor!

- Kabahat onlarda değil, müsaade edenlerde!

Sayfa 4:

- Sarhoşluk / Anber
- Meyve Bahsi / İmzasız
- Aile Dargınlığı / İmzasız

Karikatür Üst Sağ:

- Bir Tekamül

Karikatür Üst Sol:

- Sabık Şehir Mektubcusu- AHMET RASİM

Karikatür Alttaki:

Müstakbel Grevlere Karşı

Kutucuklar Saat Yönünde:

- Yelken ve Kanat
- Nihayet grev müsebbiblerini istihdam
- Cereyan-ı elektriki ile tramvay yolunda patinaj.
- Tabanlara yağ temini.

AYDEDE 11

Tarih: 6 Şubat 1338 - 6 Şubat 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Dört Göz / Göre idi / Aydede
- Muhalefet İlminde 2 – Refik Halid

Karikatür:

Dedemin En Büyük Hırsız Hikayeleri

- Bir varmış bir yokmuş ol zaman içinde bir levazım reisi varmış! Onlar ermiş muradına!
- Bu kadar hak mı? Çok ufak.
- Bundan büyüğünü bilmiyorum oğlum!

Sayfa 2:

- Kadınlara Dair: Nasıl evlenirler? / Kirpi
- Çıkışa Dair / Kumru
- Evkaf haberleri: / Kozalak Komsyonu / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Bir Darb:

1. Bu Dünya Dönüyor

2. Ters Gitsin Çarpıver

Karikatür Alttaki:

Salih Paşa

Sayfa 3:

- Belediye Haberleri: Musib Bir Karar / Karaköy Köprüsü de Muhtaç Tamire / Fahri Seyyar Etibba / hastanede Muharebe mi Edilecek? / İmzasız
- Politikacılar – 2 / Refik Halid

Karikatür Üstteki; sayfa 2'nin devamı:

3. Arkasından koşsan yetişilmiyor!

4. En iyisi, uyumalı!

Karikatür Alttaki:

Ali Rıza Paşa

Sayfa 4:

- Kadınlara Dair: En Son Moda / İmzasız
- Bir Tavsiye / İmzasız
- Vah, Vah! Beyhude Zahmet Etmişsiniz! / İmzasız
- Üst Başlık?? Terkib Bendinden / Abdülbaki Fevzi
- Zabtiye ve Faydası
- Eşekler Arasında Teselli Aranır mı? / İmzasız

Karikatür Üst Sağ:

Muhasib Bir İzdivac:

Kadın: Beni bu yeni kostümle nasıl buluyorsun?

Erkek: Bütçemiz kadar açık!

Karikatür – Ortadaki:

Kral hazretleri teftiş ederken:

Kral: Bu kahramanlar niçin yüzü koyun yatıyorlar?

Doktor: Yaraları sırtalarında haşmetmaab.

Karikatür Alttaki:

Yeni bir illet daha!

Tramvay Grevi Neticesi

AYDEDE 12

Tarih: 9 Şubat 1338 - 9 Şubat 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Dilenciye Gıbta / Aydede
- Aydede:Dahili Şüun / İmzasız ancak köşenin adından da belli olduğu üzere yazar muhtemelen RHK'dır.

Karikatür:

Son sistem:

Asri kadınla asri erkek

Sayfa 2:

- Müsahabe-i Mizahiye - 3: Kıvılcım
- Böyle Deha ile Olmaz mı? / İmzasız
- Emsalsiz Bir Gün / İmzasız
- Tevfik ve Tahliye / İmzasız

Karikatür - Üstteki:

Saça, Sakala Dair – 1

(Yaş kırkı bulunca) İnsanın başında ekinle biçilir

Karikatür – Aşağıdaki:

Vazife Başında:

Sabık Merkez Komutanı

Sayfa 3:

- Kimlerin Hangi Semtlerde İhtiyarı İkamet Etmeleri Lazım Geleceğini Gösteren Bir Cetvel:İmzasız
- Meletyos'un Bindiği Vapur / İmzasız
- MANZUM HİKAYE: Av / Yusuf Ziya
- Hilali Ahzar'ın Faaliyeti / İmzasız

Karikatür Üstteki: Sayfa 2'nin Devamı

Saça, Sakala Dair 2

(Yaş Altmışı Bulunca) İnsanın sakalına kar yağar

Karikatür Alttaki:

Asar-ı Meşrutiyet:

- Aham da polis de gelir! Bele durmıyah, di gideh,
- Goruyorum fakat korkma vesikam var.

Sayfa 4:

- Çarşı Pazara Dair: İstanbul'da Mevsimler Nasıl Değişir? / Refik Halid
- Edebiyat âleminde / İmzasız
- Haleb Orada ise Arşın Burada / İmzasız
- (Düşünce) – Özlü söz
- Bir Tesmiye / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Asıl ölüm tehlikesi nerededir?

Sağ Kutu: Elektrik muhavvilesinde mi?

Sol Kutu: Yoksa köprü mürûriyesinde mi?

Karikatür Üstteki:

Beyazıd Kulesinde – Gazetelere Nazaran Beyazıd Kulesi Umuma küşade etmiş!

1.

- Haydi kuleye çıkalım!

- O kadar Eğleneceksin ki!

2.

- Ah! Kalbimdeki atış

- Sus, yangın kulesindeyiz nöbetçi duyarsa sepet çeker!

3.

- Nasıl, eğlenceli eğlenceli değil mi, imiş?

- Oh, evet, fakat pek yorucu!

4.

"Yukarılarları daha karanlık ise de şerareler az çok tenvir eder."

AYDEDE 13

Tarih: 13 Şubat 1338 – 13 Şubat 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Halide Onbaşı / Aydede
- Anadolu'da Neler Oluyor? / İmzasız
- Orijinal Bir Konferans / İmzasız

Karikatür: Hüvelbâkî

- Zavallılar kimbilir bu karda, kışda ne kadar üşürler. Ne ise apartmanlar biter de kurtulurlar!

Sayfa 2:

- Kadınlara Dair: Nasıl Evlenirler? / Kirpi
- Ziraat Haberleri / İmzasız
- Anadolu'da Buharalı Talebe / İmzasız
- Ali Kemal Bey'in Konferansı / İmzasız

Karikatür:

Çalıkuşu Muharriri

Sayfa 3:

- Fantezi: Şabat / A. Kemaleddin
- Kel Cemal Meselesi / İmzasız
- Karlı Hava / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Kadın Feraseti

Erkek: Vallahi, hayatımdan bıktırdın, bir gün gidip kendimi sarayburnundan denize atacağm, fakat.

Kadın: Fakat kurtaran olmaz diye cesaret edemiyorsun, değil mi?

Karikatür Yukarıdaki:

Bir teşrifatperest

Sayfa 4:

- Dem de bir, devran da bir / İmzasız
- Mevzu Bereketi / İmzasız
- Nesi meşhur? / İmzasız
- Tramvayda Bir Muhavere / İmzasız

Karikatür: Üst – Sol:

Göğüs ve Bel Meselesi

Küçük Bey: Af edersiniz, küçük hanım efendi ama zannederim ki terzi benim göğsümü daha dolgun ve belimi ince yapmış!

Karikatür Üst – Sağ:

Arzı eski mihverine sokmağa çalışırken:

- bu kaba kulak ne olacak?
- Çevir, çevir şeklinin altında ezilir, o da kabına sığmaz!

Karikatür Altaki:

Dilimiz Ne der, zihnimizden ne geçer?

1-

(dudakları arasından) insanı yiycek gibi dik dik bakıyorlar. (İçinden) bu filizî beni açdı, herkesin gözü bende!

2-

Vay zavallı, galiba acemi

(İçinden) beni görünce dizlerinin bağı çözüld!

3-

Şöför şöför, dur! (İçinden) oh, hınzır cadı, nasıl, "şıllık!" der misins?

4-

(hem kalbiyle, hem ağzıyla) eyvah bu sefer biz gittik!

AYDEDE 14

Tarih: 16 Şubat 1338 – 16 Şubat 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Güneşe Aleyhdarlık – Aydede (Burada "Nakş Berâb" yazmıyor başlık olarak)
- Feylosofun Mektubu / Rıza Tevfik'in mektubu olmalı

Karikatür - Alttaki:

Mektubuna nazaran galiba feylosofu yakında bu kıyafette, züppe bir halde de göreceğiz!

Karikatür – Ortadaki:

Hile-i Kanuniye

- Evin altı aylığını sana kanuni mucibince on liraya veriyorum.
- Ey efendim, anahtar?
- Acele etmeyin, bir de ayda elli lirası te'diye edilmek şartıyla bundan üç yüz altmış lira kıymmetinde bir bilezik satın almak gibi bir sened imzaladın.

Sayfa 2:

- Oyunlara Dair: Mesfûrun Encamı / Kirpi
- Hepsi Hepsi Birden / İmzasız
- Üçüncü Perde / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Püskülsüz bir Terbiyeci Ağzından

- Türk demek minare demekdir! (Bir nutkundan)

Karikatür Üstteki:

Ay Işığında Muaşaka

1-

İlan-ı Aşk

2-

Temayül

Sayfa 3:

- Misafir / Kirpi
- Be-tarz-ı Kudemâ: Bir Terkib-i Bendden / Abdülbaki Fevzi
- Bir Poker Partisi / Yusuf Ziya

Karikatür Üstteki:

Ay Işığında Muaşaka

3-

İhtiras

4-

Hatime

Karikatür Alttaki:

Eski, yeni izdivaçlar

Sağ Kutu: Şimdi bila vasıta

- Hayatım, şu zamana kadar birbirimizle tam manasıyla anlaştık zannederim. Artık ne vakit izdivaca muvafakat edeceksiniz?

Sol Kutu: Vaktiyle Bila vasıta

- Hanım kızımızın nikahı kısmet olursa ne vakit yapacağız?

Sayfa 4:

- Anadolu'ya Dair: Ders Alacakmış! / Küçük Haberler / İmzasız
- Mesleğe Nazaran Yenilmesi İktiza Eden Taâmların Bir Cetveli / İmzasız
- Çöpçüler ve Avukatlar Grevi / İmzasız
- Kıraathanede / İmzasız
- Sağır Kadı / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Moda: Avrupa'da uzun etek modası bir türlü kabul-i ammeye mazhar olamamaktadır. (moda gazeteleri)

- O halde yaprakla setri vücuda kadar maziye rücuh etmekte olacak demekdir.

Karikatür Alttaki:

3- Asar-ı Meşrutiyet

Talebe: Şimalaen Romanya, Avusturya Macaristan, cenuben bahr-i umman

Muallim: Sus müstebid yavrusu! Ben sana hürriyet ve milliyet coğrafyasını sordum!

AYDEDE 15

Tarih: 20 Şubat 1338 – 20 Şubat 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

Nakş Berâb: (Diyorlar ki) Muharrir Ruşen Eşref Beye Mektup / Aydede

Karikatür Sağdaki:

Yeni Buhara Müsteşarı

Karikatür Soldaki:

Vaktiyle bu bulgurculuk makbuldu, şimdi çıkarcılık.

Baba: Kız tarafından memuriyetini soruyorlarmış, ne diyelim?

Oğlan: Çıkarcı deyiniz!

Sayfa 2:

- Kahramanlara Hürmet / İmzasız
- Muhalefet âleminde 3 – İmzasız

Karikatür Alttaki:

Ziyarete Giderken:

- O efendi baba, sifosları yemiş Apkurya maskaralarına dönmüşsün. Nereye gidiyorsun?
- Şehr eminini görmeye gidiyorum.

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Tramvay Grevi:

Sağ Kutu: Sakın, miting var diye Sultanahmet'e koşmayınız. Gördüğünüz halk alelusul tramvay bekliyor.

Sol Kutu: Bab-ı Ali'de baskın, yahud Köprü'de askin var diye meraklanmayınız. Bu hücum tramvaya binme mücadelesidir.

Sayfa 3:

- Anadolu'ya Dair: Bir Konferans / İmzasız
- Canip Beyin Mektubuna Cevap / İmzasız
- İbnü'l-muhtâr bey kimmiş? / İmzasız
- Onlar Gibi: Unutulmaz Sahife - Rıza Tevfik / Fazıl Ahmed
- Mevsim Hikayesi: Öksürük / Kirpi

Karikatür:

Tramvay Grevi

Sağ Kutu: Gece çarpık çurpuk damlar görürseniz "iyi saate olsunlar" diye korkmayınız. Bunlar tramvaya binmek bahtiyarlığına nail olanlardır.

Sol Kutu: Kolu elinde, bacağı belinde zavallılar görürseniz "gaziler" sanmayınız. Tramvayzedegandır ki adedini ancak cenab- ı hak bilir.

Karikatür Alttaki:

İki Düşman

Kadın: Hala böyle adamlara tesadüf edecek miyiz?

Erkek: Bu günleri görmek için mi yaşamışım!

Sayfa 4:

- Spor İlmi: Spor Kulübünde / İmzasız
- Yeni Vergiler / İmzasız
- Paçavra İçilir mi? / İmzasız
- Beykoz Vapurunda İki Hanım Arasında / İmzasız
- Yine Ali Kemal Beyin Konferansı / İmzasız
- Alt Tarafı / İmzasız
- Eczane Yerine Terzihane / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Hayat Bir Yükdür

Sağ Kutu: Kabahati erkek yükletir – kadın yüklenir

Sol Kutu: Bazen de kadın yükletir – erkek yüklenir

Karikatür Aşağıdaki: Rıfkı

Hem Gezginci, Hem Dayakçı

- Maşallah, demek zevceniz geldi
- Kimden duydunuz?
- Yüzünüz, görünüz sarılı da!

AYDEDE 16

Tarih: 23 Şubat 1338 – 23 Şubat 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Bir Ziyaret Münasebetiyle / AYDEDE
- Matbuat Cemiyetndeki Ziyafet /İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Olsun da Gör / Ali Haydar

Karikatür:

Saffet ve Sanat

- Küçük bey, memuriyetiniz?
- Hayır, Tüccarım.
- Küçük hanım, memuriyetiniz?
- Hayır, ben de sizin gibi.

Sayfa 2:

- Bayburdlu Zihni
- Musahebe-i Mizahiye 3 : Çöpçüler ve Avukatlar Hakkında / Kıvılcım
- Hırsız / Ferhad

Karikatür:

Perhiz / Turşu

Sarhoş: Gazete ilanlarına bakacak olursak bir taraf perhiz bir taraf lahana turşusu. Bari ben gündüzleri Hilal-i Ahzer'in, geceleri müskirat fabrikasının nasihatını dinleyeyim.

Sayfa 3:

- Acaba Kim? / Kirpi
- Anadolu'ya Dair: Bir Tekerrür
- Sanat ve Mesleke Ve Hale Nazaran Yenilmesi İktiza Eden Ta'am Listesi

- Küçük Hikaye: Yusuf Kemal Bey Darülfünun'da / İmzasız
- Dehalet name / Derviş Yahya
- Kış Nasıl Olsa Geçer / İmzasız

Karikatür:

Elbiselerimiz güzel ama yerinde giymeyi bilmeliyiz

- Ne o, hanım, düğüne mi hazırlandın?
- Hayır, ingilice muallimi gelecek de!

Sayfa 4:

- Matbuat Alemi: Vecizeler / Halil Nuri
- Tuhafiyeci Dükkanında / İmzasız
- Asar – ı Meşrutiyet / İmzasız
- Suikast / İmzasız
- Cum'alarda Ne Var, Ne Yok? / İmzasız
- Üzülmeye Hacet Yok / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Biz mantoları terziler yapar zannederdik?

- Mantonu kime yaptırdın?
- Bir zeytinyağ tüccarına

Karikatür Üstteki: Nedamet

- Karım, bak otomobilde bir prenses gibi kurulmuş. Ah onun hooplalıklarına yumub da boşamamış olsaydım bugün ben de otomobillerde gezerdim!

AYDEDE 17

Tarih: 27 Şubat 1338 – 27 Şubat 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Amerikalı Siyahla Muhaverelerim / Aydede
- Ti / Fazıl Ahmed
- Kafiye Antikaları / Fazıl Ahmed (Fe – Ayın)

Karikatür Sağdaki:

- Bala Kamet Ruşen Eşref Beyin Bir Zıddı

Karikatür Soldaki:

Vaktiyle hanımlara sade sözü düşerdi.

Erkek: Aman yarabbi, yine mi milletperverlik. Canım, o kadar meraklısı isen burada ne duruyorsun, orada onbaşılığa kadar yolun açık!

Sayfa 2:

- Yeni Beyoğlu, Bir Gezinti – Refik Halid
- Anadolu'ya Dair: Milli Nota ve Çalgılar - İmzasız
- Bal ile Bal Kabağı – İmzasız
- Hafi Celsede Konuşulanlar – İmzasız

Karikatür:

Grev Mevsimi

- Eğer söylediklerimi almazsan.

Sayfa 3:

- Matbuat Alemi: Feylosof Reis İken – Zabtnameden Aynen - / İmzasız
- Nakil ve Tayin ve Becâyişler / İmzasız
- Fenni Bir Tecrübe / İmzasız
- Sosyalistler Arasında / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Sabık Nafia Nazırları Kafilesinden Biri

Sayfa 4:

- Ahşab Ev İnşasının Men'i / İmzasız
- Bulunmuş Nazarlık Takmış / İmzasız
- Aydede Ser Muharrirliğine / Yahya Kemal (Yazılmış bir mektup olmalı) [Yahya Kemal *ağzından* Aydede'den birinin yazdığı]
- İlan
- Şehr Emanetinin Nazar-ı Dikkatine / İmzasız
- Kibar ve Zengin Bir Zat / Aydede
- Be-tarz-ı Kudemâ: Terkib Bendden / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Üstteki:

Çaya Giderken

Sağ Kutu: Anadolu'da

Sol Kutu: İstanbul'da

Karikatür Alt – Sağ: Rıfkı

Siyah Siyaset:

Giderken böyle gidiyor, inşallah gelişi de böyle şerefli olur!

Karikatür Alt – Sol:

Şimdiki Kazanılan Paralar:

Sağ Kutu: Bir varmış

Sol Kutu: Bir yokmuş

AYDEDE 18

Tarih: 2 Mart 1338 – 2 Mart 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Çardaş / Kuş Beyni / Aydede
- Olan Biten İşlere Dair / İmzasız

Karikatür: Yol Derdi:

Bu sokağın kaldırımları ne kadar bozuk? Galiba farkında olmadan doğru yoldan çıkmışız.

Sayfa 2:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Terkib Bendden / Abdülbaki Fevzi
- Kadınlara Dair: Halide Onbaşının Destanı / İmzasız
- Anadolu'ya Dair: Bir Emr-i Hayr / Velilere Teslim / İmzasız
- Kısa Hikaye: Gel / Kumru
- Mayiat Mevaddı Müstasi ile/ İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Erkan-ı Muhalefetten:

Bir ma'ruf (Sait Molla)

Sayfa 3

- Köpeklere Dair: Levha-i Mazi / Refik Halid
- Mahkumiyet / İmzasız
- Heyhat! / Fazıl Ahmed

Karikatür:

İspiritizma Masasında

İhtiyar: (Gözleri kapalı olarak) :Çocuklar! İtikadınızı bozmayın, masa sallanmağa başladı!

Sayfa 4:

- Mülakatlarımız / İmzasız
- Bu Senenin Modası / İmzasız
- Konser / Duyuru
- Gönülden Sesler / İlan
- Meşahirin Fikirleri / İmzasız
- Matbuat Alemi: Bir Hata / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

“Cehenneme gider misin?” diye sormuşlar, “Aylık kaç?” demiş.

- Çağırırlarsa şimdi yine gidecek misin?
- “Maaş kaç” diye sorarım!

AYDEDE 19

Tarih: 6 Mart 1338 – 6 Mart 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Gelip Geçenler / Püskül Düşmanları / Aydede
- Anadolu Heyetiyle Mülakat / İmzasız

Karikatür:

Nebata Dair:

- Şu gördüğün ağaç yok mu? O (kokotya) denilen hindistan cevizi ağacıdır!
- Hesabça meyvesi de bu olacak!

Sayfa 2:

- Benim Harb Zenginliğim – I / Refik Halid Karay
- Be-tarz-ı Kudemâ: Feryad / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Üstteki: Rıfkı

- On dört senelik musavatımızın en bariz delili

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Soygunlar Münasebetiyle:

- Efendi aklını mı bozdun? Bu soğukta niye soyundun?
- Ben gece elbise ile sokağa çıkacak kadar aptal mıyım hanım?

Sayfa 3:

- Matbuat Alemi: Feylesof Reis İken 2 – İmzasız
- Ferhad’le Şirin / İmzasız
- Küçük Haberler: Zabıta Haberleri / Yeni Bir Cemiyet / İmzasız
- Memur Beylerden Memur Hanımefendiler: Açık İstida / Fiske Bendeniz

Karikatür: Rıfkı

Muhalefet Aleminde:

- Falınız açık beyler, muradınız yanınızda, size yüksek bir yer görünüyor ama. Üç gün mğ desem, üç hafta mı, üç ay mı?

Sayfa 4:

- Kadınlara Dair: Şadan Bey / Güzide Sabri
- Mülakatlarımız / İmzasız
- Bir Bir İstatistik / İmzasız
- En Meşhur Nemiz Var / İmzasız
- Bir Tekzib / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Mevsim hastalıklarına karşı:

- Çiçek Aşısı

Karikatür Alttaki:

Bakteriyoloji hane müdürü

AYDEDE 20

Tarih: 9 Mart 1338 – 9 Mart 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Dimağımın Derdi / Aydede
- Be-tarz-ı Kudemâ: Terkin Bendden / Abdülbaki Fevzi

Karikatür:

Yeni Hizmetçinin Hizmeti

- Nasıl, yine sizin mahdumla bey geceleri sokak sokak dolaşıyorlar mı?
- Hayır, akşamdan eve giriyorlar, sokaklar tehlikeliymiş de!

Sayfa 2:

- Benim Harb Zenginliğim II – Refik Halid
- Bir Makale Hakkında / İmzasız
- Heyhat! / Fazıl Ahmed
- Terfi / İmzasız

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Bir Mukabele

“Türkiya’nın efendisi köylüdür” (Reis paşanın nutkundan)

Köylü: - Çifte çubuğa biraz da onlar baksa da biz de efendiliğimizi bilsek

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Kış Modası:

Anadolu

Sayfa 3:

- İkrar / Yahya Kemal . Aslına Mutabıkdır: Abdülbaki Fevzi
- Matbuat Alemi: Onlar Gibi: Erenlerin Bağında / Yakup Kadri
- Anadolu'ya Dair: Gazetecilik Mektebi ve İstanbul'un Muharrer Celbi / İmzasız
- Kadınlara Dair: İlk Çarşaf / Orhan Seyfi
- Bayrama İki Buçuk Ay Var / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Kış Modası

İstanbul'da

Karikatür Üstteki:

Florya'da haroşalarla yazı geçirenler

- Kış rüyası

Sayfa 4:

- Küçük Haberler: Şairlerin Kararı / Ankara'da Ziyafetler / İmzasız
- Mülakatlarımız / İmzasız
- Çiçeklerin Dili / İmzasız
- Cazibe Kanunu / İmzasız

Karikatür:

Feminist bir koca:

- Ne, grev ha! Hemen işine başlamazsan valahi kemiklerini kırarım. Artık sırasında sen çalışacaksın, ben yiyeceğim!

AYDEDE 21

Tarih: 13 Mart 1338 – 13 Mart 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Öğle Vapuru / Haşiyeler / Aydede
- Muhavereler / İmzasız

Karikatür:

Hırsızlara Dair

- Vallahi birader, ben tamam on beş senedir uğraşıyorum geç kaldığım geceler benim hanıma duyurmadan evden içeri giremiyorum. Bu herifler nasıl giriyorlar onu merak ediyorum.

Sayfa 2:

- Fantezi Hikaye: Firavun Terbiyesi / Reşat Nuri (Güntekin)
- Gelecek Senenin Spor Eğlencelerinden Birkaç Numune / Faızl Ahmed
- Mülakatlarımız: Musiki Meselesi Alaturka mı, Alafranga mı? / İmzasız
- (Dır,Dır)dan İbaret / Fazıl Ahmed

Karikatür:

Bir Mukayese

1- ya meyhane
2- ya kahvehane

Sayfa 3:

- Daha Neler Göreceğiz / İmzasız
- Kadınlara Dair: Kısa Hikaye: Bir Tarz-i Beyan / Kirpi
- Bahara Karşı / İmzasız
- Bir Muhtekirin Tahassürü / Ali Haydar

Karikatür Üstteki:

Bir Mukayese

1- Eskiden engizisyon mahkemeleri halkı böyle yapardı
2- Şimdi de tramvay şirketi böyle eziyor!

Karikatür Alttaki:

Ankara Ziyafette

Aralof Yoldaş: Şu elimde bulunan ve muhteviyatı saf ve temiz sudan ibaret olan kadehi kaldırarak dostluğumuzunda bu pak su gibi daima berrak ve saf kalmasını temenni ediyorum!

Sayfa 4:

- Tecdid / Güzide Sabri
- Yeni Vergiler Dolayısıyla / İmzasız
- Aydede'ye / Mahmud Sadık

Karikatür Alttaki:

Barların Seyyar Satıcıları

- Şokola! Haroşa!

Karikatür Üstteki:

Sefahat Vergileri Hakkında

Müskirata yüzde on beş, çalgıya yüzde otuz ve devamına yüzde yüz zam edilmiştir.

- Bir fincan yüz elli kuruş ha!
- Şükür ediniz ki lokantamızında çalgı ve kadın yok. Olsa idi beş yüze içecekdiniz!

AYDEDE 22

Tarih: 16 Mart 1338 – 16 Mart 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: (Landro) Bana Dedi ki / Aydede
- Tayinler, Terfiler / İmzasız
- İstemem / Fazıl Ahmed
- Anadolu'ya Dair: Grönland Sefareti / Tayyare ile Tenezzüh / Yeni Gün Gazetesi

Karikatür:

Ressamlara Hizmet Göründü

Ressam: - (Kendi kendine) Bu memlekette ressamlara iş yok diyenler gelsinler de görsünler!

Sayfa 2:

- Kadınlara Dair: Kadın Manto ve Elbiseleri ile Mücadele Cemiyeti / Kirpi
- Fiskeye Cevap / Yusuf Ziya

Karikatür:

1- Tenkihat Meselesi
- Babamın yüzde yirmisini de böyle mi kesecekler dede?

2- Tenkihat Meselesi
- Bulgur var mı?
- Aman benim pirinç dururken bulgur aranır mı?
- Ne yaparsın oğlum, artık hayatı yüzde yirmisini de azaltmak mecburiyetindeyiz.

Sayfa 3:

- Aydede: İspanyolun İlacı / İmzasız. Ancak başlık itibariyle muhetemelen yazı Refik Halid'e aittir.
- Taşı Koydum Yerine! / Abdülbaki Fevzi
- Gelecek Senenin Otomobil Kazalarından Birkaç Numune / İmzasız
- Sabık Pilavlar / İmzasız

Karikatür:

Yüksel ki yerin bu yer değildir

"Terk kadınlığı öyle yükselecek ki Avrupa ve Amerika kadınları hayret edecek" (333 Tavali-ül Mülûkundan)

338 senesinde ekseriyetle bir ökçe boyu yükselmişlerdir.

Sayfa 4:

- Mülakatlarımız: Elcünün Velfünun Akalle Sebûn / Kanber
- Tercümanın Hatası / İmzasız
- Çocukları Severken / İmzasız
- Tayinler ve Terfiler / İmzasız
- Şemseddin Sami Bey Merhumun Küçük Kamusi Fransevisi / İlan, İmzasız
- Şehir Emantinden / İmzasız

Karikatür Üst Sağ: Rıfkı

Musahebe-i Musikiye

- Amet, havalardan en çok hangisini seviyorsun?
- Yat borusunu

Karikatür Üst Sol:

Kapalı Kutu

Karikatür Alttaki:

- Nasıl çıkarlar
- Ne kıyafetle girerler

AYDEDE 23

Tarih: 20 Mart 1338 – 20 Mart 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Bir Nida-i Nedamet / Aydede
- Bak da Gör / Fazıl Ahmed
- Matbuat Alemi: Feylosofun Konferansı / İmzasız
- Matbuat Cemiyetinde / İmzasız

Karikatür:

İyi Saatte Olsunlar!

- Yangın yerlerinde görülen hayaletler.

Sayfa 2:

- Bir Yenice Paketi Hakkında İlmi ve Fenni Tetebbu'at / Refik Halid
- Kısa Hikaye: Söylemeyi unutmuş / Kumru
- Ma'arif Haberleri / Kitapçıların Grevi / İmzasız

Karikatür Üstteki:

- Yeni Şehir Emini

Karikatür Alttaki:

Gençlere Nazaran / Ati/ İhtiyarlara Nazaran

1- Mesud olacağız değil mi cicim?
2- Saadet yalan imiş, geldik gidiyoruz.

Sayfa 3:

- Amanın Müsbet bir Tedbir / İmzasız
- Evkaf Haberleri: Mahiye / İmzasız
- Mülakatlarımız: Yumurtlayan Horoz Hakkında / Anber
- Dostlar Ne Alemde? / Ferhad
- Be-tarz-ı Kudemâ: Terkib Bendden / Abdülbaki Fevzi
- Hasan Beyin Hakkı Var! / İmzasız

Karikatür Üstteki:

- Tıp Fakültesi Reisi Cedidi

Karikatür Alttaki:

Gençlere Nazaran / Ati / İhtiyarlara Nazaran

1- - Bendeniz de maliyede memurum
- Oh oh, atîmiz kale gibi sağlam!

2- - Sizin tekaüdiyeyi de kesiverirler mi?
- Tabii. Gençler düşünemiyor ki atî.

Sayfa 4:

- Kadınlara Dair: Tevfik Efendi / Güzide Sabri
- İki Mütekaid Arasında Bir Muhavere / İmzasız
- Düşünce / Özlü Söz
- Asri Beylerden Biri / İdris Sabri
- Yeni kitablar / İmzasız
- İlanat ve İhtarat / İmzasız

- Refik Halid Beyin Külliyatı Asarı / İlan
- Haliç Vapurları Şşirketinden / İmzasız
- Polis Müdüriyeti Umumiyesinden / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Tenkihat Münasebetiyle – 3

Baba: Kızım, ver o elindeki ekmeğin yüzde yirmisini keseyim!

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Bizde yevmi gazetelerin satışı niçin yükselemez?

- Bu sahifeyi okudum, lütfen çeviriniz de ikinci sahifeye de bakalım mütedahil maaşatı yazıyor mu?

AYDEDE 24

Tarih: 23 Mart 1338 – 23 Mart 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Leyleğin Altınları / Aydede
- Yeni Bir şi'r-i bihterîn
- Dünden Kalma / Fazıl Ahmed

Karikatür: Rıfkı:

Kabahat Aynalarda Olsa Gerek:

- Bütün halk bizim kıyafetlerimizle meşgul. Bilmem ki daha kapalı gezmek mümkün müdür?

Sayfa 2:

- Kadınlara Dair: İki Rûzname / Refik Halid
- İstanbul Muhiplerine / İmzasız (Kent duyurusu)
- İkinci Mezbaha / İmzasız

Karikatür Alttaki: _____

Şimidki İzdivaçlar

1- Mebde' / İntiharla Tehdid
2- Vasat / Balayı
3- Müntehal Müfarekat

Karikatür Üstteki: Rıfkı

1- İttihadçılık
- Oğlum, her sene böyle ayıklamakla başa çıkar mı? Bir İttihadçı bulup bir defa bahçene bastır, kıyamete kadar bir tel ot bitmez.

Sayfa 3:

- Matbuat Alemi: Feylosof Reis İken – Zabtnameden Aynen - / İmzasız
- Baba ile Oğul Arasında / İmzasız
- Kimler Hangi Mahallerde Oturmalı? / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Bahri Tahvil / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Üstteki:

2- İtilafcılık
- Ziyankar değil, kırıp dökmesi yok. Fakat tonbalamı tonbala, elinden çeker, sırtından itersen de gene yürümez!
- Demek İtilafcı olacak!

Sayfa 4:

- Manzum Hikaye: Gece Kuşu / Yusuf Ziya
- Anadolu'ya Dair: Ankara Simitleri / İmzasız
- Açık Mektub: Ali Haydar
- Benzetme! / İmzasız
- Pusula Hakkında / İmzasız
- Çiçek Vergisi / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Makinelere Dair

- Nasıl efendim, fabrikalar iyi işliyor mu?
- Midem gibi mükemmel

Karikatür Üsteki:

"Sevda o büyüklük bizi altında ezerken"

- Şarkısının Bestekarı

AYDEDE 25

Tarih: 27 Mart 1338 – 27 Mart 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Yangın Bahsi
- Piyasa Ahvali / İmzasız
- Anadolu'ya Dair: Islaha Hayvanat

Karikatür:

Çoğu gider, azı kalır

Alt Yazı: Ahlaksızlığa karşı mufassal bir nizamname yapmak için kaç asır sonra geleceği rivayet olunan "zümrüdü anka" kuşunun resmidir.

Sayfa 2:

- Bir Bela, Moda Musahabesi / Refik Halid
- İstanbul Muhiplerine: Güzel İstanbul'a Dair / Osman Cemal

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Şayet yapılsaydı neler görecektik

1- Vizit vizit
2- Eski moda yastık

(Kadın elbiseleriyle mücadele cemiyet-i hafiyesi)Kezzab kullanıyormuş.

Karikatür Alttaki

(Peyam-ı Sabah)a Nazaran

- Seyri sefaine külah giydirir, Ankaraya kavuk sallar (burada Lütfi Fikri kastediliyor)

Sayfa 3:

- Mülakatlarımız: Kütüb-i Atika ve Nefiseye Dair / Anber
- Matbuat Alemi: İskat / Abdülbaki Fevzi
- Geçmiş Olsun / İmza

Karikatür Üstteki

Şayet yapılsaydı neler görecektik

- ve bu suretle elbiseler sessiz sedasız dökülüveriyormuş.

- Aman Arap imiş

Karikatür Alttaki:

İspatı meydanda

- Hakikaten orada men-i müskirat kanunu ilga oldu mu?
- Öyle olsa İstanbul'a gelir midim?

Sayfa 4:

- Kısa Hikaye: Tuzak / Fahrünnisa Fahreddin
- Kuş Tüyü Yerine / İmzasız
- Refik Halid Beyin Külliyat-ı Asarı / İmzasız
- Küçük Haberler: İmamlara, muhtarlara dair / Ada Çamları / İmzasız

- İki Sakallı Arasında Bir Muhavere
- Be-tarz-ı Kudemâ: Terkib Bendden / Ali Haydar

Karikatür Üstteki

Ninelerimize de sirayet edecek deriniz

Alt Yazı: (Kendi kendine) Keramet kızımızın çarşafında imiş. Dünya alemin gözü bende kaldı!

Karikatür Alttaki:

Sahne simalarımızdan

Modası geçmiş bir mümessil

AYDEDE 26:

Tarih: 30 Mart 1338 – 30 Mart 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Kâbil Şakalar / Aydede
- Vasiyetnameler / İmzasız
- İstigfâr / Fazıl Ahmed
- Şekelerin Dili / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Verilecek cevap münasebetiyle

- Bırak vire, gidezegim.

Olmaz, sonra ben ne iş görürüm?

Sayfa 2:

- Matbuat Alemi: Feylosof Reiz iken – Zabtnameden Aynen - / İmzasız
- Tarla Kadısı / İmzasız
- Mülakatlarımız: Tedrisat ve Saireye dair bir muallimle hasbihal / Anber

Karikatür Sağdaki: Rıfkı

Mühendis gözü ile bir tedkik-i fenni

Karikatür Soldaki:

(Yeni Şark) Muharriri

Sayfa 3:

- Biraz da Erkeklere Bakalım - I / Refik Halid
- Yasemin Çeşnisi / İmzasız

Kariktür Alttaki:

Şehremaneti Hesab Müdürü

Karikatür Üst-Sol

Muallimler Kadrosu Dolarken:

- Haydi, öp amcanın elini.

- Maşallah! Mektebemi başlattınız?

- Mualimliğe tayin edecekler!

Karikatür Üst-Sağ

"Vakit" Muharriri

Sayfa 4:

- Matbuat Alemi: Nazire / Abdülbaki Fevzi (Ali Kemal'in bir yazısı eleştiriliyor)
- Mükemmel ve Muhteşem İnce Saz / İmzasız
- Yeni İsimler / İmzasız
- Anadou'ya Dair: Bolu'da Bando Mızıka / Dava-yı Milliye-i Celilelerinden / Efendi ile Hizmetçi Arasında / İmzasız

Karikatür Üst – Sol:

Tam maaş çıkıyor, iyi ama...

Kadın: Ben çıkacak tam maaşla bana giydireceğin mantoyu düşünüyorum.

Karikatür Üst-Sağ:

(Şairane)nin Manası

Erkek: Bu kır gezintileri ne kadar hoş, ne kadar şairane.

Kadın: Yani msrafsız, züğürt işi, değil mi?

AYDEDE 27

Tarih: 3 Nisan 1338 – 3 Nisan 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Meni İsrafat Kanunu / Aydede

- Eski Hikmetlerden / Fazıl Ahmed

Karikatür:

İşimize Gelince

- Nasıl düğünüzmüde iki kat elbiseden fazla yapmayacak mısın?
- Elbette yapacağım, bana milliyetperver ol demiyor muydun, millet meclisi kanun yaptı, ikiden fazlası yasak.

Sayfa 2:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Gazel / Abdülbaki Fevzi
- O Benim Elime Geçse idi / Refik Halid
- Küçük Hikaye: Yabancı Misafirler / Elif Kemalettin

Karikatür Üstteki:

Temaşa Vergileri Münasebetiyle

- Azizim, şu boyacılar vergi vermeyecekler mi?

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Eskiden bakkallar hesabu verirdi, şimdi biz bakallara hesab veriyoruz!

- Terfinizi tebrik ederim!

- Teşekkür ederim ama, bilmiş ol, maaş eski fiyattan yüzde yirmisi noksan.

Sayfa 3:

- Matbuat Alemi: Peyam-ı Eyyam / İmzasız
- O Benim Elime Geçse idi / Refik Halid
- Küçük Hikaye: Yabancı Misafirler / İmzasız
- Kadınlara Dair: Evlenmek Meselesi / Anber

Karikatür Alttaki:

Deliler görünce yılıyormuş

Karikatür Üstteki: Rıfkı

"Tuzak" makalesi münasebetiyle

1- Bu güne bugün zaten hanımlarımız erkeklerimizin yarı hukukuna malik.
2- Hemen Allah onlar büsbütün malikiyetten muhafaza buyursun!

Sayfa 4:

- Ah, bu mevzular! / A.d. Alp
- Mukamelerin Dili / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Ahir zaman alametleri

Horozlar tavuk, erkekler kadın oluyor!

Karikatür Alttaki:

Bir Teselli

- Adam, keder etme koca bayram zade bile sana benzedi!

AYDEDE 28

Tarih: 6 Nisan 1338 – 3 Nisan 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Bir Hatıra ve Bir Mütalaa / Aydede
- Tevcihat / İmzasız
- Ayların Dili / İmzasız
- Mekteb Haberleri / İmzası

Karikatür:

Asri Sohbetlerde Feraset Lazım

Erkek: Dünya hoş ama ezası olmasa

Kadın: Ezası olmasaydı bana malik olabilir miydin?

Sayfa 2:

- Biraz da Erkeklere Bakalım - II / Refik Halid
- Tasvir – i Canan / Abdülbaki Fevzi
- Takdirname ve fodla / İmzasız

Karikatür:

Yirminici asır böyle icab ettiriyormuş

1- Evde: Hanım nine hıfzı sıhhaya mugayir olduğu için elini öpmeyeceğim
2- Çay Davetinde: Madmazel elinizi öpmek saadetine mazhar olduğum için bilseniz ne kadar bahtiyarım!

Sayfa 3:

- Manzum Hikaye: Deniz Banyosu / Yusuf Ziya
- Emraz-ı Asabiyye ve Akliyeye Dair / Osman Cemal

- Matbuat Alemi: Fukaraya Nasihat / İmzasız
- Düşünce / Özlü Söz

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Dersaadet Merkez Kumandanı ve Muavini

Karikatür Alttaki:

Özrü Kabahatinden Büyük

- Evlisin, çocukların var, peşimizden gelmeğe sıkılmıyor musun?

Fakat onlar benim değil, zevcemin.

Sayfa 4:

- Kısa Hikaye: Ahlak Sahibi / Kumru
- Sâkinâmeden / Süleyman Nazif / Müstensihi: Ali Haydar
- Feylosofun İkinci Konferansı Hadiseden Evvel ve Sonra / İmzasız
- İhtiyarları Gençleştirmenin İlacı / İmzasız
- Beyaz Dumanlar / İmzasız
- Bir Muhavere / İmzasız
- Bizim Mecmua / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Geçen hafta İstanbul gençleri neler ile meşgul oldular?

AYDEDE 29

Tarih: 10 Nisan 1338 – 10 Nisan 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Haraşoların Azimeti Münasebetiyle / Aydede
- Hayvalnarın Dili/ İmzasız

Karikatür:

Hakikati Görelim

- Azizim, doğrusu bir de kadın israfı diye mübalağa ediyoruz, şunun üzerinde topu topu iki kat kumaştan başka ne var?

Sayfa 2:

- (Divan-ı Fevzi)den Gazel / Abdülbaki Fevzi
- Kısa Hikaye: Olursa Böylesi Olsun! / Kirpi
- Yeni Konferanslar / İmzasız
- Herşey Aksinedir / Rıfkı

Karikatür Alttaki:

Yeni Zekalar

- Sevmek failinin müstakbeli nedir?

- Evlenmek

Karikatür Üstteki:

Dilenciler Arasında Sevinçli Bir Haber

- Müjde, müjde. Sokaklarda resmen iane toplamak memnu!

Sayfa 3:

- Küçük Haberler: Maarif Haberleri: İstifalar, Tayinler, Muallimlerin İmtihanı / İmzasız
- Vapurdaki Dişçi Ne Diyor? İmzasız
- Celal Nuri Beyin Vürudu / İmzasız
- Matbuat Alemi: Mecmualara Yan Gözle Bir Bakış / İmzasız
- Veresiye Memnudur / İmzasız
- Asriler Serisi / Burhanettin Ali
- Tedrisat Grevi Vesilesiyle İlan – 1 / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Çarşaf numunesi yapılıvermiş

- ne bunu isteriz, ne ötekini. İkisi ortasını bulalım!

Karikatür Üstteki:

Sıra ile:

- Biraz da gençler üflesin.

Sayfa 4:

- Mülakatlarımız: Bir Bir Ahbâbımın Oğlu İle / Anber
- Tedrisat Grevi Vesilesiyle İlan – 2 / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Yeni Camii Çeşmesi Önünde

- Memleketimizin ilk kadın gazete mevzi

Karikatür Üstteki:

Kendisine Zannediş

- Hey gidi süpürgeler!

AYDEDE 30

Tarih: 13 Nisan 1338 – 13 Nisan 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Yine Talih Kuşu Konuyor! / Aydede
- Muhalefet aleminde / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Dedim, Dediler / Abdülbaki Fevzi

Karikatür: Rıfkı

- Mühendis gözüyle bir tedkik- fenni daha

Sayfa 2:

- Spor Musahabesi: Spor İnkilabı / Rıfkı
- Zabıta Vukuatı Kasden İka-i Harik / İmzasız
- Şarkıların Dili / Anber
- Mahmud Emin Bey / İmzasız
- Sıhhiye Müdüriyetinden / Duyuru – İmzasız

Karikatür Üstteki:

(Asri Hayat) Nazariyelerinden)

- Azizim bir kadın için zevci iğreti saç gibidir, bu bilhassa kadının bazı kusurlarını örtmek için elzemdir.

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Herkesin Dili Dolaşıyor

- Hanım, yükünü taşımağa gaç para verirsin?

Sayfa 3:

- Acı Bir Bahar Hatırası / Refik Halid
- İlan-ı Aşk / Yusuf Ziya
- Manzum Hikaye: İlk Aşk / Yusuf Ziya

Karikatür Alttaki:

Temaşa vergisi tevsi olunamaz mı?

- Lütfen hanımefendi yanımda pek dolaşmayınız. Şimdi hiç yokdan belki benden de temaşa vergisi alırlar!

Karikatür Üstteki:

Cinserimiz:

- Ayrı nasıl başlar? Nasıl birleşir? Tekrar nasıl birleşir?

Sayfa 4:

- Küçük Hikaye: İki Yapışık Kardeşler / Kıvılcım
- Küçük Haberler: Tenbihat / Hamisinin Şalvarı!/ Şehir Emantei İaşe Listesi / Kadıköy İskelesinde İki Arkadaş Arasında / Asar-ı Menteşarı / Büyük Hanım ile Aşçı / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Bir Düşünce:

İstanbul Vatanperveri: Kazandık, baba kazandık!

Anadolu Muhaciri: Oğlum, zaten senin işde kaç para sermayen vardı, sen onu bize sor!

AYDEDE 31

Tarih: 17 Nisan 1338 - 17 Nisan 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Tehlikesiz Üç Cephe / Aydede
- Fukaraperver Cemiyetinde / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Gazel / Abdülbaki Fevzi

Karikatür:

Asri Zevceler

Erkek: Küçük hanımefendi, zevcem olmağa tenezzül eder msiniz?

Kadın: Ben mi? Mesleğiniz?

Erkek: Mualimlik...

Kadın: Çocukla uğraşacak vaktim yok!

Sayfa 2:

- (Ceneve)nin Tesiri / Kirpi

- Küçük Haberler: Yeni Bir kamus / Palyaço! / Geç Olsun da Güç Olmasın / İmzasız

Karikatür Alttaki:

- Darülfünun namzedi bir Farisi muallim.

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Sağ Kutu: Tedrisat grevi neticelerinden

- Takibden yorulmadınız mı? Sizin mektebiniz, medresiniz yok mu?

- Şimdilik yok güzelim

Sol Kutu: Biraz da (grev) dersi alsınlar!

- Siz grev hususunda daha tecrübelisiniz nezafet hemşiresi, dediğimizi de yapacak olurlarsa grevi uzatmak için başka be bahane bulalım?

Sayfa 3:

- Matbuat Aleminden: Sahaif-i Mensiyye (unutulmuş sayfalar) / Anber
- Ah ne olurduu! / Osman Cemal
- Fırkalar, Cemiyetler / İmzasız
- İlahi Falih Rıfkı Bey / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Muaşakalar gittikçe suhulet ve sür'at kesbediyor!

1328 / 1338 / 1348

Karikatür Alttaki:

Yazık Muhaliflere

Hatice Hanım İstiklal Mahkemesi'nde "... ve şimdiye kadar daima menfi hayatı yaşamanız gibi ef'alden dolayı Kayseri'de hapsinize karar verildi" – Açık Söz.

- Muhalif: Demek herkes şimdiye kadar ne gördü ise sonra da onu görecek.

Sayfa 4:

- Cevabname-i Muhabbet / Ali Haydar
- Teracim-i Ahval 1: Celal Nuri Bey / İmza?
- Hangi İşin Ehli isen Onda Sebat Et! / İmzasız

- İnsan Olmayacak Şeylerden Sinirlenir / İmzasız
- Bir Kanburun Duası / imzasız
- Hesabını Bilen Böyle Yapar / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Dilencilerde ekseriye dikkatsizlik ediyorlar.

Dilenci: Allah beyine bağışlasın, hanımcığım!

Kadın: (İçinden) Çenen tutulsun!

Karikatür Alttaki:

(İleri)nin (Saki)si

AYDEDE 32

Tarih: 20 Nisan 1338 – 20 Nisan 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Ali Kemal Beyin Kalemi / Aydede
- Oyunların Dili / İmzasız
- Menfaatin Dili / İmzasız
- Matbuat Alemi: İtilafçıların Şairi / İmzasız

Karikatür:

(Karımı nasıl aldattım?)Muharriri

Üstadımız Hüseyin Rahmi Beye İthaf!

Sayfa 2:

- Biraz da Erkeklere Bakalım III: Sporcu Koca / Refik Halid
- Gazetelere Dair: Olmasa / Abdülbaki Fevzi
- Darülfünun Meselesi Hakkında / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Akıl var, hesab var.

- Düğününden hiç bahs etmez oldun?

- Budala mıyım, monşer ucuz olsun diye Anadolu'daki (men-i israfat) kanununun İstanbul'da tatbikini bekliyorum!

Karikatür Üstteki:

Neuzübillah

Memalik-i şahane'de 1320 senesinden itibaren kadın ayaklarının inkişafını gösterir grafiktir

Sayfa 3:

- Oyunlara Dair: Halid Fahri Bey / Fazıl Ahmed
- Muallimlerin İmtihanı / Duyuru - İmzasız
- İzale-i Fikr Davası / İmzasız
- Matbuat Alemi: Bu Gidişle Üç Ay Sonraki Bir Peyam-ı Eyyam - İmzasız / Cevabı – Celal Nuri Kulları
- Evdeki Hesab Çarşıya Uymaz / İmzasız
- Elma Kabuğunun Dumanı / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Böyle düşünen de var:

- Bu medreseler hakikaten çıkacak mı dersin?

- Eh, şu halde Darülfünun yine Zeynep Hanım konağı olacaktır demektir!

Karikatür Üstteki:

Sinema bileti için olsa gerek

Bakkal: Halis Selanik fasulyesi efendim, sermayesi 28.

Çocuk: Sakın alma baba! Aynı fasulyeyi annem evde on sekize satıyor, ondan alırız.

Sayfa 4:

- Mülakatlarımız: Şübban-ı Vatan'dan Biriyle Meşguliyetine Dair / Anber
- Üsküdar – Kısıklı Hattı / İmzasız
- Ali Kemal – Lütfi Fikri Bey Davası / İmzasız
- Modası Geçmiş Bir Şarkı / İmzasız
- İki Bahçe Meraklısı Arasında / İmzasız
- Kadınların Telebbüsü ve Tezeyyünü Meselesi
- Bu Ne Tok Gözlülük / İmzasız

Karikatür Üst Sağ:

Muharrirlerimizden Anber Ağa

Karikatür Üst Sol:

Divan Harbler Bülbülü

Karikatür Alttaki:

(Haraşo)lar Giderken

- Ah! Haraşocuğun demek ben böyle bir başıma bırakıp gidiyorsun ha!

- Ağlama, ağlama. Kucağını boş bırakmıyorum ya!

AYDEDE 33

Tarih: 24 Nisan 1338 – 24 Nisan 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Muamma-i Hayat / İtilafçılığın Son Saati / Aydede
- Süleyman Nazif, Bir Mektup Sureti / Fazıl Ahmed

Karikatür: Rıfkı

Vaziyet-i Hazıra

Osmanlı: Sulh istiyorum!

Yunan: Harb edeceğim!

Sayfa 2:

- İttihadcı Olacağım Geliyor! / Rıflı
- Ramazanın Birinci Günü / İmzasız

Karikatür Alttaki:Fahrettin

Aman gençler dikkat etsin!

-Böyle terkibli name, lugatlı mektup istemem, ben hececiyim.

Karikatür Üst: Ramiz

Moda uğruna veriyoruz?

İhracatımız

Sayfa 3:

- Bizde Musiki: Saz Faslı / Refik Halid
- Be-tarz-ı Kudemâ: Olur / Ali Haydar
- Matbuat Alemi: Edebiyat / İmzasız
- Okmeydanı'nda iftar / İmzasız

Karikatür Alttaki: Salahattin

Bekarlara İbret!

- Aile yükü!

Karikatür Üstteki: Ramiz

(Moda uğruna) Ne alıyoruz?

İthalatımız

Sayfa 4:

- Mülakatlarımız Şehremaneti Ekabir-i Memurîninden Biriyle Umur-ı Belediyeye Dair / Anber
- Hammal Parasına Hacet Yok / İmzasız
- Hem Para ile Hem Sıra İle / imzasız
- Kelimelerin ve Mevakilerin / İmzasız
- Nisan Yağmuru / İmzasız
- Eskiden Sergiler Kurulurdu / İmzasız
- Bir Bilmece / İmzasız

Karikatür: İzzettin

Haraşolar:

1. Nasıl Geldiler?
2. Nasıl Yaşadılar?
3. Nasıl Gidecekler?

AYDEDE 34

Tarih: 27 Nisan 1338 – 27 Nisan 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Köprü Meselesi / Aydede
- Matbuat Alemi: Şair Nasıl Yetişir? / Anber

Karikatür: Rıfkı

Lokantada

Erkek: Köpeğiniz çok sakil madam!

Kadın: Fakat çok faydalı efendi, bir yalayışda bir düzine tabak temizler!

Sayfa 2:

- Küçük Hanım Efendi ile Sohbetlerim - I / Kemallere Dair / Kirpi
- Be-tarz-ı Kudemâ: Süleyman Nazif Bey / Abdülbaki Fevzi

- Bir Ziyafet / İmzasız
- Paye ve Ünvan Tevcihi / İmzasız

Karikatür: Ramiz

Sormak en ziyade bunların hakkı

Koyun: Mezbaha meselesi hakkında biraz izahat lütuf eder misiniz efendim!

Karikatür Üstteki: Hakkı

Vesaet Meselesi

1- Evvelce

2- Beş Sene Evvel

3- Hali Hazır

Sayfa 3:

- Hakipayiniz / Osman Cemal
- Bey Efendi / Ali Haydar
- Solmayan Çiçek / İmzasız

Karikatür Üstteki: Hakkı

Maraz-ı Sevda

1- Devr-i Sirayet
2- Devr-i Buhran
3- Devr-i Tedavi

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Aynı hadisenin eşhas-ı muhtelifede te'siratı

- Yaşadık!

- Mahvolduk!

Sayfa 4:

- Kısa Hikaye: İtiyad / Güzide Sabri
- İçli, Dışlı / Rıfkı
- Akıllı İnsanlar / İmzasız
- Küçük Haberler: Azimet / Nefisperveranın Nazar-ı Dikkatine / Meddah / Şehr Emanetinden: Su ve limonatalara narh
- / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Yine yeni zekalar

- Kızım, sen hala erkekden kaçmıyor musun?

- Sevimsizlerinden kaçıyorum, teyzeciğim!

Karikatür Üstteki: Fahreddin

Bizde şairlik kıyafettedir

- Bu ne hal? Görmeyeliden beri ne kadar değişmişsin?

- Demek farkına varmadınız? Şair oldum, şair!

AYDEDE 35

Tarih: 1 Mayıs 1338 – 1 Mayıs 1922 / Pazartesi

Sayfa 1: MERHABA YA ŞEHRİ RAMAZAN!

- Be-tarz-ı Kudemâ: Ramazan / Abdülbaki Fevzi
- Ramazan Fıkraları: Mecusinin Orucu, Bektaşinin Orucu, Farz ile Sünnet / İmzasız
- Ramazan Musahabesi / Osman Cemal

Karikatür:

Resminde mahzun durduğuna bakmayınız

- (temaşa)ya değer bir şen çehre

Sayfa 2:

- Nakş-ı Berâb: Yeni Bir Zengin / Refik Halid
- Bir İstizah ve İzah / İmzasız
- Bekçi ile Beraber: Besmele ile Çıktım Yola / Şahin

Karikatür Üstteki:

Bizde temaşa

- Nereye böyle Ahmed Pehlivan?

- Nereye ne demek, Naşit'deki çıplak Eleni'ye, sen görmedin galiba!

Karikatür Alttaki:

Tevkifhane-i Umumi'de Hilal-i Ahmer İanesi

- Yahu bu kopuklukda para mı verilir?

- Ver canım, şimdiye kadar kan dökdük, bir defa da temizleyelim!

Sayfa 3:

- Ramazan Hikayeleri 1 / Hemrah
- Fantezi: İlk Aşk / Kumru

- Bilmecelerin Dili / imzasız
- Terfihan ve Terfien Menkubiyet / İmzasız
- Dengi Dengine / İmzasız
- Darb-ı mesellerin Dili
- Yerinde Bir Nasihat / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Kim kime acısın?

Dilenci: Beyim on para sadakaya muhtacım

Efendi: Aşağı yukarı ben de.

Karikatür Üstteki:

Devr-i endişe ve ihtiyatkar olalım

- Pederimden pek çok korkarım, rica ederim beni takip etmek isterseniz lütfen önümden yürüyünüz!

Sayfa 4:

- Kısa Hikaye: Perili Bostan / Anber
- Mükemmel ve Mufassal Kari Kadim Orta Oyunu / Pehlivan Kadri
- Yorgunluğa Karşı / imzasız
- Aynştayn Nazariyesi / İmzasız
- Zamaneye Yakışır bir fıkra / İmzasız
- Kırk Yılda Bir Kadın Sözü DİnlemeliI / İmzasız
- Öyle İnanmadık / İmzasız
- Nur Baba Hakkında / İmzasız
- Ahval-i Hamayiye / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Doğru ya!

Reis: Senin bu maznun mevkinde oturuşun dördüncü oldu!

Sabıkalı: Ben sizin on dört senedir bu hakim mevkinde oturduğunuzu görüyorum ama böyle bir ihtarda bulunmuyorum.

Karikatür Alttaki:

Bir yeni zeka daha

- Abla! Bana on guruş vermezsen göğsündeki pamukları söylerim ha!

AYDEDE 36

Tarih: 4 Mayıs 1338 – 4 Mayıs 1922 / Perşembe

Sayfa 1: Maşallah

- Sırası Değil! / Rıza Tevfik
- Ramazan Fıkraları: Talkım ile Salkım / İmzasız

Karikatür:

Temaşa Sanatkarlarımızdan

- Müheyyic bir sima

Sayfa 2:

- Küçük Hikaye: Satılık Ud 1 / Reşad Nuri
- Ramazan Muhavereleri: ki Ahbap Arasından / İmzasız
- Ramazan Hikayeleri 2 / İmzasız
- Gazetelerde Ne var Ne Yok? / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Spor Hailesinden Dört Sahne

1- Futbol
2- Boks
3- Hokey
4- Netice

Sayfa 3:

- Bekçi ile Beraber / İmzasız
- Ramazan Fıkraları: İslamın Şartları / İmzasız
- Küçük Hanımefendi ile Sohbetlerim II: Ramazan ve Teferruatına Dair / Refik Halid

Karikatür Alttaki: Münif

Eski ve Yeni Modalar:

- Eskiden hanımlar oya işlermiş

- Şimdi de boya işliyorlar!

Karikatür Üstteki: Ramiz

Bu ramazanın en şaşaalı oyunu

L.F.Bey: (Semai okuduktan sonra) hıyar! Bana bir eğlence!

A.K. Bey: (Peyam-ı Eyyam köşesinden kafasını uzatarak) patlama, geliyorum!

Sayfa 4:

- Ramazan Musahabesi: Eyüp'de Bir Gece 1 / Osman Cemal
- Lugatçı Aydede / İmzasız

- Be-tarz-ı Kudemâ: Gazel / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Üst Sağ:

Kadıköy'ünün şen bir sesi

- Cayır cayır yazıyorum!

Karikatür Üst Sol: Rıfkı

Lavanatanın mıntıka-i intişarı dahiline girmişler!

- Hocacım, çiçek koklamak bu hanımın orucunu bozmaz mı?

- Bizimkiler bozulmaz, korkma, ona bir şey olmaz!

Karikatür Alttaki: Salahattin

İki Muhalif Arasında

- Şu giden kim?

- Meşhur ocakçılardan biri.

- Tevekkeli değil, kurumundan belli.

AYDEDE 37

Tarih: 8 Mayıs 1338 – 8 Mayıs 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Ya Tutarsa? / Aydede
- Ramazaniye / Ali Haydar

Karikatür: Münif

En sevimli çehre:

Bican Efendi

Sayfa 2:

- Doğru ve Yalan / Refik Halid
- Ramazan Fıkraları: Kaza Orucu / İmzasız
- Cenab Şahabettin / Fazıl Ahmed

Karikatür Üst:

Ramazanda Şehzadebaşı

Karikatür Alt: Münif

Operette bir gece piyesi

Sayfa 3:

- Ramazan Musahabesi: Eyüp'de Bir Gece 2 / Osman Cemal
- Matbuat Alemi: İstanbul Opereti'nde Zehrî / Anber

Karikatür Üst:

Ramazandan Sonra Şehzadebaşı

Karikatür Alt: Hakkı

Hanımlara tahsil âli!

Kız: Baba nasıl diplomam? Kimya, fizik, ahlakiyat, edebiyat hepsinden aliyyü'l-alâ!

Baba: Memnun oldum kızım. Yemek pişirmesini, dikiş dikmesini iyice bilir bir kocaya düşersen ümid ederim ki mesud olursun!

Sayfa 4:

- Bekçi ile Beraber / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Geldikçe / Abdülbaki Fevzi
- Yine Bektaşi Orucu / İmzasız
- Ramazan Fıkraları / İmzasız
- Hem Sinema, Hem Tiyatro, Hem Tarih
- Darülbedayi'de / İmzasız
- Yine Kurtulamazsak / İmzasız
- İki Kişi Arasında / İmzasız

Karikatür Alt Sağ: Salah

1- Eski zamanda:Kızlar yavuklusunu görünce nasıl utanır?
2- Şimdi: Utanma, Pazar ilh.

Karikatür Alt Sol:

Görgü Teaşirlerinden

Erkek: Haydi, senle çay daveti oynayalım.

Kız: Olmaz! Annem "bir daha o oyunu oynarsan kulaklarını çekerim!" dedi.

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Ekseriyet öbür tarafda

- Ver paraları, senin çaldığını yetmiş kişi görmüş

- Ne çıkar polis efendi, yetmiş bin kişi de görmemiştir.

AYDEDE 38

Tarih: 11 Mayıs 1338 – 11 Mayıs 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Yeni Edebiyatımız / Aydede
- Ramazan Fıkraları / İmzasız

Karikatür:

(Darülbedayi)de (lokmanzade)

Sanatkâr-ı Maderzad Kınar Hanım (İsmet) rolünde

Sayfa 2:

- Onlar Gibi: Reis Zade Ekrem / Faızl Ahmed
- İhtiyar Olmuşuz / Refik Halid
- Matbuat Alemi: Mecmualar / İmzasız

Karikatür Alttaki:

İstanbul operetinde baş mugannisi

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Teraviye giden hanımlar:

- Kuzum bakkal, şunları bir kenara koy, dönüşte alırız!

Sayfa 3:

- Kadınlara Dair: Kadın Anlayışı / Selami İzzed
- Aradaki Fark / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Olaydı / Abdülbaki Fevzi
- Ramazan Fıkraları / İmzasız

Karikatür Alttaki:

İstanbul'da Milli Müdafa

Genç: Hem bizim gibi düşünmelisiniz, bu bedbini ile vatan müdafaa edilmez!

İhtiyar: Pekala sen ne duruyorsun? Gidip müdafaa etsene.

Genç: Deminden beri size karşı müdafaa ettiğim milli dava değil midir?

Sayfa 4:

Karikatür Üstteki: Münif

Hatasız bir teşbih

Kadın: Bakıyorum izdivaç mahsur bir kaleye benziyor: içindekiler dışarıya çıkmak istiyor, dışardakiler içeriye girmeye çalışıyor!

- Ramazan Musahebeleri: Sazlar ve Sözler / Osman Cemal

- Gazeteler / İmzasız
- Geçmiş Olsun / İmzasız
- Bayram aylığını beklemene hacet yok / İmzasız
- Yufkacı diyor ki / İmzasız
- Ramazan Hikayeleri / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Anadolu'nun seciyesizler defterinden – 1

Parmak hesabı, parmak kapı, yoksa parmak izi şairi mi?
(Yusuf Ziya Ortaç)

Karikatür Üstteki: Hakkı

Koynundan sinmiş olacak!

- Efendi, lavanta kokulu parayı değiştiriniz, akşam evde dırıltı olur!

AYDEDE 39

Tarih: 10 Mayıs 1338 – 10 Mayıs 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Bizim (radika-radika)mız / Aydede

Karikatür:

(Uçurum)da

Darülbedayiin Bediası

Sayfa 2:

- Bekçi ile Beraber / İmzasız
- Hanımlarla Gezintiler I / Refik Halid

Karikatür Alttaki: Zeki Cemal

Nereye gönderiyor?

Erkek: Artık meteliğim kalmadı, yallah, annenin yanına!

Kadın: Annemin öldüğünü unuttun galiba!

Erkek: Hayır, bildiğim için söylüyorum.

Karikatür Üstteki: Salahattin

İki sene mektep tatili!

Lehv ü lu'b sahasında

Sayfa 3:

- Ramazan Musahebesi: Maziye Tahassür / Osman Cemal
- Adliye Haberleri: Bican Efendi Aleyhinde İlave Dava / İmzasız
- Onlar gibi: Faik Ali / Fazıl Ahmed
- Vapur Dumanı Kitabı! / İmzasız

Karikatür Alttaki: Münif

Ramazan evvel para gündüzümüze yetmiyordu

- Elhamdülillah, mübarek ramazanı yarıladık.

- Evet ama, keseyi de tamamladık.

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Ramazan Geceleri Sefası

Sayfa 4:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Olur mu? / Abdülbaki Fevzi
- Ramazan Fıkraları / İmzasız
- Küçük Haberler: Pehlivan Güreşleri / Maarif Haberleri / Vakitlerini Hoşça Geçirmek İsteyenlere / İmzasız
- Bayrama Karşı Bir Muhavere / İmzasız
- Çok Ayıp Şey / İmzasız
- Lügatçı Aydede / İmzasız

Karikatür Üstteki: Hakkı

Asri Pazarlık

Ayaklarını böyle yıkamağa üşenen kerime hanım efendinin bu gibi ufak hizmetlerini deruhde edeyim, fakat bütçelerinin şokola faslından biraz tenzilat lütuf buyurulmaz mı?

Karikatür Alt Sağ:

Operetin görülmeğe seza (Çivi zade)si

Karikatür Alt Sol:

Operetin Yüksek sesler tenoru

AYDEDE 40

Tarih: 17 Mayıs 1338 – 17 Mayıs 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: İtimad, Mu'temed, İmad / Aydede
- Be-tarz-ı Kudemâ: Kaside / Abdülbaki Fevzi

Karikatür: Münif

Binemaciyan'ın hayrül halefi

Sayfa 2:

- Tabirname Aydede / Anber
- Ramazan Hikayesi: Eskiden bir Ramazan Günü / Osman Cemal
- Ramazan Fıkraları / İmzasız

Karikatür Üstteki: Hakkı

İki nesil arasındaki fark

Genç: Baba, siz zamanınızda nasıl evlenirdiniz?

Baba: Biz gözü kapalı evlenirdik

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Bakalım zayıf mı gelecek, şişman mı?

Tayinden sonra ilk hesab

Sayfa 3:

- Hanımlarla Gezintiler II- İkinci Kısım / Refik Halid
- Ramazan Fıkarları / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Anadolu'da " Hizmet-i askeriyeye adem-i kabiliyeti dolayısıyla ihraç olunanlar müecceliyet askeriye vergisine tabidirler."

- Allah merhum babamı vergiden muhafaza buyursun!

Karikatür Üstteki: Fahrettin

Saf ve samimi!

- Kızım, genç kızların dönüp arkalarına bakmalarının ayıp olduğunu bilmiyor musun?

- O bakıyor mu diye baktım!

Sayfa 4:

- Bekçi ile Beraber / İmzasız
- Temaşa İlmi: Darülbedai'de (Sevmek Hakkı)
- Bu Geceki Ziyaret ve Eğlence Mahalleri: Tiyatrolar, Sinemalar / İmzasız
- Bir Tesadüf ve Bir İnfial
- Tecrübe ederseniz aklarsınız! / imzasız
- İki fotoğraf / İmzasız
- İftarda / İmzasız
- Deli Alacası / İmzasız

- Duyuru: Aydede'nin 40 nüshası birlikte 100 paradan 100 guruşa idarehanede mevcuttur.

Karikatür Alt Sol: Salahattin

Asrilik Belası

- Aman baba benden çabuk ayrıl tanıdığımız kibar ailelerden bir kaç kişi geliyor!

Karikatür Alt Sol:

Mahkemelerin lakırdı makinesi

Karikatür Üst: İzzettin

Bekçi: Davulumun ipi kaytan sırtımda kalmadı mintan!

Memur (pencereden): Ben gömleksiz geziyorum benim halim senden yaman!

AYDEDE 41:

Tarih: 22 Mayıs 1338 – 22 Mayıs 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Gazeteci Mübalağası / Aydede
- Be-tarz-ı Kudemâ: Fahriye / Abdülbaki Fevzi

Karikatür:

(Darülbedayi)n çok sevilen mühim bir unsuru

Sayfa 2:

- Yumurta Bahsi / Refik Halid
- Aşk Uyumaz, aşk üzülmez / İmzasız
- Şekib Beyin seksen lirası
- Bir rapor garâbetlerinden / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Zamane garabetlerinden

Erkek: Arabacı! Arabacı!

Kadın: Aman, onu çağırma, babamdır!

Karikatür Alttaki: Salahattin

Vesikadan çıkan mana -1

Acente memuru: hanım vesikanız!

Hanım: Bak utanmaz herife! Söylediğim lafın manasını biliyor musun?

Sayfa 3:

- Mülakatlarımız: Gazetecilikden anlamayan bir arkadaşımla / Anber
- İftariye / Ali Haydar

Karikatür Alttaki: Salahattin

Vesikanın faydası – 2

Banka memuru (muhattabına): parayı istiyorusnuz ama hüviyetinizi isbat edecek vesikanız var mı?

Erkek: Maalesef yok

Kadın: Buyrunuz benimki hazır!

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Ayvansaray'da pehlivan çadırında

Sayfa 4:

- Bekçi ile beraber / İmzasız
- Ramazan Hikayesi – 3/ İmzasız
- Tiryakinin cevabı / İmzasız
- Geçti eyyanı bahar / İmzasız
- Küçük Haberler: Bayramlaşma: Peyam-ı Sabah idarehanesinden / Kahvecileri taltif / Evkaf haberleri / Ne büyük marifet / İmzasız

Karikatür Alttaki: Elif Kazım

Hazır Cevablık

- Ramazanda oruç yemek ha! Düş önüme

- Allah senden razı olsun polis efendi, az kaldı unutup orucumu bozuyordum!

Karikatür Üstteki: Şevket

Asri Gezintiler

- Kızım gözlerin süzülmeğe başladı, yoruldunsa söyle de eve dönelim.

AYDEDE 42

Tarih: 25 Mayıs 1338 – 25 Mayıs 1922 / Perşembe

Sayfa 1: Elveda ya şehr-i ramazan

- Yeni Hars! / Rıza Tevfik
- Nakş Berâb: Koşuya Dair / Aydede

Karikatür: Rıfkı

(Darülbedayi)de

(Kaynana) rolü mütehassısı

Sayfa 2:

- Açılıp Kapanma Meselesi / İmzasız
- Kavuklu Hamdi ile bir Cevelan / Anber

Karikatür Alttaki:

Asrilerden

(pedikür)ünü beklerken

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Pazar günkü at yarışı manzaralarından bazı safhalar

1- Koşu mahalline girmek kattiyen yasaktır! Défence... 2- Sıhhiye Hizmeti 3- Bana böyle baksalar yıldırım ile yarış ederim 4- Birinci yarışın birinci numaralı binicisi 5- Birincilerin birinicisi 6- Bir seyirci grubu

Sayfa 3:

- Hanımlarla Gezintiler 3: Üçüncü fasıl / Refik Halid
- Yumurtacıların nazar-ı dikkatine / İmzasız
- Hanım ninenin serzenişi / İmzasız

Karikatür Üstteki: Rıfkı

At yarışı manzaralarından diğer safhalar

Karikatür Alt Sağ:

Grevciler Reisi

Karikatür Alt Sol:

Yumurtacı: A babam, ne bakıp duruyorsun? Korkma, fenasını vermem. Benim böyle müşterilerim varken kokmuş yumurta gibi malım olsun!

Sayfa 4:

- Be-tarz-ı Kudemâ: İlan / Abdülbaki Fevzi
- El çabukluğu marifeti / İmzasız
- Döktüren cevabı döktüren birine sormuşlar / İmzasız
- Tiryaki hikayeleri / İmzasız
- Kadınlardan ne isterler? / Münif
- Bayram gecesi kapıya gelince böyle olur / İmzasız

Karikatür Alttaki:

XXX

- Rica ederim, bu aydınlıkta sokulma, bekle, şimdi lambalar çuvala girer!

Karikatür Üstteki:

Sağ kutu: Ramazan evveli

Sol kutu: Ramazanda

AYDEDE 43

Tarih: 29 Mayıs 1338 – 29 Mayıs 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

Nakş Berâb: Şenlik, şetaret, şehr-i ayin, ilah... / Aydede

- İhkak-ı hak / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Gazel / Abdülbaki Fevzi

Karikatür: Münif

İstanbul caddelerinden birine bayram geçidi

Sayfa 2:

- Bayram musahabesi: Ah çocuklar! / Osman Cemal
- Kadınlara Dair: Boş Kağıd / Selami İzzed
- İhkak-ı hak / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Gazel / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Üstteki: Münif

Eski Şarkıda

Siham-ı Aşk

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Bayram alayı – 1

Kim oldukları yüzlerinde okunuyor!

Sayfa 3:

- Bektaşi fıkraları / İmzasız
- Asri keşfin neticesi / Kirpi
- İlan / İmzasız
- Matbuat Alemi: Asya Kızıltoprak'tan başlıyormuş! / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Bayram Alayı 2

Kim oldukları yüzlerinde okunuyor!

Karikatür Üstteki: Fahrettin

Olur A!

Hizmetçi: Bizim ayakta canımız çıkıyor, halbuki hanım yattığı yerde rahatça para kazanıyor

Sayfa 4:

- Üst Başlık? : Aydede vasıtasıyla bayram tebrikleri
- Küçük Haberler: Ziraat haberleri / Mizah muharrirlerinin nazar-ı dikkatine / Bazı dalgınlar / İmzasız
- Çıngırağı çekmenin zamanı değil! / İmzasız
- Çay almaları / İmzasız
- Ona şüphe mi var? / İmzasız
- Arz-ı itizar / İmzasız

Karikatür Alttaki: Salahattin

Yalnız İstanbul'da görülen manzaralardan

Mücrim sevkindeki mehabet

Karikatür Üstteki: Hakkı

Kuş dilinde

- Küçük hanım, mehtabdan parlaksınız

- Küçük bey buzdan soğuksunuz!

AYDEDE 44

Tarih: 1 Haziran 1338 – 1 Haziran 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Methiye, hicviye ve mersiye / Aydede
- Vezne-i umumi müdüriyetinden: İmzasız (duyuru)
- Abdülhak Hamid / Fazıl Ahmed

Karikatür Alttaki: Hakkı

Bayram münasebetiyle

1- Tebrik
2- Teberrük
3- Terk

Sayfa 2:

- Küçük Hanımefendi ile Sohbetlerim - III - : Eski İstanbul'a Dair / Refik Halid
- Nur Babacı ne diyor? / İmzasız

Karikatür Üst Sağ: Hakkı

1-Aşk bazen saadet kapılarını açar

Karikatür Üst Sol:

Nelerde nasıl terakki ediyoruz?

1- Resimde kısa etek yaparak

Karikatür Alttaki:

3-Musikide (makber) çalarak

Sayfa 3:

- Matbuat Alemi: Derghda ne var, ne yok? / Osman Cemal

- Şiddet Görme ve Koyunların Kırpılması / İmzasız

Karikatür Alttaki: Münif

Gurur maderane!

- Görme artık, kızımın Şişli'de oturduğu apartmanı... Bir Avrupalı madam gibi misafirler mi kabul etmiyor?... Her gece bir çok kibar beylere ziyafetler mi vermiyor? Daha neler neler?!

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Tiyatro gişesinde

Gişe memuru: O mektepli olduğu için nısf fiyat

Zabit: Peki ama, be adam, ben alaylı mıyım?

Sayfa 4:

- Anadolu'ya Dair: Mecburi izdivac hakkında / Kıvılcım
- Bazı gazeteler gibi / İmzasız
- Kısa Hikaye: Biraz da kadınlara bakılsa / Zeynep

Karikatür Üst Sağ:

Nelerde, nasıl terakki ediyoruz?

2-Sporda kol bacak kırarak

Karikatür Alttaki:

4-Aktörlükte aşık rolü oynayarak

Karikatür Üst Sol: Hakkı

2-Fakat, züğürtlük kapıdan girince pencereden kaçar.

AYDEDE 45

Tarih: 5 Haziran 1338 – 5 Haziran 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Ber-âb: Sarı lira bahsi / Aydede
- Ne oldu? / Rıza Tevfik

Karikatür: Münif

Zemin ve zamana münasib sözlerden

- Ah hanımefendi, bilseniz, şu güzel İstanbul'un nasıl her gün bir köşesi yanıp kavruluyorsa benim kalbimin de her görüşte bir köşesi tutuşuyor!

Sayfa 2:

- Fena Huylarımdan Biri / Refik Halid
- Seyyar alimler için kitap / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Hanımlar

1- Bekçi olursa
2- Polis olursa: - Bu kaçıncı vukuat, gene sahoşsun. – Ne yapayım daha beni kerecik posta etmedin.
3- Şöför olursa: - Nereye efendim? –Hele çek, bir kere şu şehirden çıkalım da.

Sayfa 3:

- İntihar bolluğu / Osman Cemal
- Kaynana ile Gelin arasında / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Gazel / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Alttaki: Salahattin

Köylü gözü, köylü sözü

Yeni muhacir: Acaba (eminönü) böyle olursa emin olmayan yerler nasıldır?

Karikatür Üstteki: Haydar Şevket

Takdirat!

- Maşallah, hanımınız kaz seçmesini iyi biliyor!

Sayfa 4:

- Matbuat Alemi: Boncuk mecmuası / İmzasız
- Küçük Haberler: Aşı ameliyatı / Narh komisyonu
- Lütfi Fikri Bey Davası Münasebetiyle Sakal Hikayeleri / İmzasız
- Yeni bir piyes / İmzasız
- Bizim mecmua / İmzasız
- Hekim / İmzasız
- İstanbul Emlak Amiriye Müdüriyetinden / İmzasız
- Horozun Feraseti / İmzasız
- Tamirat / İmzasız
- Tevekkel şair dememiş / İmzasız

Karikatür Alttaki: Münif

Babalara Nasihat

Beşerin en büyük zaafı bilmemesi lazım gelen şeyleri tecessüs etmesidir. (Molyer)

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Ramazandan sonra hayat-ı tabîiyeye avdet

- Sabaha iki saat var, bu vakit mi gelinir?

- Ne yapayım? Bütün meyhaneler kapandı.

AYDEDE 46

Tarih: 8 Haziran 1338 – 8 Haziran 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Ber-âb: Yine edebiyat!? / Aydede
- Matbuat Alemi: Asri goygoyculuk / Rıza Tevfik
- Yine fena huyuma dair / Refik Halid

Karikatür: Münif

Meyve-i memnu

Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar!

Sayfa 2:

- Misafirimize verilecek hediyeler / İmzasız
- Tavâliü'l-mülûk / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Candan bir istikbal

(zito!) kelimesini duymayan muhterem bir misafir.

Karikatür üstteki: Rıfkı

Haftalık vukuat krokileri

Pazar günkü yarışta bazı simalar

Sayfa 3:

- İlk tedavi / Rıfkı
- Köpeklerin İtilafı / İmzasız
- Busenin sesi / Enis Behiç

Karikatür Ortadaki: Rıfkı

Hanımlar

1- Zabit olursa
2- Dülger olursa
3- Kayıkçı olursa

Sayfa 4:

- Mülakatlarımız: Etıbbâ-yı belediyeden biriyle / Anber
- Kabahat yapanda mı, yaptıranda mı? / İmzasız
- Pehlivanların içkisi / İmzasız

Karikatür Alttaki: İzettin

İsimleri müsemmâlarına uygun

- Kuzum birader, bu elvan elvan böyle gazeteyi kim çıkarıyor?

- (s.s)nin biri![295]

- Kim yazıyor?

- İki yüzlü bir kör kılıç

Karikatür Üstteki: Fahreddin

Bayram ziyaretinde hüsnü tesadüf

- Marika kızım, halam evde değil mi?

- hayır, enisteniz de yok, ben tek başımayım!

- Daha âli ya!

AYDEDE 47

Tarih: 12 haziran 1338 – 12 haziran 1922 / Pazartesi

[295] (S.S) Sedat Simavi, gazete de Güleryüz olmalıdır.

Sayfa 1:

- Nakş-ı Ber-âb: Tasma Bahsi / Aydede
- Rızaname / Gazi

Karikatür: Münif

Lale Devri: Ayağın sakınarak basma ama sultanım dökülen mey, kırılan şişe-i rindan olsun.

Sayfa 2:

- Bir Yaz Günü Hülyası / Refik Halid
- Tabâbet-i ruhiye cemiyetinden / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

İki Kabilenin Maceraları

1- Dest-i izdivacınıza talip edebilir miyim kable hanım?
2- Elinizi tokat vurun diye istememiştim
3- Onu bir kandırırım ki! Yalnız sen karnına öte beri doldur!

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Ayrılacak diyenlere tekzib

Alt Yazı: kah biri ötekini mahkemeye götürür, kah öteki berikini bankaya!

Sayfa 3:

- Kadınlara Dair: Ziyaret / Selami İzzet
- Buz Fiyatı / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Terkib-i Bendden / Abdülbaki Fevzi
- (Dergah)cılar Münasebetiyle şeyh ve mürid hikayeleri / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

İki kabilenin Maceraları

4- Adeta kadına ve hamileye benzedim!
5- Baksana ebe hanım, ikiz mi ne? Karnı (Hut) dağı gibi
6- (erkek birden yataktan fırlayarak) dest-i izdivacınızı... Kabile hanım!

Karikatür Üstteki: Şevket

Bir bu eksikti!

Polis: efendi, avcı tezkeren var mı?

Sayfa 4:

- Kendi nokta-i nazarımdan kadınlar / Anber
- Claud Farer Cenabları Eyüp'te / İmzasız

- Anadolu'ya Dair: Ankara'da ağaç dikme bayramı / İmzasız
- Harîk mukaddemesi
- Meyvelerin Dili / İmzasız
- Muallim ile talebe arasında / İmzasız

Karikatür Alttaki Salahaddin:

Yeni zekalar!

- Oğlum, Türkiya'da en çok ve en meşhur yer neresidir?

- Yemiş iskelesi, efendim!

Karikatür Üstteki: Rıfkı

İstanbul'un en tatlı ve en acı iki tehlikesi:

Biri iflas ettirir.

Diğeri kudurtur.

AYDEDE 48

Tarih: 10 Haziran 1338 – 10 Haziran 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Ber-âb: Mudarebe Muhavereleri / Aydede
- Şeyh ve Mürid Hikayeleri / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Başlıksız / Abdülbaki Fevzi

Karikatür: Rıfkı

Jarse Bolluğu

Dükkancı: Bu halis mal efendim, o bir ucuzu da jarse ama yağmuru görünce erir, akar, çarşaf marşaf kalmaz.

Genç Hanım. (Kulağına) kuzum haminne! Biz ucuzundan alalım!

Sayfa 2:

- Matbuat Alemi: (Namık Kemal) Gibi / Fazıl Ahmed
- Kısa Hikaye: Açık Göz! / Kumru

Karikatür Alttaki: Münif

Modelleri nasıl intihab ederler?

- işte bu model güzel, yeni çarşafımı öyle yaptırayım.

- Fakat altında da kız banyosu için diye yazılı!!

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Son at yarışlarında

Yeni intibalar

- Yerinde: Biletiniz birinci, burası üçüncü efendim.

Yeni Zengin: Hayır burası ikinci. Birinciye lokomotif diye almadılar.

- Trenden inince rampa

- İstiklale hazırlanan bir sima-i necip

- Mütevazi tavırlı bir münessil-i ali

- Sadabadı Veliefendide yaşatanlar

- Halatlar içinde serbesti

- Bir lafzen

Sayfa 3:

- Abdullah çavuşun altmış lirası / Kirpi
- Manzum Hikaye: Anahtar / Enis Behiç
- Kel Cemal ve Mahmut Şevket Paşa Vapurları seyr-i sefain İdaresinden: İmzasız

Karikatür:

Eski Şairlerimizin Medluli

1- Kaşın bir fülkedir ey mah! Devrilmiş mevc-i hüsnünden cebinin düccesinde kakülünde badban açmış.

2-Seyreyle seri sebzimi gülsün de bahar haki siyeh içre kalacak dane miyim ben

3- Dilde ateş sede dât, eşkim dudu da çerh cismi aşk sureta vapur şeklini gösterir

4- Dilden dehana çıkmaya yok tab-ü takadi rehvarı ahı muhabbete yormuşuz.

Sayfa 4:

- Küçük Haberler: Hilmi Beyin Nutku / İmzasız
- Temaşa Alemi: Bir Aktörün Defterinden: Program Haricinde Bir Perde Komedi / Osman Cemal
- Dut Fidanlığı Tesisi / İmzasız
- Zamane Fıkraları / İmzasız

Karikatür Sağ: Rıfkı

Cem'in pederi

Karikatür Sol: Hakkı

Hayat-ı içtimâî sahnelerinden

- Aman bey; Allah aşkına idareli kullan. Bu gün odacıdan bir lirayı güç aldım. Maaştan da daha ses yok.

AYDEDE 49

Tarih: 19 Haziran 1338 – 19 haziran 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Ber-âb: Bir Akıllı Daha / Aydede
- Zabıatı Vukuatı / Rıza Tevfik
- Zamane Fıkraları / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Ondört senedir bende de öyle olmadı mı ya?

- Yazık değil mi babalık, soğanları niye ezdiriyorsun?

- Sapları ezilince başı büyür efendi, bilmez misin?

Sayfa 2:

- (Keşiş)in İstihzası / Refik Halid
- Kadınlara Dair: Dolab / Abdülbaki Fevzi
- Zamane Fıkraları / İmzasız

Karikatür Alttaki: Şevket

Takdirat!

-Allah senden razı olsun oğlum!

- Neden efendim?

-Öyle ya, baksana bizim gibi şalvar giyiyor ve bıyıklarını da sünnet olduğu üzere kırpdırıyorsun!

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Geçen haftanın en mühim vakası

Bu yazının üstüne nasıl yatmalı?

1- Gözüme uyku girmiyor
2- (Hizmetçiye) baksana gazeteler geldi mi?
3- tam bu gazeteye layık bir kare! (Tevhid-i Efkâr)

Sayfa 3:

- Kısa Hikaye: Cemil Beyin Burcu / Selami İzzet
- Küçük Haberler / Yen Av Tüfenkleri / İmzasız

- Mesirelerin Dili / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: Sahaif-i Mensiye /Yakup

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Geçen haftadan en mühim vakası

(idarehanede) çabuk, gazeteleri!

4- Mülevves.... İğrenç
5- Bab-ı Ali caddesinde gıd, gud, guda!
6- Acı acıyı bastırır!

Sayfa 4:

- Burundaki His / Rıfkı
- Gençler arasında mevsimlik bir muhavere / İmzasız
- Fantezi: Dergahın Şeyhi / İmzasız
- İnce Hesap / İmzasız
- Yazın kadınlara manşon ve manto lazım değil a? / İmzasız

Karikatür Üstteki: Fahrettin

Ümitlerini kesmişler!

- Hanım diplomanı alda...

- Eyvah! Demek ki yandık

Karikatür Alt Sağ:

Şehreminleri silsilesinden

Şimdikinden bir evvelki şehremini

Karikatür Alt Sol: Muhittin

Yepyeni nesil

- Öyle uzak durma, cicim, biraz yaklaş!

AYDEDE 50

Tarih: 22 Haziran 1338 – 22 Haziran 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Yağma Ağa Oğlunun Böreği / Aydede
- Be-tarz-ı Kudemâ: Terkibi Bendden / Abdülbaki Fevzi
- Zorla şairlik olur mu? / Abdülbaki Fevzi
- Yeni Kitaplar / İmzasız
- Zamane Fıkraları / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Açlık ve ihtiyaç

İhtiyar: Bu paraya bu yalancı dolmalar yutulmaz ama bir tane bakalım!

Sayfa 2:

- Kısa Hikaye: Mektup Parçası / Kalender
- Anadolu'ya Dair: Trabzon'da bir ziyafet / İmzasız
- Şifalı maden suyu / Anber

Karikatür Alttaki: Haydar

Şimdiki izdivaçlar bebek oyunu

- Anne daha iyisi yokmuydu ki bana bunu aldın?

- Daha iyisini büyü, adam ol da öyle alırım!

Karikatür Üstteki:

1- Zevclerin meşgul olduğu demlerde
2- Zavallı kadınlar

Sayfa 3:

- Milli Meşrub / İmzasız
- Yaz Seyranları 1 – Küçük Su / Osman Cemal

Karikatür Üstteki: (Sayfa 2'nin devamı)

3- Zevcelerin meşgul olduğu demlerde
4- Zavallı erkekler!

Karikatür Alt Sağ: Hakkı

Dahiliyenin Müsteşarı

Karikatür Alt Sol: Rasim

- (fransızca) af edersiniz madmazel fransızca biliyor musunuz?

- (rusça) hayır! Fakat her lisandan (lira) demesini öğrendim!

Sayfa 4:

- Konserveler ve Kokular / imzasız
- Gündönümü Fırtınası (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda cereyan eder.) -1- / İdris Sabih
- Ah Gençlik! İmzasız
- Matbuat Alemi: Aklımıza Gelenler / İmzasız

- Ceb Defterleri / İmzasız
- Ago Paşa Hatıratı Yakında Neşr Edilecektir / İmzasız, İlan

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Asri Zekalar

- "moda" çok güzlemiş oğlum!

- ya "kalamış" baba, fena mı?

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Aynştayn ve Cazibe Kanunu

- Siz aşağıda yatıyordunuz!

- Uyku arasında yukarı yuvarlanmışım.

AYDEDE 51

Tarih: 26 Haziran 1338 – 26 Haziran 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Bir tenkid ve bir mukabele / Aydede
- Bir teberru'-i âlicenâbâne / İmzasız
- Dünki At Yarışları / Durbin

Karikatür : Münif

Eş'ar-ı kadimenin medlularından

Sayfa 2:

- Yaz düşünceleri / Refik Halid
- Kısa Hikaye : Tılsım / Kumru
- Matbuat Alemi: Cenab gibi / Fazıl Ahmed
- Nefesler / İmzasız

Karikatür:

Siyah Levha Önünde

Hoca-i Zaman: Tayy edilenler esasen yok, bunları da tayy etsen müsavata halel gelmez!

Sayfa 3:

- Bir Teftiş / Kirpi
- Be-tarz-ı Kudemâ: Kaside / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Üstteki:

Bir düşmanlık

Erkek: Aman taksim yapma rica ederim!

Kadın: Niçin?

Erkek: Maaş taksimi uğrayalı beri ben de taksimin her nevine düşman oldum!

Karikatür Alttaki:

Kuduz Salgını Esnasında

Yaklaşamağa cesaret ister!

Sayfa 4:

- Gündönümü Fırtınası -2- (Vaka elli sene sonra bir parlamentoda cereyan eder) (ekalliyeti teşkil eden erkeklerin bir fırka içtimaında) / İdris Sabih
- Esnerken dikkat ediniz / İmzasız
- Hiç sürünmeseler daha iyi / İmzasız
- Beynin Yarısı / İmzasız
- Şehremanteinden: Azami fiyat listesi / İmzasız
- Yalnız bir kabahati var / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Halâsın Yolu

- şu adam iki saattir beni takib ediyor nasıl kurtulayım bilmem ki.

- Onun kolayı var, şimdi caddeye çıkar, derhal bir mücehverat mağazasına gireriz!

Karikatür Üstteki:

Rüzgarın dili

AYDEDE 52

Tarih: 29 Haziran 1338 – 29 Haziran 1922 Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Senevî bir milyon lira
- Matbuat Alemi: Cenab Şahabettin gibi / Anber
- Be-tarz-ı Kudemâ: Gazel / Abdülbaki Fevzi

Karikatür: Hakkı

Kuduz

Köpeklerde / Kedilerde / Memurlarda / Beylerde / Gazetecilerde / Şairlerde

Sayfa 2:

- Velinimetim, sebeb-i hayatım, ba'is-i ömrüm cemiyet! / Refik Halid
- Zamane Fıkraları / İmzasız
- Kadınlara Dair: Cahil Zevce / Osman Cemal
- Matbuat Cemiyetinde / İmzasız

Karikatür: Ramiz

Bizde heykel dikilesi idi

- Feylosofun heykeli böyle olurdu

- Celal Nurininki de şöyle!

Sayfa 3:

- Çarşı Pazara Dair: Adalar Yolunda bir Pazar Seferi / Kirpi
- Kısa Hikaye: Bahtiyar Avcı / Kumru
- Küçük Haberler / Yen Av Teknikleri / İmzasız
- Yeni Tefrikalar / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

İzdivaçlar nasıl olur? -1- Vaktiyle

1- Vapurda sâğlık verme. Oğlun için bu biçilmiş kaftan.
2- - Kah hanım, görücü gelmiştir. – Müjde desene dudu.
3- - Dişleri görmek kızım biraz gülmez misin? – Hi,hi,hi
4- (Dört konşudan sorulurmuş) – Allahtan korkarım. Karda leke var, onda yoktur. Annesi bozulmasın diye mektebe bile vermedi.
5- "Oğlan evinde": Oğlum bu kelepir,hokka ağız, çekme burun...ilh.
6- "Kız evinde": Damadın fotoğrafına bakacağız dudu. Sen kapıda dur, kız gelmesin.
7- Tabii kızın pederi istihare için gecikmez. "Kızını verrr"
8- Valide hanım da bakıcıya koşar. "Pek muvafık"
9- Dudu resmi kıza gösterir
10- Bir de pazarlık meselesi vardır. Beş yüz hayır, bin.
11- Tarafından vekil olayım mı, kızım?
12- - Ol desene yavrum. "Kız ale-l-usûl ağlar mamafih kalbi zıp zıp zıplar"
13- Yevmi mebûd – "Bundan sonra yumruklanma ve ayak basma msabakası."

Sayfa 4:

- Gündoğumu Fırtınası: -3- (Vakıa elli sene sonra bir parlamentoda) - 3 / İmza?
- İlan
- Bir nasihat / İmzasız
- Kimler hangi kokuları kullanıyor? / İmzasız
- Bir Bir kaza dolayısıyla / İmzasız

Karikatür Alttaki: Hakkı

Afak-ı Şark

- Bu simsiyah tablo da nedir azizim?

- En doğru tablom odur: Şark ufkumu tersim ettim!

Karikatür Üstteki: Haydar

- Af edersin, oğlum ne ile meşgulsünüz?

- Sermayedarım teyze hanım, ya siz?

- Ben de....

AYDEDE 53

Tarih: 3 Temmuz 1338 – 3 Temmuz 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

Nakş Ber-âb: Kantoculardan İstiâne / Üç Kavrulmuş Bey / Bir Noksanına / Hoş Geldim, Boş Geldim / Neler Deriz, Neler Yaparız / Aydede

Karikatür: Rıfkı: Altıncı ayın ikmali münasebetiyle (Aydede) Konseri

1- Ressam Haydar Bey
2- Osman Cemal Bey
3- Ressam Salahattin Bey
4- Abdülbaki Fevzi Bey
5- İdare Müdürü Ali Ulvi Bey
6- Ressam İsmail Hakkı Bey
7- Ressam Ahmet Münif Bey
8- Ressam Rıfkı Bey
9- Ressam Ramiz Bey
10- Tabii Mihran Efendi
11- Feylosof
12- Matbua Makinecisi
13- Aydede Sahibi

Sayfa 2:

- Velinimetim, sebebi hayatım, ömrüm cemiyetim - 2 / Refik Halid
- Darbı Meseller Dolayısıyla Hatırımıza Gelenler/ İmzasız
- Zirveye çıkılabilecek mi? / İmzasız

Karikatür: Münif

1- Bir varmış bir yokmuş ol zaman içinde kırk haramiler varmış
2- Beldenin ihtiyar hakimi baş ağası ile memleket ekabirinden bir kaçını yakın memleketlerden birinin hakimine istifsar hatır için gönderir.
3- Ağanın maiyeti erkanı arasında yüksek rütbede rical dahi bulunuyormuş.
4- Ağanın sefere çıktığını işiten kırk haramiler yolcuları bastırarak maiyeti ile beraber onu esir edip sıkı sıkı bağlarlar.

Karikatür Alttaki: Hakkı

Mevsim Eğlencelerinden

Ağam Eğleniyor!

Sayfa 3:

- Kadınlara Dair: Sevdalı Gençlerle Bir Hasbihal / Osman Cemal
- Horoz Kudurur mu? / Pehlivan Kadri
- Be-tarz-ı Kudemâ: Gülerim / Abdülbaki Fevzi

Karikatür: Münif (Önceki sayfanın devamı)

5- Haramiler ağa ve maiyetinin cübbe, sarıklarını giyerek onların kıyafetlerini giyerler ve gidecekleri memlekete doğru yola revan olurlar.
6- Az gidip, dere tepe düz gidip nihayet oraya vasıl olurlar.
7- Ondan sonraığıma bir çok izaz ve ikram olunurlar, daha sonra ağa maiyeti ile hakimin huzuruna çıkarlar.
8- O akşam haramilerin reisi maiyeti efradını toplar ve der ki “arkadaşlar asaletinizi muhafaza ediniz. Herkes rütbesine göre çalsın!”

Karikatür Alttaki: Zeki Cemal

Karşılıklı!

- Aman babam

- Eyvah!!! Sus, annem!

Sayfa 4:

- Kadınlara Dair Mülakatlarımız: Kıyafete Dair, Bir Hanım ile / Anber
- Küçük Haberler: Yeni Cezai Nakdiyeler / İmzasız

- Baroda Reis İntihabı ve Beykoz Tenezzühü / İmzasız
- Vel Onlara ki! / İmzasız
- Fikr-i İcad Buna Derler / İmzasız
- Elbette Şaşmazlar / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Bir Bestekar

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Muvaffik ve muhalif düşünceler

- Asayişe de diyeceğin yok ya! Bak maşallah her gün bir çete yakalanıyor!

- Desene dağ taş eşkiya olmuş

AYDEDE 54

Tarih: 6 Temmuz 1338 – 6 Temmuz 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Serdar-ı Dilîr?! / O geldi, gördüm! / Aydede

Karikatür: Rıfkı

Sommer Palas'ta Tedansan

1- Hususi vapurda biletçi, bir madam ve etrafdan uzatılan biletler.
2- Vapur güvertesinde "tecceddüd"
3- Hocanın vurduğu yerde gül biter derler. Halbuki bakılan, öpülen, sevilen, görülen heryerde bitermiş
4- Pudralarını iyi siliniz levhasını hatırlatan bir sima
5- Sadabadı Veliefendide yaşatanlar. Asrı hazır Sommer palasta canlandırıyorlar
6- Dansın türkçesi (birbirine sarılıp tatlı tatlı didişmekmiş)
7- Bir düşünce: ne olursa olsun akşam Fransızca muallimini savar bir dans hocası tutarım.

Sayfa 2:

- (Yeni Mecmua)ya nasıl çerağ oldum? / Refik Halid
- Bir Memurun Hanesinde / İmzasız
- Küçük Haberler: İddiâî hak / Amma vazifeşinasmış / Müsavat İddiası / İmzasız

Karikatür: Münif

Her meslek eshabı gayr-i memnun

- Etekler uzayalı giyinmek pahalılaştı

- Bari soyunmak ucuzlamasa idi!

Karikatür Üstteki: Münif

(Bediayı koruma cemiyeti) Kadın Kıyafetlerini Millileştirmek Teşebbüsü Münasebetiyle

- Dünki ve yarınki (milli kıyafet)

Sayfa 3:

- Yaz Seyranları – 2: Bayrampaşa – Topçular Civarı / Osman Cemal
- Günün Muhavereleri / İmzasız

Karikatür Üstteki: Münif (Önceki Sayfanın Devamı)

Millileştirmek teşbisi münasebetiyle

- Bugünkü (asri) kıyafet

Karikatür Alttaki: Haydar

Eski Fikir

Bacı: (Vantilatörü pervane sanıp) hah, zaten uçmanız için bir bu eksikti!

Sayfa 4:

- Gündönümü Fırtınası: - 3- (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda) (akalliyeti teşkil eden erkelerin bir fırka içtimâında) / İdris Sabih
- Beliğ bir hitabe / İmzasız
- Dağ Olsa Buna Dayanmaz / İmzasız
- Mektep Hayatından Bir Safha / İmzasız
- Matbuat Aleminden : Bir Makale Dolayısıyla / İmzasız
- Gece Havuz Başında Bir Muhavere / İmzasız
- Mu'aşaten Tehiri / İmzasız
- Ago Paşa Hatıratı / İlan

Karikatür: Rıfkı

İzdivaçlar Nasıl Olur? -2- Şimdiki

Mart: Görür görmez yanılır, tutuşulur

Nisan: Balayı

Mayıs: Küçük bey yaramaz rüfekadan kızı sorar. Hiç durma al! Daha korsesi yoktur!

İki senedir konuşuyorduk

Haziran: Validenin görücülüğüne hacet yoktur. Mahdum sokakta nişanlısını annesine takdim eder.

Temmuz: Küçük hanım aşkını ebeveynine hikaye eder fakat cevabı red alır

Ağustos: Öaşuka iyi yüzme bildiğinden öğle sıcağında bir intihar teşebbüsünde masur görmez

Eylül: Kayınpeder mecburen damada görücü gider. "Memuriyetiniz?" "..." "Ağlasan değil ya, boğazını yırtsan seni o ite vermem."

Teşrinievvel: Bir gece küçük hanım pılıyı pırtıyı toplar, kirişi kırar

Teşrinisani: Gizlice düğün

Kanunievvel: Bir mahdum dünyaya gelir

Kanunisani: (Ayrılık) piçe bir süt nine bulalım

Şubat: Yeni muaşakalar: Bilseniz sizi kaç senedir seviyorum.

AYDEDE 55

Tarih: 10 Temmuz 1338 – 10 Temmuz 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Muvâzenemizdeki Bozukluk / Aydede
- Umumi imtihanlardaki sualler / İmzasız
- Matbuat Alemi: Yalan Dolan / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

(Vergi)li Arazi

Türkiya'daki mekşuf altın madeni

Karikatür Üstteki: İsmail Hakkı

Muhtelif meslekler karşısında tarz-ı telakki

Sayfa 2:

- Büyük Adanın İki devri / Refik halid
- Eski Tas / Abdülbaki Fevzi
- Günün Muhavereleri / İmzasız

Karikatür Alttaki: Kemal

Şecâat arz ederken

Kocakarı: A Vallahi, biz de yaptık ama böylesini değil.

Karikatür Üstteki: Ramiz

Gazetelerdeki gibi

- Zabıta Kuvveti

- Tokat ile

- Çakı ile

- Ustura ile

- Saldırma ile

- Tabanca ile

24 Saatlik Vukuat

Sayfa 3:

- Asri Analık! / Kirpi
- Yaz haşeratı / İmzasız
- Kundura Boyacıları / İmzasız
- Ticaret ve Sanayi Haberleri / İmzasız

Karikatür Alttaki: Salahattin

- Acaba kadınlara da tatbik edilecek mi?

Otuz sene hizmet eden memurîn tekaüde sevk edilecek "gazeteler"

- Hesap ettim yarın otuzu dolduruyorsun. Dikişi bırak eşyalarını topla...

Karikatür: Rıfkı

Neleri nerelerde gördün?

1- Bereket versin ki Kanun-i Esasi var
2- Sinek avlamağa başladık. Dükkanın ismini değiştirip "Teşkilat-ı Esasiye" demeli
3- Bunu da kırpar kırpar, bazı muhaliflere kalıp yaparım!
4- - Müsavat yalnız buradadır yavrum!
- O da üstten ziyade altta değil mi baba?

- Haşiye: Uhuvveti hiçbir yerde tasdik edilmemiştir.

Sayfa 4:

- Üst Başlık: ? : 4 (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda) (akalliyeti teşkil eden erkeklerin bir fırka içtimâında) / İdris Sabih
- Şayed Olsa idi / Keşşaf
- Kimsede Vefa Kalmadı / İmzasız

- Küçük Haberler: Cemiyetler / Ago Paşa ve Ali Emiri Efendi / Kumar ve Kumarbazlar / Koltuğa Girerken / İmzasız
- Keli tarife ne havet, ne çiçektir biliriz / İmzasız

Karikatür: Alt – Sağ: Mümtaz

Baykuşcu (Halit Fahri Ozansoy)

Karikatür Alt – Sol:

Kimden öğrenmiş?

Erkek: Aşkımı nasıl telakki ediyorsunuz?

Kız: Ablamdan gördüğüm gibi!

Karikatür Üstteki: Ramiz

Biri birinden beter!

- Demek mecburi mezuniyet verecekler ha!

- Birader ben onu değil, evden verecekleri mecburi mezuniyeti düşünüyorum!

AYDEDE 56

Tarih: 13 temmuz 1338 – 13 Temmuz 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Benim Gördüklerim / Aydede
- Çay Ziyareti Muhavereleri / İmzasız

Karikatür Alttaki: Münif

Eş'ar-ı kadimenin madlullarından

- Bir elinde gül, bir elinde cam geldin saki ya – kangisini alsam gülü, yahud ki camı, ya seni (Nedim)

Karikatür Üstteki: Cercle D'Orient'da Çay Ziyafeti:

Hizmet-i muhalefetten sitayişle bahs edilmiş ve memleketin terakki ve tealisi temenniyatında bulunulmutur. (Peyami Sabah)

Kar Üst – Sol: Köylümüze nasıl bildirdiler?

Gazete: Yenigün

Sayfa 2:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Başlık yok / Abdülbaki Fevzi
- Gıpta Ettiğim Biri Daha / Refik Halid

- Yazlık Fikirler / İmzasız
- İzmit – İzmir / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Nüfus Müdür Umumisi

Karikatür Üstteki: İsmail Hakkı

Aşk Yolu

- Azimeti neşeli olur

- Avdeti pek elim

Sayfa 3:

- Gündönümü Fırtınası : 5 (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda) (akalliyeti teşkil eden erkeklerin bir fırka içtimâında) / İdris Sabih
- Matbuat Alemi: Sınıfda İbka / Bir Davet / Yeni Sarf-u Nahv Kitaplar / Tıbba aid kitablar /İmzasız
- İçki sahte mezardır / İmzasız
- Küçük Haberler: En doğrusu / Bir Muhavere / Banyodan Çıktıktan Sonra / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Dahiliye Kalem-i Hususi Müdürü

Karikatür Üstteki: Mümtaz Faik

Falso

Zevc: Hanım bilemediniz mi? Size en yakınlardan daha yakın birisiyim!

Zevce: En yakınlardan daha yakın? (Sevgilisi zannederek) A, Behruz, muhakkak sensin!

Sayfa 4:

- Kısa Hikaye: Yeni Bir Milyoner / Osman Cemal
- Kargacık Burgacık / İmzasız

Karikatür Alttaki: Ratip Tahir

Mücadele

- Biri açar, biri kapar, ben de şaşırdım!

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Teklif Malayutak

İştirakçi Hilmi: Mangızları uçlan bakalım, arkadaş, iştirak edelim.

AYDEDE 57

Tarih: 17 Temmuz 1338 – 17 Temmuz 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Celal Nuri Beye Açık Mektup / Aydede

Karikatür Ortadaki:

Büyük Ada'da

- Adada dile düşülmez, dile gidilir

- Adanın eşekleri bile çok şık

- Yalnız motorsikletde orada da numara levhaları pek çirkin asılmış

- Deniz hamamı denilen göçebe barakalar da Ada letafetinin yüz karası

- Mamfih deniz girdikten sonra pek zevkli

- Adada bulduğum en bedii kıyafet

- Fazilet, sen boş bir kelimeymişsin

- Ada hanımları yüksek işlerde çalıştığından sokak süpürmek Hasan efendiye kalmıştır

- Necip Melhame paşa / Müşir Paşa: Eski mazi ile yeni mazinin hale inkilabı

- Adada aile hayatı

Sayfa 2:

- Kadınlara Dair: Açıklık ve Hafiflik Aleyhinde / Refik Halid
- Evrak-ı Varide: Aydede Hazretlerine / Derviş Hüsnü
- Be-tarz-ı Kudemâ: Bir Kasideden / Abdülbaki Fevzi
- Zamane Fıkaraları / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Müsteşar-ı Sadaret

Karikatür Üstteki: Ramiz

Aramızdaki Fark

Sağ Yazı: Avrupa – Altın! Altın!

Sol Yazı: Biz- Hayır kardeşim! Sen bu fikri değiştir; (Altın devri) çokdan geçti. Şimdi (demir devri)dir.

Sayfa 3:

- Matbuat Alemi: Yakup Kadri Beyle / Anber
- Muhalefetin Çay Ziyafetine Mukabele / İmzasız
- Çarşı Pazara Dair: Hamallar Kavgası / Harikzadegan Apartmanları / Bir Kat Versin / Ahval Havai-e / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Kadın kıyafetlerinde olduğu gibi

- Erkeklere milli kıyafet

Karikatür Üstteki: Fahrettin

Ona ne şüphe!

- Yüzümün bazı aksamını bana bırakır iseniz daha güzel boyayacağımı zannederim!

Sayfa 4:

- Gündönümü fırtınası: - 6 - (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda) (ekseriyeti teşkil eden hemşireler fırkasının akid ettiği bir içtimâda) / İdris Sabih
- Küçük Haberler: İlk Göz Ağrısı / Mecburi Mezuniyetin Daire-i Şumulü / İmzasız
- Her Sükut İkrar Değildir / İmzasız
- Çay Ziyafeti Muhavereleri / İmzasız
- İsrafın Sırası Değil / İmzasız
- Etek koklanır mı?/İmzasız
- İlan: Ago Paşa'nın Hatıratı

Karikatür Alttaki: Ratib

Şimdiki Görücülük!

- Küçük beyi kızımıza almak için şerâitiniz nedir efendim?

- Efendim yazın Ada'da kışın Nişantaşı'nda birer ev. Oğluma bir iki yüz liralık harçlık, tabii hizmetçi, matbah (mutfak) masrafı falan...

Karikatür Üstteki: Hakkı

Kadıköy İskelesinden Çıkarlarken

- Bazı müntehab simalar

AYDEDE 58

Tarih: 20 Temmuz 1338 – 20 Temmuz 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Ameden-i Laklak / Aydede
- Zamane muhaveresi / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Mündericatsız bir mevsim hikayesi

Karikatür Üstteki:

Ramiz:

Resim sergisinin keşadi münasebetiyle

- Necabetmeâb Hazretleri (Abdülmecid Efendi)

- Halil Paşa

- Şevket Bey

- Adil Bey

- Çallı İbrahim Bey

- Hikmet Bey

- Cevad Bey

- Ruhi Bey

- Avni Lifij Bey

- Sami Bey

- Namık İsmail Bey

- Cemal Bey

Sayfa 2:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Kasideden / Abdülbaki Fevzi
- İsmail Hakkı Paşa Hazretlerinin Muharririmize Beyenatı / Kirpi
- Küçük Haberler: Resim Sergisi / İkinci Ziyafet / İmzasız

Karikatür Üstteki: İsmail Hakkı

Pazar günkü son yarış intibaatı

1- Reji Direktörü: At da ona yaraşır fakat silah yakışmaz 2- Fahri Reis 3- Sevimli bir general 4- Bazı seçilmiş simalar 5- (Vapurdan çıktıktan sonra) – Ne kadar da toz var 6-

Vapurda yarışa giden bazı İngiliz tipleri 7- Monşer bu sene iştahsız geçiyor. Dört seferdir kaybediyorum 8- Bu sefer de geçiyor 9- Yarıştan evvel: - Bak benimki geçiyor 10- Eski bir belediyeci 11- Ha geçiyor ha 12- Harareti giderir 13- Altı yüz lirayı kazanan 14- Yaşasın be iki koydum seksen aldım 15- En sade tip 16- Şişko adam 17- Eski ıstabl-i amireden.
Karikatür Alttaki:

(Peyam) ile (Tevhid-i Efkar)ın müşterek kahramanı

1- Biz ne şekilde tahmin etmiştik
2- Meğerse nasılmış!

Sayfa 3:

- Yaz Seyranlar 3 – Heybeli'de alaturka bir alem / Osman Cemal
- Matbuat Kongresi / İmzasız
- Matbuat Alemi: Onlar gibi: Ahmet Haşim / Anber

Karikatür Alttaki: Hakkı

- Hep o yolun yolcusu

Sağdan Sola: Avcı / Tavcı / Hancı / Kolcu

Karikatür Üstteki: Ramiz

Resim sergisinde (Cem)in heykeli önünde

- Anne, bu adam niçin böyle taş olmuş?

Kendinden büyüklere paye vermiş de onun için.

Sayfa 4:

- Gündünümü Fırtınası: - 7- (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda) (ekseriyeti teşkil eden hemşireler fırkasında akid ettiği bir içtimâda) / İdris Sabih
- Yeni Cibinlikler / İmzasız
- Güzelleşeceğiz diye / İmzasız
- Dünya ile barışmak için / İmzasız
- Kurban bayramında / İmzasız

Karikatür Alttaki: Ratib Tahir

Sakallı bebeğin oyuncağı

Karikatür Üstteki: Haydar

Makbul azar

- Kızım yine geç kaldın? Beni meraktan öldürdün

- A, niçin merak ettiniz, vakıa geldiğim yerler tenha ama yalnız değildim!

AYDEDE 59

Tarih: 24 Temmuz 1338 – 24 Temuz 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Hakları Varmış / Aydede
- Zamane Muhavereleri / Refik Halid

Karikatür Alttaki:Ramiz

Kartpostal

- Örümcek Ağı

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Yakalanan büyük canavar

Sağdan Sola:

1- Şehremanetince: Geniş caddelerde rükûbe tahsis edilmesi,
2- Mumya yapılıp evvelce zafer topunun bulunduğu mahale (Abide-i Mütareke) namıyla rekz edilmesi
3- Unkapanı yerine Haliç'e vaz' edilip mürur ve uburun temin edilmesi düşünülmüş ise de
4- Sefaletten kurtarmak için mecburi mezunların iş bu canavar dahiline doldurulması karargir olunmuştur!

Sayfa 2:

- Deniz Canavarının Aslı: Birinci Faslı / Refik Halid
- Be-tarz-ı Kudemâ: Kasideden / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Üstteki: Hakkı

Hanımlarımızda Sanayii Nefise Merakı

- Yüzünü gözünü boyar (fenn-i tersim) tırnak diplerini oyar (fenn-i hak) zayıf nikatı tesmin eder (fenn-i nakr) nihayet imar edilmiş olur (fenn-i mimari)

Sayfa 3:

- Kadınlara Dair: Falaka / Sabri Faik
- Geçen bayram olduğu gibi / İmzasız
- Gündünümü Fırtınası: - 9- (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda) /ekseriyeti teşkil eden hemşireler fırkasının akid ettiği bir içtimâda) / İdris Sabih

Karikatür Alttaki:

Zamane Gölgeleri

Karikatür Üstteki: Münif

- Aşk ne imiş, ne imiş?

İştiyak: Aman ne güzel şey bu!

İltisak: Kimbilir içinde neler var?

İnfilak: Aman Allah, can kurtaran yok mu?

Sayfa 4:

- Küçük Haberler: Teşyî / Tilkinin geleceği yer / Mesirelerde ne var, ne yok? / İmzasız
- Anadolu'ya Dair: Beykoz konferansı / İmzasız
- Şarkının başına gelenler / İmzasız
- Burunlarımızın hakkı yok mu? / İmzasız
- Deli mazurdur! / İmzasız
- İlan: Şehremanetinden

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Mahalle Çocukluğu

- Hele bir daha vur, ben sana gösteririm!

Karikatür Üstteki: Haydar

Bir Alman şairi der ki:

" Milletler ya çekiç olur, yahud örs"

AYDEDE 60

Tarih: 27 Temmuz 1338 – 27 Temmuz 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: On temmuz hasbihalleri / Aydede
- Çarşı Pazara Dair: Yine Haliç'in tathir meselesi / Susuzluğa çare / İmzasız

Karikatür Alttaki: Münif

Asar-ı Kadime Medlullarından

Karikatür Üstteki: Bazıları mesuddur dediler, bazıları meş'ûmdür dediler.

Belki nefis bir taâmdı.

Fakat kızgında bakır çalmış.

Mideyi bozdu.

Evet, muhakkak iyi bir gündü.

Lakin pek sıcak geldi. Eridi!

Sayfa 2:

- Deniz Canavarının Aslı – 2 / Refik Halid
- Seyr-i sefainde ıslahat / İmzasız
- Yeni yarışlar / İmzasız

Karikatür: Ramiz

Bizde Heykel dikilse idi (Mab'ad)

1- Müvellidi şehir Besim Umur paşanınki böyle olurdu
2- Güller ve kamışlar şairi Ahmed Haşiminki de şöyle!

Sayfa 3:

- Baş Makale: Sebzecilikte terakki ve tekmil / Anber
- Matbuat Alemi: Tekdir ve tevbih / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ : Kasideden / Abdülbaki Fevzi
- İnanmayan tecrübe etsin / İmzasız

Karikatür Alttaki: Ratib Tahir

Karşılıklı

Erkek: (Evindeki zevcesine telefon ederek) çok mühim bir işim çıkdı, bu akşam seni yalnız bırakacağıma mütessifim!

Evdeki zevcesinin yanındaki erkek: Sahih, ben de telefonla eve bir haber versem!

Karikatür Üstteki:

Gazetelerin başlıca mevzu bir müdür-i umumi

Sayfa 4:

- Gündönümü Fırtınası: - 10- (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda) (ekseriyeti teşkil eden hemşireler fırkasında akid ettiği bir içtimâda) / İdris Sabih
- Zamane muhavereleri / İmzasız
- Kimlere hangi renkler yakışır? / İmzasız
- Kiracıların Ehemmiyeti / İmzasız
- Teşekkür İlanı / İmzasız

- Haliç'teki Râyiha / İmzasız
- Kıyafetler münasebetiyle / İmzasız

Karikatür Alttaki: Haydar

Hale muhtaç bir mesele

- Geçen sefer de iskarpini sizden almıştım. Fakat sağlam ayakkabı değilmiş!

- Vallahi hanımefendi, bilmem kabahat ayakkabıda mı?

Karikatür Üst: Rıfkı

On Temmuz At Yarışları

1- Vapura Binerken: Yakında bunu da göreceğiz. Hanımlara yukarıdan geçmek yasak
2- Vapurda: - Bu gazete niye kırmızı yazmış baba? – Bugün memleketin hürriyet tarafından işgali sene-i devriyesi.
3- Yarış mahalli yolunda yllarda sulanma yok der dururlar
4- Eğer hayvanlar 23 Temmuz olduğunu hissedip insanlar gibi hürriyet etselerdi
5- Makrıköyde (Bakırköy) güvertede dalyan
6- Yarış mahallinde temaşanın manası
7- Lagar hayvan – Eh! Birinci geldiniz artık hayat-ı memuriyetten kurtulup harp zengini oldunuz demektir
8- Yarış tabirleri: Plase, Ganyan
9- Yarışı eşekler yapsa idi

AYDEDE 61

Tarih: 31 Temmuz 1338 – 31 Temmuz 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakı Berâb: Sakal Uğurunda / Aydede

Karikatür Alttaki: Ramiz

(Yüzme) Mevsimi

- Yüzmeye gidiyor

- Kimbilir hangi zengine...

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Hukukdan na-mezun muhami-i şehrin mektebe başlama mevsimi

Sayfa 2:

- Haftalık hadiselere dair: Acı ve tatlı sözleri: Temmuz Ayı / Mesud Mesud Harikzade / Cilve-i talih / Yine konfor merakı / Kirpi
- Be-tarz-ı Kudemâ : Kasideden / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Yandaki:

İskelelerin dili

Bebek / Beşiktaş / Kuruçeşme / Arnavutköy / Çengelköy / Moda / Sarıyer

Karkatür Üstteki:

Allah için

Terzi: Bu senenin modası uzun ve kapalı, size de öyle yapalım hanım efendi!

Hanım efendi: Kısa ve dekolte bana çok yakışıyor.

Sayfa 3:

- Manzum Hikaye: Kurbağa 1 / Enis Behiç
- Kısa Hikaye: Çifte Dayak / İmzasız
- Hay Ağzını Öpsünler / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Mevsim münasebetiyle

- Ah bu sivri sinekler. Geceleri başımı alıp sokağa çıkacağım geliyor.

- Orası daha belalı. Azmanlarına rastgelirsin!

Karikatür Yandaki:

İskelelerin dili: Beykoz / Kandilli / Haydarpaşa / Kanlıca / Boyacıköy / Çubuklu / Kartal

Sayfa 4:

- Gündönümü Fırtınası: - 11 - (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda) (ekseriyeti teşkil eden hemşireler fırkasında akid ettiği bir içtimâda) / İdris Sabih
- Adi Satış Komisyonunda / Duyuru
- Bayram öyle bir zamana geldi ki / İmzasız
- Onlar Gibi / İmzasız
- Karanfile filan da Hacet Kalmadı / İmzasız
- Yine tezyid varidat meselesi / İmzasız
- Rabbi Esir'de Dört Yanlışı Var, Camii Şerif de İmam Beğenmez/ İmzasız

- Haklı bir alay / İmzasız

Karikatür Alttaki:

- Ne vergisi evladım?

- Ne olacak, sefahat vergisi, sefahat!

Karikatür Üstteki: Münif

Aradaki fark

Sağdaki: İlk kadın elmaları severmiş

Sol: Asri kadın armutları tercih ediyor!

AYDEDE 62

Tarih: 3 Ağustos 1338 – 3 Ağustos 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

Kurban Bayramı için hazırlanan karikatür: Rıfkı, Münif, Ramiz

Allah için kurban, çömlek için kavurma

Hergün hastalığa açlığa yangına kurban

Böylesine can kurban

Modanın kurbanı

Politika kurbanı

Ocağın kurbanı

Bir mütekait: insafsız herif, ne de güzel kokutuyor

Gördün mü tahsilat yapacak adamı

Kurban aldın mı? – Mecburi mezun kurbanı oldum

Dede bu sene kurban kesmeyecek miyiz? – Para kesilince kurban kesilmez oğlum!

Dede bu bayram ne kadar sürer? Aşağı yukarı on dört sene yavrum.

Sayfa 2:

- Kurban bayramına ait: Tenkidat ve Mülahazat / Refik Halid
- Bayramı nasıl geçirecekler? / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ : Aidiye / Abdülbaki Fevzi
- Fazıl Ahmed Beyin Cevabı: İmzasız

Karikatür: Fahrettin

Bayram Tebrikleri

Sayfa 3:

- Kadınlara Dair: Bayram gezmesi, Cevad'dan Naciye'ye Mektup / Naciye'nin Cevabı / Osman Cemal
- İlanat / İmzasız
- Mabuat Alemi: Dergahda Gördüklerimiz / İmzasız
- Kıt'a / İmzasız
- Karîlarımıza / İmzasız

Karikatür: Alt Sol:

Yakındır!

- Hoca efendi bize de mecburi mezuniyet var mı?

Karikatür Alt Sağ:

Kabahat hep aynalarda

- Şimdi yeni aynalar da yalancı kızım, evvelce kendimizi güzel görürdük.

Karikatür Üstteki: Münif

Kilitle kafes iffete ara tekeffül etmez... (Moliere – Ekol Defam)

Sayfa 4:

- Kısa Hikaye: Şöför Veli hala şaşıyor / İmzasız
- Umumi mizah muharrirlerinin nazar-ı dikkatine / İmzasız
- Bayramın ilk günü / İmzasız
- Vapurun bacasında / İmzasız
- Yapraklar sararırken / İmzasız
- Tebrik / İmzasız
- Çarşı Pazara Dair : Fazıl Ahmed'in lisanından / Anber

Karikatür Alttaki:

Kadın (yavaşça refikasına): Boyun bağların ucunu böyle sokmak ne çirkin!

- Yıpranmışsa ne yapsın?

Karikatür Üstteki: Mazhar

Mecburi mezunlar boş kalmıyor

Hanım: Bey soğanı ayıkladıysa git söyle, yatakları toplasın!

AYDEDE 63

Tarih: 7 Ağustos 1338 – 7 Ağustos 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Gaib olan (hürriyet) / Aydede
- Be-tarz-ı Kudemâ : Gazel / Abdülbaki Fevzi
- İki vapur yolcusu arasında

Karikatür Üstteki: Hüsamettin

Tıp fakültesinde müntahab simalar

Civanbaht Hazretleri / Akil Muhtar Bey / Ziya Nuri Bey / Refik Bey / Neşet Ömer Bey / Celaleddin İsmail Paşa / Hamdi Bey / Tevfik Salim Bey / Kemal Cenab Bey

Karikatür Alttaki: Muhiddin

Kadınların hekimliği dolayısıyla

- Beni çağırtmışlar hastaya gidiyorum, gece gelmezsem merak etme!

- ?!

Sayfa 2:

- Efendiler siz bize gülünüz! / Refik Halid
- Matbuat Alemi: Onlar gibi: Yakup Kadri İstimdad / Anber
- Zabıta-i Ahlakiye müdüriyetinden / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Para nasıl kazanılır?

1. (dilenci) on para versen kıyamet mi kopar?
2. (memur) yirmi liralık yüzük, sekiz liracık ver!
3. (muhacir) taze taze, sıcak, sıcak!
4. (harp zengini) Bursa'dan haber gelmedi
5. (köylü) yağ, yağ
6. (?) gel keyfim gel
7. (dilenci) sekiz yüz oldu, faizleri biriksin
8. (memur) Bodos ağa, kalanı da ay başında vereyim
9. (muhacir) gine o ilaçtan yap, çocuğa iyi geldi
10. (harp zengini) yansın güzelim!
11. (köylü) kuzum efendi, üç güncük müsaade
12. (?) dünyanın altı var üstü var. Biraz ihtiyat.

Sayfa 3:

- Karısını Döven bir Alafranga Bey / İmzasız
- Manzum Hikaye: Kurbağa 2 / Enis Behiç

Karikatür: Haydar

Soygundan sonra

Karmanyolacılar: - Vay, düdük çalıp da peşimize polis üşüreceksin ha, görürsün

- Canım hiddete ne lüzum var! Bilmiyor musunuz ki parayı veren düdüğü çalar.

Sayfa 4:

- Gündönümü Fırtınası: - 12- (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda) (Heyet-i Umumiye içtimâda) / İdris Sabih
- Rakip Meselesi / Osman Cemal
- Emanetin yeni tarifesi / İmzasız
- Maşallah Hüsnü bey / İmzasız
- Tarik Vergisinin Sureti Tahsili / İmzasız
- Müşteri ile idare arasında / İmzasız
- Laf lafı açar derler / İmzasız

Karikatür: Ramiz

(Peyam)da var da (İkdam)da yok mu?

Şiirli ziraat muharriri

AYDEDE 64

Tarih: 10 Ağustos 1338 - 10 Ağustos 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Kavuncuya Mersiye / Aydede
- Ada'ya Dair Şarkı / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Bilardo Başında

Bilardo Sahibi: Yine soteye getirdi ama çuhada hayır kalmadı!

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Tarif-i cahilane

Fatih parkının kadınlara mahsus kısmında: Efendi burası size yasak!

Ada'da arabacılar arasında: Eşekler çoğalınca kazancımız azalacak sanıyorduk ama arttı!

Sayfa 2:

- Gözyaşı ticareti / Refik Halid
- Gazetelere Dair: Maksad latife olsun / Yeni Dersler / İlanat / İmzasız
- Kadınlara Dair: Kıyafete meselesi / Anber

Karikatür: Ramiz

Mahalle Bakkalı Önünde

Dâyin ile medyûn

Sayfa 3:

- Aşkın Surf-u Nahvı / Selami İzzet
- Mahkeme fıkraları / İmzasız
- Sakiname / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Üstteki: Salahaddin

Asri yaz hülyası

Kimbilir İstanbul'un izbe mahallelerinde kaç fakir genç yazı bu hülya ile geçirir?

Karikatür Alttaki:

Manikürün tahribatı

Sayfa 4:

- Gündönümü Fırtınası: - 14 - (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda) (Heyet-i Umumiye içtimâda) / İdris Sabih
- Küçük Haberler: Köprü yerine deri / Tahliyeler, Nakiller / Zabıta haberleri / Esirgeme Derneği'nden / İmzasız

Karikatür Üstteki: Ratib

Zamane de çocuk kalmadı

- Akşama bize gelirken Nevin'i de beraber getirseniz!

- Babanla beni yalnız bırakacağına söz verirsen getiririm!

- Peki ama, siz de bizi yalnız bırakacaksınız değil mi?

Karikatür Alttaki:

Nazefet-i Fenniye

AYDEDE 65

Tarih: 13 Ağustos 1338 – 13 Ağustos 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Siyahlı beyaz kadın / Aydede
- Be-tarz-ı Kudemâ : Kasideden; Fahriye-i Nef'iyâne/ Abdülbaki Fevzi
- Çoban armağanı çam sakızı / İmzasız

Karikatür Üstteki: Ramiz

On beş senedir çerh-i gerdûn

1- Şişmanları zayıflattı
2- Zayıflattıklarını soydu
3- Soyduklarını yüzdü

Karikatür Alttaki:

Bu sakal ve simayla Ankara'ya yakışır mı dersiniz?

- Tevekkeli bir türlü gidemiyor!

Sayfa 2:

- Anladım ve acıdım / Refik Halid

Karikatür Alttaki: Mazhar

Kurtlara Karşı

Kuzu ile köpek

Karikatür Üstteki:

(Hürriyet) İsteriz!!!

İsteruk!!

Harb isteriz!!

Zafer-i nihai isteriz!

Medeniyet isteriz!!

İsteriz oğlu isteriz!!

Sayfa 3:

- Münasib bir tedbir / Osman Cemal
- Onlar gibi: Rıza Tevfik Bey / Anber

Karikatür:

Cenab Şahabettin beye nazaran:

Lahik olduğu pazunun terbiyesine göre:

1- kafada kırar
2- kasada kırar
3- kapıda kırar
4- zamda kırar

Sayfa 4:

- Gündönümü fırtınası: - 14 - (Vakıa elli sene sonra bir parlametoda) (Heyet-i Umumiye içtimâda) / İdris Sabih
- Küçük Haberler: Serbest tedrisat / Birisi kalmamış / Avcılar Cemiyetinden / Onlar bile anladılar / İki genç arasında / Kış Düşüncesi / İmzasız

Karikatür: Haydar

Evet, öyle...

- Köpeğinizin kudurup sizi ısırmasından korkmuyor musunuz?

- Biz o tehlikeye her tarafta maruz değil miyiz?

AYDEDE 66

Tarih: 17 Ağustos 1338 – 17 Ağustos 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: İstanbul'un Oyunu / Aydede
- Hakiki, hoş ve garip fıkralar / İmzasız

Karikatür Üstteki: Ramiz

Servetimizi yiyen bu canlar

Karikatür Alt - Sol:

Fazıl Ahmed Bey iş aramağa giderken

Karikatür Alt – Sağ: Rıfkı

1- Darb edilecek madeni paraların şekli meteliğin dört köşe imal olunması ve üzerinde kurşun atan bir adam resmi bulunması mutasavverdir.
2- Kuruşun müseddes şeklinde olması ve üzerine tekabül ettiği bir bardak suyun tersimi muvafık görülmüşdür.
3- Çihariyek madalya şeklinde imal ve tarihi meşrutiyet mütalaası için harita çeyreğinin tersimi.

Sayfa 2:

- Deniz ve Kadın / Refik Halid
- Matbuat Alemi: Onlar gibi: Pehlivan Kadri Bey / Anber

Karikatür Alt - Sol:

Almadan Taksim

- İnşallah ilk mezuniyet maaşımdan fotinime bir pençe yaptırırım.

- Benim manikür paramı ayır da!

Karikatür Alt – Sağ:

Aynı sülaleden...

Erkek: Ben daireden mecburi mezunum.

Kadın: Ben de kocadan

Karikatür Üstteki: Hakkı

Asri kadının yirmi dört saati

1- Uykudan bidar oluş
2- Ta'b-ı leylden mütevellit bizarı
3- Taama mübaşeret
4- Nezafet-i bedene mübaderet
5- Çehre telvinatı
6- Tenezzühe şitâb

Sayfa 3:

- Manzum Hikaye: Şans / İzci
- Dairede tebdilat / İmzasız
- Matbuat Alemi: Zam ve kadeh duaları / Matbuat Cemiyeti Riyaseti / İntihara teşebbüs / Rehinle para / Galiba gelecek seneye kaldı / İmzasız

Karikatür Alt - Sağ: Rıfkı

Bunaklık

- Beş kuruş daha vereceksiniz, mektubunuz ağır, pul yapıtıracağım

- A kızım, o zaman daha ağır olmaz mı?

Kariktür Alt – Sol:

Artık gelecek bayrama!

- Kurbanınız olayım!

- Geç kaldınız!

Karikatür Üstteki: Hakkı

Asri kadının yirmi dört saati

Müsahebe – (musafaha vezninde)

Bir aralık haneye avdet

Teyid-i taam

Tecdid-i Telvinat

Musahebe-i mukarrereye azimet

Sayfa 4:

- Kadınlara Dair: Şadan nasıl çıldırdı? Osman Cemal
- Mahmud Paşa'daki Barakalar / İmzasız
- Kısa Hikaye: Mat Etmiş / İmzasız
- En münasibi de budur! / İmzasız
- Mektepler açılıyor / İmzasız
- Köşe kapmaca yasak! / İmzasız
- Baba ile oğul / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Okumak bilmek kafi değil ki...

Eşeklere mahsus: Merkebin izanı

Erkeklere mahsus: Adamın izansızlığı

AYDEDE 67

Tarih: 21 Ağustos 1338 – 21 Ağustos 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: İkametgahı Meçhul Bir Zat / Aydede

Karikatür Üstteki: Rıfkı

(Tevfik Fikret)in sene-i devriye-i vefatı münasebetiyle sis manzumesi /

Karikatür Alttaki: Salahaddin

- Sana olan vaadimi ifa etmezsem bıyıklarımı keserim

- İyi ama o dediğin şimdi moda!

Sayfa 2:

- Bir Eski Türkü İçin / Refik Halid
- Hürriyet ve İtilaf'ın Faaliyeti / İmzasız

- Divan / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Alttaki:

Bu hafta İstanbul'a gelen Çinli muhabir (Beyguçu)

Karükatür Üstteki: Haydar

Yeni modanın faydası

- Bu sene beller kalçaya düştü, artık elbiseler aşağıdan kapanıyor, yukarıdan açılıyor.

- Ala, ala, bizde başımız eğilmiş, gözümüz yerde yürümekten kurtulduk!

Sayfa 3:

- Leylekler Giderken / Osman Cemal
- Bekçilerin Kıyafeti / İmzasız
- Kısa Hikaye: Köylü Feraseti / İmzasız
- Av mevsimi geldi / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Koca ... imiş!!!

Karikatür Üstteki: Fahrettin

Deniz banyosunda

- Kadınlar için açık açık diyip duruyoruz, peki ama ya böyle gezseler ne yapardık?

Sayfa 4:

- Sarhoşun Kazı / Azmi Muhiddin
- Yeni bir Futa
- Şehir emaneti iaşe şubesinden: duyuru / İmzasız
- Hakiki, hoş ve garip fıkralar / İmzasız

Karikatür Üst- Sağ:Salahaddin

(Rubâiyât-ı Ömer Hayyam)ın Neşri Münasebetiyle

- Acaba bu kıyafet daha muvafık düşmez mi?

Karikatür Üst – Sol: Rıfkı

Yakında neler göreceğiz?

- Öpeyim hanım kızım elini!

Tarih: 24 Ağustos 1338 – 24 Ağustos 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Bedbin olmalı! / Bir bacaksız / Aydede

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Bir imzasının iki safhası

Karikatür Alttaki:

Kadıköyünde yeni menfâ âlemi

- Üsküdardan, Moda'dan Parise

- İrad masrafı korur!

Sayfa 2:

- Kaptan yerine çıkmakdaki fenalıklar / Refik Halid
- Be-tarz-ı Kudemâ : Olmaz... / Abdülbaki Fevzi
- Maliyede bir içtimâ

Karikatür: Rıfkı

1- Çıngırak modası: İstanbul tarafında / Kadıköy cihetinde / Karşı yakada / Heryerde
2- Çıngırak modası: Bize gelirse

Karikatür Alttaki:

Demek ki hala küçük hanımları yalnız sokağa bırakmayan aileler var?

Küçük hanım: Mehtapda gezmek o kadar zevkime gidiyor ki...

Çocuk: Hele ben de yanında bulunmazsam, değil mi hanım abla?!

Sayfa 3:

- Kadınlara Dair: Kadın dostluğu / Selami İzzet
- Manzum Hikaye : Prenses / İzci
- Denize düşen biri / İmzasız

Karikatür: Ramiz

Kerbela

İtfayeci borozanı: Su! Su! Su!

Sucu: bardağı kuruşa, aşlama, buz!

Sayfa 4:

- Gençler eğleniyor / Osman Cemal
- Bir sadık zevc / İmzasız
- Feylosofun yeni kitabı / İmzasız

- Hekime gitmemek isterseniz / İmzasız
- Hoşafdan Anlamayan / İmzasız

Karikatür Üstteki: (Münif)

Ressamlarımızdan

(Çallı) çalafırça çalışırken

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Bir macera-i sevda

- mal

- (cigara düşer)

- yanıyorum

- söndünüz

AYDEDE 69

Tarih: 28 Ağustos 1338 – 28 Ağustos 1922 / Pazatesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Kandil Zadeliğim / Aydede
- Tımarhanedeki İhtilas / İmzasız
- Kadınlara Dair: Pantalonlu Kadınlar / Anber

Karikatür Alttaki:

Acaba hangi tarîk ile

- Bu gece kumara git; içime öyle doğdu. Emin ol ki kazanacaksın!

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Zemm-ü kadh kahramanları

- Müddeiler, müddeaünaleyhler ve avukatlar mahkemeye doğru gidiyorlarken.

- Heyet-i hakime

Sayfa 2:

- Müfid Bir Takrir / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ : Başlıksız / Abdülbaki Fevzi
- Bekçiler Lehinde / Refik Halid

Karikatür Üstteki: Münif

Rüzgar bile uzun etek modasını tasyib etmiyor!

Karikatür Alttaki:

1- Örülen
2- Sevilen
3- Dilenen
4- Dillenen

Sayfa 3:

- Şarkılara Dair / Osman Cemal
- Gazetelere Dair: Peyamcı / Dertmend

Karikatür Alttaki:

5- Elenen
6- Dirilen
7- Çevrilen
8- Girilen

Karikatür Üstteki: Ramiz

Seyyar Esnaf Arkasında

- Meyveleri açıkta satmayınız diye kaç defa da emir vermişlerdi.

Sayfa 4:

- Küçük Hikaye: En Faydalı Spor: İmzasız
- Evkafın Hal Ettiği Meseleler / İmzasız
- Kısa Muhavereler / İmzasız
- Fenni Eğlenceler / İmzasız
- Yalnız Fıstıkı Yokdur / İmzasız
- Bu Senenin Modası / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Acaba kimdi?

- Anne hani geçen gece beni yatmağa gönderip de senin o konuştuğun adam kimdi?

- Babandı yavrum!

Karikatür Üstteki: Fahrettin

Evet, ama, gece kuşu...

- "Kadın ki küre-i arz üzerinde bulunan en güzel kuştur" Alfred Dumas

AYDEDE 70

Tarih: 31 Ağustos 1338 – 31 Ağustos 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Halis-âne Bir Tavsiye / Aydede

Karikatür: Münif

Eşar-ı Kadime Medlularından

Natuvanın şöyle çeşmin hasretinden kim gehi saye-i müjganı ahu paymal eyler beni. Mesdinazım kim büyüttü bir perva seni.

Karikatür Rıfkı:

Zafer temin edilince (Peyam) Sahibinin alacağı tavır

Sayfa 2:

- İki Tip / Refik Halid
- Be-tarz-ı Kudemâ : Olur mu aceb? / Abdülbaki Fevzi
- Mezuniyet Şanından Değil / İmzasız

Karikatür Alttaki: Salahattin

Mezunlar Arasında

- Acaba bize bu senede ucuz odun verecekler mi?

- Ne gezer bu sene dairedeki sıcak odalarımızdan da mahrumuz!

Karikatür Üstteki: Münif

Artık sevgililer birbirini böyle karşılayacaklar!

Kadın: Seke seke, ben geldim!

Erkek: Çıngıraklım hoşgeldin!

Sayfa 3:

- Manzum Hikaye: Düğün Gecesi / İmzci
- Matbuat Alemi: Güzel Rubailer 3 / Anber

Karikatür Alttaki: Muhiddin

Darısı büyüklerin başına

- Müsterih olun hanımlar bakmıyoruz!

Karikatür Üstteki: Mazhar

Tercihde tereddüd

Salon beyi ile sporcu arasında

Sayfa 4:

- Kadınlara Dair: Ebedi mesele / Osman Cemal
- Çarşı Pazara Dair: Tozlu Ekmek / İktisadi bir Muhavere / Esmerler Sevinsin/ İmzasız
- Yeni Hayatlar / Kısa bir mülakat 1 / Kumru
- Kestaneden kömür olur mu? / İmzasız

Karikatür Üstteki:

Senenin altı ayını tımarhanede, altı ayını meydanda geçiren bir siyaset satıcısı

Karikatür Alttaki:

1- Milliciler: - bunun keyfi de yalnız bana münhasır
2- Muhalifler: - Yahu anlaşılmıyor ki... Onlara da çatıyor bize de
3- Çocuklar: - Bak baba...Aydede bugün de burada çıkmış
4- Mehmetçe: - Ah... Şunun sahibini bir kere elime geçirsem
5- Hanımlar: - Tuhaf şey, erkeklere de çatıyor...bize de!
6- Bazı mizah gazetecileri: - Ne kadar taklid etsek benzetemiyoruz. Çıldıracağım!

AYDEDE 71

Tarih: 4 Eylül 1338 – 4 Eylül 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Aramızdaki Fark / Aydede
- Hakiki ve Garip Fıkralar / İmzasız
- Zamane Fıkraları / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Belvü müsameresi intibaatından

1- Mukavemet koşusu
2- Bir her dem taze
3- Dans delisi iki kardeş
4- Merhum Kamil Paşa zade
5- Bayram yarışı mükafatı. Vazo tenekeden mamuldur. Mahmutpaşadan elli kuruşa mübaya olunmuştur.
6- Programda muharerin muazzam ve muhteşem fener alayı zamanı müthiş bir karanlık çökmüş ve şedit bir yağmus yağmıştır. Afiş yapmurdan jarsem dökülüyor. Afiş Afifenin muhaffefidir.
7- İaşesi düşünülmeyen mızıkanın şefi
8- Programda muharrer Melahat musabahası. Ancak suret-i hususiyede cereyan etmiştir. - Burada benden güzel var mı?
9- Bütün bu ahvale mütehayyir Tunuslu bir zengin!
10- Programdaki boks musarahası da icra edildiğinden bir gazete münekkidi "ben tulumbacıyım" diye tatbike çalıştı.

Sayfa 2:

- Aşkda Ben İtilafçıyım / Kirpi
- Be-tarz-ı Kudemâ : Tahmis / Abdülbaki Fevzi
- Şehir Emanetinden: İsrafın sırası değil / İmzasız

Karikatür Üstteki: Ramiz

(Bar)ın manası bizde (yok) demektir!

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Kadıköy ve Üsküdar civarı polislerine at tevzi' olunacakmış

- Bazı beklenilecek hadisat

- Bekçilere de birer merkeb verilirse

Sayfa 3:

- Matbuat Alemi / Tarih ve edebiyat mecmuası / İmzasız
- Küçük Hikaye: Kırmızı Şezlong / Enis Behiç

Karikatür Alttaki:

Yüksek muhit

- Zevciniz yine benden yüz lira ödünç aldı.

- Galiba sizinle aramızda bir münasebet var sanıyor!

Karikatür Üstteki: Ratib Tahir

Hayrı olmayan evlad annesinin

Kanını

Sonra sütünü

Sonra parasını

Sonra hayatını

Sonra da malını yer!

Sayfa 4:

- Kadınlara dair: İsmet nasıl çıldırdı? / Osman Cemal
- Yeni Marpuçlar / İmzasız
- Fabrikalar meselesi / İmzasız
- Kısa Hikaye: Dilsizin dili / İmzasız
- Dünkü Ok Müsabakaları / İmzasız
- Lokantada / İmzasız
- Neferin Kurnazlığı / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Utanacak olan kim?

Kadın: Aman, ihtiyatlı hareket edelim, yakalanırsak vallahi mahcubiyetimden ölürüm...

Erkek: ya ben?!

Karikatür Üstteki: Hakkı

Musavvirimiz Rıfkı Bey

AYDEDE 72

Tarih: 7 Eylül 1338 - 7 Eylül 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

Karikatür: Rıfkı:

Oradakiler, buradakiler

(daire içindekiler buradakiler)

Gazi (Mustafa Kemal betimlenmiş)

Sayfa 2:

- Nakş Berâb: Bilmediğim Bir Hayat / Aydede
- Yerinde bir Cevap / İmzasız
- Cevap Bekliyorlarmış / İmzasız
- Himaye-i Hayvanat Cemiyetinden / İmzasız

Karikatür Alttaki:

İkisi de kusur!

- Niçin izdivaca razı olmuyorsunuz güzelim, ne kusurum var?

- Genç değilsiniz, çabuk çabuk da ihtiyarlamazsınız!

Karikatür Üstteki: Münif

Şanlı bir sulha kavuşunca...

- Anadolu'yu tekrar böyle görmek de nasib olacak mı dersiniz?

Karikatür: Rıfkı: Sarı ali muhakemesinde

Heyet-i hakime

Müddei-i umumi

Sayfa 3:

- Kaza-i Bahri / İmzasız
- Manzum Hikaye: Ceza 1 / Yusuf Ziya
- Güzide Şairler / İmzasız

Karikatür Alttaki:

İstanbul tepelerinden bir Ponçici

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Sarı ali muhakemesinde

Şühûd

Müttehemler

Karikatür Ortadaki: Salahaddin

Pişmiş aşa soğuk katan bir ibrik (Ali Kemal)

Sayfa 4:

- Ben Ne İttihadçıyım, Ne İtilafçıyım! / Osman Cemal
- Be-tarz-ı Kudemâ: Nazire / Abdülbaki Fevzi
- Zamane Fıkraları / İmzasız
- Mekteb Kitapları / İmzasız
- Muşamba ve Şemziyeye Hacet Yok / İmzasız

Karikatür:İsmail Hakkı

"İçtihad"ını kendine saklasın! (Ahmet Cevdet)

Karikatür Üstteki: Hayrettin

Pek çok defalar manzûrumuz olacak sahnelerden:

Seyr-i sefain biletçisi önünde

AYDEDE 73

Tarih: 11 Eylül 1338 – 11 Eylül 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: İncir Bahsi / Aydede
- Zamane Fıkraları / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Kahve döğeceğinin hınk diyicileri

Solda Sağa: Falih Rıfkı Atay, Velid Ebüzziya, Ahmet Emin Yalman

Sayfa 2:

- Tekellümi Hikaye: Tanıyamadık, gitti! / Kirpi
- Matbuat Alemi: Ali Kemal Bey Lisanını Değiştiriyor / Parlak bir Müdafaa / İmzasız

Karikatür Alttaki: Münif

Asar-ı kadime medlularından

Ateşlik eder sana bu sinemdeki dâğım / serd oldu hava çıkma koyundan kuzucuğum!

Karikatür Üstteki: Hakkı

Mezunlar şarkısı

Eski şarkının yeni medlûllerinden

"Terk-i can ettim de kurtuldum şu mihnet-i haneden [Öldüm de şu evimin sıkıntısından kurtuldum.]

Sayfa 3:

- Be-tarz-ı Kudemâ : Abdülbaki Fevzi
- İzmir Hatıraları / Osman Cemal
- Küçük Haberler: İstanbul surlarının müzeye nakli / Ayıb galiba / İmzasız

Karikatür Üstteki: Hakkı (Önceki sayfanın devamı)

Aşıklar Şarkısı

Yeni şarkının eski medlûllerinden

"Üç yıl beni sevdanın ipek saçları sardı."

Karikatür Alttaki: Ratip Tahir

Ha gayret

- Bey, bunlardan bir tane isterim...

- Hanım, sen delirdin mi? Onlar deniz elbisesi

Sayfa 4:

- Kısa Hikaye: Görünmez Kaza / Anber
- Zağferan / İmzasız
- Çok Doğru bir Tesbiye / İmzasız
- Manzum Hikaye : Üçüncü Kurbağa / Enis Behiç
- Ahlaksızlığa Dair / İmzasız
- Yaz Geriye Döndü Sanmışlar / İmzasız

Karikatür Alttaki:

İstanbul Tiplerinden

Bir köprü tahsildarı

Karikatür Üstteki: Ramiz

Gördüğüm Manzaralardan

Temaşa vergisi vermedikleri için ba-posta müdüriyete

AYDEDE 74

Tarih: 14 Eylül 1338 – 14 Eylül 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Beyler, bu taraftan! / Aydede

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Kutucuklar Sağdan Sola:

1- Taş mücâdelesinde: Ben olsam pencereleri böyle kapardım!
2- Asri otomobil
3- Kağıthane'de bir yorgun – gene yaşasın be!
4- Bedesten'de saklı müzayede cephesi
5- Sokaklarda milli müzayede cephesi
6- Maaş cephesi: Yirmi günde yarıma da (ye-elif-re-ye-mim-he-dal-he) mum olduk!
7- Can meselesine mukabil cam ve cam meselesi
8- Bazı azade tebdilat: yırtılan boğaz, çatlayan el, patlayan ayak

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Zora ne dayanır?

Kopmaz demiştik koptu!

Sayfa 2:

- Sivri sinekler kulağımıza ne der? / Refik Halid
- İşittiklerimiz / Kirpi

Karikatür Alttaki: Salahattin

Hala buna şaşanlar var!

- Hanım kızım nereye gidiyorsun?

Mektebe

Ayol, sen çocuk musun?

Karikatür Üstteki: Meşruh Sirkat

5- Gözetleme
6- Kapma
7- Kaçma
8- Şa...Şa!

Sayfa 3:

- Güzel Rubailer: 4 / Rıza Tevfik; Müstensihi: Anber
- Be-tarz-ı Kudemâ: Gazel / Abdülbaki Fevzi
- Matbuat Alemi: Siyasetten edebiyata / İmzasız
- Kadınlara Dair: Yankesici olmalı! / Ahmed Nureddin
- Evkaf Binasının Nakli / İmzasız
- Köprücüler yakanıza asılırsa / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Sağdaki: Kapsüllü tabancanın gördüğü iş

Soldaki: Muhalefet cephesi ve istasyonda karşılanan bagaj!

Karikatür Üstteki Ratib Tahir

Yaz ile beraber gidenler

Sayfa 4:

- Kısa Hikaye: Herşeyin çaresi bulunur! / Kumru
- Küçük Haberler: Azimet / Çare Selamet! / Fesler bahaya çıktı / Yenir mi de azdır! / İmzasız

Karikatür Alttaki: Haydar

- Kitabınızı okuyanlar çok mu bari?

- Ne diyorsunuz, kabul ettirebilmek ümidiyle okutmadığım tabi' kalmadı....

Karikatür Üstteki: Ratib Tahir

Üsküdar iskelesinden çıkanlar

AYDEDE 75

Tarih: 18 Eylül 1338 - 18 Eylül 1922 / Pazartesi

Ssyfa 1:

- Nakş Berâb: Uygun bir hikaye / Aydede
- İtilafçılarn Şarkısı / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Kendi açığını görmeyenler

- Adeta başı açık

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Cam kırma modasından sonra İstanbul sokaklarında istimâli mutasavver kalkanlar!

Cam!

Çerçeve!

Camekan!

Sayfa 2:

- Bir Keyif de budur / Refik Halid
- Olsa da / Rıfat Necdet
- İnsanlıktan istifa / Osman Cemal

Karikatür Üstteki: Salahattin

Kırk yıllık yani olur mu kani

- Ver bana da fes, bir tane bulunsun

Karikatür Alttaki:

Kıyafet layihası münasebetiyle bir hile

- Ya böyle olursa

Karikatür Alt-Sağ:

Olimpiyat oyunları hazırlığı münasebetiyle

- Selim Sırrı beyin heykeli böyle yapılsa

Sayfa 3:

- Telefon Yerine / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ : Olacakdır / Abdülbaki Fevzi
- Bir bakla hikayesi de bu / İmzasız
- Manzum Hikayesi: Değiş Tokuş / Yusuf Ziya

Karikatür Üstteki: Fikret

At yarışlarında

- Asıl seyredilecek manzaralar

Karikatür Alt Sağ:

Matbuatın kıdemli emekdarlarından

- Kadri Pehlivan

Karikatür Alt – Sol:

Ruhiyat Müderrisi

Sayfa 4:

- Kısa Hikaye: Kalbi atan bir ölü / İmzasız
- Paye Tevcihi / İmzasız
- Vapurdan Evler / İmzasız
- Annesiyle Kızı Arasında / İmzasız
- Pudra Yerine / İmzasız
- Viyana'dan Gelen Mektup / İmzasız

Karikatür Alt – Sol: Rıfkı

Taksim meydanında şevk ve sürûr – Yaşasın Cavid Bey!

Karikatür Alt – Sol:

- Ah, ne kadar seviyorum

- Beni değil mi?

- Hayır, yeni mantomu!

Karikatür Ortadaki:

1- Eski terbiyeye göre çocuğun mevkii: Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötekdir!
2- Yeni terbiyeye göre çocuğun mevkii: Tekdir bile memnû!

Karikatür Üstteki: Salahattin

Arada tam bir vifâk olsaydı

- Matbuat fener alayı böyle olurdu

AYDEDE 76

Tarih: 21 Eylül 1338 – 21 Eylül 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Ben değil mi...o! / Aydede
- Seyahat Rivayetleri / İmzasız
- Anlaşılmaz bir muammâ / Osman Cemal

Karikatür: Rıfkı

Muvafık ve Muhalif düşünceler

- Hazır birbirimize benziyoruz, pasapotu bir kere alsam, gidersem ben kullanırım, olmazsa sen kullanırsın!

Sayfa 2:

- Beterin beteri varmış / İmzasız
- Manzum Hikaye: Baskın / Yusuf Ziya

Karikatür Alttaki: Salahaddin

Acı Tuhaflıklar

- Ölmüş oğlumu tarif etsem bir tasvirini çıkarır mısın?

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Vazife-şinas köprü memuru

1- Guruşa benim
2- İkisi beraber: Para!
3- Guruş ver de atla!
4- Kopil!
5- Şey küçük hanım!

Sayfa 3:

- Kısa Hikaye: Bir Facia-ı Aşk / Kirpi
- Bu çocuk usta imiş / Ahmed Nureddin

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Vazife şinas köprü memuru

1- Tırrrr
2- Mangırını at
3- Parasız bırakmam
4- Ver parasını koparırım kuyruğunu

Karikatür Altttaki: Salahattin

Sanatkarane ilan-ı aşk

Kadın: Yaptığınız resim neden çift?

Erkek: Aklımdan geçtiği gibi yapıyorum da

Sayfa 4:

- Mahalle Hikayeleri: Kör hafızla kambur çocuk / Anber
- Yanlış Anlaşılmasın! / İmzasız
- Kışın müjdecileri / İmzasız
- Yazı cünbüş ve ahenkle geçirenler için / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ : Sakiname / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Üstteki:

1- Kabiliyettir
2- Husûl-u matlebin sermayesi
3- Elde istidad olunca
4- Kar kendin gösterir

Karikatür Alttaki:

Şehir namına tebrik telgarfı keşide eden cemiyeti umumiye-i belediye azasından Murad bey

AYDEDE 77

Tarih: 20 Eylül 1338 – 20 Eylül 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Kara Düşünceler / Aydede
- Bir Karlı İş / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Vah Zavallılar!

- Pasaport aldınız mı mirim?

- Ne gezer efendim! Cüzdan muayenesi için pul parası tedarik edemedik!

Yine öyle bilsinler...

- Bravo... Şu muhalifler cesur adamlarmış! Hiç yerlerinden bile kımıldamadılar.

Sayfa 2:

- Manzum Hikaye: Bitişik Odadakiler -1- / Yusuf Ziya
- Bakalım Neler Göreceğiz? / Osman Cemal

Karikatür Alttaki:

Siyah gözlük

Karikatür Üstteki: Salahattin

Bazı kelimelerin asri manaları

1- Konferans: Beyhude galebelik
2- Harp zengini: Meşruh sarik
3- Kağıt para: muvakkat teselli
4- Kılınç: Maziyi hatırlatan
5- Memur: İcraatsız amele

Sayfa 3:

- Seyahat Rivayetleri: İmzasız
- Onlar Gibi: Ahmed Rasim, yaza birşey kalmadı / Anber
- Az veren candan! / İmzasız
- İstanbul vilayetinden / Duyuru

Karikatür Alttaki:

Mütevelliler başı

Karikatür Üstteki: Salahattin

Son muzafferiyetin eşhas-ı muhtelife üzerine tesiratı

1, 2: Galib ve mağlub

3: Enver Paşa: İşte kemale şimdi hased ettim

4: Karamanlı bir bakkal: Evvelden beri bu fes başımda olmasaydı şimdi halim neye varırdı?

5: Bir İzmirli sahib emlak: Aldık diye çok sevindim

6: Bir kedi: Bu beyazlı, kırmızılı kurdelaları da niçin böyle astılar bilmem ki

7: Zeki köpek: Muzafferiyet ziyafetlerinden ben de hissemend oldum ya.

Sayfa 4:

- Kısa Hikaye: Bir Aç Adamın Sergüzeşti/ İmzasız
- Seyyar Muallimler / İmzasız
- Teslîs / İmzasız
- Beş dakikada Bir Manzume / İmzasız
- Aman yarabbi / İmzasız

Karikatür Alttaki: Muhiddin

Mevsim karikatürlerinden

- Küçük hanım yağmur serpiliyor; şemsiyenin altına ilticâ etmez misiniz?

- Doluya tutulmaktan korkarım efendim!

Karikatür Üstteki: Münif

(Darülbedayi)in inhitâtı münasebetiyle alafranga alaturka iki tip

(bican) efendi (savni) bey karşısında

AYDEDE 78

Tarih: 28 Eylül 1338 – 28 Eylül 1922 / Perşembe

Sayfa1:

- Nakş Berâb: Hatt-ı hareketim
- Mülakatlarımız: Ali Kemal Beyle / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

İlk seyyah için söylenenler

1- Bir muhalif ninesi: İllahi, ayağın dağlansın!
2- Bir ittihadçı: Adam hakikaten kabinesine gelmiş işini bitirdi, gitti!
3- Bir muhalif: Allo! Paşam, paşam, sahih gittin mi paşam?
4- Bir garson: Bu bizim ordudan kaçak çıktı vire!

Sayfa 2:

- Politika Seyahatleri / Refik Halid
- Dehaletler / İmzasız
- Eski Nişanlı / Yusuf Ziya

Karikatür: Münif

(pantalon modası) buraya sirayet ederse hanımlarımız jaket ve fes de ilave edecekler; o zaman hermin pardösü, maroken jaket, krep damur gömlek, şarmuj pantalon, bebe iskarpinli hanımlara rast gelecekler.

- Kıyafetime bakmayınız. Ben yine kadınım... diyenler çok olacak.

Sayfa 3:

- Kalanlar / Osman Cemal
- Menemen'den 25 Eylül tarihi itibariyle bildiriliyor / Duyuru
- Parkda bulunmuş bir mektubdan / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ : Kaside / Abdülbaki Fevzi
- Küçük Haberler: Eksik! (elif-kef-sin-ye-nazal ne) / Tecennün / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Beklenenler

- Bu rakı ne kadar fena. Daha iyisi yok mu?

- İyisi çoktan bitti, bir hafta sonraya bunu da bulamayacaksınız!

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Tehiri neye hamil olunuyor?

Mütekaid: Hay keşke cam kıracağınıza başınızı kıraydınız da maaşı tam alsaydık...

Sayfa 4:

- Küçük Hikaye: Roza / İmzasız

- Kedilerden İbret Almalı / İmzasız
- Şair Demiş ki / İmzasız
- Kısa Hikaye: Suret-i Hal / İmzasız
- Telefonun Faydası / İmzasız

Karikatür: Hakkı

Dillerde destan oldu

- Güzelim, neden kaçıyorsun ki... yoksa siz de muhalif misiniz?

AYDEDE 79

Tarih: 2 Teşrini Evvel 1338 – 2 Ekim 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Vaziyet İcabı / Aydede

Karikatür: Rıfkı (Kutucuklar sağ alttan sol alta)

1- Gelecekleri Günü
2- Görecek
3- Bağıracak
4- Sarılacak
5- Tasvir edecek
6- İşitecek
7- Okuyacak
8- Ve haberdar olamayacak kimseler.

Sayfa 2:

- Matbuat Alemi: Tesadüf / Anber
- İki Tık Nefes Arasında / İmzasız
- Brovnig Tabancası / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ : Olsa da / Abdülbaki Fevzi

Karikatür: Münif

Bir zevk gecesinin sabahı:

- Karına ne yalan uydurup söyleyeceksin?

- Onun bana tekrarladıklarını

Sayfa 3:

- Tatlı Hülyalar / Refik Halid
- Bir Hayat, Memat Meselesi / Osman Cemal
- Küçük Haberler: Yangınlara dair tedabir-i seriye / İmzasız

Karikatür: Salahaddin

Semt Meselesi

- Nerelisiniz?

- Vefalıyım, emin olunuz!

Sayfa 4:

- Kısa Hikaye: Vazife / İmzasız
- Acaba aslı var mıydı? / İmzasız
- Duyduklarımız/ İmzasız
- Şaşkınlık alametlerinden / İmzasız
- Baba ile Kızı Arasında / İmzasız

Karikatür Alttaki: Salahaddin

Şirket vapurunda

Memur: Hi... efendi buralarda yatmak memnudur.

- ....

- (dikkatle bakarak) A... ölmüş...

Karikatür Üst - Sol

Ah, bu çocuklar

- Ne o, masal mı okuyorsun?

- Evet, annemi alırken babamın yazdığı masalları...

Karikatür Üst – Sağ: Mazhar

Kalamış'a çıkanlar

AYDEDE 80

Tarih: 5 Teşrini Evvel 1338 – 5 Ekim 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Gideceklere Tavsiyelerim / Aydede

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Fenere Rekzi mutasavver

Felaket abidesi

Karikatür Alttaki: Salahattin

Nüktedanlığa hazırlık

Çocuk: Hanım nine! Bak kayıkçı hanım ablamı baştan çıkarıyor

Sayfa 2:

- Mektebler açıldı / Refik Halid
- Manzum Hikaye: Gece misafirleri / Yusuf Ziya
- Anadolu'ya Dair: İzmir muhabir-i mahsusemiz yazıyor / İmzasız
- Ay Peşinde / Refik Halid'in kitabının ilanı

Karikatür Alttaki:

Şehrimize yeni gelen profesör (marsel labe)

Karikatür Üstteki: Münif

Kitabete Dair

1- Karalama
2- Müsvedde
3- Temyiz

Sayfa 3:

- Kısa Hikaye: Dalgınlık / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ : Gazel / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Alttaki: Rıfkı

- Boğazımı sıkma görüşelim!

- Peki, görüşelim, fakat bu vaziyeti bozmayarak!

Karikatür Üstteki: Salahaddin

Son dimi?

- Önünü görmüyorsun o kadar içmişin ki

- iyi ama... yarını düşünerek içiyorum yavrum

Sayfa 4:

- Seyahat Haberleri : Ali Kemal Beyin Bir Mektubu / İmzasız
- Avrupa Mektupları / İmzasız
- Kadri Pehlivanın Bir Müracaatı / İmzasız
- Onlar Gibi: Pazar ola Hasan Bey / Anber
- Duyduklarımız/ İmzasız
- Rakı Men Edilirse / İmzasız
- Hanendeler okusun!
- Savruklar / İmzasız

Karikatür: Münif

Şeffafiyet

AYDEDE 81

Tarih: 9 Teşrini Evvel 1338 – 9 Ekim 1922 / Pazartesi

Sayfa 1

- Nakş Berâb: Bir " An-I Tarihi" / Aydede

Karikatür: Rıfkı

Sağdaki:

Maliye önünde rekzim mutasavver Mütekaidin abidesi

Soldaki: Hilali-i Ahzer Önünde (içki ile mücadele) abidesi!

Sayfa 2:

- Bir zalim numunesi/ Refik Halid
- Be-tarz-ı Kudemâ : Arar Gezerim / Abdülbaki Fevzi
- Matbuat Alemi: Edebiyat / İmzasız
- Ay Peşinde / Kitabının İlanı

Karikatür: Rıfkı

İnanmayalım!

Kadın: Ah (joli) istediğim zaman böyle durursa sana ne cici şeyler vereceğim

Erkek: Yalan, inanma (joli). Beni dört aydır boş yere bekletti.

Sayfa 3:

- Kısa Hikaye: Akıllı Vezir / Ahmed Nureddin
- Asar-ı müntesire / İmzasız
- Manzum Hikaye: Arkadaş Hatırı İçin / Yusuf Ziya

Karikatür Alttaki: Rasim

Avcılık iki türlü imiş

- Oğlum, eyi nişan al veya at. Bu caddelerde avlanmaya benzemez!

Karikatür Üstteki: Münif

Aynaya baksa

- Kocamı kıskandırmak için ne yaptımsa olmadı, intihar edeceğim dedim aldırmadı. Nihayet kendimi diğer bir erkeğin kucağına atmağa karar verdim. Ne yapayım, kabahat kimde?

Sayfa 4:

- Sözde Şıklar / İmzasız
- Duyduklarımız / İmzasız
- Lütfi Fikri Beyin Hediyesi / İmzasız

- Kadro Tamamlanmamış / İmzasız
- Helva Sohbetleri / İmzasız
- Dişçinin Tavsiyesi / İmzasız

Karikatür: Salahattin

Satıcıların Dili

Kabakçı: Hı, babam, bal kabağı

Çiçekçi: Açılmamış goncalarım da var!

Muşmulacı: Olmuş muşmula

Basmacı: Allı verelim, pullu verelim

Destaneci: Çaresizim sansın ancak....

AYDEDE 82

Tarih: 12 Teşrini Evvel 1338 – 12 Ekim 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Cezaların Beteri / Aydede
- Çarşı Pazara Dair: İçkinin muntazar men'i münasebetiyle/ İmzasız

Karikatür Alttaki: Münif

Ve mine'l-esbâb

- Kocam kazandığı parayı kumarda kaybeden bir adam. Bu şerait dahilinde benim giyinmekliğime imkan mı var?

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Şayet gazetelere değil, muharrirlere karşı da sansür olsaydı

- Şu zevatın nereleri tayy edilirdi?

Sayfa 2:

- Aklımızdan Geçenler / Refik Halid
- Be-tarz-ı Kudemâ : Gazel / Abdülbaki fevzi
- Rakı Yasak edildikten Sonra / Osman Cemal
- Sahi Bir Tavsiye / İmzasız

Karikatür: Fahrettin

Gözlerin kudreti

"Bir erkek nazarıyla talib eder, bir kadın da nazarıyla teslim eder." Alfons Kar

Sayfa 3:

- Hoş Bir Misafirlik / İmzasız
- Sarhoşluk Fıkraları / İmzasız
- Küçük Hikaye: Ondan da Şikayet, Bundan da / Yıldız

Karikatür Alttaki:

Ben Basra mebusu sabık ve Mercan sultanisi müdürü

Karikatür Üstteki: Salahattin

Serviler arasında

- Orada ne yapıyorlar dersin?

- Onu bilmeyecek ne var da, dua, sena ve çamlık hatıralarını ihya.

Sayfa 4:

- (Rubaiyat-ı Fevzi)den / İmzasız
- Bilardo masasında / İmzasız
- Karikatürden şikayet / İmzasız
- Fes Meselesi / İmzasız

Karikatür Alttaki – Sol:

Güleryüz ser muharriri Sedat Simavi bey

Karikatür Alttaki – Sağ:

"Güleryüz" hademelerinden Hasan Efendi

Karikatür Üstteki: Rıfkı

Babıali Caddesine rekzim mutasavver heykel

(Matbuatta reklamcılık abidesi)

(bu resim ve bu resmin yazısı aynen bir gazeteden iktibas edilmiştir.)

AYDEDE 83

Tarih: 16 Teşrini Evvel 1338 / 16 Ekim 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Kıymetli Günler / Aydede
- Be-tarz-ı Kudemâ: Tenbiye / Abdülbaki Fevzi

Karikatür: Rıfkı

Ay batarken

Sayfa 2:

- Mütarekeden Sonra İstanbul / Refik Halid
- Kısa Hikaye: Kızının Hatırı İçin / İmzasız
- Gönülden Sesler / Fiske
- (Rubaiyat Fevzi)den / İmzasız

Karikatür: Rıfkı

Tramvay derdi münasebetiyle

- Herkesin dili bize uzuyor. Koskoca tramvaylar yoldan çıkıyor da ağız açan yok

- Kızım bu sana ders oldu. Frenini sık, yoldan çıkmamaya çalış

- Çan çan çan çan!

Eh yoldan çıkmasını bilmez değilsin ya. Her zaman ben çıkıyorum bu sefer de sen çık!

- Şu tramvay adliye önüne kadar geldi, inşallah kendi kendine cinayet mahkemesine de girer.

Sayfa 3:

- Manzum Hikaye: Eski Hatıra / Eşhas / Yusuf Ziya
- Katib Sınıfının Yeni İşaretleri / İmzasız
- Çarşı Pazara Dair: Tanıdığım delilerden yedincisi, hatırşinas derviş / Osman Cemal

Karikatür Alltaki – Sağ:

Bir bilmece

Karikatür Alttaki – Sol:

- halli

Karikatür Üstteki: Mahmud

Özrü kabahatinden büyük (mecburi mezunlara ithaf)

Erkek: Neye canın sıkıyor anlamıyorum ki! İşte her gün sabahtan akşama kadar dizinin dibinden ayrılmıyorum!

Sayfa 4:

- Portreler: -1-Tonton Şair / Anber
- Bir Yanlışlık / İmzasız
- Bir Mektup ve Cevabı / Ahmed Kadri
- Gözü Arkada Kalanlar / İmzasız
- Ceviz yaprağı ve soğan kabuğu / İmzasız

Karikatür: Fahrettin

Yeni sevgili teşyi' eskisine istikbal

Öteki gelmeden şu vapur gitse de karşılaşmasalar!

AYDEDE 84

Tarih: 19 Teşrini Evvel 1338 – 19 Ekim 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Yeni Bir Abide / Aydede
- Hoşgeldin Paşam / Kanber

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Emraz-ı Sariye Mücadele Heyeti fare getirenlere para veriyor

- Nasılmış muhalefet? Şimdi böyle kaçacak sıçan deliği ararsın?

- Değil hanım, şimdi sıçan deliği meselesi bir nevi boğaz meselesi oldu!

Karikatür Üstteki: Hakkı

Aşkın:

Kadını / erkeği/ evi / dolabı / gıdası / mahsülü / cefası / pençesi

Sayfa 2:

- Çarşı Pazara Dair: Belediyenin Kulakları Çınlasın / Anber
- Be-tarz-ı Kudemâ: Kalmaz / Abdülbaki Fevzi

Karikatür Alttaki:

İstanbul İnas Sultanisi Müdürü

Karikatür Üstteki: Münif

Asrileşmenin mecburiyetinde olanlar için meşgul bir vaziyet

- Acaba öksürüp de mevcudiyetimi belli etsem pot kırmış olur muyum?

Sayfa 3:

- Onlar Gibi: Sakal Medhiyesi / Rıza Tevfik
- Manzum Hikaye: Çingene Çadırında / Eşhas / Yusuf Ziya

Karikatür Alttaki:

Anasına bak kızını al...

- Kızım ayıp misafirlere bu kadar açık çıkılır mı?

Karikatür Üstteki: Mazhar

İş mi yok?

Erkek: Para kazanmak için bir türlü iş bulamadım

Kadın: Canım günde on tane fare de mi tutamıyorsun?

Sayfa 4:

- Anadoluya Dair: 16 Teşrini evvel tarihiyle Bursa'dan bildiriliyor / Anadolu Hediyeleri / Tımarhane Haberleri / İmzasız
- Kısa Hikaye / Ne emir edersen / İmzasız
- Saatlerini ayar edeceklere / İmzasız
- Günde İkişer Çarık / İmzasız
- Hakiki Şıklar / İmzasız
- Aferin Karpuzcuya / İmzasız
- Meşhur meseldir / İmzasız

Karikatür Alttaki: Salahattin

Tıpkı Cemiyet-i umumiye-i belediye gibi

- Dün kavede doplandık. Büyük onbaşı gelmedi, biz de savuşduk.

Karikatür Üst – Sağ:

Esbak müsteşarı

Karikatür Üst – Sol:

Mekatib askeriye müfettiş-i umumiyesi

AYDEDE 85

Tarih: 23 Teşrini Evvel 1338 – 23 Ekim 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Rengini Buldu / Sarsılmaz İnşallah / Aydede

Karikatür Alttaki:

İstanbul sokaklarında kalpağın itibarı

- kuzum evladım, şu yırtık mecidiyeyi bozduruversene!!

Karikatür Üstteki: Münif

Tercüman'ın altun kılınç müsameresinde bazı simalar

Sayfa 2:

- Kavuşduğumuz Gün / Yusuf Ziya
- İstikbal Tefsilatı / Refik Halid
- Kadınlara Dair: Bir kadının ruznamçesi / Osman Cemal

Karikatür: Salahaddin

İçki men edilince

1- Hilal-i Ahzar Heyeti: nihayet gayemize muvaffak olduk ya
2- Bir tütün tiryakisi: rakı içmedik mi öyle asabiyet etsem ki
3- Bir karmanyolacı: şimdi kimse faka basmıyor be
4- Bir akşamcı: gözümde tütüyor be
5- Hasan bey: Pazar ola meyhaneci başı diyemeyeceğiz
6- Alem sefahette: rakı da olsaydı daha çok eğlenecekdik, değil mi?

Sayfa 3:

- Mahalle Şiirleri / Anber
- Manzum Hikaye: Sadık Olsak / Yusuf Ziya
- Daha Anlarsın / İmzasız

Karikatür: Salahattin (Öncek sayfanın devamı)

7- Nine: ah ne diyeyim, ağızları gül koksun
8- Bir polis: şimdi daha rahat gezebiliyorum
9- Meyhaneci: bu ne görünmez kaza imiş iflas ettim
10- Bir bekri: Bu akşam muhakkak çıldıracağım
11- Bir aşık: Ah, mey, nerdesin?

Sayfa 4:

- Küçük Hikaye: Yeni Komşu / Ahmed Nureddin
- Havadan Para Kazanmak Usullerinden / İmzasız
- Gelsin Çay Ziyafetleri/ İmzasız
- Haliç Niye Sararmış / İmzasız

Karikatür Alttaki: Haydar

- Yine nerelerden geliyorsun, bekleye bekleye sıkıldım

- Hanım uzun etme, işin olmasa beklemezsin ya

Karikatür Üstteki:

Sulh reisi

AYDEDE 86

Tarih: 26 Teşrini Evvel 1338 – 27 Ekim 1922 – Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Böyle Dedi / Aydede
- Geldi! / Yusuf Ziya
- Küçük Fıkralar / İmzasız

Karikatür:

Beyazıd Daire-i Belediyesinde Refet Paşa hazretlerinin şerefine tertib edilen ziyafette nutuk irad edilen zevatın krokisi

1- Refet paşa hazretleri
2- Edirne valisi Şakir bey
3- Edirne mebusu Şeref bey
4- Şehir emini Ziya bey
5- Cemiyet-i umumiye belediye azasından Murad bey ve mebus bey efendi
6- Cemiyet-i umumiye belediye azasından Tevfik Paşa
7- Gülşen-i maarif mektebinden mini mini Vediye hanım
8- Gülşen-i maarif mektebinden mini mini Halide hanım

Sayfa 2:

- Avrupa'dan mektup / Refik Halid
- Meğerse / İmzasız
- Hoşça Sözler / İmzasız
- Ziyaretler ve hediyeler / İmzasız
- Kırmızı bez tükenmek üzeredir / İmzasız
- Muayenehanede / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Hilal-i Ahmer'in mütena simalarından

Karikatür Üstteki:

Hanımlarımızın İmlası

- (muhabbet) mimden sonra vav ister, onu biliyorum ama (he) ile mi yazılır (hı) ile mi, iki (b) mi alır, bir mi, oraları hatırımda kalmamış!

Sayfa 3:

- Kış Gecesi Hikayeleri / Nakil
- Duyduklarımız / İmzasız
- Yıldız Barışıklığı / Eşhası / Yusuf Ziya

Karikatür Alttaki:

Temaşa almanın maruf simalarından: "karanlık kuyu"nun meşhur "barbasotiri"si

Karikatür Üstteki:

Evlilik Saadeti!

Erkek: Bakıyorum zevcinizle kavgalarınızın arası kesildi, barıştınız galiba?

Kadın: Hayır, bilakis dargınız da!

Sayfa 4:

- İkinci Meclis / Yusuf Ziya
- Kenar Semtlerde Muharrirlik / İmzasız
- Şenlikler Dolayısıyla / Osman Cemal
- Yerinde Bir Tavsiye / İmzasız
- Canlı Çiçekler Arasında / İmzasız
- Şarkıların Dili / İmzasız
- Futbolculara / İmzasız

Karikatür Alttaki: Muhiddin

Çocuklara da sirayet etti

Erkek:Kalbinizi nihayet işgal ediyorum, zannederim!

Kız: Fakat ben çoktan muhtariyet ilan ettim

Karikatür Üstteki:

Refet Paşa'nın vürudu esnasında kurban kesen

- Yüz elli yaşında Zaro Ağa

AYDEDE 87

Tarih: 30 Teşrini Evvel 1338 – 30 Ekim 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Yalanlar / Aydede

Karikatür: Münif

(Sarı Zeybek) Türküsü

1- (sarı zeybek) şu dağlara yaslanır; yağmur yağmış silahları ıslanır
2- Beş bin on atlı bin yaya yürürdü. (sarı zeybek) şu cihanda bir idi!

Sayfa 2:

- Buhara'dakine mektup (İstanbul'daki sadık bir adamından Enver Paşaya mektup) / Refik halid

- Alışveriş / İmzasız
- Cahid Beyin Şarkısı / Yusuf Ziya
- Yalancılıkla Maharet / İmzasız

Karikatür: Mazhar

Fare on kuruş edeli

1- Evvela can sonra canan
2- Anne fareyi kaçırmayayım derken donuma kaçırdım
3- İki rakip
4- Zannediyor musun ki bu zamanda on kuruşu sana kaptırım!
5- Kediler yetişemiyormuş gibi şimdi de insanlarla uğraş!

Sayfa 3:

- Onlar Gibi: Sakala Dair / Çimdik (Orhan Seyfi)
- İki Gazeteci Arasında / İmzasız
- Zarif Fıkralar / İmzasız
- Portreler: -2- Tonton Şairin Patronu
- Kiralık Konak / Anber
- Be-tarz-ı Kudemâ: Telehhüf-i feylesoyâne / Abdülbaki Fevzi

Karikatür: Mazhar

Fare on kuruş edeli

6- Bizim çocuğu mektepten aldım, orada sinek avlayacağına burada fare avlasın
7- Bırak şunu yakalayayım da sonra konuşalım
8- Kaça Aldın bu kürkü? Tam beş yüz otuz fareye
9- Gidi günler! Bir zamanda vezne önünde böyle bekliyorduk
10- Tahta kurusu başına da bir guruş verseler ben zengin olurdum!

Sayfa 4:

- Şakaya gelmeyen bir mesele / Osman Cemal
- Deli Kızın Marifeti / İmzasız
- Kiralık Meyve ve Sebze Bahçeleri / İmzasız
- Matbuat Alemi: Hakim / Cürm-i Meşhud Halinde / Zavallı Genç / İmzasız
- Üsküdar ve Beşiktaşlılar okusun! İmzasız

Karikatür Alttaki:

Halka verir talkımını...

- Vay canına be... Eskiden bizi dikiz ederlerdi

Karikatür Üstteki: Hakkı

Bir gelmenin üç manası

1- Tabakda
2- Buzda
3- Patinajda

AYDEDE 88

Tarih: 2 Teşrini Sani 1338 – 3 Kasım 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Ah, Bu İnsanlar / Aydede
- Mahkumiyetten Sonra / İmzasız
- Be-tarz-ı Kudemâ: İster / Abdülbaki Fevzi

Karikatür: Ramiz

"Muvazzaf"lar dinlenirken fahri devriyeler faaliyette

Sayfa 2:

- Aşıkane Bir Mecera / Refik Halid
- Hoşça Sözler / İmzasız

Karikatür Alttaki:

Hesaba bakacağına etrafına baksa

Erkek: yoo... hanım, işte sütçü hesabında beni aldatmak istemiş, bende aldatılacak surat var mı?

Kadın: !!

Karikatür Üstteki: Hakkı

İş

1- Aranılmış
2- Bulunmuş
3- Pişirilmiş
4- Bitirilmiş

Sayfa 3:

- Matbuat Alemi: Gazetecilerin Ziyafeti / Yusuf Ziya
- Bilmeceler / İmzasız
- Kısa Hikaye: Başıma Gelen / İmzasız

Karikatür: Ratip Tahir

Ve mine'l-esbâb

Kadın: Ah, yarabbi, insan ne diye evlenir acaba?

Erkek: Bekarlığın kadrini anlamak için olsa gerek

Karikatür Üstteki. Salahaddin

Fizyolocik bir tahlil

1- Kaşlardan: mütehakkim, vakur
2- Alnından: çok görmüş
3- Yanak çizgilerinden: çok gülmüş
4- Gözlerin etrafındakilerinden: çok yorulmuş

Sayfa 4:

- Bazar-ı Mukal / Anber
- Maaş Meselesi / İmzasız
- Kiralar Fırlıyor / İmzasız
- Hoşça Sözler: Lokantalara Dair: İmzasız
- Avrupa Muhabirlerimizin Mektupları / İmzasız
- Lugatnâme-i Aydede / İmzasız
- İki Genç Arasında / İmzasız
- Kel Başa Şimşir Tarak / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

İki ahbab yolcu

- Nereden geliyorsun?

- Ankaradan. Sen nereye gidiyorsun?

- Karlsbad'a.

Karikatür Üstteki: İzzeddin

Lehülhamd Nazif imdada yetişti

- Sarımsağı kaça aldın birader?

- Almadım evdekini satmağa götürüyorum

AYDEDE 89

Tarih: 6 Teşrini Sani 1338 – 6 Kasım 1922 / Pazartesi

Sayfa 1:

- Nakş Berâb: Dört Zamane Fıkrası / (Muktetifi) Aydede
- Gazımıza Arzuhal / Yusuf Ziya
- Duyduklarımız / İmzasız
- Ekmek Hatıraları / Refik Halid

Karikatür: Münif

Şark Mahfili müsameresi dolayısıyla

(Sekizinci) piyesinden bir cümle: zengin ve yaşı geçgin bir adam olmasa bir meyve gibidir, onu yemek gayet kolaydır.

Sayfa 2:

- Biz de zannettik ki / İmzasız
- Manzum Hikaye: Vesika / Yusuf Ziya

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Ayandan bir paşa Avrupa'ya

Böyle yaşlı ve hasta gitmişti

Karikatür Üstteki: Hakkı

Çocuk Aklı

Çocuk: (kendi kendine) peki bu ağabeyim değilse niçin anneme anam diyor!?

Sayfa 3:

- Gülünç Fıkralar / İmzasız
- Kadınlara Dair: Fuhş-i Cedid / Müstensihi: Osman Cemal
- Matbuat Aleminde / İmzasız
- Balık Ucuzlayınca / İmzasız

Karikatür Alttaki: Rıfkı

Ayandan bir paşa Avrupa'ya

Fakat genç ve dinç avdet etti

Karikatür Üstteki:

Galiba bu kadar hüsnü kabul ümid etmemiş

- Hanım efendi dünkü misafir bey geldi!

- Buyursun

- Fakat "beyefendi yok" diye gitti

Sayfa 4:

- Mülakatlarımız / Anber
- Avrupa Muhabirlerimizin Mektupları / İmzasız
- Kalenderi (kaf-lam-nun-dal-re-ye): Semai -1 / Hemrah
- Zavallı Kadın / İmzasız
- Kelebeklere Kafes / İmzasız
- "Gül yağına eller sürünür, çatlasa bülbül" / İmzasız

Karikatür: Salahattin

Hangi gazeteler nerede okunur?

1- İkdam: Mektepde
2- Akşam: Birahanede
3- İleri: Cebhede
4- Vakit: Heryerde
5- Sabah: Köse minderinde
6- Renin: Tokatlıyanda
7- Tevhid-i Efkar: Şadırvan Önünde
8- Takvim-i Vakayi: İş başında

AYDEDE 90

Tarih: 9 Teşrini Sani 1338 – 9 Kasım 1922 / Perşembe

Sayfa 1:

- Nakş-ı Berâb: Zamane Fıkraları / Muktelifi: Çimdik
- Bir Çocukluk Hatırası / Yusuf Ziya
Karikatür: Ramiz

Son haftaların son hadiseleri

1- Fener alayı
2- Fener alayı!!!

Sayfa 2:

- Manzum Hikaye: Kadın, Şiir, Aşk, Eşhas / Yusuf Ziya
- Kısa Hikaye: Kış Gecesi Hikayeleri / Nâkil
- Tuz fıkdânı / İmzasız
Karikatür Alttaki: Saim

Aşçı dükkanında tezahürat esnasında

- Geçiyor!

Karikatür Üstteki: Münif

Şark Mahfili müsameresi dolayısıyla

Sayfa 3:

- Hazin bir İntihar Münasebetiyle / Osman Cemal
Karikatür Alttaki:

Geçmiş yaz muhavereleri

Erkek: En büyük emelim dest-i izdivacınızı talib etmektir.

Kadın: Ha, öyle ise validemle görüşünüz ben o cihete karışmam!

Karikatür Üstteki:

Kıyafetin Tesiri

Erkek: Nasıl? Böyle pek zarif değil miyim?

Kadın: Yavrum, beyhude zahmet etmişsin, feslerin, tek gözlüklerin, bizim üzerimizde tesiri kalmadığını hala anlamadın mı?

Sayfa 4:

- Be-tarz-ı Kudemâ: Gazel / Abdülbaki Fevzi
- Yanlış bir Havale / İmzasız
- Gece Düeti / Salahaddin Rıfat
- Ondan Haber Ver!/ İmzasız
- Konfeti Yerine / İmzasız
- Mahalle Şiirleri: Kahveci Halilden Sevgilisine / Anber
- Lütfen Sola Bakınız / İmzasız
- Anadoludakiler Gibi / İmzasız

Karikatür Üstteki: Şerafeddin

Türk ocağının ilk içtimai münasebetiyle bazı simalar

Hüseyinzade Ali Bey

Emin Ali

Doktor Fethi Bey

Nazmi Acar

Medhi Bey

Hüsni Bey

Süreyya Bey

Fahri Bey

Celal Sahir Bey

Karikatür Alttaki:

Asri kadın ile asri erkek arasındaki fark

APPENDIX B

TRANSLATION OF "NAKŞ-I BERÂB"

NAKŞ-I BERÂB – 1

2 Ocak 1922, Pazartesi

Meslek Bahsi

Deveye sormuşlar:

- Yokuşu mu seversin, demişler, inişi mi?

- Bu ikisinin ortası yok mu, yahud, düz başınıza mı yıkıldı? demiş...Bu fıkra malumdur...Fakat daha akıllı bir deveye aynı suali:

- Yokuşu mu seversin, yoksa inişi mi? diye sordukları zaman daha hoş bir cevap vermiş:ff

- Allah üçünün de belasını versin.

- Canım demişler, biz sana iki sual sorduk, sen üçüne cevap veriyorsun, üçüncüsü de nedir?

- Düzü unuttunuz mu, demiş günlerce çöl ortasında bitip tükenmeden düz gitmek de sanki hoş bir şey mi?

Onun gibi bana da:

- İttihadçılığı mı seversin, itilafçılığı mı? deseler o akıllı deve gibi: - Allah üçünün de hakkından gelsin! diyeceğim.

Malum A, üçüncüsü de millicilik, Ankara ovalarında bitip tükenmeyen seferlerle yeknesak yaşamak da sanki hoş bir şey mi? İttihadçılık yokuş, İtilafçılık iniş ise millicilik de çöl, düzlük ovadır. İşte bu hikmete mebnîdir ki (Aydede) akıllı veya akıllanmış deve gibi bu üç yola da hevessiz, bu üç gidişten ve yürüyüşten de bezgin, zikzaklı bir yol, bir edebi ve mizahi, yani nezih ve eğlenceli bir yol takip edecek, ne onu, ne bunu, ne ötekini benimseyecek, her yolun kabahatini yüzüne vuracak, hülasa hiçbir şahsın, hiçbir deveci ile hiç bir kervanın yükünü sırtında taşımayacak, gönlünü ferah ve neşeli tutacak...

Binâenaleyh ona:

- İttihadçılığı mı seversin, yoksa itilafçılığı mı? diyecek olurlarsa, yokuşdan, inişden ve sonu gelmez çölden bahsedilmiş gibi vereceği cevap şu olacaktır:

- Üçünün de hakkından Allah gelsin! Üçünü de Allah ıslah etsin!

<u>Minare Tepesinden</u>

Geçen sabah Eminönü'nden geçerken gözüm Yeni Caminin minaresine ilişti: karayel alemin altındaki kurşunları kaldırıp atmış, minarenin tepesini çırçıplak bırakmıştır. Derhal:

- Oraya kim, hangi akıllı çıkıp da bunu tamir edecek? diye düşündüm ve mütehayyir kaldım.

Dün sabah baktım ki biri çıkmış. Evet, bir adam boşlukta, o yükseklikte, şerefeye değil ha , minarenin ta tepesine konmuş .... Kemal-i sükûn ve emniyetle çalışıyor. Ben diyeyim doksan arşın, siz deyiniz yüz yirmi metre. Orada nasıl durabiliyor, nasıl çalışabiliyor ve bunun, bu tüyler ürpertici, baş döndürücü, muhavvef, müthiş, mühellik sanatına mukabil kaç para alıyor...

Vallahi zihnime durgunluk geldi. Bana camii bağışlayıp, sened-i hakanisini verseler, yine o işe beceremezdim.

Tepedeki yaldızlı aya bir ip atmışlar, işçi bu ipe bağlı ayakları boşlukta, meşguldü. Filvâki bazı vapurlarda bacalara tünemiş veya borulara asılmış boyacılar ve kalafatçılar görürüz ama o yükseklik nerede, bu boy nerede? Hem vapurun altı deniz, bununki ise mermer...

Aksi gibi yağmur da çiseliyor, fena, sert, soğuk, bir poyraz da esiyordu. Başım havada, gözlerimi şu canbaz, perendebaz ve gözü yılmaz kurşun kaplayıcıdan ayıramıyordum ki.... Bu sa'yına mukabil sanki kaç kuruş, kaç lira alacaktı? Nihayet beş, on, on beş, liradan ibaret değil mi? Aman yarabbi! On beş lira için oraya asılmaya razı olmak...

Değil iş görmek için, hatta maharet göstermek için çıksa idi bile seyrine bakanlardan sudan birkaç yüz lira toplaması işten sayılmazdı!

Ona bakdıkça şu birkaç satır yazı için aldığım paradan mahcubiyet duyuyorum. Artık ben, alnımın teriyle hak ettiğim şu azıcık paradan hicaba düşersem hiç zahmetsiz para kazananların ona bakarken, minare boyu yere geçmeleri lazım gelmez miydi? Mesela İsviçre nişîn daînler vekilinin bila zahmet ve bila himmet der-cib ettiği mebaliğden dolayı kahrolması icab etmez miydi?

Ayan-ı kiramda hallerine hepimizden fazla şükür eylememeli mi idiler?

Minare üzerindeki adamın seyrine öyle dalmış, bu düşüncelerle kendimden öyle geçmiş ve nerede bulunduğumu öyle unutmuştum ki biri kolumdan çekmese idi, süratle geçen bir otomobilin altında az daha yamyassı kalacaktım. Tehlikeyi geçişdirir geçişdirmez kendi kendime şöyle söylendim:

- Meğerse minare tepesindeki işçi düz yolda giden adamdan daha az tehlikeye maruz imiş!

Bana öyle geldi ki, şayet çiğnenseydim, minaredeki ziruh, kuşbakışı şöyle naşımı seyrettikten sonra:

- Şükür Allahım, iyi ki aşağıda değildim!

Diyecek ve cesedim camiye nakil edilirken o türkü çağırarak tepede işine bila fütur ve bila tehlike devam edecekti!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 2

5 Ocak 1922, Perşembe

Eski Sene Hakkında

Herkesin gözü şimdi yeni senede...

Benimki ise eskisinde!

Neden? diyeceksiniz... Sebebi gayet basit: Kendimi bildim bileli, daima, yeni gelen, her ne olursa, canlı veyaz cansız, yenir veya yenmez, adam veya sene, hep eskisini arattığı için... Binaenaleyh otuzbir Kânunuevvel 1337 akşamı düdükler çalınıp silahlar patlarken giden seneyi, çilesini hayli çekmekle beraber yenisinin korkusuyla şu son dakikada adeta bir muhabbet duyarak kemal-i heyecanla teşyî ettim ve kapının önünde bir lahza yolundan tutarak ona dedimki:

- Uğurlar olsun, haydi birbirimize haklarımızı helal edelim aramızda bürûdet kalmasın.... Filvâki şu üç yüz altmış beş günde bana bir lütfun olmadı, şöyle bol keseden in'amını göremedim, şöyle derinden bana bir (oh!) çektirmedin, hatta, neden saklayayım, sırtım yeni bir kat elbise ve cüzdanım tertemiz bir kaç yüz liralık varaka-i nakdiye bile görmedi... Zihnimde şöyle tatlı, pek tatlı bir hatıra da yok... Ne kadar düşünsem sana müteşekkir ve minnettar kalmak için ufak bir sebep ve vesile bulamıyorum: ne bayramlarında tat vardı, ne ramazanlarında halâvet... Ne yazın bahtiyar oldum, ne kışın mamur... Hulâsa pek kuru, pek yavan, pek boş, pek saçma bir sene idin... Geldin, makamına geçtin, biz senden iş, hayır, sulh, servet, refah, hulâsa hasenat bekledik... Sen lafazanlıktan ötesine geçemedin, kem küm ettin durdun, sakız çiğnedin ve nihayet on iki aydan mürekkep kabinenle işte istifanı verdin, çekildin!

Uğurlar olsun!

Mamafih iyiliğini görmemekle beraber, şükür Allah'a, çok zararını da görmedim; bana, şahsen, musallat olmadın, büsbütün dermansız, aç ve bi-ilaç bırakmadın, yerimden, yurdumdan etmedin... Filvâki (oh!) dedirtmeden, lakin (ah!) diye de inletmedin... (oh!)dan hayli uzak ve (ah)a ise hayli yakın bir mesafede kıvrandırıp beklettin!

Bakalım yenisi ne mal çıkacak... Büyük bir lütuf ümit etmiyorum, fakat isterim ki seni bana aratmasın... Bu kadarı kafidir. Yani gölge etmesin, başka ihsan istemiyorum! Zaten böyle nekse yıllardan fazla lütuf beklemek safdillik olur!

Hani bir dilenci ağniyâdan birine:

- Beş, on lira ver, haca gideceğim!

Demiş, o da:

- Fukaraya hac caiz olmaz! deyince:

- Ben senden sadaka istiyorum, fetva değil! demiş! Onun gibi şimdiki seneler de insana lütuf yerine nutuk veriyor!

En büyük in'amı memurlara sulu meşeden, şehir emnatine yapma bir meclis-i belediyeden ve seyr-i sefaine iki küçük tekneden ibaret kalan bir seneden sonra gelecek diğer bir seneden ne beklenebilirse biz de yeni seneden onu, o kadarını bekleyebiliriz!

Punç Hikayesi

Öyle haber alıyorum ki kış mevsiminin hulûluyle beraber çay ziyafetleri cûş' ve huruşa gelmiş; Şişli ve Nişantaşı konakları teheyyüc içinde imiş, haftanın yedi gününü on, on beş çaya taksim etmek için en çetin hendese muadelelerini halletmeye çalışmaktan zihinlere durgunluk, vücutlara yorgunluk, keselere bozgunluk arız oluyormuş... Hatta bu çay adeti şimdi, aşağı tabakalara, hücra mahallelere, fukara meskenlerine de sirayet etmiş: mevlevihane kapısı semtlerinde arabacı Hüseyin ağanın refikası da muayyen gün ve saatlerde yorgancı İhsan, nalbant Mustafa, bahçivan Zekeriya ve kalaycı İbrahim ağaların refikalarını, maaile, çaya çağırıyor, süslü püslü giyinip bir arada, hoş vakitler geçiriyorlarmış... Galiba bin üç yüz otuz sekiz senesi İstanbul'da Frenkane çay adetinin sene-i tevsî' ve teşmili olacak! Bana bu üstün körü, taklit çaylar punç hikayesini hatırlatır. Görgüsüz bir adam, bir Frenk dostunu ziyarete gitmiş hava soğukmuş, ev sahibi misafirine bir kadeh punç ikram etmiş... Beğenmiş:

- Bunu nasıl yaparsınız? Demiş...

- Çay, konyak ve limonla...

Kalkmış evine gelmiş:

- Hanım, demiş, çabuk bana bir çay yap!

- Çay yok...

- Öyle ise bir kahve pişir, bir kadeh de konyak getir!

- Konyak bizde nerede?

- Rakı var ya... Rakı olsun, limon da isterim!

- Limonumuz kalmadı, istersen sirke getireyim!

Peki!

Kahveye bir kadeh rakı dökmüş, üzerine de sirke gezdirmiş ve punc bitene içmiş!

Siz bu hikayeyi ister çaylarımıza, ister meşrutiyetimize, ister milliciliğimize ister fırkacılığımıza, ister kıyafetlerimize, nemize arzu ederseniz tatbik edebilirsiniz!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 3

FİKİRLERİMİZ

(Aydede)nin intişarından ve muvaffakiyete nâiliyetinden beri bir hayli zevat beni ziyarete geldikçe veya yolda gördükçe:

- Nasıl, sana neşr et diye söylemedik miydi? Bak, fena mı ettik diyerek âcizlerini mazhar-ı iltifat ediyorlar. Halbuki ben bunlardan hiç birinin bana hiç bir mekan ve hiç bir zaman böyle, buna yakın bir tavsiyede bulunduklarını tahattur edemiyorum. Anlaşılan gazete şayet şu rağbete nâil olmasa idi de deste deste sürüleceği yerde camekanlarda sürüm sürüm sürünseydi ziyaretime geldikçe ve yolda gördükçe, aynı zevat:

- Nasıl, sana neşr etme diye söylemedik miydi? Bak fena mı demişiz! diyecekler, yani akıl, feraset ve zekalarının daima benimkinden çok üstün olduğunu ispata çalışacaklar, kendilerine vaziyet iyi veya fena ne çıkarsa ondan bir hisse-i gurur ayıracaklarmış... Asıl garibi dün odama ahbablardan biri pür-şevk ve sürûr girdi:

- Öp elimi, dedi, ilk defa bu gazete fikrini sana ben verdim, hatırlarsın A, durma çıkar demiştim!

Dedi.

Alıklaşıp kaldım.

Bu zat gazete fikrinin en şedid muârızı idi; beni boyuna:

- Yürümez! Sökmez! Geçmez! Yaşamaz! Satılmaz! Alınmaz! Para etmez!

Ayarında elli, altmış adet nefyünehy fiilleriyle fikrimden çevirmeye çalışırdı. Şimdi, bizzat kendimi eşhad ederek ne parlak, ne hulûskar, ne şevk aver bir surette tebdil fikir ediyor, nasıl ap aşikar dönüveriyordu.

Ben cevabımı şaşırmıştım:

- Teşekkür ederim, teşekkür ederim!

diyordum, o, hâlâ “Hatırladın A! Hatırladın A!” diye kandırmağa çabalıyordu.

Şayet dalgınca bir adam olsa idim belki de bu ahbabın o ilk aksi ikazını unutarak, şu yepyeni iltifatıyla bekâm, kendisini şu fikrin ilk mürevveci ve müşevviki addederek minnettdarane ellerine sarılacaktım!

Ah, siyasette de böyle değil mi? Ne azılı, ne yaman, ne vahşi harb taraftarları mütareke hengâmında:

- Biz bu iş yürümez demiyor muyduk?

Feryadlarıyla en keskin, en sert, en dönmez sulh taraftarlarını gölgede bırakmışlardı. Onun için Ankara rüesasına tavsiye ederim, benim gazete işinde yakışık almazdı ama onlar yapabilirler, ne olur, ne olmaz her harb taraftarından imzalı birer sened alsınlar, dosyada hıfz etsinler; zira insanlar fikirlerinin eri olmaktan ziyade – anlaşıldı ki – neticenin taraftarı oluyorlar. Yürüdüğü müddetçe bir işe:

- Eyvallah!

Diyorlar, yürümedi mi ağızlarında:

- İllallah!

Hazır!

CAKA

Bedenimizde biraz kuvvet kaldıysa biz hala onu boşa, havaya, hiçe, leh ü lu'b kabilinden saçma işlere sarf ediyoruz; bir türlü şu nümayiş, gösteriş, caka denen beladan yakamızı kurtaramıyoruz. Hayatımızda da bu, böyle... Resmisinde de öyle! Mütarekeden sonra bile yepyeni otomobiller alan daireler ve borç gırtlağına çıkmışken haftada iki akşam evinde saz meclisleri yapan adamlar gördük...

Ne iradlar ve ne akarlar araba parasına, kürklü paltoya ve fanuslarla parkelere sarf olundu! Geçen gün köprüden geçiyordum, memurlar, bermû'tad kadınlara saldırıyorlar, erkekleri yakalarından çekiyorlar, kavga, soğuk, yağmur, bir felaketli izdiham ortasında guruşları toplamaya uğraşıyorlardı. Zihnim o dakikada şehir emanetinin hal-ü pür melaliyle, o katmer katmer borçları, salkım salkım suistimalleri mühlik, mahavvef vaziyetiyle meşguldü; işte bir daire ki maaşını vermekten, borcunu ödemekten ve ödünç para bulmaktan aciz... Derdine derman yok, başını taştan taşa vuruyor, inleyip ah u zar ediyor, içler acısı bir hal... Bundan ötesi sağlık! Ben bunları düşünürken yaman bir seda-yı ikaz kulağımda gürledi, hemen sağa kaçtım: Bir otomobil, düdüğüyle halkı çil yavrusu gibi dağıtarak, pür haşmet geçip gitti. Bu geçen şehir emanetinin otomobiliydi.

Tuhaflık olmak üzere nakil ederler: Bir sis esnasında idaire-i mahsusa vapurlarından biri Adalardan kalkmış, boyuna düdük çala çala köprüye geliyormuş, ama ne düdük çalış, dakikada bir, bila-inkitâ'... Vapur tam Sarayburnunu bulmuş, birden bire geminin alt merdiveninden göğsü açık kolları çıplak, uçarı, zıpır bir adam peyda olmuş, bu vapurun makinisti imiş, şöyle başını kaldırıp kaptana, pür hiddet seslenmiş:

- Kazanda dört libre istim kaldı, sen de onu düdüğe tükettin!

Demiş. Onun gibi şehir emaneti başta olmak üzere bizler de cebimizde ve elimizde kalan dört parça mal, mülk veya parayı düdüğe, yani boşa, havaya, hiçe, nümayiş ve gösterişe sarf ediyoruz, öyle tüketiyoruz!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 4

12 Ocak 1922 / Perşembe

Semavi Fırkalar

Bir müddetten beri İstanbul ve Anadolu üzerinde, fakat boşlukta, cevv-i havada siyasi ihtilaflar kesb-i şiddet etti, iki muhalif ve muârız fırka olunca kuvvet ve şiddetiyle çarpışıp duruyor, nice zararlara hasarlara sebep oluyor. Evet, iki fırkanın, fırka-i semavinin yani, lodosla poyrazın bir aydan beri azgınlığı, haşarılığı ve tahribatı tahammül-fersâ bir hale geldi. Evvela bu işe o müthiş karayel, hani Unkapanı köprüsünü ortasından ikiye biçen karayel başladı. Sedası yeri göğü sarsan coşkun ve yaman bir ihtilalcı hatib gibi bir gün Kağıthane tepesindeki kürsüsünden gürlemeğe, etrafa heybet ve dehşet saçmaya koyuldu, muârız tarafa:

- Ben şöyle eserim, böyle sererim yıkarım, kırarım, koparırım, atarım!

Diye tehditler savurdu ve hafif hafif esmeye yeltenen zavallı lodosa doğru, haşin kahhâr, bir kendisini gösterdi, az zamanda bir azdı, bir kudurdu, bir tahribata koyuludu ki korkudan hepimizin dili tutuldu. Nasıl siyasi fırkalar muârız tarafın sivrilmiş zekalarını, yüksek nasiye ve başlarını keser, koparırsa o dahi karayele kafa tutan bir hayli rical-i muhalefeti, minarelerle şerefe ve külahlarını yerlere serdi, yani tarih-i atik lisanıyla "kellerini galtan eyledi". Birer mahalle fırka ve cemiyet şubelerini andıran tahta perdeleri, o çelimsizlikleri, o zafiyetleriyle beraber barınmaya ve göğüs germeye uğraşan çam tahtasından havaleleri ise birer birer yerleri kapattı, silip süpürüyordu. Öyle bir an geldi ki

muhalefet ortadan kalktı, dünya (karayel)in oldu. Oldu ama lodos için için hücum hazırlıklarıyla meşguldu:

- Es bakalım azgın poyraz, elbette bana da sıra gelir! Bir gün benim de düdüğüm öter, ben de yıkar, kırar, ben de dünyaya heybet salarım!

Diyor, teşkilatını itmam ediyordu.

Nihayet o gün de geldi, çattı. Lodos keşişin tepesine, mevki-i ikbale geçer gibi geçti. Başladı üfürmeğe. Poyraz tarafı kendisini toplamağa çabalıyordu, lakin hızını almıştı, bir türlü derman bulamıyordu. Nihayet ittihadçilerin mütarekeden sonra sinişleri gibi sindi.

Lodos dağlara çıkıyordu.

Mukabil tarafın cenuba göğüs geren ne kadar damları, çitleri ve bacaları varsa birer birer yıkılıyor, muârız salapurya mavna, gemi ve kayıklar bu bela baranı altında muhavvef iniltilerle sallanıp çalkalanarak şurada burada batıp parçalanıyordu. Halkın korkudan tekrar beti benzi atmış, ayaklarının bağı çözülmüştü.

Fakat, ne olacak, ne kadar sürecek, nihayet lodosa da bitablık gelmişti. Bundan bil-istifade eski karayel yıldız ismini takınarak yeni bir savletle, lodosla poyraz arası, biraz ondan, biraz bundan toplayarak birden patlak vermiş, hem de bu sefer ilaveten kardan da kuvvet almış, Kağıthane deresini taşırarak Haliç'i kan rengine boyamıştı.

O zaman bize büsbütün bir yılgınlık, bir korku çökmüştü. Lakin nihayetü'l-emr, geçen sabah hava birden durmuş, rüzgar dinmiş, güneş açmış, memlekete sükûn avdet etmişdi. Artık her iki fırtınanın, bu iki fırka kasırgasının da tahribatını tamir ve izale için çalışmak, etrafa biraz çeki düzen vermek zamanıydı.

İnşallah – havadaki şu bi-aman fırka mücadelesinin dindiği gibi – yer yüzündeki fırka mücadelelerimiz de sükuna erer veya makul bir şekle girer de memlekete biraz başını dinlemek ve zararları telafi etmek müyesser olur!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 5

16 Ocak 1922, Pazartesi

<u>Hayatımız</u>

Şu geçen dört, beş gün içinde, ne yaptım, ne gördüm, nasıl yaşadım, hayattan ne lezzet aldım diye bu sabah bir

düşüneyim dedim, hatırıma, bir sene-i kâmile zarfında kitaplarını açmadan mümeyyiz karşısına çıkmış bir mektep çocuğu gibi hiç, ama hiç bir şey gelmedi... Anlaşılan bana da kitap hayatımın sayfalarını keyif ve lezzetle karıştırmak ve az çok yeni bir nesne öğrenmek müyesser olamadı!

İşte ömrümüz bu, hep böyle vâhi!

Şimdi biraz daha düşündükçe hayal meyal kendimi o dört, beş günün içinde yaşarken görüyorum; ama ne yaşayış? Uykuda gezer, uykuda dolaşır bir adam gibi... Evvela hatırıma havalardaki fecaat ve tebdilat geliyor, tahattur ediyorum ki bir aralık sırılsıklam olmuştum, bir aralık da güneş tepede kaynamıştı; fakat yağmur yağarken elimde baston vardı, tir tir titriyordum, lastiklerim de evde kalmıştı; güneşli havada ise boynumda atkı, elimde umbrela ve ayaklarımda hantal, ağır lastikler bulunuyordu, terden bunalmıştım.

Birisi:

- Lodos ne şiddetli!

Demişti, vapur sallanıp durmuştu.

Akşamına diğer biri:

- Karayel ne sert!

Dedi, şikayet etmişti, kemiklerime kadar buz kesmiştim. Ara sıra gözüme gazeteler ilişmişti: Ankara'dan sütun sütun telgraflar... Hasan bey istifa etmiş, yerine kimse tayin olunmamış, Hüseyin Paşa çekilmiş, yerine Ali Paşa intihab edilecekmiş gibi karışık bir hayli istigna ve infisal haberleri... Sonra makaleler: Muallim Naci şöyle buyurmuş, Ziya Paşa böyle cevherler sarf etmiş... Nesir böyle yazılırmış, şiir öyle söylenirmiş!... Onları müteakib (Cannes) da konferans açılmış, kapanmış, Paris'te açılacakmış, kapanınca Nis'de başlayacakmış gibi açılma, kapanma haberleri!

Hiçbirinde tat, tuz, lezzet yok!

Sokakda ise otomobile çiğnenmemek korkusundan başka bir his duymamışım...

"Aman sağa!", "Aman sola!", "Biraz geri!", "Biraz ileri" gibi muvazene dersleri... Eve gelince baş sohbet: yemek lafı...

- Ne pişecek? Ne alınacak?

Herkes:

- Bilmem!

Diyor, müzakere, müzakere, sonunda akşam, masanın ortasına baş yemek olarak ıspanak kavurması geliyor...

Daha sonra soba derdi: söndü, sönecek, yandı, yanacak gibi bitip tükenmez bir mesele-i daima...

Oda sıcaksa sofa buz! Ya ayazda uyanışlar, vapura koşuşlar, ayakta kalışlar, terden bunalışlar, yürümekten yoruluşlar... Lakırdı namına ise bir sürü bi-mana esvât: kimsenin sohbetinde zevk kalmamış!

İçmişim, içtiğimin farkında değilim....

Yemişim, fakat ne?... Gezmişim, acaba nerede?... Konuşmuşum, neye dair?.. Bu dört günden aklımda bir güzel söz, bir çift latif göz, bir dakika huzur, bir lahza zevk kalmamış!

Buna mı yaşamak diyoruz?

Yarın da mı bu, böyle? Bu mu hayat?

Yazık bize!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 6

19 Ocak 1922, Perşembe

GEVŞEME

Zan ederim ki artık benimle beraber herkes bunu görüyor, görebiliyor: ne varsa gevşemeye, esnemeye, şiddet, kuvvet vahimiyetini gaib etmeye başladı... Evet, nerede bir sene, on sene evvelki hal, nerede bugünkü vaziyet? Mesela beş sene evvel kabil miydi bir ittihadçının yanında ağız açıp da bir Talat Paşayı, bir Kara Kemal Beyi, bir Doktor Nazım'ı tenkit edesiniz... Zenbereği boşanmış gibi yerinden fırlar, başına kan sıçrar, bedenin ve terbiyesinin müsadesi nisbetinde üzerinize hücum ederek yapmadığını bırakmaz, söylemediği kalmazdı. Her halde o yerden sapa sağlam, fütursuz çıkmak size müyesser olmazdı. Ya dövülür, ya dövüşür, ya kovulur, ya kudururdunuz! Halbuki bu gün, lehülhamd, aşağı yukarı ittihadçılarla da sohbet mümkün... "Eh, meh!" deyip geçiştiriyorlar, tenkide dayanıyorlar. Yani gevşemişler!

Muhalifler de öyle ya: Vaktiyle mesela Fatih kulübüyle Fatih şubesinden iki kişinin, yani bir ittihadçı ile bir itilafçının yan yana, omuz omuza tatlı tatlı, kavgasız ve patırtısız konuşarak yolda gittiklerine kabil değil tesadüf edemezdiniz, birbirlerine

kahveden kahveye kin ve husumetle dolgun nazarlar fırlatırlar, haklarında sehpa ile zindan tahayyülatına germi verip kanlı bıçaklı, düşmancasına yaşarlardı: Halbuki şimdi bakıyorum, bi-izn-i Allah-ı teala, kol kola pek âlâ dolaşıyorlar, pek ala muhalifler de eski rakipleriyle uzlaşıp konuşuyorlar. Yani onlar da gevşemişler!

Hoş, benim tedkikime göre sade bu iki eski düşman değil, Anadoludakiler de gevşek! Nerede o İstiklal mahkemeleri, nerede o yüksekten atışlar, nerede o tenkiller ve tedmirler...Şöyle külahlarını önlerine koyup makul bir düşünceye dalmış gibi görünüyorlar. Bi-hikmet-i Allah ah az zamanda bunlar da gevşemişler!

Gazeteciler de aynı halde: hemen hemen hepsi süt dökmüş kedi gibi köşelerinde oturuyorlar, taaruzlar azaldı, taaruzlar durdu, sayfa boyu resimlerin, altı sütun üzerine başlıkların ise modası geçti... Kimi hikayeye, kimi mizaha, kimi makaleye kendisini verdi. Yani muharrirler de gevşediler!

Hülasa bir gevşekliktir gidiyor! Herkeste bir esneme, bir gerinme, bitablık ki olur şey değil... Muvafıklar esniyor, muhalifler esniyor, kemaliler esniyor, bi-taraflar esniyor, memurlar esniyor, dükkancılar esniyor, hayat bir esnemeden kaldı, hatta şimdi şu satırları yazarken ben esniyorum, koltukdaki kedim esniyor, aşağıdaki hizmetçi esniyor, sokakda ekmekçinin beygiri esniyor, kapıda sütçü esniyor, evin harap temelleri ensiyor, muhakkak okurken siz de esniyorsunuz!

Eminim ki aynı dakikalarda aşıklar maşukalarıyla dizdize, hocalar şakirdleriyle karşı karşıya, esnaf müşterileriyle yüzyüze, polisler mücrimlerle göz göze bile esnemekle meşguldürler. Bu esnemelere çene kemiklerimiz dayanabiliyorsa ne mutlu!

On dört sene mütemadiyen boş yere çırpındık, dövüştük, vuruştuk, işte nihayet – beklenilen başa geldi – insan, hayvan, eşya, memlekette ne varsa hep birden gevşedik!

BİR KEHANET

Hatırımda kaldığına göre Amerikalı bir âlim bu sene gayet az yağmur yağacağını iddia etmiş ve bir kıtlığa doğru gittiğimizi haber vermişti. Gök bu şayiayı bol bol yağmurlarla bir aydır fiilen ve katiyen tekzib ediyor. İsterdim ki bila-mucip kainatın işine karışan bu herze vekil mütefenni kollarından tutup, yağmurlu, çamurlu, berbat, bir gün de Haydar Paşa vapurundan çıkarıp köprüye koyuvereyim... İstediği tarafa gitsin, ister Karaköy'e ister Eminönü'ne... Ayakları dirseklerine kadar çamurda, yağmura ilaveten damlarda,

oluklarda ve levhalarda toplanıp dökülen sular mütemadiyen tepesinden serpilerek şemsiyelerle mücadele ede ede, tramvaydan kaçayım derken araba tekerleklerine sürüne sürtüne, otomobil zifoslarıyla mülemma', şöyle bir Sirkeci'ye kadar gitsin... Su iliklerine işlediği, rutubet ciğerlerine geçtiği ve yağmur paçalarından sızdığı anda, o an sorayım:

- Ne dersiniz, alim efendi, bu sene kıtlık olacak mı?

Eminim ki allâme bir daha semavatın işine müdahele etmemek için orada hak yolunu kabul eder, tövbe ve istigfar ederdi. Fakat Amerika'da tufan da olsa adamın umrunda değildir: Asfalt yaya kaldırımlarında tıkıt tıkır ve rahat rahat giderken elbette işlediği günahın farkında bile olmaz ve yağmur bu sene az mı yağdı, çok mu, düşünmeye bile vesile bulamazdı. Yağmurun azlığını çokluğunu bir aydan beri damının üzerine dört tenekeci çıkarıp da hâlâ sızıntının önünü alamayan ve öksürükten boğulan bizim gibi bedbahtlar, İstanbul sükkânı bilir!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 7

23 OCAK 1922, Pazartesi

Ankara Nezlesi

Ankara korkusu – bizler için – bir iken şimdi iki oldu: Evvelce mahkemesinden korkardık, bugün nezlesinden de korkmaya başladık. Zaten nezlesinin verdiği hüküm de, mahkemesininki gibi pek sert, pek seri, pek bi-aman… Şöyle dört, beş saat pençesinde tiril tiril titrettikten sonra tebliğ ve yirmi dört saate varmadan da hükmü, hükm-i idamı icra ediyormuş. Kedisi, keçisi ve meclisi ile meşhur olan Ankara artık nezlesi ile de maruf olacak… Ah, şöhret zaten böyledir, bir gelmeye başladı mı pir gelir!

Evvelleri korktuk mu titremeye başlardık, bu yeni hastalık çıkalı titremeye başlayınca korkuya tutulacağız! Acaba Ankara nezlesine mi yakalandık diye her titreme bir korkuya sebep olacak… Ankara hekimleri henüz bu marazın sebebini, nevini tayin edememişler. Bana kalırsa bu titreye titreye ölmenin sebebini Ankara'nın taht'e-s-sıfır sekize, ona düşen soğuğuna, odunsuzluğuna atf etmelidir. Yok, böyle maddi sebep değil de manevi sebep aranıyorsa bu titreme bir sinir hastalığı olabilir; bakınız tutulanların ekseriyeti kadın ve kız… Sık sık şehirde tevali eden azgınların manzarası ve lafı belki böyle bir titremeli humma tevlid edebilir. Etıbba Kurun-ı evvelada ve kurun-ı vüstada yazılan tıbbi asara müracaat

etmelidirler: idamların bol olduğu devrelerde ve şehirlerde mümkündür ki vaktiyle bu kabil bir hastalık mevcud bulunsun!

Yahud Ankara zabıtası tahkikata memur edilsin, olabilir ki sükkân-ı beldeden bir münasebetsiz – bana yazılan ayarda – şuna buna gayet korkunç ifadeli, muhavvef, müthiş tehdid mektupları göndermeği mutad edinmiş ve biçareleri korkudan öldürmüştür: hulasa bu hastalık ya soğuktan ya korkudan olabilir; zira insan ya soğukdan titrer, ya korkudan! Mamafih bir ihtimal daha hatırıma geldi: soğuk sade maddi olmaz, manevisi de vardır… Dikkat ettiniz mi bilmem, şu hastalık Aka Gündüz'ün Ankara'da (Peyam-ı Sabah) isminde bir tuhaflık gazetesi çıkarmasından beri zuhura geldi. Galiba onu okuyanlardan bir kısmı soğukluğuna dayanamayıp titremeğe başlıyorlar ve titremelerini bir türlü yenemeyerek buz kesip vefat ediyorlar!

Bereket ki (Güleryüz)ün İstanbul'da revacı yok… Olsa idi burada da böyle bir illetten vefeyat vermemizden cidden korkulurdu!

Gayretkeşlik

Gazetelerimizden bir kısmı Ankara şehrine olan hürmet ve tazimlerini bu yeni vesile ile bir daha ispat ettiler: Belki bir kusur, bir sürç-i lisan ad olunur, hoşa gitmez diye titreme hastalığı sütunlarına geçirmekten çekindiler. Öyle ya, halka su-i tesir eder, oranın nüfuz-i manevisini ihlale sebep olur, güft ü gûya meydan verir, herkes: "Nasıl olur, efendim, öyle mübarek bir beldeden böyle berbat bir hastalık nasıl zuhur eder?" diye söylenmeye başlar… Binaenaleyh sükûtla geçiştirmeyi muvafık buldular, sustular. Doğru! Hiç merkez-i istiklal masdar-ı emraz olur mu? Hiç öyle bir hasenat menba'ından böyle fena bir iş, bir illet zuhur eder mi? Mamafih bana kalırsa susacaklarına bu hastalığı bir medh u sena vesilesi ad etmeli, tıpkı seyahatnamelerinde Ankara'nın tabakhanesiyle bulaşık çukurlarını bile medhe vesile buldukları gibi burada da okunmalı idiler; mesela demeli idiler ki:

- İşte en müthiş bir afet olan (grip) İspanya'dan, o cennet gibi memleketten çıktı ve İspanyol nezlesi ismini aldı… Bu hastalık da belki yarın Ankara nezlesi ismini alır ve Ankara'nın şöhretini dünyanın her tarafına nakil eder… Binaenaleyh bununla iftihar etmeli, bu şöhretin kadrini bilmeliyiz!

Marifet kusurları örtmekte değil, fazilet şeklinde halka kabul ettirmektedir!

Bir hikaye nakilederler: adamın biri servetine tamaen gayet yaşlı, kör, kötürüm ve kanbur bir kadınla evlenmiş… Aziz ehibbasından biri dayanamamış:

- Canım, demiş, bu yekçeşm mahluku da niye aldın?

- Fena mı, diye cevap vermiş, kabahatlerimin yarısını görmez!

- Eyi ama ayağı da sakat…

- Daha âlâ, bir tarafa çıkmaz.

- Peki kanburuna ne diyelim?

- Artık o kadarcık da bir kusuru olmasın mı?

Onun gibi:

- Hepsi iyi ama ya bu hastalığa ne diyelim? diyenlere taraftarları:

- Artık o kadarcık da bir kusuru olmasın mı?

demeli, muterizleri mahcup etmelidir!

Sırası Gelenler

Doktor Nihad Reşad Beyle Câmi Beylerin bahsine artık gazetelerde hiç tesadüf etmez olduk. Bir zamanlar o ne fevran-ı medh ü sena idi! … Nihad Bey aşağı, Nihad bey yukarı, Câmi Bey şöyle demiş, Câmi Bey böyle buyurmuş… İsimlerinden ve resimlerinden hepimize gına gelmişti; ille Bekir Sami Beyin tasviriyle namı kafamıza hakk olunmuştu; o kadar ki gazeteden başımızı çevirip de birine, bir Ahmed veya Mehmed Beye hitab veya birinden bir Ali veya Osman Beyden bahs etmek istesek dalgınlık ve alışkanlıkla daima:

- Bekir Sami bey!

Diyor, dilimizden bu ismi düşüremiyorduk. Artık onların modası geçti, artık onların fazail ve medayihine dair bir tek kelime yok, matbuat hepsini rafa koydu. Hatta alttan alta zemmine bile başladı: Nihad Reşad çok gevezelik ediyormuş, Câmi Bey fazla durgunmuş, Sami Bey ise lüzumundan ziyade uyuşucu imiş…. Şimdi sena sırası Ferit ve Celal Arif Beylerde…. Şimdi sayfa sayfa bunların senasını, hidmetini, himmetini okuyacak ve dinleyeceğiz, bu isimler ve bu resimler dimağımıza nakş olunacak! Tıpkı patlıcan hikayesinde olduğu gibi bize onların değil, o zevatı o yerlere gönderenlerin meddahıyız.

Fıkra malumdur A, hani mirasyedinin biri bir dalkavuk tutmuş, tecrübe için ilk günü sofrada patlıcan yemeğine bakarak:

- Bu yenir nesne midir? Hiç sevmem!

Demiş; öteki derhal tasdik etmiş, bire beş katarak patlıcanı yerlere geçirmiş… Ertesi gün bey aynı sebzeden kemal-i hararetle bahs etmiş, hemen bendesi atılmış: "Hakkınız var efendimiz, dünyada bundan leziz sebze yokdur, kırk türlü yemeği olur!" O zaman mirasyedi: "Peki ama, demiş, sen dün onu zemm ediyordun?

- Ben patlıcanın değil, sizin dalkavuğunuzum!

Onun gibi biz de faziletin veya meziyetin, şu zatın ve bu ricalin değil sahib-i kuvvetin meddahıyız!

İcabında insanları patlıcan gibi göklere çıkarır veya patlıcan gibi de yerlere geçiririz!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 8

26 Ocak 1922, Perşembe

Bir Facia-ı Aşk

Bence bu haftanın en hüznaver, aynı zamanda en eğlenceli vakası bir eşek vakası, bir eşek davasıdır. Çorbacının biri cinayet mahkemesine, hani o Şah İsmail, Mediha Hanım, Şevket Bey vakayi-i cinaiyesine sami', şahid ve hakim olan mahkeme-i cinayete müddei sıfatıyla çıkıyor ki ve diyor ki:

- Benim bir eşeğim vardı, bu eşeği bütün dünya tanır, bütün dünya ona göz koymuştu, tüyleri altın gibi sarı, gözleri kudretten sürmeli, endamı narin, Çehresi latifti. Ounla hemen hemen beraber yatar gibi bir şeydik…. Yatak odamla aramızda bir ince tahta bölmeden başka bir şey yoktu, burun buruna idik, burun buruna yatılacak bir eşekti o…

Onun gibisini nerede bulabilirdim, öyle, eşi yaratılmamış bir hayvancağızdı… Nasıl oldu da işitmedim, nasıl oldu da uyanmadım (maznunları göstererek) bunlar bu sarışın eşeği ayakları altına saman serpip kaçırmışlar, gelin kaçırır gibi kaçırmışlar ve götürüp satmışlar… Allah aşkına hakim efendi, bana sarışın eşeğimi bulunuz!

Zavallı adam! Şimdi siz, belki eşeği için bu derece mahzun, meyus olmaya akıl erdirmezsiniz, onun bu hüznüne, bu

heyecanına iştirak etmezsiniz, "Eşek için yanılır ağlanır, cinayet mahkemelerine kadar gidilir mi?" dersiniz… Halbuki, bu meselede, ben eşekle insan arasında fark görmem, muhabbet birdir, velev ki kediye, köpeğe, papağana, keçiye veya kitaba, eşyaya olsun! O adamcağız durgun gözlü munis merkebine bir kere merak salmış, gönlünü kaptırmış, senelerden beri meclisine, muhabbetine, huzuruna alışmış, anırmasından zevk almış, tepinmesinen keyif duymuş, yürüyüşüne meftun olmuş, müşterilerini savup da dükkanından yanına geldi mi onu öpüp okşamayı:

- Kızım! Yavrum! Cicim! Güzelim!

Diye sevmeği itiyad etmiş… Şimdi birden, bakıyor ki, merkebi yok, ahır boş, palan duvarda, yular yerde, bir felaket… O zaman kim bilir o bina biçarenin başına nasıl çökmüş, bu metruk eşya ve edevata baktıkça içi nasıl hüzünle dolmuş, yüreği nasıl kanamış, dünya gözüne nasıl zindan olmuştur! Merkebi değil de o bir dildade, bir peri peykede olsa idi emin olunuz ki çorbacı bundan fazla meyus olmazdı. İlk akşamı, zavallının yalnızcacık yatağına bir girişini, ahır tarafına bakarak bir iç çekişini, sonra şişkin yüreğiyle bir uykuya dalışını gözümün önüne getiriyorum, vallahi, müteessir oluyorum.

Hem ben sade sahibine değil, bu meselede merkebe de acıyorum… Hayvancağızın aklı müsait değil ki birden, şu gece yarısı ahırdan yabancılar vasıyasıyla çıkışındaki gayri tabii halden şüpheye düşsün… Belki de düşmüştür, düşmüştür ama hayırsızlar daha atik davramışlar ve ağzını tıkayıp ayaklarını bağlamışlardır… O zaman sarışın eşek, naçar yola düşmüş ve fikrinde hep sahibinin mültefit çehresi, kederinden kahrola ola bu felakete zoraki ram olmuştur. Derken bakmıştır ki o zalimler kendisini bir abus adama satıyorlar; işi anlıyor, bu işte yandığını fark ediyor, fakat ne yapsın?... Daha sonra bu yeni sahibi, ite kaka, vura söve yavrucuğu loş, ratıp bir ahıra kapatıyor ve bu karanlık, dar, kasvetli yerde – hele bir göz önüne getiriniz! - o naz ve naime, buse ve iltafata alışmış olan altın sarısı, nazik ve nadide merkebcik gözleri yolda, yüreği, yürekciği pür heyecan, son bir ümidle sahibini nasıl bekliyor?

Ah, hassas kalpliler, benim gibiler için işte bu eşek davası da bir (ferhadla şirin), bir (kerem ile aslı) sergüzeşti kadar fecidir! Hülasa bu da nev-i diğer facia-ı aşktır… Bilmem o gün mahkemede şu safahatı düşünüp de gözyaşı dökenler var mıydı? Eşeği değiştirip hayalinde yerine kendisini veya sevgilisini koyan aşıklarla maşukların şu hüzünlü sergüzeşte ağlamamasına ben ihtimal veremiyorum!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 9

30 Ocak 1922, Pazartesi

Delilik

Tagayyüb eden Nedim Bey, geçen gün kendisini pençe-i adalete teslim ve tevdi' etmiş... Kendisini teslim edeceğine yuttuğu otuz beş bin lirayı tevdi' etse ve – para yerine – vücudunu ortadan kaldırsa idi, elbette, daha isabet ederdi... Şimdi tut kelin perçeminden.... Nedim Bey elde ama otuz beş bin lira hal tagayyübde ! Nedim bey hal-i tagayyübde kalıp da meblağ kendisini pençe-i hazineye teslim etmiş olsa idi mesele daha çabuk halledilmiş olurdu. Öyle ya, hele düşününüz, Beyoğlu'nun (ah, bu Beyoğlu!.. Asıl kabahat onda ya...) şu firari üçüncü noteri Üsküdar müstantikinin karşısına çıka gelip de:

- Ben Nedim Beyim, hani otuz beş bin lira açık veren katip-i adl... İşte geldim, teslim oluyorum! Diyeceği yerde, günün birinde aynı müstantikin önüne bir torba kağıt lira konuverse ve dile gelip:

- Ben Nedim Beyin açığı olan otuz beş bin lirayım, işte geldim, teslim oluyorum!

Dese idi Nedim Beyi bulmaktan duyduğumuz şu memnuniyet herhalde doksan dokuz misli tezâuf eylerdi! Nedim Bey ne iş yarar ki... Bir altı ay kadar gazetelerde ismine tesadüf edeceğiz, istintak edildiğini, mahkemeye verildiğini, üç aya mahkum olduğunu, müddeti doldurduğundan tahliye edildiğini, istinag ve temyiz edildiğini, nakz olduğunu, tekrar muhakemesine başlandığını, kararda ısrar edildiğini, istikâ ani'l-hükkâm yapıldığını, nihayet teseyyüb ve ihmal dolayısıyla adem-i mesuliyyetine karar verildiğini öğreneceğiz, daha sonra da bir muhallebici, bir bakkal dükkanı veya bir gazino açtığını haber alacağı, mesele örtülüp gidecek... Örtülemeyen cihet varsa o da – kendisini bir türlü tevdi! Ve teslim etmeyen – otuz beş bin lira olacak!

Mamafih hem kendileri, hem yuttukları bir arada tagayyüb ve bu gün İsviçre'de tavattun edenlere nazaran yine elde, elimizde bir şey kalıyor demektir.... Hani çocuğun birine hocası sormuş:

- Dörtten dört çıkarsa ne kalır? demiş,

çocuk cevap verememiş:

- Canım, demiş, dört kuruşun olsa da bu dört kuruş da düşse cebinde ne kalır?

- Kuruşların düştüğü delik!

Onun gibi işte biz de otuz beş bin liranın düştüğü delik kaldı!

Evet, ah keşke Nedim Bey hapishaneye gireceğine, otuz beş bin lira vezneye girse idi, yani bugün kilit Nedim Beyin üstüne kapatılacağına dün paranın üstüne vurulsa idi! Elbette daha âlâ olurdu!

Gülmek İçin

Darülbedainin şen ve şatır artistlerinden bir kısmı – Ankara'da bir müddet oturup da muhitin keyif ve şetaretten mahrum olduğunu gören ve bu hale tahammül edemeyerek geri dönen zevk perver bir zatın delaletiyle – Anadolu'ya oyun vermeye gidecekmiş... Her iki taraf için de pek âlâ, pek münasip olur. İsteriz ki Anadolu'daki vatanperver halkın da, şu münasebetle olsun, biraz yüzleri gülsün... Zira bana öyle geliyor ki (Peyam-ı Sabah) ismiyle Ankara'da çıkan Aka Gündüz'ün gazetesi o mahiyette gülme, tebessüm, neşe âdetini büsbütün kargaşalığa getirdi, (dejenere) ettirdi. Zaten o harb, mahkeme, beyanneme gürültüleri ortasında zan etmemki iki buçuk senedir ahali gülme nedir hatırlamaya vakit bulabilsin.... Hani bir hikaye söylerler: gayet abus, şedid, huysuz bir zengin varmış, konağında hizmetkarları tir tir titreşirler, işten vakit bulup da şöyle hoşça bir dakika geçirmeye imkan bulamazlar, gülüşüp söyleşemezlermiş.... İşte bu zengin, kahyasıyla beraber esir pazarına gitmiş, güzel bir cariye göstermişler, muayene etmiş, sonra demiş ki:

- İyi, âlâ ama dişleri biraz bozukça...

güldüğü zaman fena görünecek!

Kahya hemen söze karışmış:

- Aman efendim, demiş, ne zararı var, devlethanenizde ona gülmek müyesser olmaz ki...

Onun gibi galiba çoktandır işten vakti kalıp da Anadolu'da ahaliye de gülmek müyesser olmuyordu....

Belki (Darülbedai) zanaatkârları bu fena i'tiyaddan memleketi kurtarırlar ve halkı gülmeye tekrar alıştırdılar!

İmtihan Derdi

Talebeden biri geçen gün, Kınalıada vapurundan (bu felaketler üzerine vapur dumanlarına kına koysun) kendisini tutup denize atıvermiş... İntihar bir nevi çılgınlıktır ama asıl

çılgınlıktan şu noktada ayrılır ki hakiki deli kendisini tutup atacağına, yanında duran birini, ölüme talepkâr olup olmadığını sormadan, yakalar, güpeşteden aşağı yuvarlar... Bu kabil intihar delileri ise bereket, yalnız kendi nefislerine kıyarlar; binaenaleyh cemiyet-i beşeriye nokta-i nazarında diğerlerine müreccahtırlar. İşte bu zavallı talebecik de – imtihanı kazanamadığına mütesiffen – can-ı azizine kast etmiş: demek ki ömrünün daha ilk imtihanında bu derece yeise uğrayan bu gencin daha sonraları, hakiki hayat imtihanlarında mukavemet göstermesine imkan yoktu; ne olsa, on altısında olmazsa, yirmisinde veya otuzunda, muhakkak, yine bu kabil bir tatsızlık yapacak, bir ümitsizlik gösterecekti... Ömr-i beşer mütemadi bir imtihandan ve mütemadi bir dönmekten ibaret değil midir?

Mamafih ben de çocukluğumda mtihanlardan pek müştekiydim, bu şikayet değil midir ki beni şahadatname namına her türlü varak-pareden hayatta mahrum bıraktı... Görmediğim, göremediğim, ale'l-husus sahip olamadığım iki kağıt varsa biri bin liralık bir varaka-i nakdiyedir, diğeri de bir şahadatname. Meğerse her ikisinden de mahrum olarak yine pekâlâ yaşamak, muvaffak olmak hatta hayata ısınmak mümkünmüş... Biçare müntehir ölümünden evvel bana açılsa ve danışsa idi şimdi ada önünde mağruk olacağına, Eminönünde çamurlara mülemma' olurdu ama elbette daha isabet etmiş olurdu!

Bari imtihan belasını şu vesile ile himmet edip kaldırıyorsalar da zavallının ölümü bir işe yaramış olsa... Hani hocanın biri imtihanda çocuğa:

- Şu herifin adı nedir? demiş de yumurcak heyecanla:

- Şeklini pek ala biliyorum ama adı dilimin ucuna gelmiyor!

Demiş... Hakikaten imtihan öyledir, adama bildiğini de unutturur; imtihan bir korkudur. Her korku gibi zihni perişan eder. Vaktiyle bir mücrim idama mahkum olur, tam asılırken hakimin ayaklarına kapanır:

- Aman efendim, der, üzerinizde benim hakkım vardır, pederim komşunuzdu!

- Ya öyle mi? Adı ne idi?

- Ben şimdi korkumdan kendi adımı unuttum, babamınkini nereden hatırlayacağım!

Onun gibi imtihan korkusu da çocuklara on bin sene evvel gelip geçmiş meşhur adamların isimlerini değil, kendi isimlerini bile unutturur!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 10

2 ŞUBAT 1922, PERŞEMBE

Talih

Bu hafta gazetelerimizde yeni bir isim ve yeni bir resim peyda oldu: Adıyla, sanıyla meşhur Soysallıoğlu İsmail Suphi Bey... Soysallıoğlu İsmail Suphi Bey ha? Ne muhteşem, ne asil, ne şerafetli bir isim! Ya resimleri? Bir tanesi başı açık, tuvaletli, yakalıklı ve boyun bağlı, Avrupa kârî... Diğeri cübbeli, agelli, eli asalı, dilenci veya derviş kılıklı Arapkâri... Öbürü hırkalı, çizmeli, kafası takkeli, Türk vari... Şu fotoğraflara nazaran siz İsmail Suphi Beyi Ertuğrul Muhsin Bey gibi bir aktör, bir tebdil-i kıyafet sanatkarı, yahud da, eski vantrelog oseb ayarında yarı hokkabaz, yarı mukallid bir kibar dalkavuğu farz edebilirsiniz. Halbuki kazın ayağı öyle değildir; bu Soysallı oğlu da Filvâki Portakaloğlu gibi bir nevi politika hokkabaz ve şu'bede-bazı ise de ayrıca bir hâssiyeti daha vardır ki o da büyük millet meclisinin azası ve bilmem hangi memleketin de mebusu olmasıdır. Evet bu biçim biçim kılıklara giren zat mebusumuzdur. Memuren Buharalara, Türkistanlara, İrkuçlara, Yerkuçlara gitmiş, bilmem kaç ay gezmiş, tozmuş, şimdi Ankara'ya gelmiş seyahati hakkında meclise izahat vermiş, alkışlanmış! Halbuki Soysallıoğlu mütarekenin akabininde böyle kara seyahatlerini hatır ve hayalinden geçirmezdi; o seyr-i sefainin İstanbul acenteliğine gözdikmişti... Buna nail olmak hevesiyle (Söz) diye bir gazete neşr etmiş, o zamanki Hürriyet ve İtilaf merkezinin eşiğinde yatmış, nihayet emeline nail olamayınca muhalefete karşı – seyrü sefain vapurlarının bacaları gibi – ateş püskürmeye başlamıştı. Nihayet soluğu emsali misillû Ankara'da almıştı.

İşte Soysallıoğlunun şu akibeti kadar istikablimizin ne gibi tezadlar, aksilikler ve garabetlerle dolu olduğuna beliğ bir misal irad olunamaz. Adamcağız Karadeniz, Akdeniz gibi hep bahri seyahatleri hatrından geçirirken, hayalhanesinde hep dalga, vapur, baca, duman, makine gibi denize müteallik tasvirler kurar ve tasmimlere kapılırken birden öyle susuz vapursuz bir kara yolculuğuna atıldı, deniz yüzü görmeden sahraları yaya öyle gezdi, dolaştı ki, zann ederim içi dışı, yüzü gözü toprak kesildi, toprakla doldu. Yani talih ona:

- Sen misin denizlere göz koyan? Al sana bir kara vereyim ki on sekiz ay dolaş, yine bitireme!

Dedi ve Soysallıoğlunu – hatırasında hep Akdenizle Karadenizin köpüklü dalgaları ve kulağında pervanelerin ahenkdar sedası olduğu halde – nihayetsiz, kup kuru, yanık çöllerde mecnuna çevirdi!

Talih böyledir: martı olmayı tahayyül edenleri bazen böyle tarla faresine benzetir, karunluğu kuranları elde asa, sırtta aba bektaşi fıkrasına döndürür!

İyilik

Anadolu'daki şu Buhara, hive, ural, kamçatka vesaire muhabbet, hasret, iştiyak ve merbutiyetine ne diyorsunuz? Ben esas itibariyle bunun taraftarıyım. Filvâki bu taraftarlığım beni Soysallı oğlu gibi, velev ki bol keseden harcırahım verilse bile, mavera-yı Kafkas'da asamı kaka kaka, hırka-puş ve külah beser dolaştıracak derecede fedaicesine değilse de yine hayli kuvvetli, hayli esaslıdır. Gönlüm ister ki arkdaşlarımızla temasımızı arttıralım, lisanımızı birleştirelim, onlara medeniyette pişvalık edelim. Yani onları bize ve bizi Avrupaya benzetelim.... Yoksa Avrupa'ya küsüp kendimizi onlara benzetmeyelim!

Eminim ki Soysallıoğlu meclisdeki beyanatında gezdiği yerleri, adeta, ananat ve vaziyeti göklere çıkarmış, muhakkak Besim Atalay'la Tunalı Hilmi Beyleri:

- İşte meşk ittihaz edilecek medeniyet budur!

Diye haykırmış, mebusları heyecana getirmiştir. Kalpakla başlayan serpuş-ı millinin – böyle seyahatler ve böyle beyannameler taaddüd ettiği takdirde – altı dilimli buhara takkesinde karar kılmasından cidden endişe edilir. Bana kalırsa bu mavera-yı Amu Derya muhabbetinin esasını hodbinliğimiz teşkil ediyor: Bizden daha geri kımış ırkdaşlarımıza bakarak kendimizi beğenmek, kendimizden memnun ve hoşnut kalmak!

Vaktiyle Şahın bir çirkin nedimi varmış, onun yanında en çirkinler latif ve nefis kalırmış... Bir gün bu nedim seyahate çıkmış, avdetinde kendisinden daha çirkin birisini getirip huzura takdim etmiş:

- Efendim, demiş, bu adamın bana pek büyük bir iyiliği dokundu, ihsanınıza nail olursa kölenizi minnettar etmiş olursunuz!

Şah beş, on kese altın attıktan sonra sormuş:

- Ne gibi iyilik bakalım, demiş, Anlat!

- Ona baktıkça: “Benden beteri varmış!” diye teselli buluyorum, daha büyük iyilik mi olur?

İşte biz de bu teselliyi duyduğumuz içindir ki yanımızda, kolumuzda onları taşıyor, onlardan bu iyiliği görüyoruz!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 11

6 Şubat 1922, Pazartesi

Dört Göz

Bu son bir kaç gün içinde evvela Türkler, sanien bütün milletler yani beşeriyet muztaribe büyük, na-kabil-i telif, müthiş bir ziya’ya uğradılar: Bir insan-ı kamil numunesi gaib ettiler. Bir insan-ı kamil ki, yaşasa idi, dünyanın şeklini büsbütün tebdile, ona bir doğru reviş vermeye, dürüst bir yol göstermeye belki muvaffak olacaktı, zaten buna o muvaffak olmasa idi başka kimseler muvaffak olamazdı; o dünyanın bütün fena ve iyi cihetlerini hepimizden daha mükemmel görmek için lazım gelen iktidara, başka çeşit bir (elif-cim-he-sat-he)ye, yani malikti: İstanbul’da geçen gün bir kadın dört gözlü bir çocuk doğurmuş... Doğurmuş ama masum şöyle beş, on defa etrafına bakındıktan sonra vaz geçmiş, irtihal etmiş! Yazık olmuş! Yaşasa idi yeni bir nesil mütekamil vücuda gelebilirdi... Zaten insanların en büyük kusuru, bence, az görmeleri, yani hassa-i rüiyet ve müşahedelerinin noksanı değil midir? Hiç iyi göremediğimiz içindir ki hayatımzı böyle müşkülat ve musa’b ile doludur. Karaya ak, aka kara diye diye daima yanlış işlere girmekten, hatalı yollara düşmekten aldanmaktan işte şu haller başımıza geldi ve hala da gelmekte... Harb-i umumi ile büsbütün anlaşıldı ki insanlara iki göz kafi gelmiyor, iki göz hiçtir, bunu üçe, dörde iblağa ihtiyaç vardır. İşte bu ihtiyacı temin için hilkat bize geçen gün dört gözlü bir insan mütekamil-i numunesi ihsan etti. O büyüyecek, bir başka tarafta doğacak olan dört gözlü ikinci bir mahlukatla, bir kız çocuğuyla evlenecekki onlardan dörder gözlü yavrular yetişecek ve bu suret ve bu minval üzere şu yeni neslin (zal-re-ye-te-ye) çoğalarak, iki üç asır sonra dünya cehar-ı çeşm insanlarla dolacak, beşeriyet artık (nun-ye-nazal ne) ve (be-dal-ye) tefrik ve temize kadar bir hale girecekti.

Bu dört gözlü insanlar arasında artık hile, ihanet, adem-i sadakat, hulasa aldatış olmayacaktı. Kadın kocasının sadakatsizliğini, koca karısının ihanetini derhal görebileccek, fenalıkları gizlemek imkanı ortadan kalkacaktı. Bir işte tehlike mi var, bir yol doğru mu değildir, bir memur istikametten mi

inhiraf ediyor, hemen anlaşılacak, yani görülecekti. Artık "gözümüzü dört" değil, bu sefer "sekiz açacak"tık.... İnsanlar her hatayı rüiyete, her mazereti müşahedeye kadir olacaklardı. Bu meziyet, bu kabiliyet sayesindedir ki artık dünya cennete ve insanlar meleklere döneceklerdi.

Maalesef şu numune-i kemal ziya'ı uğradı ve bu ümide bir hava oldu. Keşke dört gözlü doğacağına, bidayette, ilk (mim-vav-sin-te-re-elif), üç gözlü doğsa idi... Bana öyle geliyor ki birden, dört göz fazla geldi; nevzad bu dört gözü sayesinde dünyanın ne berbat, ne gayr-i kabili ıslah, ne tahammülfersa bir yer olduğunu derhal, bütün çıplaklığıyla rüiyet ve müşahede edebildiğinden geldiğine pişman olarak hemen can verip gitti!

Görse idi...

Hoş yaşasa idi anasıyla babasının çekeceği vardı... Öyle ya, bu görür dört gözden neyi saklamak kabil olurdu! O dört çeşmi şöyle fırıl fırıl dönerek etrafına bakındı mı, eyvah, Mahdum Bey her sırra agah, her meseleye vakıf olurdu. Anasının babasına müteallik görmediği ne kusurlar varsa o sayar, döker; anasının hatalarını da babasına birer birer nakil ederdi. Sonra hizmetçi uşakla mı fingirdiyor, hemşiresi gizli bir aşk mı çekiyor, bakkal tartıda hile mi ediyor, ne oluyorsa hepsini görür, onu buna, ev halkını birbirine katardı.

Bu dört gözlü mahluktan komşular, misafirler, mahalleli, ahali, rical, hulasa bütün millet çekinir, "Her kusurumuzu görüyor!" diye herkes nefret ederdi. Cehar-ı Çeşmi Bey ney, görmezdi ki... Hanımların elvan elvan allıklarını, sakal ve bıyıklarındaki boyaları, zenginlikten dem vuranların giysilerini, "parasızım" diyenlerin çıkınlarını, komşuların iç yüzünü, dervişleirn yüreğini, gazetecilerin dünyasını, hulasa saklamak, gizlemek, örtmek, belli etmemek istediğimiz ne varsa onları görür, beşeriyete baş belası kesilirdi.

Nihayet o hale gelirdi ki – ben ki gözceğizimle görüp de bir zamanlar dosdoğrusunu söyleyiverdiğimden dolayı uğradığım (nun-kef-be-te)lere o- en küçük yaşından fazlasıyla maruf kalır, dövülür, sövülür, sorulur, sefil ve menfur olurdu. Fırkalar onun için:

- Hain vatan! Satılmış!

Sıfatını derhal bastırır, tehdit mektupları deste deste gelir, belki de, en nihayet, bu numune-i kemalat bir azgının hışmına uğrar, vurulurdu!

Herhalde beşeriyet bu dört gözlü insanı arasında rahat yaşatmazdı.

Onun içindir ki bu tıfıl nevzad de galiba dünya hakkında:

Görmemek yeğdir görüp divane olmaktan seni

Şarkısına tatbik-i hareket etti ve bir bakışta akibetini görerek ölmeye can attı!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 12

9 Şubat 1922, Perşembe

Dilenciye Gıpta

Velev ki dilenciye müteallik olsa da kimsenin izzet-i nefsini bilgayrihakkın kızmak istemem; onun için yerini söylemeyeceğim, bir dilenci bilirim ki – benim tanıdığım – yirmi beş yıldır İstanbul'un geçit bir yerinde sakinane, edibane ifa-i sanat eder. Amadır ama amalığını öyle insanı tiksindirecek derece de patlak, çökük veya çapaklı değildir. Sadece kapalı iki göz... Sırtında iyi cins bir aba, elinde değnek, önü ilikli, sessiz muayyen bir yerde ayakta durur. Gelen geçene sataşıp asılmaz, sırnaşmaz... Hatta sadaka bile istemez, öyle boynu eğik ağzı mühürlü, dervişane bekler. Yirmi beş yıldır onu aynı yerde, bu şekilde beklerken görürüm. Bütün zahmeti ayakta durmaktan ibarettir; kendisini yoracak başka hiç bir fiil ve harekette bulunmaz. Parayı almak külfetine katlanmaz, önündeki teneke kutuya atarlar, geçerler. İşte bu dilenci yirmi beş yıldır bütün İstanbul alt üst olup dururken, nice eski devir paşaları sürünüp nice hürriyet zenginleri dilenme devirlerine girerken ve nice gençler sapasağlam kolları, gürbüz ayakları ve açık gözleriyle çalışmaya teşne, aç dururken o köşesinde hayatını zahmetsiz kazandı, hiç zahmetsiz uzun, mesud kaygısız bir hayat sürdü.

Onu ne harb, ne meşrutiyet, ne kambiyo farkı, hiçbiri müteessir etmedi. Zira her hengâmede onun manevi kuvvetinden yardım bekleyenler oldu ve evvelce bir onluk verenler sonraları pahalılık zammıyla tenekesine yüzer para, beşer kuruş atmaya başladılar. Evvelce günde elli guruş alırdı; bugün belki de mislini alıyor; hulâsa Reji, Düyun-u Umumiye ve banka memurları gibi piyasanın vaziyetinden ancak aklı bir zarar gördü, varidatı o nisbette tezyid edildi.

Şimdi geliniz de bu dilenciye gıpta etmeyiniz! Geçen gün önünden geçerken baktım ki üzerindeki gömlek bembeyaz, yüzü ve elleri tertemiz ve elbisesi sımsıcak... Yani bizim Kadıköy vapurunun birinci mevkiinde oturan zevatın çoğundan hali, vakti daha âlâ! Belli ki ailesi ona minettarane

pek mükemmel bakıyorlar, çamaşırlarını yıkıyorlar, ütülüyorlar, dört, beş günde bir hamama da sokuyorlar, giydiriyorlar. Ah, bu saadet evdeki bu rahat acaba şu intizamıyla beylerimizin, efendilerimizin kaçta kaçına müyesser oluyor?..

Bana öyle geliyor ki, âmâ dilencinin hayatı mahz-ı saadettir. Sabahleyin kalkar, mangalı yanmıştır, kahvesini eline verirler. Keyfini çatar; öyle ya, amiri yok, nazırı yok, devam cetveli veya ustası yok... Sonra hazırlanır aheste aheste köşesine gelir, durur. Tenekesi doldu mu kalkar, evine avdet eder. Haremi:

- Buyurunuz, efendi!

Diye karşılar, soyunur, minderine geçer, dinlenir. Yirmi beş, otuz senedir bir hayli para dahi biriktirmiştir, belki iradı da vardır, bir kaç dükkan gediği, Fatih'de bir ev, Çarşambada bir bostan... Hatta, ne malum, dilendiği caddenin biraz ötesindeki büyük tuhafiye mağazasından eli paketlerle dolu olarak çıkan şu loter mantolu, hüsena, rayihadar hanım onun kerimesidir; Amerikan Koleji'nde tahsil görmediğini de kimse temin edemez. Yolda rast geldiği ve hüsnüne, cazibesine meftun ettiği erkekler onun:

- Babacığım!

diye akşamları dilencinin boynuna sarıldığını nereden hatıra getirsinler... Belki de kerime hanımın iltifatına nail olmak temennisiyle bilmeden babasının çanağına mecidiye atanlar bile vardır.

Ya mahdum bey?.. Şayed elan Berlin'de elektrik tahsilinde değilse işte birahaneden çıkan şu al Amerikan yağmurluklu, kırmızı iskarpinli, ipek çoraplı, ağzı sigaralı genç belki odur... Şimdi de Nişantaşı'na bir çay davetine gitmediği de ne malum!?...

İşte bu yirmi beş senelik dilenci beni bu tahayyülata sevk etti, bu sakin, emin, zahmetsiz sahib-i maaşa karşı yüreğim gıpta ile doldu. Artık önünden geçerken sadaka vermek nerede, arkamdan:

- Dur, efendi, al şunu, haline acıdım, bana dua et!

diyerek avucuma bir beş liralık sıkışdıracak zann ediyor, yarı ümid, yarı kederle karışık acele acele yürüyüp gidiyorum!

Zann ediyorum ki bugün, bu saat İstanbul'un en mesut adamı bu kör dilenci, en müreffeh ev ve ailesi de onun evi, onun ailesidir!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 13

13 Şubat 1922, Pazartesi

Halide Onbaşı

Hani çocuklar mahalle aralarında, sebil kenarlarında, harab mescid avlularında yalandan bakallık, (ayın-tı-elif-re-lam-kaf) oynarlar…Taştan şeker, topraktan kahve, tabak kırığından para, tuğla parçasından dirhem, yaparak dükkancılık ederler… Yahut bahçelerde yalandan salıncak kurup içine bezden bebekler yatırırlar, ninniler söylerler…. Fasulye sırığından atlara binip yarışa çıkarlar… İşte, işlerimiz, aşağı yukarı bunlara döndü; ciddiyet ortadan büsbütün kalktı. Geçen gün gazetelerin birinde Halide Edib hanımın cebhedeki maceralarına ait koca bir makale vardı. Bu makalede Halide Hanımın kumadanı onun için:

- Halide Edib onbaşı bir herküldür!

diyordu. Bu tevcih ve bu hüsn-ü zanna karşı benim guguklu saati cidden aradım. Eminim ki çarığını, yarımının beklemeden bir bir arkasına elli adet (guguk)u bir solukta bastırırdı. Zaten Yakup Kadri de kadın onbaşıdan bahisle "bir yanar dağdır!" dememiş miydi?... Bu tarzda kadın medh olunacağı da kimsenin hatırına gelmezdi. Farza yarın bir çay ziyafetinde tutup hanımefendilerden birine:

- Siz bir herkülsünüz! Siz bir yanar dağsınız! Siz bir Ayasofya kubbesisiniz! desem muhakkak bana kapının yolunu tutmak düşer… Dağla, devle, kubbe ile, küple hanım takdir ve tevassif olunur mu? Ne ise biz makaleye gelelim: İçinde öyle çocukça şeyler, yapma bebekler, özenti nevaler ve makamlar var ki okurken elimi yüzüme kapamaktan kendimi güç tuttum. Halide Edib hanım, yok, künyesiyle söyleyeyim, Edib kızı Halide onbaşı cebheden zevce şu mektubu yazıyor: "Söyle, diyor, sana iyi bakıyorlar mı? Bakmıyorlarsa haber ver de asker ailesine iyi bakılmıyor diye şikayet edeyim!" bilmem bu lafı da sıcak, latif, nükteli ve ince bulanlar var mıdır? Ben okur okumaz bir zangırdadım, sırtım bir anafor oğrağı kesildi, hala üşümemi kesemedim.

İyi ki hamiş olarak Halide onbaşı zevcine şöyle bir şey yazmamış: "kendi elinle işlemiş olduğun çorabı hala göndermedin, yün çoraplarımı da bekliyorum!"… Adnan Bey inci gibi yaşlar dökerek, inci gibi yaşlar dökerek, köylü kadın kıyafetinde evde çorap ve XXX örerken görmek XXX geliyor, içime hüzün çöküyor. Yine bu makaleye nazaran Halide

onbaşı gece bir kaç arkadaşıyla beraber bir araba içinde dağdan geçerken arabacıya boş boğazlık etmiş:

- Buralarda eşkiya var!

demiş, hepsinin ödü kopmuş… Fakat Halide onbaşı silahı kapınca ileriye atılmış ve yanındakilere:

- Hazır ol! Fişeng sür! kumandasını vermiş..

Bravo be! Kendimi tuluat kumpanyalarının (kırk haramiler) piyesinde sandım, bana da bir coşkunluk geldi; mütehassis olmak kabil değil!

Dahası var:

Halide onbaşı ayağından mahmuzları hiç çıkarmazmış, muntazaman on başı tahsisatını alırmış… O derece vazifeperver imiş ki bir gün memleketine izinli dönerken vesikasını kumandanının nezdinde unutmuş da hemen dönüp gelmiş:

- Aman, demiş, vesikamı unuttum…

vesikasız giden askeri istiklal mehkemesine verirler!

Gel de bu kıraat kitabı dersine benzeyen sahte söze dayan! Zann etmem ki bu acayip, özenti ve çocukça yenilikleri Anadolu halkı takdir ile seyir etsin... Karargah merkezinde, çay semaverleri kaynayan ılık çadırlarda böyle, hoş bir oyunla imrar-ı vakt etmek herhalde Ankara'da sıkıntıdan patlamaktan bin defa evladır.

O büyük maksadla bu küçük (hı-fe-te)leri doğrusu ben kabil-i telif göremiyorum.

Vaktiyle Bekri Mustafa'yı gece yarısı bulut gibi sarhoş yakalamışlar, o zamanın zabtiye kapısına getirip tıkmışlar ve sormuşlar:

- Söyle bakalım, gece yarısı sarhoş olarak sokakta ne dolaşıyorsun?

- Siz bana karışamazsınız, ben yeniçeri ağasıyım!

Ne kadar zorlasalar ağzından başka bir cevap alamamışlar. Fakat ertesi sabah ba falaka istintaka çekilince bülbül gibi söylemeye başlamış.

O zaman:

- Hani, demişler, gece yeniçeri ağasıyım diyordun?

- Efendim, demiş, sabaha karşı ayıldım, istifa ettim!

Onun gibi yarın ön saflarda top patladığı zaman Mehmedciğin biri dile gelip de:

- Haydi bakalım Halide onbaşı, şu kumandanın çadırından çık da önümüze düş!

Deyiverse zann ederim ki Edib kızı Halide onbaşı da:

- Ben çoktan istifa ettim!

Diyecek ve yeşil cübbesini giyerek bu sefer de askerlikten hocalığa dönecek, tekrar vaaza çıkacak!

Hoş bütün bunları yazdıktan sonra hak el-insaf düşünüyorum da diyorum ki:

- Acaba Halide Onbaşı hakikaten bu hafiflikleri yapıyor mu, yoksa onu huluskâr gazeteciler mi öyle, bu şekilde yanlış ve gülünç tasvir ediyor. Malum A, "şeyh uçmaz müridi uçurur" derler. Galiba Halide Hanımı da gülünç eden kendisi ve kendi efali değil (vakit) refikimizle emsalinin ikvali!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 14

16 Şubat 1922, Perşembe

<u>Güneşe Aleyhtarlık</u>

Kapanık, karlı havalardan sonra geçen gün gök birden bire bulutlardan sıyrıldı, tepemizde çıplak, çiğ, parlak bir güneş açıldı. Bir güneş ki loşluğa alışan gözlerimizi adeta yakıyor, baktığımız yerlerde şimşekler çaktırıyordu; fazla aydınlık, fazla şaşaalı, fazla neşeliydi. Benim adeta canımı sıktı.

Yarı karanlığa, çamur, yağmura ne iyi alışmıştık… Zulmet, sel, tipi, soğuk, hulâsa hüzün, yeis, matem bize biçilmiş kaftandı. Hava tam ruhumuza uygun, hayatımıza münasip, maişetimize mutabıktı. Bütün kusurlarımız, loşluğa gömülü, ne güzel örtülüyordu…

Mesela güneş çıkar çıkmaz bir de batım ki odamın, evimin bir haftadır gözüme görünmeyen bütün noksanları, kusurları meydana çıkmış: işte duvarın badanası yer yer akmış, işte koltukların kumaşı sıra sıra lime lime, işte sobanın cilası parça parça atmış, işte halının kenarları şahrem şahrem ayrılmış, işte aynayı leke basmış, işte çerçeveyi rutubet açmış, işte sürahi sararmış, su tortulu, hırkam soluk, terliklerim eski, hulâsa adeta fakr-u zaruret hali!

Ya sofa, merdivenler, ya mutfak tarafı?... Ya bahçeden bakınca kaplamalar, sıvalar, camlar ve oluklar?... Ev değil adeta harabe! Halbuki bir haftadır bunların hiç biri gözümüze ilişmiyordu, karanlıkta, müteselli, avunup gidiyordum.

Sokakta da böyle… Yağmur, sis, pus, kar altında, loşlukta, ne köşedeki bakkal dükkanı, ne bekçi kulübesi, ne kötürüm dilenci bana bu derece kusurlu, çirkin, kirli ve müstekreh görünmüyordu. Şimdi güneş her köşeye, mezbelelere mezbahalara ve çirkeflere öyle bir aks etmişti ki iğrenç cihetleri bakar bakmaz göze giriyordu. Dilencinin gömleği arasından kıllı göğsünü, şu önümde vapura giren adamın sivilceli ensesini, biletçinin yaralı parmaklarını ve şimit satan çocuğun kapkara tırnaklarını mikroskopla bakar gibi görüyor ve iğreniyordum.

Halkın elbisesindeki perişanlık, benzindeki solukluk, uzun traşlar, yağlı saçlar, kirli yakalar ve delik fotinler, hepsi önümde parıl parıl yanan bir güneşle kitap gibi açılmıştı. Ya kadınlar? Karda yağmurda mantolarının kürklerine büzülmüş, soğuktan pembe pembe bana ne renkli, ne cazib, ne güzel görünüyorlardı. Halbuki şimdi güneş şimdi yüzlerine aks ediyor ve XXXXX pot pot olmuş fazlalarını, pudralarının birikintilerini, dudaklarının boyalarını, çillerini, çiçek ve halep çıbanını XXXX meydana vuruyordu. Camekanlardaki eşyanın kötülüğü, bayalığı ise artık uzaktan fark olunuyordu… Ne sefil dükkanlar önünden, ne murdâr yerlerden, ne kirli bir halk ile temas ederek geçiyordum. Ya ben? İşte bir ayna: Paltomun havi kalmamış, gözlerim ne kadar sönük, rengim ne derece uçuk… Acaba hasta mıyım? İki gün evvel tipi altında kendimi daha dinç, daha renkli ve daha yeni giyinmiş farz ediyordum. Meğerse görmüyormuşum, meğerse görmemek bir teselli imiş… Ah, o loş, mağmûm, kapanık ve ıslak hava bize ne kadar yaraşıyordu… Çamurlara ördek gibi dalarak, pala sipare beduş, köhne evlerden evlere gidip gelişimiz ve akşamleyin evde, minderimizde yağan yağmuru dinleyerek, harab ve muzmahill, uyuklayışımız ne hoştu…

Güneş bizi bu kuytu, bu mahrem, bu kusurları örtülmüş, münzevi ve hoş hayattan, hayat-ı layıkımızdan mahrum etti. Hulasa "kör kadı!" diyen bu (re-elif-sin-te-kef-vav) güneş beni – birden bire – hiç de hoşnut edemedi!

Yüreğimde kapanık günlerin hasreti duruyor, pancurlarmı örtüp zulmete tekrar kavuşmak, avunmak istiyorum.

AYDEDE

20 Şubat 1922, Pazartesi

(Diyorlar ki) Muharrriri Ruşen Eşref Beye

Mektup

Nur aynam, (daha doğrusu, milli lehçe ile) iki gözüm Ruşen Eşref Bey!

Diyorlar ki seni Buhara sefareti müsteşarlığına tayin etmişler… Tebrik ederim, inşallah, an-karib terfi ile Moğolistana sefir dahi olursa… Eski ve sevgili dostlarımızı böyle büyük, pek büyük, pek şerefli ve pek mühim mansıblarda görmekle iftihar ederiz. Benim Asya ve (sin-tı-elif-ye-he) dair malumatım hayli noksandır, fakat, diyorlar ki buhara Asya şimali ve millimize nisbetler adeta Roma gibi imiş, yani, bu şehir dilnişin Semerkand, Taşkent, Kaşgar, Tobolsk, Aykum sair turan bilad sairesinden ehven-i şer, alel husus karakum çölüne nazaran anber sara gibi XXX, yollar hep aynı surette çamurlu, XXX aynı surette yaysız, binalar bir örnek XXX ve her tarafda ayn, biçimde münzevi, harab XXXX imiş! O halde fazla bir zahmet çekmeyeceksin, gariplik duymayacaksın demektir.

Fakat azizim, bize diyorlar ki hayli zamandan beri hatırından bir sefaret-i katib veya müsteşarlığı geçiyormuş, lakin Buhara veya Sibirya'da değil, sen bu sefareti Avrupa'da tahayyül ve tasavvur ediyormuşsun… Zaten çoktandır bizde, yakında (sin-kef-elif-ye-nun-he) bir yolculuk görüneceği tahmin olunmakta idi…Kulağımız girişte bekliyorduk; bekliyorduk ama garba (te-vav-cim-he) etmeye muntazardık, seni şarka attılar. Yani sahra-i milliye arpa ekdik, lakin darı biçtik. Denilene inanılırsa Londra'yı boyladığın vakit, istikbalini bir avrup sefaretinde tahmin ederek meşhur terzi (pol)a takım takım elbiseler, jaketler, smokinler, abiyeler, ısmarlamışsın ve gezdiğin semtlerde rast geldiğin arkadaşlarına hatta İstanbul'a uğradığın zamanda gazete muhabirlerine bunları (elif-re-elif-hemze-ye) etmiş, bayram çocuğu gibi sevincini herkese gösteriyormuşsun… Arkadaşım, şimdi nazenin libasları buharada ne yapacaksın? Bunlar ne işine yarayacak? Baloya ve suvareye gider gibi hazırlandın, velakin, aksi talihe bak ki ortaya oyuna çıkacak gibi giyinmeye mecbur kalıyorsun… O simsiyah frak, o bem beyaz gömlek, o parlak patikleri ve ibrişim boyun bağını artık alda XXXX soyun iç…. Şeyh kerametferviş gibi bunlar da sana safa eylemedi… Bugün giyecek kıyafet büsbütün başka, acayib ve aykırıdır: başında altı dilimli takke, sırtında uzun kollu ve kürklü cübbe, ayağında sahtiyan mest, bir bir pişekar agah veya İsmail Efendi kıyagetindedir. Talihin bu ne garip bir cilvesidir.

Soysallı oğlu seyrü sefain acentalığını bekler, denizleri de gözlerdi… Susuz çöller de tozudu, durdu! Sen de elektrik şaşaları altında, opera merdiveninden, siyah puş ve peruklar, otomobile doğru inmeyi tahayyül ediyordun….İne ine, bir katır sırtında Buhara'daki kervansarayın binek taşıtına bindin! Hem ne kılıkta? Elinde bir şakşağın eksik!...

İki gözüm Ruşen'ciğim, bilmem hatırında kaldı mı, ben de bir zamanlar sevk-i rüzgar ile telgraf tellerine tutunduğum vakit gelmiş: "Bizim gibi muharirlere memuriyet yaraşmaz!" demiştin. Yaraştığını ben de kılığımı değiştirmeden hazhar-ı ikbal olmuştum, dehr-i dün ise seni ilaveten külahlı hırkalı Bektaşi fırkasına çevirdi de öyle, hem de ta Buhara'ya memur etti… İnsan ne oldum dememeli, ne olacağım demeli…. Bana karşı ettiğin büyük sözün bu bir cezası olsa gerektir. Şu tayinin telgrafı geldi geleli seni tahayyül ettikçe burnuma keskin bir sahtiyan ev müthiş bir hacı yağı kokusu geliyor ve öle farz ediyorum ki mütemadiyen sümüğünü çekiyor ve bakiyesini hırkanın kollarına sürtüyorsun! Halbuki ben seni Roma, Paris veya Londra'ya gidecek diye tahmin eder ve gözümde balo kıyafetinde, beyaz eldivenli, inci düğmeli, hafif kolonya rayihalı, şık, zarif, medeni bir surette tasavvur ediyordum.

Bak, ne bekledin, ne çıktı!

Ruşen, Ruşenciğim! Şayed diyar-ı garba müsteşar olsa idin sana "Dideler Ruşen!" diyecektim. Bugün desem desem, bir "gözlerin aydın!" diyebilirim, onu da hatır için! Bir Avrupaki çay ziyafetlerini düşün, bir de Buhara'daki çay sohbetlerini…. Basık ve kafesli bir odada, mangal karşısında, buruşuk ayva çehreli rical-i belde ile nargile çekiştirip semaver kaynatmak nerede, Adlon yahud Moris Oteli'nin holünde (tedansan)a iştirak etmek ve frengstan dilberleriyle raksa kalkışmak nerede? Bu cihetleri düşündükçe tebrikname değil, taziyetname yazacağım geliyor.

Mamafih fetanet, dirayet müsellemen mühim, fevkalade mühim, millet ve memleket için hayatı vazifede muvaffakiyyatini kafildir. Düşün, birader nasıl bir devlet (kaf-vav-ye-elif-lam-şın-kaf-ye-mim-he) nezdinde vekaletimizi haizsin!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 16

23 Şubat 1922, Perşembe

Bir Ziyaret Münasebetiyle

Bilmem Anadolu hariciye vekili İstanbulumuzu, abidat ve mübabinisini, esvak ve (mim-ha-lam-elif-te-nun-ye), ab ve havasını, ahali ve balığını beğendi mi? İşte bir haftadır, Amerika, Avustralya veya Japonya'dan gelmiş bir milyoner gibi, altında otomobil, şehrin içinde fırıl fırıl dönüp dolaşıyor, çat Cağaloğlu'nda, çat Çamlıca'da, bu gün Darülfünun'da, yarın müzede payıtahtı – görme ….(yazı silik, okunmuyor), bilmediği bir belde imiş gibi – müttehir ….. (yazı silik, okunmuyor) temaşa edip vaktini keşt ü güzar XXX(silik) eğleniyor.

Evet acaba uzak diyarlardan gelen bu isyah siyaset İstanbul'u nasıl buldu? Eyüb'e gitti mi? Kağıthane'yi gördü mü? Boğaziçi'nde dolaştı mı? Adalara geçti mi? Evkaf müzesini, Saymanya ve Kariye Camilerini, at meydanını ve Çemberlitaşı seyir ve ziyaret etti mi? Gazetelerde gezdiği, tozduğu yerlere baktıkça zan ediyorum Yusuf Kemal Bey ömründe İstanbul'u görmemiştir, hoş, sade o İstanbul'u değil, İstanbul'da onu görmemiştir. Daha bir (be-çim-kaf) sene evvel Bab-ı Ali'ye civar matbua, fırka ve lokantalarda kol kola, diz dize oturup taam ve sohbet ettiğimiz bu zat, birden bire, bir fevkaladelik kesb etti, Hilal-i Ahmer Merkezi hacı tehniyesine gelenlerle dolup dolup boşaldı... Beş, on kişi biçarenin etrafını bir sardılar, adeta kendi gözlerinden esirgedikleri, yanında pervane gibi dolaşıp fahri bir teşrifatçılık veya (vav-re-lam-kef-lam-he) ve zorla şu demokrat, şu haluk, şu sade vatanpervere bir haşmet, bir debdebe, bir şatafat vermek merakına düştüler. Matbuat cemiyetinde verilen ziyafetin fotoğraflarını gördünüz A, yanına sokulmak ve arkasına bir sıra dizilmek, bu şerefe nail olmak için ser muharrirler birbirlerini ezmişler... Tünelde veya tramvayda durur gibi iskarçe öyle omuz omuza, göğüs göğüse vermişler ki aralarından artık su sızmasına bile ihtimal kalmamış.... Hal ve hamur olmamışlar! Hatta – hususi haberlere nazaran – şayed Yusuf Kemal Bey İstanbul'da ikametini biraz daha temdid ederse milliyet perver gazetecilerle Hilal-i Ahmer rüsası arasında kıskançlık meselesinden dolayı bir vaka bir macera (mim-cim-elif-re-cim-he) çıkmak ihtimali bile mevcudmuş.Muharrirler hilal-i ahmercilere:

- Bize yüzünü göstermiyorsunuz, inhisara mı aldınız? diye söyleniyorlar, ötekiler de bunlara:

-Zorla tutmuyoruz A, gönlünün rızasıyla bizi tercih ediyor! diye çıkıyor, meydan okuyorlarmış...

İş bununla kalsa yine iyi,! Her cemiyet, her heyet, her mektep bugünlerde harıl harıl para arıyormuş:

Ziyafet vermek için...

- Nasıl olur canım, diyorlarmış, gazeteciler ziyafet versin de biz bundan mahrum kalalım!

Bir hazırlık, bir teheyyüc, bir fevrandır gidiyormuş. İşte bu meseleden dolayıdır ki (cılk)ın reklam otomobili, soluk soluğa, bir yokuştan öbürüne, bir tepeden diğerine koşup duruyormuş.... Milli otomobil ünvanı artık bu markaya hasr ve tevcihe tevcihe olunmuş imiş...

Hatta Celal Muhtar Bey de İtibar-ı Milli bankasının atına çektiği o dev bedenli, lagar, muhteşem otomobili okutup bir adet bu yenisinden alacakmış!

İşte bu seyahate dair son intibaat bunlardan ibaret... Bana kalırsa Ankara vekili şehrimizden hayırlısıyla müfarakat ederken şöyle beyan-ı teşekkür etmelidir:

- İstanbul hakikaten hür bir memleket..

Ya beni de belediye reisinin evine misafir etse idiniz muhakkak sıkıntıdan boğulurdum. Hürriyetinizi tebrik ve bu münasebetle teşekkür ederim.

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 17

27 Şubat 1922, Pazartesi

<u>Amerikalı Seyyahla Muhaverelerim</u>

Geçen gün şehrimize gelen Amerikalı sekiz yüz seyyahdan bir tanesi – New York'taki dostumdan aldığı bir tavsiye ile – geldi, beni buldu. "Vaktim dar, dedi, işim de acele, acaba bana çarçabuk İstanbul hakkında bir nebze fikir verebilir misiniz?" "Hay hay, dedim, buyurunuz, şöyle yürüyelim, beş on muhavere ile (elif-re-zal-vav-kef-zal) tamamen hasıl olur!"

Matbaanın merdivenlerinden inerken sordu:

- Burada gazeteler az mı ne kadar basılır?

- Sekiz, on bin...

- Dakikada mı?

- Hayır, yirmi dört saatte!

Amerikalı yüzüme minnettarane baktı: matbuatınız ne halde imiş, anladım!" dedi.

Aşağıdaki berber dükkanının önünde üç günlük traşıma baktı:
- günde kaç kere traş olursunuz? dedi.

- Ekseriya haftada iki, bazen gün aşırı, nadiren günde bir!

Amerikalı: "Nefsinize itinanız ne kadardır, öğrendim!" dedi.

Fes kalıpçısının manzarası garibine gitti:

- Aman, dedi, bana hemen bir fes fabrikasını ziyaret ettirebilir misiniz?

- Mümkün değil, dedim, bize serpuşu millimiz olan fes Avusturya'dan gelir!

Amerikalı: "Sanayinizin derecesi, tahakkuk etti" dedi!

O esnada Rus dilberlerinin himet ettikleri bir çalgılı kahvenin önüne gelmiştik:

- Ne güzel kadınlar dedi, hepsi ipekler içinde... Bunlar ne millettendir?

- Rus muhacirleri...

- Ya şu pejmurde, perişan, hasta ve çocuklu kadınlar?

- Türk muhacirleri!

Amerikalı: "Yüreğinizi öğrendim!" dedi.

Yan sokaklardan birine yakın geçiyorduk, Amerikalı seyyah eşek kafası resmi çizilmiş ve altına bazı acayip yazılar yazılmış olan bir duvar önünde irkildi: - Bunların manası nedir? dedi.

- Umumi tuvalet mahallerine bizde bu markayı koyarlar, hani elektrik tehlikesi olan yerlere ölü kafası konduğu gibi...
Amerikalı: "Nezakete raiyatlığınızı da öğrendim!" dedi.

Eminönü'ne gelmiştik, muhattabım: -Kaç köprünüz var? diye sordu.

- Bir buçuk...

- Bu köprüler ne ile açılıp kapanırlar?

- Bir tanesi elektrik kuvvetiyle, diğer, kara ile tabidir!

Amerikalı: "Ömür (elif-nun-nazal ne) derecesi tayin edildi!"dedi.

Rıhtıma çıkan (mim-lam-vav-şın) bir yola saptık, tanzıfat amelesinden bir kadın süprüntüleri kaldırıyordu:

- Bu belediye memurunun ne için başı, yüzü örtülü? Mikroblardan tahaffuz için mi?

- Hayır, o bir kadındır da ondan...

Amerikalı: "Kadınları tarz-ı istihdamınız anlaşıldı!" dedi.

Nihayet motorun önüne geldik, seyyah artık avdet ediyordu.

- Teşekkür ederim, dedi, işte beş, on saatte İstanbul'u gördüm, kendim, anladım, gidiyorum! Ben de:

- Şu şu kanaatinize nazaran sizin de (dal-re-elif-te-kef-zal) bizce anlaşıldı!

Dedim, el sıkıp ayrıldık!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 18

2 MART 1922, Perşembe

<u>Çardaş!</u>

Haftaiçinde Beyoğlu'ndaki İtalyan operetinde (Çardaş) oynanmış... (Çardaş) nedir? Bunu, henüz seyretmeye ve dinlemeye fırsat bulamadığım cihetle ben de bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa o da harb-i umumi hengamesinde İstanbul halkının bu oyuna ve bu havaya fart-ı ibtilasıdır... Bir zamanlar olmuştu ki o vakit ki Almanperest halk, kadını erkeği bir neviye çardaşı seyir etmiş, çardaşı çalmış, çardaşı çağırmıştı. Çardaş Alman – Avusturya ittifak meş'umunun hakiki bir marşı, bir terane ve bir temaşası olmuştu. Harbin son aylarında idi, İstanbul'a yalın kaçın sokulabilmiştim, sıtmadan perişan, parasızlıkla nalan ve tokluğa bigane, berbat bir halde idim; baktım her evden, her meclisten bir çardaş nağmesidir taşıyor ve mahbube-i zaman (milvoviç)e dair efsanevi menkıbeler saçılıyor. Ne çardaş kahramanı milvoviçi bize şekerin okkasını dört yüze satanlar esatiri bir kuş besler gibi dört köşe şeker iriliğinde pırlantalar yutturarak yaşatıyorlardı.

Çardaş mütarekeye kadar, yani dört hudud boyunda toplar patladığı müddet İstanbul'u çınlattı durdu.

İşte bu hafta şehrimiz tekrar çardaş dinlemekle mesut oldu. Maalesef ben o seferde, bu defa da şu ziyafet-i musikiden nağmeçın olamadım. Fakat giden bir arkadaşım anlattı, " O zevk yoktu, diyordu, fakat, garib değil mi, baş lehada kim vardı, biliyor musun?

- Hayır.

- Harbde Milvoviçe şeker tanesi iriliğinde inci ve elmas yutturan muhtekir azizim!

Aman yarabbi, bu ne değişmez dünya! Geçenlerde Anadolu gazeteleri İnebolu'da tüccardan Haşim ve Eşref beylerin altın kaçakçılığından dolayı hapse mahkum olduklarını yazıyordu... O Haşim Bey ki harb-i umumi devrinde, aynen, böyle bir mahkumiyete uğramıştı. Nasıl oldu da bu kara lekesine rağmen seciyeli ad edildi ve Anadolu'ya sokuldu... M'ma! İşte o ötede tekrar altın kaçakçılığı yaparken bu da burada, (mim-ayın-elif-lam-elif- ha-kef-şın-elif-mim), sevgili çardaşını dinledi.

Bu suretle eski ahenk yeniden kurulmuş oldu!

Kuş Beyni

Ünvanına bakıp da matbuat cemiyetinde Yusuf Kemal Bey'in şerefine verilen ziyafet listesindeki bir yemekten bahis edeceğim zann etmeyeceğim, (kuş sütü), (kuş beyni) eski masalların taam listelerinde filavaki mevcuttur. Fakat ben akılsız bir adamın "kuş beyinli" diye tevsif edebilmesinin aleyhinde bulunmak niyetiyle bu ünvanı kullandım.

Meğerse kuşlar çok akıllı, hesablı mahluklarmış!... Hatta nice insanlardan pek fazla! Benim iki saka kuşum vardır; kanaryayı sevmem, hem sesini çok cırlak, hem de rengini fazla çiy bulurum; halbuki sakalar yerli, yani bir derece milli kuşlardır, az ve iyi öterler, sevimli, aynı zamanda dayanıklı mahluklardır da... Geçenlerde bunlardan birisi balkonda asılı iken kafesin bir kırık parmaklığı arasından yol bulup kaçtı.

- Eyvah, dedim, gitti!

Fakat gitmemişti. Havada fırfır dönüyor, çırpınıyor, heleonlar çevire çevire boş kafesine yaklaşıyor, uzaklaşıyor, bir türlü hürriyetinden istifadeye yanaşmıyordu.... Belli idi ki yerine, yurduna yani yemliğiyle suluğuna can atıyor, küçücük yüreği bunlardan artık ilelebet mahrum kalmak korkusuyla küt küt atıyordu.

Biçareyi tutmak, tekrar kafesine sokmak lazımdı... Fakat nasıl? derken akşam çıktı. Kuşcağız karanlık büsbütün basıncaya kadar balkon pervazlarında haykırdı, çırpındı, nihayet, (zı-lam-mim-te-dal-he)örtüldü, görünmez oldu.

Gece yatağımda yatarken his ediyordum ki yavrucak şimdi bizim damın bir kavuğunda, yaslı ve korkak ne heyecanlı bir leyl-i hüvel engiz geçiriyordu.

- Ah kuşum, diyordu, yarın yolunu bulup bir içine girebilsem ne saadet allahım! Bacalarda ötüşen baykuşlar, tavanda koşuşan karalar, bekçinin sopası onu kimbilir ne kadar ürkütüyordu. Bütün bu korkulardan ılık odasında dün gece ne adar uzak, ne kadar mahfuzdu... Acaba mini mini sakam damda ağlıyor mudur?

Ertesi sabah, güneşin ilk ışıklarıyla beraber küçük firari kendisini odamın camına attı. Kafesi açtık ve bıraktık... Döndü, döndü, öttü, çırpındı, yaklaştı. Tekrar uzaklaştı, tekrar yaklaştı, nihayet, "fırt..." girdi.

Gözlerinden nihayetsiz bir memnuniyet his ettim.Hemen koştum, kapağı ittirdim. Evvela suluğuna yaklaştı, kana kana içti, heyecanını bastırdı, sonra yemek başına geçti, çıtır çıtır karnını doyurdu.

Hürriyetini gaib etmekten o derece memnundu ki... Fakat önüne yemini, suyunu koyan, her tehlikeden, avcılardan ve atmacalardan onu kurtaran bu hürriyetsizlik doğrusu pek de beğenilmez, sevilmez bir dert, bir felaket değildi! İşte bu küçük vaka bana kuşları bazı defa insanlardan daha hesablı düşündüklerini mükemmelen isbat etti!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 19

6 Mart 1922, Pazartesi

Gelip Geçenler

Sosyalist Hilminin akibetinden ders-i hikmet ve ders-i intibah alalım… (hoş biz Talat paşanınkinden bile mütenebbih ve müteyakkız olmakdıkdı) koca İştirakçi dün ne idi, borusu nasıl ötüyordu, arabasını (yani kızıl otomobilini) nasıl dağdan dağa aşırıyor, küçük dağları ben yarattım, var mı bana yan bakan dese nasıl böbürleniyor, yeni bir şekil vermek istediği dünyaya nasıl istihkar ile bakıyordu… Halka karşı lisan-ı tavrı daima:

- Öpün elimi, benim müsaademle tramvaylar işliyor, benim iznimle vapurlar hareket ediyor, benim emrimle elektrikler yanıyor, bütün bunları benim lütüfkarlığımla temin ediyorsunuz, beni takdis ediniz!

Demek istiyordu. Hilmi ne idi? Vaktiyle İzmir'de bir onbaşı… ne olmuştu? Istanbul'da on bin amele başı… Karşısında avanesi, arkasında hademesi, sıra sıra gözcüleri ve koruyucuları ona geziş, ona debdebe, ona ihtişam idi. Mütareke devrinin Enveri oydu; İstanbul sokaklarında dört

senedir ondan daha azimetli, daha şaşalıgezen, dolaşan adam kalmamıştı.

Hilmi zirveye ikbale geçen bir Mayıs bayramında ermişti.

İkinci bayramını idrak edemedi. Dokuz ay içinde doğmuş, büyümüş ve işte ölmüştü. Daha on beş gün evvel bu reis-i daimiyenin her hevesine (sin-mim-ayın-nun-elif) ve itina diye (mim-nun-kaf-elif-dal) olan sosyalist fırkası iki gün olmuyor, onu arasından tard etti ve "çaldı idi, çırptı idi, yuttu idi…." diyerek bütün suistimallerini meydana döktü. Halimi suretle en büyük rical-i siyasiyenin uğradığı akibetlerden birine uğramış oldu. Belki, şimdi, bununla mütesellidir, kendi kendisine der ki:

- Daha ne istersin adaş, Talat Paşa ile Enver Paşa'ya benzedik, onların geçtiği yollardan sen de geçtin, onlar hesabsız bir grev yüzünden… Hele biraz vakit kazan, Ankara'da tramvaylar işlemeye başlasın, gider, oraya yerleşir, biraz da orada düdüğünü öttürürsün! Mamafih sabık sosyalist reisi bu işte begaib etmiş olur? Hiç… Zaten sermayesi ne idi ki ne zayih etmiş olsun. Dokuz aylık beyliği yanına kar kaldı. Yalnız benim bildiğim – şu yadigar-ı İstanbul halkının kesesini yarı yarıya zarara soktu, biletler, bir zaman, onun grev tehdidiyle bir misli arttırılmamış mıydı? Hilmi gitti, fakat, işte zamlar duruyor. Zaten bu iş daima böyle olur. Sel gider, kütük kalır, kalır ama, harb-i umumiden sonra olduğu gibi, bize de bu kütüğü çıkarıp atmak bir daha müyesser olmaz!

Püskül Düşmanları

Muktesid şehir Celal Muhtar Bey bir gazete muhabirine:

- Püsküllerimizi atalım, senede kırk bin lira iktisad ederiz! demiş…

Vakit vakit bu memlekette ortaya birinin çıkarak püsküllere musallat olması mutaddır; püsküle karşı böyle ara sıra bir gayz ve kinder uyanır, püskülü başımızdan atmak, bu işe pişva olmak, bu şerefi kapmak için uğraşan, nutuklar söyleyen, konferanslar veren, makaleler yazan mühim, mutebar adamlar vardır. Başımızdan kaldırılması icab eden fuzuli nesneler arasında, nice, en ehemmiyetsizi, hatta en zararsızı, en az (mim-zal-ayın-cim-ye), en ucuzu en ehveni püsküldür… Püskül nedir? İki yüz elli kuruşluk bir fesde yirmi kuruşluk kuyruk… Fakat püskülsüz bir fes boyun bağsız bir yakalık kadar çıplak, zevksiz ve gülünç olur. Hem püskül lüzumsuz olduktan sonra yakalık da öyledir. İşte kırk bin liralık bir iktisat daha… Bu suretle karımız seksen bin liraya baliğ olur. Boyun bağını da atarsak bir kırk bin lira daha kazanmış oluruz. Bu iş, karagözün havanendelik oyunundaki (aman

biraz daha pes) fıkrasına dönebilir. Aman biraz daha iktisad: püskül gitti, yaka gitti, kravat gitti, sıra yeleğe geldi. Her terzi bir yeleğin kumaş ve işçi parasını iktisad etse bundan ferah ferah kırk bin lira kazandık demektir. Öyle ya, yelek de nedir? Ceketlerin önünü kapalı yapmak kafi gelir… Zaten müktesid şehirin ceketleri öyledir, avcı biçiminde, yeleksizdir. Kıyıp da on senede bir elbise yaptırıverse seksen sene yaşaması itibarıyla müddet-i ömründe dört defa kırkar kuruştan yüz altmış guruş yeleksizlikten iktisat edecek demektir. On beş milyonluk bir halkda, düşününüz, bu ne ehemiyetli bir yekün tutabilir. Bana ayakkabı olduktan sonra çorabın (ha-zel-fe-ye) kabil gibi görünüyor; işte bir iktisat zemini daha… Don ile pantalondan birinin tercihi cihetini de ahlak encümenince bila-istişare hal etmelidir. Bu minval üzere senede kırk milyon lira iktisat ettirmenin yolunu bulacak demektir. Vallahi ben daha ileri vararak seksen milyon lira bile iktisat ettirebilirim: halkı büsbütün soyarak… Bu gaz cihetinden iktisat yolunu açar, yani işi bir hırka ile bir lokmaya dökersek baştan başa muktesid kesilmek mümkün olur!

Başımızdaki püskülden ziyade bana bu kabil düşünceler fuzuli, acayip ve tuhaf görünüyor. Başımızdan keşke püskülden evvel on dört senedir püsküllü bela olan acayip fikirleri atsak… En büyük iktisat olurdu. Varsın fesimizin üstünde püskül olsun, yeter ki altında akıl bulunsun da…

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 20

9 Mart 1922

Dimağın Derdi

Muayyen bir günde muayyen bir yere yazı yazmak mecburiyetinde olan muharrirler dünyamın en şayan-ı merhamet adamlarıdır. Bunlar ekseriya, kendi kafalarıyla bir arada imtizacsız karı kocalar gibi yaşarlar; dimağlarıyla araları sık sık açılır ve beyinlerindeki yıldız barışıklığı bir türlü husul bulmaz. Karşılıklı şikayetler, serzeniş, itab ve niza' ile ömürleri heder olur. Mesela bugün, (Nakş-ı Berâb) yazmak için kafamla benim aramda müthiş bir münakaşa ve bir mücadele vuku' buldu: Öğle yemeğinden sonra idi, geceyi biraz uykusuz geçirmiş ve taamı da fazlaca yemiştim, dışarıda güneş, içeride sıcaklık ve her tarafıda bir kesiklik, bir istirahat ihtiyacı vardı. Buna rağmen – gazeteye yetişmesi için – yazıhanenin başına geçtim. Dimağım bana lisan haliyle:

- Ne insafsız, dedi, görümüyor musun ki bitkin bir haldeyim, dinlenmeye can atıyorum, şimdi benden nasıl fikir bekleyebiliyorsun, beni nasıl yazıya zemin bulmaya cebr ediyorsun?

Başım böyle söylerken aç ve mecalsiz araba beygirine benziyordu, Zeyrek yokuşunun altında birden durarak sanki bana: "Behey arabacı, şu sipsivri yerden bana bu koca arabayı saman kuvvetine nasıl aşırmayı teklif ediyorsun?" diyordu.

Ben kaşlarımı çattım, tıpkı kadınlarla olduğu gibi, zaaf göstermeye gelmezdi:

- Tembelliği bırak, dedim, vakit yok, haydi, işle, çalış, şu sütünü doldurmak için lazım gelen sermayeyi bana ver!

Ben böyle söylerken kendim müflis bir kocanın müsrif karısına benzetiyordum, (nun-vav-ayın-mim-elif) erkeğime "elbise isterim, haydi, para bul!" diyordum.

Dimağım yalvarmaya başladı:

- Zalim adam, dedi, hiç merhametin yok mu, bak ne kadar mecalsizim....Vallahi sana bir kelimelik muavenette bulunmama imkan göremiyorum, on dört senedir ne arzu ettinse yaptım, hikaye dedin verdim, latife dedin uydum, makale dedin çıkardım, siyaset dedin girdim sana on ciltlik yazı mevzuu hibe ve hediye ettim, artık yeter, artık merhamet. Kafam bu haliyle, bu mahk şikayeti, acıklı hitabesiyle Türk köylüsüne benziyordu, sanki meclis i milli önünde vekillerine hitap ediyor:

" - On dört yıldır ne emir ettiniz ise yaptım, asker, vergi, zahire, para, hülasa mal ve can buldumsa bezl ettim, artık biraz da dinlensem, biraz da sükun!" diyordu. Fakat, kabil mi, işte sermürettip önümde:"Yazı,efendi!"diye sesleniyor, ben de dimağıma haykırıyordum:

- Ha gayret, ha gayret şunu da çıkaralım, şunun da ardı alınsın, artık sana
ruhsat, artık huzur, sükun, istirahat hepsi senin....
Fakat kafam milli muharrirlerin baş makalelerdeki ve Anadolulu ricalin ziyafetlerdeki beyanına benzeyen bu meclis vaatlere bir türlü kanmıyor:

- Yalan, diyor, bunu bitireyim, bu makalede iyi, kötü hitama ersin, yarın bana daha mz'ic ve daha uzununu yazdıracaksın, madem ki kazancın o yüzden... Hiç beni dinlendirmek işine gelir mi?

Bu isyan üzerine hiddetleniyorum, işkenceci Selimi çağırır .....emir eder gibi:

- Gel, kahveci diyorum, bana bir sade kahve bir tutam da enfiye, bir de cigara!
Bunlar dimağıma karşı sık sık istimal ettiğim terbiye ve tenkil ve (sin-elif-hemze-tı-nun)dendir, kamçı, silah ve sopa neviinden... Bir, bir daha, bir aksırık, bir poflayış bir höpürtü.....İşte enfiye, cigara ve kahve vazifesini ifa etti. Dimağım emirlerime muti bir hale geliyor.

- Nasıl, yazacak mıyız!
- Peki, diyor, bir tecrübe edelim, bir gayret daha gösterelim!
İşte zavallı dimağım, böyle arzusu hilafına, kah tatlı sözlerime aldanmış görünerek, kah kamçılarımın sert zorbasından ürkerek on dört senedir muharrirlik ediyor, bana makale, hikaye ve latife zemini bulmak için harap ve perişan oluyor... Kafamı ne hoyratça, ne insafsızca, ne manasız işlerde ne az kazanç için tüketip bitiriyorum... Biçare beynimin kaderini hiç bilmiyor, onu huzur ve sükundan bir gün nasipdar edemiyorum; her makale esnasında: Hele, dur bakalım, diyorum, şunu da hayırlısıyla bitir, şunda da muzaffer ol, şöhretimi tezyid et, cebimde beş,on lira görsün, ondan sonra şan ve şerefle dinlenecek, rahata kavuşacaksın?

Fakat ikimizde biliyoruz ki elimde bu kalem oldukça ne ona rahat, ne bana vaadimi ifa bir türlü mümkün olamayacak... Ben ihtiyarlayıncaya kadar, o büsbütün tükeninceye kadar !

Böyle gelmişiz, böyle gideceğiz!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 21

13 Mart 1922, Pazartesi

<u>Öğle Vapuru</u>

Açık havalarda öğleden sonraki ilk vapurla İstanbul'a inmek ne kadar eğlencelidir... Süslü hanımlarla süslü beyleri kana kana seyir etmek fırsatını insan ancak bu vapurda bu saatte temin edebilir.

Öğle yemeğini İstanbul'da yemeğe hal ve vakti müsait olmayan işsiz güçsüz küçük beyler evde alel acele biraz şey atıştırdıktan sonra, yarı aç, fakat zahiren XX silik - okunmuyor ve zinde iskeleye can atarlar; hanımefendiler de, taam masasında vakit geçirmeye tuvalet masasından vakit bulamadıkları cihetle, aynı halde, için için bir telaş, fakat görünüşte vakur, vapura koşarlar. Biraz dokununca iki büklüm olup ihtiyatsızca basınca da insanın suratına sıçrayan ince,

kamış bastonları ellerinde, kırmızı iskarpinli, çekik pantalonlu, bej pardesülü asri gençler sıra sıra veya üçer ikişer bilet gişesinin karşısında ahz-i mevki ederler. O yarı boş dimağlar ve yarı tok mideler kadın grupları (fe-vav-cim) (fe-vav-cim) resmi geçit yaparlar. Çehreler de mukabil bir lakaydı vardır, nadiren baş selamları yapılır ve tebesümmler gösterilir. Onun haricinde sanki iki taraf da birbirinden tamamen mestigandır; erkekler spordan bahsederler. Hanımlar terziyi konuşurlar, dikkat etmeyenler için zahirde hiç bir alaka alameti yoktur.

Sonra kapılar açıldı mı bu beyler en önde koşup geçide nazır pencere kenarlarındaki yerlere geçerler, feslerini atıp ikinci bir temaşa nimetine nail olurlar. Filvâki bu ikinci fasılda ruiyet yalnız yukarı kısma mahsurdur. Onun için akılları belki de bakmak ameliyesinde bir taksim yaparlar; iskelede yalnız ayaktan bele kadar olan mesafeye nasb-i nazar edip (mim-te-be-elif-kaf-ye-sin-nun-ye) vapur vapur penceresinden seyir ederler.

Köprüye kadar uzun bir perde arası vardır; vapur yolunu kesti mi beylerin bir kısmı güverteye fırlarlar, yanaşan cihete dizilirler...

Bu sefer temaşa baştan aşağıya muvazidir, kuş bakışıdır. Bu üç fasılda, yani iskelede, kamarada, ve güvertede rüiyet nam olur. Bunu müteakib herkes birer tarafa dağılır, beyler kös kös İstanbul'un yolunu tutarlar, hanımlar tın tın tünele doğru giderler.

Bana öyle geliyor ki hepsi de içlerinden şöyle derler:

- Bugünkü zevk bitti, fakat yarın yine buluşuruz.... Yaşasın öğle vapuru!

Haşiyeler

Bir zevc geçen gün dedi ki:

- Ben sabah vapuruyla inerim. Bakarım etrafımda yaşlı yaşlı, düşünceli, ciddi adamlar… Zan ederim ki vapur müşterileri bunlardan ibarettir. Fakat, dün, nasılsa öğle üzeri indim, iskele gençlerle dolu idi.. Hem ne gençler!... O zaman işin hikmetini anladım.

- Anladın da ne yaptın?

- Ne yapacağım, öğle vapuruyla inmeyi evdekilere men ettim!

Bir genç öğle vapurunda yanındakine söyleyiverdi:

- Düşün monşer, on kuruşa…

Bütün bu seyir on kuruşluk bir bilete! Bundan daha ucuz ne olur?

Her meseleden bir (kef-elif-re-vev-te-nun-fe-ayın) ciheti düşünün işgüzar birisi bir öğle vapurunda kulağıma eğildi:

- Bey efendi biraderimiz, dedi, ne buyurursunuz, on iki, bir ve iki vapurlarının birinci mevki biletleri bir misline çıkarılamaz mı?

Bir hanıma sormuşlar:

- Bu kadar mükellef elbiseleri nerede giyeceksiniz, neresi için yaptırıyorsunuz?

- Bir vapuru için!

Bir zevc zevcesine sormuş:

- Kaç vapuruyla ineceksin?

- On…

Hanım, yemeği yiyip de bir vapuruyla insene…

- Yeni mantom bitmedikçe kabil değil…

Bir estetik meraklısı dedi ki:

- Ah, bu halk ne tatısz… En güzel şeylerin zevkini bozuyor!

- Ne gibi?

- Ne gibi olacak, eski püskü kıyafetle bir vapuruna binmek suretiyle! Böyle kılıksızlar iki vapur evvel gitseler ne olur?

Bir genç iş bulmak için bana müracaat etti:

- Yalnız bir mazeretim var, sabahları bulunmam, ikiden sonra çalışabilirim….

- Niçin?

Şey… Zira bir vapuruyla inerim de…

Ahlakperest bir zat diyordu ki:

- Bu kadar zararı görüldüğü halde hala bilmem neden (bir vapuruyla mücadele) cemiyeti yapılmadı…

İki genç arasında:

- Mart on beşte saatler bir saat geri alınacak…

- Bir vapuruna ilişmesinler de…

İki yaşlı hanım konuşuyorlar:

- Sizin köyden İstanbul'a günde kaç vapur var?

- Çok imiş ama galiba birdekinden başkasına kadınları almıyorlar…. Bildim bileli bizim kızlar hep onunla gider!

İki peder görüşürken:

- Sizin mahdum nereye devam ediyor?

- Bir vapuruna!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 22

16 Mart 1922

Landru Bana Dedi ki

Geçen akşam hafif bir (garip) ateşi altında bana (landru) göründü. Ama bizim resimlerinden bildiğimiz şekilde bir (Landru) değil… Gecelik entarili, takkeli kuşaklı, hani Boğaziçinin köhne yalı pencerelerinde tesadüf ettiğimiz kar kadim adamlar vardır, öyle o kıyafette…

Manalı manalı gülümsüyordu ve – asıl mühimi – (kef-ye-ye-vav)tinin kestiği kafası, eski yerinde, sağlam ve canlıydı.

- Bonjur mösyö landru, dedim, keyifler?

Meğerse o benim gayet laubali tanıdığım bir dost imiş…

- Bonjur, dedi, mersi, çok iyiyim!
- Landru hakikaten yeni hayatından, ahiretten memnun görünüyordu. Hayretler içindeydim. Zeki adam derhal farkına vardı:
- - Şaşacak bunda ne var be evlad, dedi, yeni meskenime gayet rahat geldim…Bir kere uzun uzun can alıp vererek, saatlerce ızdırap çekmedim. Seyr-i seri' ile ile kuş gibi uçtum, alelhusu bana başım da ağırlık vermiyordu, yüksüz bavulsuz seyahat edenler gibi kaygısızdım, ferahtım. Sonra burada güzle bir hüsn-ü kabul de gördüm… Eski tanıdıklarım, sevdiklerim karşıma çıktılar, boynuma sarıldılar, elimi, eteğimi öptüler, şimdi hep beraber pek tatlı bir hayat sürüyoruz…

(landru)yu son bu eski tanıdıklar, eski sevdikleri acaba kimlerdi? Demek (landru) hayatında bir çok kişinin dostluğunu, şükranını ve muhabbetini kazanmıştı. Aferin mavi

sakala… Demek ki on kadını öldürmüş, kesmiş, yakmış, fakat birçok beni nev'ine de iyilik etmişti…

- Bravo (landru), dedim, senin bu kadar çok dostun olduğuna inanmazdım. Bunları nerede, nasıl, ne zaman kazandın, bu nimet didelerin kimlerdir?
(Landru) gülümsedi, ama ne şeytani bir tebessüm yarabbi… Bakışın tesiri altında eridim.

- Bahs ettiğim ahbablar, sevgililer hep kadınlardan ibaret…. dedi.

Oradada mı kadınların perestidesisin ne talihli adam…Kadın cinsine karşı yaptığın emsalsiz zulüm ve vahşetten, bi-aman düşmanlıktan, tarihin henüz kayıt etmediği (dal-nun-elif-hemze-te)den sonra peşinde hala kadınlar mı dolaşıyor? Halbuki biz, insanlar, seni kadınlığa karşı tavizat vermiş olmak için idama mahkum ettik, kadınların intikamı alınmak üzere kelleni (XXX) verdik. Biz seni öldürmekle zan ettik ki kadınlık alemine borcumuzu ödemiş olduk ve bütün ervah nisvanı memnun eyledik. Nasıl oluyordu da XXX kadınlarla hem sohbet ve hem meclisin? Orada akıl, hikmet ve mantık hükümran değil mi? Düşün o senin yediğin herze ne idi? O masume kadıncıklara nasıl zalimane kıydın, kemiklerini testerelerle katlicesine doğradın, etlerini parça parça ocakta ne meluncesine yaktın!... Bütün bu vakıalar üzerine kadınlardan hala dostların olsun… Hem haydi olsun diyelim, fakat katili olduğun o on bedbaht kadının gözleri önünde, ahrette, yine kadınlarla hembezim olmaktan sıkılmaz mısın?

(Landru) bu safdilane sözüme artık dayanamadı, bir kahkaha kopardı:

- Be budala, dedi, burada bana karşıcı çıkan, yaralı boynuma kollarını saran ve ellerime sarılan kadınlar işte o, kıtır kıtır kesip cızır cızır yakarak yok ettiğim kadınlardır; kucağıma atıldılar ve (landru! Landru! Güzel landru! Nazik landru!) diyerek ayağıma kapandılar.
Ben bir nida-i hayret kopardım. Mavi sakal:

- Ne zan ettin, dedi, sen aşktan ne anlarsın, kadınlar sevda faslında hoyratlığı severler; işte ben bunu son raddesine vardırdım, aşkımla öldürdüklerimin ebedi minnetini ve şükranını kazandım. Maktülelerim burada, bile "bizi öldür, tekrar kes, parçala, yak!" diye yalvarıyorlar, yalvarıyorlar ama yeni taşındığım şu sakin cihanda maalesef ölüme ve öldürmeye imkan yok!!!
AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 23

20 Mart 1922 / Pazartesi

Bir Nida-i Nedamet

Anadolu'dan gelen bir telgraf pek yakında Rıza Nur Bey'in de bir heyetle Avrupa'ya (mim-te-vav-cim-he-elif-tenvin) hareket edeceğini bildiriyor: Ukrayna ile yapılan muahidatı tasdik ve imzaya gidecekmiş! Ben, Yusuf Kemal, Câmi, Celaleddin Arif, ile Ferid Beylerden sonra müşraünileyh de bir seyahate çıkacağına çoktan beri intizarda idim… Zira muhalefetten millicilikte karar kılan vatanperver zevatın bir defa vekaletlere hüsn-ü hidmeti sebk ettikten sonra Avrupa seyahat ve memuriyetlerine izamı Ankara'nın layetegayyer usullerinden bir ve en esaslısıdır.

Bunu erkan-ı muhalefet pek güç öğrendi. Şayed öyle zaman ile şu nimet meydana çıkmayıp da bidayette vesait-i münasibe ile (mim-ha-elif-fe-lam) muhalefete esmah ve işrab edilse idi muhakkak ki Avrupa lisanlarına agah ve (gayın-re-be-he) meftun-u rical itlafdan hiç biri milli cereyana muarız bir vaziyet almaz, alamaz, Ankara'ya en be ön safta hareket ederdi. Şaka değil bu efendim… Evvela vekalet, sonra sefaret veya seyahat! Bu zamanda bol para ile gurbette gezip tozmak, dönüp dolaşmak, yatıp kalkmak, yiyip içmek ne demektir, ne nimettir, ne mazhariyettir! (Vakit) muhabviri Paris'ten yazıyordu: Yusuf Kemal Bey heyetinin ikinci derecedeki azası (kiryon) oteline nazil olmuşlar… (Kiryon) Oteli ki, yine muhabirin sözüne nazaran, birkaç zaman evvel Mösyö Loyd Corca mesken olmuş! Artık bu numuneye bakarak öte tarafını siz kıyas ediniz… Ankara'daki taş handa bağrına taş bağlayıp aylarca dişini sıkan bedbahtların birden bire (kiryon) Oteli'nde gözünü açması ne demektir, bu ne yaman bir cilve-i talih, bir (XX-re-be-hemze) maadettir!

Bu şevk-i aver, debdebe perver ve pür tantana hayatın şu parıl parıl sefahatine uzaktan afal afal bakan Rıza Nur ve Ferit bey efendilerin eski arkadaşları nasıl dövünmesinler, senelerini açıp nasıl ah ve zar etmesinler… Ünvan, para, Avrupa ve ilaveten hamiyet ve vatanperverlik safvet-i mübecceli… Hey gidi saadetli efendiler hazreti! Halbuki hareket-i milliyeye iltihak etmeyenlerin istanbulda ne karı vardı? Nale ve efgandan gayrı… Üstelik birer de hain sıfatı kazandılar, (mim-dat-elif-ye-kaf-he) ve endişe içinde kötü kötü sürttüler durdular XXX sürtüp durmaktadırlar.

Onların burada gazeteleri açtıkça:

- Vay Ferit de gitmiş! Vay Rıza Nur da gidiyormuş! Vay Câmi bey de Romayı boylamış! Vay Yusuf Kemal de seyahata çıkacakmış!

Gibi hayretler, telhifler, kıskançlıklar ve mazuriyetlerle ifna-i hayat ederlerken (Kıriyon) otelinin iki kapısı ardına kadar açılarak bu bu zevata uzun tüylü halılarla mefruş, avizelerle süslü ve rayihalarla bezenmiş aguşni, bir kadın gibi pür sevda açıyor, en nazik iltifatlarını, zevkini ve sermayesini onlara hasr ve tahsis ediyor!

- Ah niçin millici olmadım!

Nida-i nedameti, zan ederim ki bu son günlerde genç rical-i muhalefetin en samimi, en yürekten, (fe-kaf-tı) en gizli bir seda-i vicdanı olsa gerekdir!

AYDEDE

NAKŞ-I BERAB – 24

23 Mart 1922, Perşembe

Leyleğin Altınları

Leylekleri biz lafcı, laklacı zan ederdik; aldanmışız; meğerse bu kuşlar aynı zamanda faaliyet adamı, hisabi ve ihtiyatkar imişler de.. ! Gazetelerde okudum Anadou'da bir köylü damını aktarırken damını aktarırken bacasının üstündeki leylek yuvasına da şöyle bir göz gezdirmiş, ne göre iyi?... Kırmızı bir atlas giysi, içinde de yüz sarı lira!

İşte ihtiyat buna derler; anlaşılan hacı baba, bacanın üstüne tüneyip laklak ile vaktini geçirir gibi görünürken derin derin düşünür, ahval zamaneyi piş ibrette tutar, hesabplar, kitaplar yapar, hulasa istikbali, bizden çok daha iyi tedkik ve tahlil edermiş! Bakmış ki Aadolu yaylalarıda gidiş hoş bir gidiş değil, evrak-ı nakdiye suyunu çekiyor, tarlalarda daba, anbarlarda hububat tükendikce tükeniyor, ziraat mühmel, ticaret durgun, insan kıt, top sesi kapnı gıcırtısını bastırıyor, ölen doğandan fazla, düşmanın ayağını bastığı yere ot bile bitmiyor... Ne keçi kalmış, ne buzağı çan sesleri işitilmez olmuş, hulasa vaziyet vahim!

- Bu, böyle olmaz, demiş, gün gelecek galiba ben eskisi gibi yuvamdan üç yumurtamdan birini değil, besleyemeyeceğimden korkarak üçünü de atmağa mecbur olacağım, neslim inkıraza uğrayacak; bütün gün dağ, tarla dolaşacağım, ağzıma atacak bir lokma hanne bulamayacağım. Şimdiden hazırlanayım, bir tarafa bir miktar nevale

saklayayım... Fakat yere ne gömeyim, arpa, buğday, yulaf, veya mısır, hepsi, sene sene filizlenir yeşillenip kıtlık zamanından evvel mav olur. Öyle bir nesne elde etmeliyim ki mürur zamanda kıymetini gaib etmesin, çürümesin paslanmasın, bozulmasın, bilakis kesb-i ehemmiyet etsin!

Dişisi erkeği baş başa, gaga gagaya vermişler, sakin gecelerde, mehtabın aksiyle tatlı tatlı ışıldayan anadolu ovasına karşı tefekkürata, tahayyülata dalmışlar. İstikbali bu derece ehemmiyetle, itina ve ihtiyatla dşünen bu kuşlar nihayet, mürur zamanla kıymetini gaib etmeyen, çürümeyen, paslanmayan, bilakis kesb-i mükemmeliyet eden nesnenin altın para olduğuna hükmetmişler:

- Altın ne zaman olsa bizi besler... Yüz adedei en felaketli hengamede bize bir sene nafaka ve gıda temin edebilir, durmayalım, adamların başlarından abdal çaylak kardeşlerimiz gibi fes, külah kapacağımıza ellerinden altın tornası çalalım!

Diyerek aranmağa başlamışlar ve bir gün kasabadki pazar yerinden avdette altınları saymakla meşgul bir hasis köylünün elindeki torbayı kapıp, yuvalarına kaçarlar. Müstakbel buhran-ı maliye, istikbalin vehametine ve Anadolu'daki vaziyet muhtemeleye karşı tedbir alabildiklerinden dolayı beşuş ve memnun, bu iki başlı çift leyl-i sevda geçirirler.

İşte leylek yuvasında elde edilen şu yüz sarı altının sebep ve hikmeti bu kabil bir düşünceye istinad etse gerektir. Şimdi bahar gelinde kuşlar kesenin yerinde, tam manasıyla yeller esdiğini görürlerse bilmem ne derler, nasıl meyus olurlar?... Farz etsinler ki bu esnada sıkça sıkça iflas eden bankalardan birine koymuşlar! Yalnız ben bu fıkradan şu kıssayı çıkardım, harp zenginleri leylekler kadar bile akıllı değillermiş.... Hiç birinin aklına kendi elleriyle kıtlığa sürükledikleri memlekette bir tarafa bir kaç bin sarı altın koymak gelmemiş!

Ayrı bir mesele daha var! Leyleği ilk o gece uçarken görmek yolculuğa, otururken ikamete delalet paranın gittikçe kıtlaşmasına nazaran galiba leylek yuvasında sarı lira bulmak da müthiş bir buhran-ı maliyeye delalet edecek!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB - 25

27 Mart 1922, Pazartesi

Yangın Bahsi

İtfaiye müfettişi Zîçni paşanın vefatı haberi beni fevkalade meyus ve müteheyyic etti. Kendisini katiyen tanımazdım, hatta, değil şeklini, nedense resmini bile görmek bana müyesser olamamıştı. Yalnız iki devirde de, devri istibdada devri hazırda da, her yangını müteakip ismi, gazete sayfalarına geçmek itibariyle zihnime hakk olmuştur. Hem bu ismi müteakip, bilirdim ki, arkasından bir de (rapor) gelmesi gelecek…

Zîçni paşa ve rapor… Bunlar birbirinden ayrılmaz iki isimdi. Evvela bir harik zuhur ederdi; bu hariğe yine Zîçni paşa giderdi; hem hiçbir şey yapmayacağını bile bile, meyus ve nevmid giderdi… Bermutat o harik de harik-i hail şeklini alırdı; müteakiben itfaiye harike mütedair makam-ı aidine yine bir rapor verirdi; hem bu raporu da hasır altı olacağını bile bile, ümidsiz ve alelusul verirdi; rapor komisyona girerdi; orada da (kef-eli-lam elif- vav-lam) yanar, kalırdı.

Derken yeni bir yangın zuhur ederdi; bu harike tekrar Zîçni paşa giderdi, ilah…. Tam elli sene bu iş böylece tekrar etti, durdu. Zîçni paşa yiğit, tüvanabir Macar Macar genci olarak girdiği bu susuz değirmende saçını, sakalını ağarttı, iki büklüm ihtiyar, pir sal-hurde oldu, fakat raporlarının bir defa olsun kuvveden fiile çıktığını idrak edemedi. İdrak edemeden, nihayet elli yıl boşuna çene çalıp oynatmaktan müteessiren, gözü açık göçtü, terk dağdağa harik eyledi.

Öyle tahmin ve hesap ediyorum ki, mütevefanın bu asırda daire-i aidisine ve makamat muhtelifiyeye tevdi' etmiş olduğu kağıtlar itfaiye kışlasının nısfını tecavüz etse ve birbiri üstüne konduğu zaman yangın kalesini yarı misli geçse gerekdir. Hatta kağıdına sarf edilen para ile itfaiye harike mütealik bir hayli levazım iştirası, belki de (per-re-vav-je)elerden birinin tatbik-i mümkün dahi olurdu.

Zîçni paşa İstanbul'u elli senedir, alelhusus son on dört yıl yıl mütemadiyen yakıp yıkan yangınlara karşı her makamdan bir tek emir ve bir tek cümle işitti:

- Bir rapor yapıp veriniz!

O her zaman bu emre ve bu arzuya itaat etti, yazıhanesinin başına geçti, kalemini eline aldı ve (per-re-vav-je) sini yazmağa koyuldu. Ancak:

- Yangın var!

nidası onu bu meşgalesinden ara sıra uzaklaştırdı. Müteveffa, elli sene, bila tahvil, tahammül gösterdi. Ne metin, ne mülk haslet bir zat imiş... Ben onun yerinde olsa idim elli yıldan

beri yazdığım raporların müsveddelerini bir araya yığar, üzerlerine bir teneke gaz döker ve tutuşturduktan sonra:

- Yangın var!

diye haykırır ve terk-i diyar ederdim. O ise beş yüz sekseninci harikden ve on bininci rapordan sonra bile daima ümit etti, sulh bekledi, iş görülecek zannına kapıldı, fakat onu göremeden, gözü önünde yarısı yanan şu şehr-i harikzede içinde yanık yüreğiyle, hasretiz de ölüp gitti.

İşte bunun için, bu bir türlü tahakkuk edemeyen ümitlerden dolayıdır ki ben bu acıklı (re-ha-lam-te) karşısında derin bir tesir ve şedid bir teheyyüc duydum.

Ziçni paşa son saatinde belki şöyle düşünmüş, kendi kendisine şu suali sormuştur:

- Ah, acaba raporla yangın sönmeyeceğini bu şehir ahalisi anladılar mı, yoksa, hala, anlayamadılar mı?

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB - 26

30 Mart 1922, Perşembe

Kaba Şakalar

Sade dostların değil, düşmanların da vefakarı seviliyor: İşte Mehmedçe bey hasmımız bu kabilden, Allah için vefalı bir düşman! Üç ay geçmiyor ki ba-tahrirat veya ba-(lam-vav-elif-sin-tı-he) bu aciz, naçiz, nâ-tüvan, hasmına bir âteşîn iltifatname göndermesin! Bunca meşagil-i milliye ve hamiyetmendanesi içinde, eli kızıl kanda olsa, yine beni hatırlaması doğrusu bihakk gururumu tahrik ve kendi nazarımda kendi ehemmiyetimi tezyid ediyor; yahudinin dediği gibi eli nurdan kopsun ve iş böyle, bu vadeye, kalem oyununa ve kelime şakasına inhisar ettikçe isterse ta kıyamet var olsun, ber-hudâr olsun! Son namesinde hısım hüvel (Elif-nun-kef-ye-zel-re-mim) bana nasihat ediyor: "keskin kılıç kullananlar başlarını, huysuz ata binenler sağrılarını korumalıdırlar" buyuruyor. Kahraman, saff-şikenân, gazanfer ve vatanperver admlar işte böyle, sipahi fedaisi gibi meşalelerini hep attan, silahtan, tuğdan ve mızraktan intihab ederler. Lakin gönlüm isterdi ki bana bunu yazan zat Ankara'daki deri ve kösele ticarethanesinde kar ve avanta hesaplarına göz gezdirirken değil, hudud boyunda – hatta hiç olmazsa Halide Onbaşı gibi karargah çadırında – vazife-i askeriyesiyle meşgul olurken yazsın! Hayır, bu zat şimdilik

kılıcını ölmüş keçi sırtları üzerinde kullanıyor ve atını levazım reisinin yazıhanesi önünde oynatıyor. Hem, doğrusu, kalemi keskin kılıca teşbîh etmesi de şahs-ı hakir-ânem hakkında bir iltifat ad olunabilir. Lakin bu kahramana misalle zat dehşet hizlerini huysuz ata benzetmiş olduklarının acaba farkındalar mı? Madem ki teşbîhi kendileri kendilerine muvâffık bulmuşlar, bize ısrar düşmez. Fakat benim bildiğim huylu veya huysuz her at sahibine göre eşinir veya kişner… Bu esb-i ra'nâ dahi ilk sahibi (mim-te-vav-fe-elif) paşa devrinde merkez-i umumi çekdirmesinde bağlı iken daha keskin, daha sert eşinir, daha tiz kişnerdi. Şimdiki sahibi galiba o derecesine müsade etmiyor ki kah kalemiyle nazik naik eşiniyor, kah da – bu defa olduğu gibi – Aka Gündüz'ü vasıta ittihâz etmek suretiyle, kuyruğunu hafif hafif yelpazelemekte karar kılıyor!

Benim nasıl kesileceğimi tasvir eden o makal başdan aşağı lezzetsiz… Mehmedçe beyin beni bu derece mahâretsizce temizleyeceğini tahmin etmezdim. Ben zann ederdim ki mir XXXXXX vasi' XXXX aldığı bir ders-i ihtisasla bu hususda görülmemiş bir sanat ibraz edecek…. Hayır, hiç de öyle değil: testere ile karnımı açacak, çengelle kafamı asacak, bacağımı merkez-i umumi kapısına takacak, burnumu çiviye çakacak, daha böyle bir takım emsali çok işitilmiş, çok görülmüş bas bayağı hoyratlıklar yapacakmış… Yazık ki hısm-ı vefakarım, (Landru) kadar bile, bu mübâhisde ezhâr-ı dirayet ve dehâet edemiyor . Ben – sâbıkan insan ve lahikan keçi köselesiyle temin XXX eden – bu zatı daha başka türlü icraata muktedir ve şöhretine cidden layık kıyas ederdim. Hatta o Ankara'dan buraya gelmeden evvel şehir emanetinden mahud Karaağaç mezbahasının ikmalini bekliyordum: bu son siste silahhaneye şöhretli bir müdür olsun diye!

Makalenin birinde Aka Gündüz muhattabına şöyle soruyor:

" – Fakat derisini ne yapacaksınız?

Öbürü de:

" – Bilmem ki taban astarı mı olur, kiracı çarığı mı?"

diye soğuk bir cevap veriyor. Öyle diyeceğine keşke Aka Gündüz'e hitaben:

- Senin yüzüne kaplayacağım!

Dese idi! Hoş zaten vücudumu parça parça taksim ederken de haksızlıklar yapılmış, her tarafa ve herkese birer kısmı verilmiş de a'zâ-yi bedenimde Aka Gündüz'ün makbulüne geçecek, ona layık ve ona münasip bir parça niçin bulunmamış? Hulasa anladım ki Mehmedçe Bey şöhretinin

ehli değilmiş? Eline geçse vücudumu yoktan yere harcayacak, ona, layık olduğu azabı ve cezayı bir türlü veremeyecekmiş!

Yani beni de yazık edecekmiş!

AYDEDE

NAKŞ-I BERAB – 29

10 Nisan 1922, Pazartesi

Haraşoların Azimeti Münasebetiyle

Ortada hazin bir haber dönüyor: Haraşolar hazırlık görüyorlarmış, gidiyorlarmış! Bahar geldi, uzun bacaklı sevimli, zarif leylekler şehrimize avdet ediyor diye memnun olurken bu yine uzun bacaklı mütenasip, dil-rüba, ve süslü tuyûr-ı ehliyenin, ehli turnaların gidişine can sıkılmamak kabil mi? Üç yıldır şu tanrı misafirlerine o kadar alışmış, birbirimize öyle ısınmış, öyle sırnaşmış ve kaynaşmışdık ki huylarımızı huylarına, dillerimizi dillerine uydurmağa kadar varmışdık. Bir hüzünlü sonbahar sabahı – fırtınaya uğramış sersem, kopuk kanatlı, yorgun ve ıslak bir bıldırcın sürüsü gibi – memleketi istila eden bu perişan, pejmurde, lakin avlanması kolay, leziz ve tecrübesiz kadın sürüsü hepimizi merhamete sevk etmişti:

- Vah vah! demiştik. Bu (vah vah)ları sırasıyla birçok nidalar takip etti; (of of)ların ve (ah ah)ların had ve hesabı yoktu. Hatta, bazen, iş (dan dan!)a kadar gidiyordu.

Aman allah, bittim!

diye haykıranları da çok gördük, bunu ya Rus güzellerinin endam ve cazibesine, yahud da Rus mezeleriyle Rus votkalarının sancısına kapılarak İstanbul halkı üç senedir mütemadiyen haykırıp duruyor. Kıpkızıl boyalı dudağa, kapkara yapma bene, sapsarı kıvırcık saça, parıl parıl sedef dişe ve pembe içli apaydınlık ağıza bizi alışdıran bu sımsıcak kanlı kadınlardan mahrumiyet, o acı dile kolay... Hele gitsinler, bize İstanbul birden bire nasıl bom boş, zevksiz ve neşesiz görünecek! Rus dilberlerinin hususiyetini sedalıkları, sadelik içindeki haşmet-i tabiiyyeleri teşkil ediyordu. Bir et, bir deri, bir kumaş, bir de boya tabakasından ibaret olan bu dört kat güzellik ortaya ne katmerli bir hüsn-i cazibedar çıkarıyordu. Hem bütün halk, en zengininden en fakirine kadar bunları doya doya seyr ve temaşa edebiliyordu. Tavuk pazarı meyhanelerinden tutunuz da Cedde-i Kebir lokantalarına kadar her seviye her pahada emsal-i abidesi mevcuttu. Son üç senede en çok tekrar edilen meşhur, ma'ruf,

zeban-zed ben iki kelime biliyorum: Mustafa Kemal Paşa ve haraşo! İstanbul'u üç senedir bu iki kelime tehyic etti. Halkın bir kısmı birinin, diğer kısmı ötekinin seda-yı davetine can-u gönülden koştu ve her iki kesim de o uğurda bir hayli kurban verdi. Vatan ve kadın! İşte üç senedir İstanbul bu iki kelime, iki gaye, iki müessir cazibe ve aşk ortasında bocaladı, esir veya helak, muzaffer veya mağlup oldu.

Haraşoların İstanbul'da miras ettikleri zarar saymakla tükenmez. En hafifi mide hastalığıdır. Sıhhiye müdüriyeti şayet bir istatistikini tutsa idi görürdü ki meze namına kabak çekirdeğiyle yapılmış balık yağlı taratorları, keten tohumu salçalı havuç ezmeleri ve işkembe suyu serpilmiş erik tatlıları yüzünden en aşağı elli bin kişi dizanteriye, Amerika ispirtosundan mamul votka uğrunda da elli bin kişi mide hummasına tutulmuş. Şehir emaneti ev eşyası satılan umumi mezad mahallerinde bir tahkikat yapsa anlardı ki eşyanın yarısı, mesela şu lake karyola, şu çini soba, şu billur avize, hatta şu sarı mangal, şu bakır leğen, şu tel dolap, şu yumru ibrik hepsi haraşolar uğruna evlerden okunmuş, okutturulmuş, mezad sergilerine düşmüştür. Haraşoların derdiyle insanlar nasıl yandı, kavruldu, bunu deniz kenarlarının dilleri olsa da anlatsalar! Kimbilir kaç genç Florya kumsalından Kalamış Körfezine kadar o upuzun mesafeyi gurubda ve mehtabda dalgalardan teselli aramak, mahzun gönüllerini avutmak ve feryatlarına germi_vermek için gezdiler, o yerlerde ağladılar, kaç kişi kaçar defa o yerlerde intiharı düşündüler ve inlediler!

Acaba kaç erkek haraşolar yüzünden karısından ayrıldı? Kaç nikah bozuldu ve kaç nikah tecdit olundu? İstanbul kısmının haraşoları herhalde ufak tefek, kırık dökük bin kadar hanenin satılmasına, Beyoğlu'ndakiler ise heybetli, azametli, bin konak, apartman ve köşkün elden çıkmasına sebep olmuşlardır. Bunu imkan olmalı da defter-i hakani sendelerine sorabilmeli! İmkan olmalı da akşamları evlerine dönen erkeklerin dimağlarında geçen düşünceleri sinema perdesinde seyreder gibi temaşa edebilmeli: yüzde yetmiş beşinin kafasında bir haraşonun hayali saklı çıkar!

İşte gidecek olan haraşolar bunlar... Uzun müddet kızıl bir dudak, siyah bir ben, nazik bir ten ve bir çift bi emsal ayak, kabil değil aklımızdan çıkamayacak... O nefis, tatlı, cana yakın (haraşo!) lafz-ı lezizinin musikisi kulaklarımızda çınlayacak!

Halbuki bu latif bahar faslında, tam leylaklar açmaya başlarken ve ruhlarımız sevda ile dolgun taşmaya yer ararken bu azimet münasebetsiz, ne na-bemevsim düşüyor! Üç senedir hiçbirinin eli elime ve mezesi mideme değmemişken ben bu

derece me'yusiyyete kapılırsam, artık düşününüz, dildadeleri ve alışkanlıkları nasıl perişan bir haldedirler...

Lenin! Lenin! Senin bize bir zararın da bu oldu! Anadoluyu dostluğunla İstanbul'u ise düşmanlığınla perişan ettin! Anadoluya (yoldaş), İstanbul'a (haraşo) kelimelerini öğrenmek pek pahalıya mal oldu!

AYDEDE

NAKŞ-I BERAB – 30

13 Nisan 1922, Perşembe

Yine Talih Kuşu Konuyor!

Bilmem ki Hüseyin Cahid beyin eline, vaktiyle, Vefa mektebi müdür-i sanisi veya (Sabah) gazetesi mütercimi iken hal ü istikbal-i aşina bir falcı karı bakmış, bakmış da şöyle demiş mi:

"- Benim şirin beyciğim, hiç üzülme, yüreciğini üzme, talihin çok açık, ikballi… Bu gün biraz dardasın, gözün güzel görmek istiyor, iyi şeye hevesleniyorsun, bağım olsa, bahçem olsa, at alsam araba alsam, konak görsem, rahat görsem diyorsun…. Meraklanma, hepsini görecek, her istediğini yapacak, pula, paraya doyacaksın! Bir sene sonra mı desem, beş sene mi, bu memlekette bir kızılca kıyamet kopacak, başlar ayak olacak, aka kara, karaya ak, makasa bıçak, bıçağa makas denecek, sen de yokdan adam, açtan tok olacaksın… Beş liracıktı, beş yüz liracıktı, beş bin liracıktı derke cebinden sarı sarı liralar taşacak; beş odalı, on odalı, derken yirmi odalı konaklar gözüne ufak görünecek… Bir kat elbise, beş kat elbise, on beş kat elbise derken elli kat elbise dolaplarına istif olacak… Herkes aç kalacak, sen tok duracaksın! Herkes çıplak gezecek, sen kumaşlara gömüleceksin! Herkes kefen bulamayacak, sen samur kürk giyeceksin! Ada'da sen yaşayacaksın! Avrupa'da sen gezeceksin! Ne nazır olacaksın, ne amir… Fakat öyle bir mesnede geçecek, öyle bir mansıba konacak, öyle zahmetsiz, mesuliyetsiz bir işe gireceksin azli olmayacak, tenkihatı olmayacaknerede bulunsan maaşın tıkır tıkır işleyecek, nereye gönderseler paran arkadan tıpış tıpış yetişecek! Rüyada göremeyeceklerini görecek, Hülyandan geçirmediklerini geçireceksin! Sürgüne bile gitsen arkadaşların zindanda, sen şatoda oturacaksın. Nice'te köşklerin olacak, Montecarlo'da otellerin… Benim şirin beyciğim, ver bana bir çil çarık, sen Türklerin içinde biricik olacaksın, gam yüzü görmeyeceksin, çekmeyeceksin, keder nedir, tatmayacaksın!"

Bilmem ki istikbalden anlayan bir falcı uzman böyle, bu derece muvaffakıyetle dainler vekiline keşif-i raz etti mi? Etse

idi bile herhalde buna ilk inanmayacak olan evvela Hüseyin Cahid bey olacaktı. Bu mansıb ve bu memuriyet ne nimettir, onu ancak kendisi de, biz de şimdi, şu son senelerde anladık. İşte gazetelerdeki mütemadi ilanlara tebliğlere bakarak aramızda bir bahtiyarın daha mevcud olduğunu ve yakında muradına ereceğini kemal-i heyecanla anlıyoruz. Biz Darülfünun meseleleriyle boşu boşuna uğraşır, didişir; tepişirken bakalım bu defa da şu hümâ-yı ikbal, şu saadet kuşu milyonlarca Türk'ün içinden kimin, hangi tali' kahramanının başına konacak..

Fakat bana kalırsa on senedir bir ittihadçı kafasında yuva kurup yaşamış olan şu talih kuşu kendisine yine aynı cinsten bir baş, bir ittihadçı başı seçer... Bizde meşrutiyet ilan edile beri talih kuşları ya leylek cinsindendir: konmak içi bir baca arıyorlar, yahud, baykuş hilkatindedirler: sinmek için uçaktan haz ediyorlar!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 31

17 Nisan 1922, Pazartesi

Tehlikesiz Üç Cephe

Vapurda sağ tarafıma şöyle döner dönmez göz göze geldik:

- Oo, dedim, sefa geldiniz!

Ve sevk-ü itiyatla dostcasına elimi uzattım. Bu siyah kalpaklı, avcı yelekli ve kalın sopalı adam elini elime sürmekte evvela terddüt gösterdi, öyle ya, Anadolu'dan geliyordu, hamiyyeti vardı, benimki gibi seciyesiz bir dest-i gayri milliye nasıl, kolayca, el verebilirdi. Fakat, baktı ki ayıp ve büyük kabalık olacak, naçar musafeheye razı oldu. Sustuk.

Harb-i umumi hengamında üyükdere'de bir düşman tebaası evine (lam-vav-XX-dal-nun) konarak ömrünü izzet ve ikramla, refahla geçiren ve siper nedir, top nasıl patlar, yaralanmak ne çeşit şeydir, harb ateşi neye derler, hiçbirisi hakkında zerre kadar görgüsü ve haberi olmayan bu kahraman genç, mütarekeyi müteakip parmakkapı dahi dahil olduğu halde, bir iş bulmak, bir mevki yapmak, bir külah kapmak için seksen kapının ipini çekdikten sonra muradına erememiş, nihayet Ankara'ya bir ay tayiş-i azimet etmişti.

Şimdi oradan geliyordu. Galiba bu defa cenge girmiş, ileri siperlerde, kan akıtmış içinde, İnönü ve Sakarya mülahamelerine iştirak etmiş, şan alıp, şan vermişti. O halde

bana karşı gösterdiği şu XXX, şu infaal, şu husumet pek haklıydı; mazur görekliğim icap ederdi. Laf değildi, muharbe saflarında iki sene ölüme göğüs germiş, yani milliyetperverliğini bilfiil, hayatını istihkar ederek ispat eylemiş bir genç, burada, İstanbul'un raks ve tarab mahiyetinde bila inkita' ve bila tehlike yirmi dört ay zebân-dırâzlık etmiş olan bir vatandaşı hakkında daha fazla mültefet davranamadı. Ben burada, ipeklere sarılmış rayihadar kadınlar arasında çaımı içer, şakraklık eder, dansa kalkar, saz dinler, sinemalarda kahkahalar savurur ve lokantalarda keklik kızartmaları yerken o ıslak aba ve çürük XXX kokan arkadaşları arasında her lahza ecel şerbetini nevşe hazır, siperden sipere koşar, kuru kalyata yer, yapmur altında yanar, kar üstünde kalır, ne eziyetler, ne XXX çekti! Bana karşı durgun durmağa elbette hakkı vardı. Binaenaleyh mahcubane, adeta isti'fa'i kusur eder gibisöze ben başladım:

- Maşallah, dedim, size Anadolu'nun havası pek yaramış arslana dönmüşsünüz?

- Elbette yarar, dedi, oradaki hava buradaki gibi mütefessih değil!

Bu sözüyle bana demek istemişdi ki: İçinde sizin gibi adamların teneffüs ettikleri havadan ne hayır beklenir, siz XXX, mütefessih mahluklarsınız... Mamafih anlamamıştan geldim; gözerimi gözlerine dikerek safiyane sordum:

- Hangi cephede bulundunuz?

Kahraman bozuldu; fakat şöyle, mağrurane bir cevap verdi:

- Evvela ilim cephesinde! Sanien fen cephesinde! Salisen ticaret cephesinde!

Bunlarda muhakkak bir cephe idi ama şark ve garp cephelerine nisbeten çok tehlikesiz cephelerdi... İstanbul'da da bu cepheler mevcuttu, hatta fazla olarak çay ve park cepheleri gibi az çok tehlikeli olanlar bile vardı, insan oralarda daima vurulmak ihtimaline maruzdu.

- İlim cephesinden muradınız nedir? Dedim.

- Hocalık, dedi, bir sene Kayseri'de mektep müdürlüğü ettim... Sonra fenni tedkikat icrası için Batum'a ve Bakü'ye gittim... En sonra da Trabzon'da fındık ticareti yaptım, bu suretle memleketime üç cephede hizmet ettim!

O, bunları söylerken düşündüm ki evvela bir sene müdürlük maaşı, sanen fenni tedkikat masrafı, salisen ticaret karı olarak bu adam Anadolu'ya üç cebheden en aşağı beş, on bin liraya mal olmuştu; Anadolu kesesinden, bu fuzuli kahramana beş

on bin lira vermişti. Vapur yanaşıp da ayrılırken bu defa da ben ona elimi vermekte müteredditd idim. Zira hiç olmazsa benim elim o XXX XXX yok yere on para bile almamış, bu el o XX XX ta bileğine kadar dalarak ne bulursa çekip kendi cebine atmağa muvafık hamiyyet at etmemişti.

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 32

20 Nisan 1922, Perşembe

Ali Kemal Bey'in Kalemi

Peyam-ı Sabah baş muharrirne hediye edilen altın kalemi dün ziyaret ettim: mor kadife muhafazasında parıl parıl yanıyor, şaşaası gözlerimizi alıyordu. Fakat – bir ittihadçı gözüyle – bakdıkça neşeleneceğime içime garip bir hüzün, bir melal çökmeğe başladı; onu, hayatın henüz acısını görememiş, çilesini çekmemiş, daha henüz yüzü, gözü açılmamış bir genç kıza, bir sarışın, bir geline benzettim ve zifaf için hazırlanmış farz ettim. Bu akşam onu yaman, XX ve hoyrat bir el parmaklarının arasına alacak, evirecek, çevirecek, sıkacak, hırpalayacak ve sonra bu nazik, nefis, masum yavruya ilk ders muhabbet ve meslek olarak kim bilir n acayip, ne tuhaf ve ne haşin ve sakil bir türkçe kelime öğretecekti... Mesela bu cici kalemin ilk yazdığı söz ya (zırtapoz), ya (XXX), ya (lahana yaprağı), ya (hin oğlu hin) olacaktı! Ah, acaba onu, bu nefis XXX imal eden fabrikanın XXX veya kuyumcunun hatırına gelir miydi ki bin türlü itina, takayyüd ve gayretle, özene bezene, seve okşaya vücuda getirdiği şu nazenin kalem böyle acıklı bir akibete uğrayarak – fena kocaya düşmüş bir dihter gibi – daha ilk hatve-i hayatında bedbaht olsun, nezaketsiz ellede hırpalansın, horlansın, hayattan ilk nasibini sitemler, tarizler teşkil etsin ve ilk hamlede nizâ' ve cidal sahnesine düşsün... Bunlar, bu felaketleri o ine sanatkar aklından geçirir miydi? Aklından geçirir miydi ki kamış ve demir değil, kaz tüyü kaleme bile layık olmayan bir elde bu nazik kalem bir balta ve kazma gibi kaba işlerde kullanılsın! Avrupa'nın bir öeşhur fabrikası onu yapıp meydana koyarak muhakkak şöyle düşündü:

- "işte nefis bir zade-i sanat daha vücuda getirdim. Hele şu XX şu XXX, nakışdaki şu inceliğe, tenindeki şu renge bakınız! Her tarafı naısl mükemmel işliyor ve her şekle girdikçe, açılırken ve kapanırken, zarif bir kadın vücudu gibi nasıl, daima göze hoş görünüyor. Bu, elbette, zengin ve nazik birisine, nir centiilmene, bir kibar zadeye satılacak, ipek astarlı temiz cicilerde gezerek ara sıra bir çek veya nir name-i sevda imzası için kullanılacak, hulasa mesur ve rahat bir ömür geçircek!"

Halbuki talih ve tesadüf denen kudretin garabet ve aksiliğine bakınız ki o kalem döne dolaşa büyüyk Avrupa'yı geçerek İstanbul'a geliyor ve bir kuyumcu camekanında, intizar-ı iştihaya maruz, bir gelinlik kız gibi senelerce bekledikten sonra nihayet bir gün, bir kaç itilafcı, evet, XX ve ferden, süsten ve şıklıktan anlamayan birkaç saf, sade adamın dikkatini celb etmek felaketine uğrayara ve onlara satılıyor. Haydi bu da bir su-i talih olsun, fakat bu felaketi daha büyük bir felaket, hatta bir cinayet takip ediyor: o altın kalem, o narin, nazik, sarışın ve zarif kalem, bir kaç gün süngüsü düşük ellerde dolaşıp durdultan sonra, gele gele, Peyam-ı Sabah muharririnin masasına geliyor, o dest-i XXX nasib oluyor, bu zalim pençeye düşüyor! O kalem Ali Kemal beyin kalemi olmak felaketine uğruyor.

Vah zavallı, bedbaht kalem!

Artık sen, bundan böyle şerh, hayatına, ihanete vasıtasın! Senden tatlı söz, bir nazik kelam, bir hayırlı cümle sadır olmayacak! Daima çarpışacak, didişecek, daima hücum edecek, hücuma uğrayacak, mahkeme mahkeme sürünecek, sürtüneceksin! Her gün çalakalem üç dört sütun yazı meydana koymak için ne çileler çekecek, nasıl yorgun düşeceksin! Öyle ki, bir kaç ay sonra titiz bir kaynana yanına gelin gitmiş saf bir kızcağız gibi artık seni tanımak mmkün olmayacak, bu kapıda solacak, kirlenecek, biteceksin!

Ah, senden çıkacak kelimeleri bir bilsen! Burada mor kadife muhafazanda,nereye düştüğünü farketmeyerek, şimdi, seni mütebessüm ve mücella oturur görürken "kaç! Kurtul! " diye haykırmak, snei bu gaddar elden kurtarmak istiyorum. Kim bilir, gazeteciliğim bu (landru)su bu mavi sakalı daha senin gibi ne kalemlerin önleri de hücum, taaruz ve mücadele meydanlarında parça parça doğramış, imha etmiştir!

İşte seni de böyle bir akibet bekliyor!

XXX kalem, ne olur madem ki bir kemale nasib olacakdın, bari Ali yerine Mustafa'sına takdim olunsaidin... Hatta (Yusuf)un kavuşsa idin şanlı muahedeleri imzalar koyacak, (ihya)sına hediye edilse idin nadide şiirler yazacak, hele (Mustafa)sına olsa idin o zaman, hay kör talih hay, o zaman tarihi, milli, muteber bir mevkin olacak, millet ve matbuat, burada ve orada yekdil ve yekzeban olarak seni medh, seni XXX takdis edecekti! Milli müzede ilelebet kalacak, şerefinle, şanınla ilelebet payidar olacaktın!

Halbuki, A biçare kalem Kemal buldun ama, bulduğun Kemal, Ali Kemal'dir! Dört maruf (Kemal)den bula bula bunu mu buldun?

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 33

24 Nisan 1922, Pazartesi

Muamma-i Hayat

Sevimli ve haluk bir ihtiar işmanlı olan Araryan efendinin kapısı kilili bir acizade püsünde yeşilli morlu ali acayip dümenlere ve alevlere boğularak vefatı beni pek ziyade müteessir etti; hatta bu tesir bir merak haline kadar bile vardı.... Hayat ne anlaşılmaz, ne güvenilmez, ne kaltaban şey imiş, Allah'ım! Yetmiş beş yaşına kadar huzur ve refah içinde yaşamış, ayanlığa çıkmış ve sahib-i servet olmuş bir adamın, bu adamın hatrından şöyle akıl almaz, feci ve dilhiraş bir ölümle irtihali hiç geçer miydi dersiniz? Asla... olsa olsa bir souk algınlığı neticesinde ufak bir XXX, bunu müteakip yatağında doktorlar ve bakıcılarla mahut bir mevt tabii... değil mi? Fakat hayır! Öyle değil... Bir gün bu şayan-ı hürmet ihtiyar bir senet imzalatmak, bir halı satmak, bir mukavele yapmak için evinden çıkıyor; öyle bir saatte öyle bir dakikada çıkıyor ki; sanki – vakanın tarz-ı icraası kronometre ile hesaplanmış gibi – ötede eczacı da, aynı dakikada ispirto lambasını yakıyor. Bu yolda, her adım attıkça o lamba dahi dükkanda her saniye iştiale daha ziyade hazırlanıyor, hazinesi mi kızacak, fitili mi sıkışacak, ne olacaksa olmağa başlıyor. Ah, keşke biçarenin önüne bir aziz dosru, mesela bir Aristidi paşa, bir Abdülrahman Şeref bey, yahud akrabasından bir sevdiği çıkıverdse, ona:

- Canım, gel şuraya girelim, beş, on dakika oturup bir çay içelim, sohbet edelim!

Dese... Aksi bu ya, o zevattan hiçbirisi o saatte Beyoğlu caddesinde bulunmuyor... Binaenaleyh zavallı Azaryan efendi yoluna devam ediyor. Ne olurdu., eczacı lambasını biraz daha evvel yaksaydı, yahud, o ilaç kaynatılacak bir menku olmasa idi.. İşte ecel böyle geldi, keza, insanı böyle bulur, birbirine bağlanmış tesadüflerle hayat böyle biter. O merdivenleri çıkıyor, lmaba kızdıkça kızıyor; o içeriye giriyor, lamba kırımlmaya başlıyor; o sohbete girişiyor, lamba tahammül edemeyecek bir hale geliyor...ve derken müthiş bir patlama, bir alev fiskesi, feryadlar, telaşlar, duöan, hararet, hulasa, memat!

Biçare kazazede – gazetelerde yazdığı gibi- oraya bir halı satmak için gittiyse acaba o halının bir gün, böyle, ölümüne sebep olacağını tahmin eder miydi? Hangimiz evimizeki eşyadan birinin katlimize sebep olacağını tahmin edebilirsiz ki... Öyle ya, mesela, işte şu köşede duran (jüpbe) antika aşure

destesi, sevdiğimiz bir eşya... Ne malum, bir gün, şimdi kabil değil, tahmin edilmez sebepler XXX, ölümüm belki de onun yüzünden olacak! Yahud, duvara asılı şu ayna, bilir mi ki, evvela bilir ki yarın katilimdir – beynimden vuracak! Sonra, acaba yolda önüme geçip beni lafa tutan şu geveze belki bu hareketiyle ölümeme hazırlıyor! Ona yakalanmasa idim vapuru vapurun başına gelecek kazayı kaçırmaz, öbür vapurun başına gelecek kaza esnasında içinde bulunmazdım! Yahud da o geveze benim için kendisine hayatımı borçlu olduğum bir zattır:

Vapuru kaçırmak suretiyle kazadan yakamı sıyırmış oluyor, bana, daha yimri senede türlü seflatle anamdan emdiğim sütü, burnumdan getirmeğe sbeep oluyor, bugünün tatlı, refahlı bir ölümünden beni men ediyordu!!!

Huladsa, işte görüyorsunuz A, bu yangın vakası şuurumda adeta XXX veriyor, belki de bu vaka bu ihtirak dimağımda şu ihtilale sebep vermek ve bilmetice, artık XXX şifaya kadar düşürmek suretiyle bende feci bir ölümü ihzar ediyor, benim de kanıma bu yangın hadisesi giriyor! Of! Yarabi, Edebiyat-ı Cedidecilerin kaç defa dedikelri gibi, hayat ve istikbal ne anlaşılmaz bir muamma!

<u>İtilafçılığın Son Saati</u>

İşitirseniz, birdenbire siz, belki:

- Oh, ne ala! Ne iyi! Ne mükemmel!

Dersiniz... Halbuki ben, derhal:

- Eyvah, bittik! Dedim. Gazeteler yazıyordu, Japonyalı XXX bir şair, keşfettiği bir usul sayesinde doğacak çocukların erkek veya kız olmasını taht-ı temine almış imiş... Hem öyle ilaçla, serumla, ameliyatla, kese biçe dğil, gayet basit, tehlikesiz, ve XXX badehu bir tarzda.... Anne, hamileliğin bilmem kaç haftasında: (çocuğumu erkek isterim!) veya (kız isterim!) diye yükek sesle bir çok defalar tekrar edecek, akşamları gözlerini kapayarak hep bunu düşünecek, bu arzusunu çehren söyleyecekmiş... Nihayet dokuz ay on gün sonra (Bilmem Japon kadınları da bizimkiler ibi dokuz ayda mı doğururlar?) doğan çocuk istenilen cinsten de çıkar, XXX arusu yerine gelmiş olurmuş. 3513 kadın üzerinde yapılan bir tecrübeye yalnız otuz dört ana istediği cinste çocuk doğuramamış, sebebi de bu kadınlar iradatını kutle azherdan aciz azimsiz validelermiş. İşte vaka bu...

- Oh ne ala! ne iyi! Ne mükemmel!

Eğil mi? Derin düşünülürse hiç de öyle değil... Bizde kadınlarımız ekseriyetle ittihadçıdır; çocuklarının cinsiyetini

bu suretle tayin usulünü bir defa öğrendiler mi yarın mesleklerini, siyasilerini de tayin edebilecekler, yani (çocuğumu ittihadçi isterim!) demekle anadan doğma ittihadçi yapabilecekler demektir... Öyle olunca da artık mıhalefet kökünden temizlendi, intihabat-ı ittihad ve terk-i XX ebediyen temin edildi demektir. Azimkar valideler herhalde ittihadçi validelerdir; onların iradatı tesir ve nüfuzunu gösterecek, fakat itilafcı analar (çocuğumu itilafcı isterim!) diye ne kadar haykırsalar, yırtınsalar bile, azimkar olamadıkları cihetle, emellerine bir türlü muvaffık olamayacaklardır. Hulasa bu usul sayesinde kariben ortada bir tek bile muhalif kalmayacaktır.

İttihadçıların gözü aydın! Bu defaki muvaffakiyyetlerini de artık Japonya'ya ve Japon şairine medyun oluyorlar!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 40

18 Mayıs 1922, Perşembe

<u>İtimad, Mu'temed, İmad</u>

Üç, dört senedir bizim Kadıköy semtinde bir zengin adam peyda olmuştu. Bakardım, lastik tekerlekli, yağız atlı, mücella bir kupa, uzaktan, iki tarafa toz veya çamur serpiştirerek dört nala gelir, iskelenin önünde (rap!) diye birden, mahirane durur ve içinden mevsime göre, kürklü veya pardesülü, vakur bir zat, begayet, temkin ve azametle çıkar, arabanın kapısını (güm!) diye kapar, selamlar ortasında vapura girerdi.

Bu kimdi? Neci idi?

Ben o üç, dört sene zarfında kah en yüksek maaşlı bir memur, kah en çok ücret-i tahrir alan bir muharrir olmaklığıma rağmen kira arabalarının semtine yaklaşamaz, kuru fasulye hesabından başımı kaldıramaz iken bu çift atlı arabanın sahibi acaba hangi dairede amir, hangi ticarethanede müdür idi, ne alır, ne kazanırdı? Onu Fenerbahçesinde tenezzühde, Moda'da seyranda, Çalgılı kahvede ayş-ü nûşda görürdüm. Boyunbağısında gözler alan bir inci, gömleğinin kollarında pırlanta düğmeler, rugan fotinli, altın bastonlu bu kem surat zat-ı şerif şunun, bunun selamlarını, billahi, tartıyla alıyor, iltifatlarını ise ölçü ile bezl ediyordu. Fakat para hususunda hesap, kitap düşünmeyen bir adam olduğu her halinde nümayan idi. Halbuki, meğerse hesap ve kitap memuru imiş! Bir gün sordum. Bana: "ha, dediler, o mu? Fabrikalar mu'temedi!" Ah, mu'temed, muid gibi bu yeni ünvanlar... Bize hiç hayır getirmedi; fabrikalar mu'temedi... Anlaşıldı: adı

üstünde, şayan-ı itimad(!) bir memur olacak... Öyle ya tasrif edelim: atamet, yetumet, itimaden ve hüve mu'temed ve zalik mu'temid... Fakat adamın ünvanını öğrenir öğrenmez içime bir kurt düştü. İtimad ve mu'temed gelmelerinin madde-i asliyyesini düşündüm ve buldum: (umde)... (amud) ve (imad) ise direk ve kazık demektir...

- Eyvah, dedim, sakın hazineye bir kazık da bu olmasın!

O günden beri ne zaman şu mu'temed karşıma çıksa gözüm onu bir kazık şeklinde görmeye başladı... Hatta kazık gördüğüm zaman da mu'temedi hatırlamaya başladım. Sonra ara sıra düşünürdüm: İki bin kuruş, hatta zammıyla beraber, şu yağız atların tekine bile yetişemezdi. Peki, nasıl olurdu da bu mu'temed, gerdun e süvar gidip gelirken aynı yolda onun bir, iki, üç derece amirleri, namuskar müdürleri ve müfettişler ellerinde mevsime göre pırasa veya enginar demetleri, yaya yürürlerdi, şu manzara-i serveti görürlerdi de nazar-ı dikkate almazlardı? Ben gözümle görmüş, elimle koymuş gibi görüyor biliyordum: Gerek bu azametli mu'temed, gerek o iki kara, azgın, haşarı at, gerek o çapkın, uçarı arabacı, hepsi, yani mu'temedin bütün efrad-ı aile ve hayvanat-ı ehliyesi hazine-i milletin bir köşesinden ziyafetleniyorlar, göz önünde mal-ı miriden zıkkımlanıyorlar ve lisan-ı halleriyle cümlesi: "çalıyoruz" diye haykırıyorlardı.

Bir aralık zengin mu'temed ortalıktan gaib oldu. Geçen akşam izine akşam gazetesinde rast geldim: yedi bin lira ihtilasına mebni mu'temed divan-ı harbce mevkuf imiş!

Oradan anladım ki kamus-ı idarede (mu'temed)e fazla (itimad) hazine-i millete ilka-yı amud ve idhal-i imad manasına geliyor!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 41

22 Mayıs 1922, Pazartesi

Gazeteci Mübalağası

Şu Bab-ı Ali Caddesi, yani gazeteciler mahallesi kadar dedikodu, mübalağa ve tezvir yatağı ömrümde görmedim. Geçen gün mutfak için bir gaz sobası satın aldım, hem yenisi de değil, elden düşme, yarı hurda, adeta paslı bir amerikan ocağı…… Üstünde ufacıcık bir kutusu da var, güya fırını… Fakat, öyle kuzu kaz hatta tavuk kızartmaya bile yaramaz… Serçeyi bol boluna, pilici dar darına içine ancak alabilir. Benim bunu aldığımı, matbaaya götürdüğümü ve orada bir

miktar gaz koyarak tecrübesine giriştiğimi nasılsa, neredense bir gören, işiten olmuş… On dakika sonra şöyle yukarı doğru bir yürüyeyim dedim, baktım, bir gulguledir gidiyor:

- Fırın almışsınız, tebrik ederiz!

Hangi fırın? Çakmakçılar fırını mı? Kapalı fırın mı? Çifte fırın mı? Çıldırılacak şey…

Gözümün önüne hani heybeli ekmekçi fırınları vardır, durmaz işler, biteviye fırıncala, has pide ve simit çıkarır, sahibini nan ve nimete boğar, onlardan biri geldi. Sanki ben böyle bir fırın almış, iradı, akarı düzmüş, sahib-i emlak olmuştum. O günden beri Bab-ı Ali caddesi:

- Fırın almış! Fırın almış be! Fırınlar alıyormuş!!!

Sözleriyle çalkalanıp duruyor!

Hani şu bir düzine kadını kızartıp kül kömür eden Landru'nun fırını yok mu? Bu caddede o bile bu kadar çalkalamadıydı…

Yarın, anlaşılan, şayet beni elimde bir körpe marul yerken görseler onu bile büyütmenin ona bile bile bin mana vermenin yolunu bulacaklar… Mesela ilk gören zat, ilk rast geldiği arkadaşına:

- Haberin var mı, diyecek, Aydede muharriri bir turfanda marul yiyordu!

O arkadaş diğer bir arkadaşına:

- Şimdi duydum Aydede muharriri bir bostan kiralamış!

Bu arkadaş da üçüncü arkadaşına:

- Yahu, ne buyurursun, Aydede muharriri bir bostan almış!

Dördüncü arkadaş beşinciye:

- Aydede muharriri bostanlar alıyormuş!

- Aydede bütün Langa bostanlarını satın almış!

Altıncı yedinciye:

- Aydede muharriri idi Yedikule'de, İbrahimpaşa'da, Maltepe'de, Kartal'da, nerede bostan varsa hepsini toptan satın almış! Diyecekler, habbeyi kubbe edecekler ve yediğim marulu burnumdan getirecekler!

Hatta hadisenin siyasi eskâl alması da mümkündür. Mesela yediğim marul mu idi, ona muz diyebilirler, bu muzu bana

Mısır'dan veya Suriye'den göndertebilirler ve bir muz bin demet muz olabilir.

İttihatçı muharrirler:

- Muz yiyordu ha? Tabii değil mi, o muz yemez de kim yer? Dostları müstemlekelerden demet demet gönderiyorlar, vay hain-i vatan vay!

Derler. Muhalif gazeteciler ise:

- Yediği muz ise muhakkak Cemal Paşa Afganistan'dan göndermiştir, bir zaman da bahriyeden yağ, bal göndermez miydi? Vay mürtedi vay!

Fikrinde bulunurlar. Marulun muz, gaz ocağının fırın yapıldığı bir caddede münteşir gazetelerde artık:

Var kıyas et vüsar-ı derya-yı tezvirni düğün!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 42

25 Mayıs 1922, Perşembe

Koşuya Dair

Hah, bunu, at koşusunu anladım, anlıyorum: spor namına, bence, en güzidesi binicilik… Futbol, hokey, güreş, tenis, otomobil, tayyare, kayık, kotra vesaire, ne dense, bana hoş görünmüyor, lakin geçen pazar, Veliefendi çayırında koşuları seyrederken neşemden kabıma sığamıyordum. Eşref-i hayvanat olan at, sonra eşref-i mahlukat olan insana, bu ikisinin birleşerek aynı hedefe doğru can u yürekden koşmaları pek müheyyic bir manzara teşkil ediyor. Zahir Türk'ün at ile olan ırki rabıtasının da tesiri mi var, nedir, atlar ortada gezindikçe ben de etrafında fırıl fırıl dönüp dolaşıyor, atlar kişnedikçe vatanperverane bir nutuk işitmiş gibi (yaşa!) diye bağırmaktan, cûş-ı hurûşa gelmekten kendimi güç men ediyordum. Bana kızmasınlar: Ufacık başlı, mini mini kulaklı, burun delikleri kırmızı, ayak dirsekleri ince, narin ve şirin koşu atlarına bakmaktan, vallahi, bu atlar kadar latif, cins ve zarif olan en mutena nisvanı bile seyre vakit bulamıyordum. En mükemmel at numuneleriyle en güzide kadın numunelerinin karşılaştığı koşu yerlerinde insanı güzelliğin kesret ve şiddetinden sersemleten bir kudret var. Açık hava ile yem yeşil çemen-zarların da bu kudrette dahl ve tesiri olsa gerek! Kah bakıyorsunuz, gözünüz bir at üzerinde dikilip kalıyor: tüyleri parıl parıl, nazarları kıvılcımlar saçıyor, kalçaları oynak ve yürüyüşü bir kadın kadar nazan… Kah

bakıyorsunuz, gözünüz bir kadına ilişip takılıyor: mantosu parıl parıl, nazarları kıvılcımlar saçıyor, kalçaları oynak ve yürüyüşü bir koşu atı kadar nazan…

Atlarla kadınlar yanında erkekler ne değersiz, ne hiçden, ne yabancı kalıyor! Kendimi değil A – kendi hakkımda pek hüsn-i kuruntum yoktur! – orada, meydanda mağrur mağrur, hatta pür naz ve eda dolaşan istanbulun en güzel delikanlılarına bile acıyarak, iğrenerek bakıyordum.

At ve kadın… yan yana, ille bu, ötekinin sırtında, ne bi-misal bir manzara! Onun içindir ki (jokey)lerin kadın olmamasına ben hayret ve esef ediyorum. Hoş o gün veli efendi vadisi de pek dil-giribdi. Atlar bu yem yeşil yonca tarlalarında yarış koşarken ben içimden bunu düşünüyordum:

- Şunlar cins ve tok at olmasalardı, koşacakları yerde muhakkak şimdi başlarını eğerler ve otlamaya başlarlardı.

Harb-i umumi devrinde cins olmayan aç insanlar muharebe meydanını bırakıp dil-girib ihtikâr tarlalarında otlamağa başlamamışlar mıydı? Asıl kazanan da onlar olmuştu. Pek cins ve pek tok olmayan bir atın o gün çayırdan yarışa başını kaldırmasına ben imkan görmüyordum!

At ve koşu münasebetiyle hatırıma şu meşhur fıkra geldi: Eski Türk beylerinden birinin gözü gibi sevdiği cins bir atı varmış, kahyasına tenbih etmiş: “Kim gelir de bana bu at öldü derse boynunu vururum!” vurur mu, vurur, ferman-ferma bir bey… Aksi gibi at da bir gün mürd oluvermiş. Eyvah! Gidip de beye haber vermek kimin haddi? Emir-i ahırlar, seysiler, kahya, harem ve selamlık halkı birbirine girer, ne yapacaklarını bilemezlermiş. O esnada beyin nedimi meydana atılmış: “ siz işi bana bırakınız!” demiş ve huzura çıkmış:

- Efendim, diye başlamış, o pek sevdiğiniz at yok mu, ona bu günlerde acayip hal ârız oldu: ne yiyor, ne içiyor, ne duruyor, ne görüyor, ne işidiyor,ne nefes alıyor, uzanmış, biteviye yatıyor!

- Be herif “At öldü! Desene...

Aman efendimiz, bunu ben demedim, siz dediniz!

Herhangi meseleyi böyle zarifane söylemek, hakikati daima nükte-perdazane anlatmak imkanı varken Peyam baş muharriri gibi dobra dobra ortaya atmak zararlı bir usul olsa gerektir. Sen “leb” de, bırak “leblebi”yi o anlasın… Zaten anlamayacaksa “leblebi” de desen anlamayacak olan anlamaz!!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 43

29 Mayıs 1922, Pazartesi

Şenlik, şetaret, şehr-i ayin, ilah...

Memlekette milli, tarihi, askeri bayramlar çoğalalı zaten asıl bayramların tadı da bitti, hakiki bayramlar arada kaynadı, gitti. Lezzet azlıktadır. Memleketin her tarafında, Rumelisinden Anadolusundan Bayrampaşa enginarları gibi tümen tümen bayramlar türeyerek baş kaldırdığı ve mebzûliyyet peyda ettiği bu devirde bittabi şeker bayramlarının bile tadı kaçar. On üç yıldır zaten işimiz gücümüz bayram ve şenlik... Tiyatrolarla sinemalar hınca hınç dolu, eğlence mahalleri dolup dolup boşanıyor; neşe ve şetaretimize payan yok; çenk ve çegane sesinden kulaklarımız uğulduyor... Kadın, erkek sokaklara döküldük ve bir şaşaalı, şatafatlı bahar ramazanı geçirdik ki başımızda damat İbrahim Paşa'nın Nedîmi eksikti! Şehir emaneti Kağıthane'de milyonlar sarf ederek silahhane yaptıracağına, devrin icabını düşünerek, keşke o sa'd-abad'da bir muazzam kaşane inşa ettirseydi de gelecek ramazanı ahali-i belde daha eğlenceli, daha müferrih geçirseydi... Bana bu cünbüş, bu zevk ve sürûr şu fıkrayı hatırlatır:

Hani Tümurlenk'e mi, yoksa Hulagu veya Cengiz'e mi, her ne ise, bu kabilden bir müstevliye atfedilen bir hikaye vardır: Bunlardan birisi feth ettiği memleketlerden birine gayet ağır bir vergi tarh etmiş ve adamlarını gönderip şehir ahalisinin ahvalinden malumat istemiş:

- Efendim, demişler, halk yeis ve endişe içinde...

- Öyle ise bir misli cizye daha tarh olunsun!

Bu para da toplanmış, adamlar yine gitmişler, bakmışlar ve dönüp arz etmişler:

- Yeis ve endişe devam ediyor!

- Ala, ala, cizyeye bir misli daha zam edilsin!

Para tekrar tahsil olunmuş, memurlar yine tahkikata çıkmışlar ve avdetlerinde demişler ki:

- Aman efendim, görmeyiniz, ne neşe, ne şetaret, düğünler, dernekler, donanmalar, bayramlar, ahali öyle memnnun, mesud, keyifli ki...

- Ha öyle ise kafi... demek artık para suyunu çekmiş, sıra ümitsizliğe gelmiş, yakalarını bırakınız!

Bizim şenliklerimizle bayramlarımızdaki bu kesret, ahalideki bu keyif, tiyatro, sinema vesair ezvâka olan şu inhimâk da acaba parasızlıktan ve ümitsizlikten mi neşet ediyor, bilmiyorum!... Hani ya deliye her gün bayram derler, benim fikrimce, bu zamanda, akıllıya değil her gün, hatta asıl bayram bile bayram değildir!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 44

1 Haziran 1922, Perşembe

Medhiye, Hicviye ve Mersiye

Vaktiyle şuarâdan biri zamane ricalinden birine gidip medhiyeler takdim edermiş; fakat bir türlü caizesine nail olamazmış; kızmış, başlamış hicviye yazıp göndermeğe... Bunlar dahi tesir göstermemiş; nihayet o ricalden olan zat hasta düşmüş; şair bir yolunu bulmuş, odasına girmiş. Hasta hiddetlenmiş:

- Ne var be adam, demiş, medhiye yazdın aldırmadım, hicviye yazdın ehemmiyet vermedim, şimdi ne yapmağa geldin? - Mersiye yazmak için ölümünüzü beklemeye!

Bunun gibi gazetelerimizden biri de, bir zamanlar merhum Talat Paşayı medh ü sena eder, namını göklere çıkarırdı; fakat galiba umduğu caizeyi alamamış idi ki, işi, ba'de-l-mütareke hicviyeye dökmüş, en şedid hücumlar o gazetede intişar etmişti. Hoş zann ederim ki onun da tesiri olmamıştı. Şimdi ise haftalardan beri Talat paşadan hep (ah ve vah) ile, tahassür ve iştiyakla, yüreği yana yana, ciğeri hûn ola ola bahs ediyor.

Galiba sıra – şair hikayesindeki gibi – artık mersiyeye geldi!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 45

5 Haziran 1922, Pazartesi

Sarı Lira Bahsi:

Bu haftanın en raşe-bahş haberi (öjipet) vapurunun garkı... Fakat bana öyle geliyor ki efkar-ı umumiyeyi, hasseten İstanbul efkar-ı umumiyesini şu hevl-nâk hadise esnasında gark olan hemcinsimizden ziyade o mağruk bir buçuk milyon sarı ingiliz lirası, yani bir buçuk milyonluk altın işgal etti. Ben

ki pek para düşkünü, şaşaa ve debdebe meraklısı, cakacı ve afici bir adam değilim, servet hülyasına hiç dalmam ve aklımı muhayyel zenginlik projeleriyle katiyen yormam, ben bile, bir aralık denizin dibine o insan cesedlerinden ziyade altın destelerinin, sıvama altın dizilerinin inişini düşündüm ve göğsümün kabardığını, içimin çekildiğini, yani türkçesi, yüreğimin yandığını duydum.

Yarın, öbür gün tuzlu sular bu altın balyacıklarını yiye, çürüte darma dağınık ettikten sonra liralar denizin içine serpilmeğe başlayacaklardır; belki de bunlardan bir destesi erkeğiyle yan yana gerdeğe giren bir yunus veya kılınç balığı çiftinin üstüne, koltuğa giren gelinlerin başından serpildiği gibi, şakır şakır serpilecek, Bahr-i Muhit'in o münzevi ve hücra köşesinde şaşaalı bir düğün merasimi icra edecektir. Kim bilir sakil yüzlü, soğuk tenli, acayip gözlü deniz mahlukları bu yutulmaz madeni sarı kurslara bakıp da ne düşüneceklerdir:

- Bunlar da nedir, diyecelerdir, ne lüzumsuz, ne manasız şeyler!

Halbuki, ahmak balıklar, dünya yüzünde kopan fırtınaların müsebbibi işte lüzumsuz bulduğunuz bu sarı nesnelerdir... Onların her birisine insanlar kan can pahasına malik olurlar. Ey ulu tanrı! Ne olurdu, bir buçuk milyon İngiliz lirasını denizin dibine gömeceğine bir kasırga esnasında gökyüzüne çekse idin de sonra şöyle, o bayram günki mebzul yağmur yerine İstanbul'un tepesinden aşağı, başımıza yağdırsa idin... İşte o zaman, on dört senede ilk defa olarak biz de bir bayram görmüş, bayramdan bir tat almış, bayram çocukları gibi sevinmiş olurduk. Bir buçuk milyonluk ingiliz lirası ha? Bizim para ile hesaba, kitaba sığar meblağ değil ki... Ya mark, leva, alelhusus kron ile mukayeseye hiç gelmez, o bir buçuk milyondan yalnız bir tek adedi bir balya Avusturya parası veya bir vagon rus evrak-ı nakdiyesi demektir. Allah, Allah bu ne kesif para! Hani süt hulasaları ya da ecza kompirmeleri vardır, bir kaşığı bir kaseye veya bir hapı yüz parçaya kafi gelir, bu İngiliz altını da paraların mükessifi ve kompirmesi...

Yanına aspirin veya sulfato fişengleri gibi yirmi adetlik bir destecik al, bütün Alman diyarını bir başından öbür ucuna kadar refah ve debdebe ile geç, gez! Hatta artanı ile Rusyayı da Afganlara tibetlere kadar devir edebilirsin...

İşte batan para böle bir para... Böyle hâssalı, hâssasiyetli bir paranın bir buçuk milyonluğu! Şimdi denizin zümrridîn a'makında bu sarışın, melek-çehre, nazenin nesneler kimbilir nasıl yanarlar... O manzaraya bakmak mümkün olsa, Ali Kemal beyin tarzınca, vallahi:

İnsan kara dağ olsa getirmez buna takat!

Hatta Karadağ kralı bile...

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 46

8 Haziran 1922, Perşembe

Yine Edebiyat!?

Bugünkü genç, dinç, milli ve ruhi edebiyat ne safhadadır, bilmem ara sıra merak edip de bazı eş'ara veya bazı asara şöyle bir göz gezdirdiniz mi?

Allah diyip hamuş olur dil!

İşte önümde bir mecmua duruyor; onların fikrince bir mecmua-i kemâlât… Mesela Halid Ziya beye dair içinde bir makale-i tenkidiye var ki ondan bahs ederken muharrir şöyle diyor: "Halid Ziya bey belki muvaffak olacaktır!..." Tebrik ederim, bak müttebi, meşhur, güzide bir muharrir onun için, bu Halid Ziya ismindeki na-maruf genç mübtedi için ümit bahş bir cümle sarf ediyor; inşallah üstad-ı azamı Fevzi Lütfi beyefendinin şu lütufkar takdirleri tahakkuk ederek alem-i edebiyat Halid Ziya namıyla bir unsur daha kazanır! Aman edebi, tenkiddeki küstahlığın, bayalığın, mahalle çocukluğunun bu derece mütecavüzanesi, eblehanesi nerede, hangi diyarda görülmüştür? Halid Ziya için "belki kuvvetli bir muharrirdir, fakat edebiyat denen şeye layıkıyla özenmemiştir…" diyen, "fakat ne biçim muvaffakiyet? Nerede muvaffakiyet?" diye üstadın hiç şüphe götürmeyen bi-emsal muvaffakiyetini inkar eden bu şaşkın ve arsız kalem işte genç edebiyatın zihniyet ve fıtratına beliğ bir mualdir. Peki, Halid Ziya'yı beğenmeyen bu kalemler meydana nasıl eserler koydular? Aynı mecmuadan bir manzume alalım:

Bahçeler

"Bahçeler sevgili, bahçeler güzel.

Sabah vakitleri havuzlarında

Yanan bulutların aksi ki yüzer…

Eski şairden mısralar söyler,

Çiçekten çiçeğe, koşarken rüzgar

Tutuşmuş gönüller gibi laleler…

Serin sabahların ilk ışıkları

Raks eder raks eder havuz başında

Rengiyle işlerken sarmaşıkları…

… Somaki taşlarda hemen bir pastel

rengiyle ürperir derin gölgeler.

Bahçeler, sevgilim, bahçeler güzel…"

Bitti… İşte Fikret'i, Cenab'ı, Halid Ziya'yı tenkid ederken "biz şiirin en keskinini, en safını istiyoruz." diyen gençlerin şiir nanıma yazdıkları bedia! Nasıl, bahçe tarifindeki kudrete ne buyurursunuz? Gözünüzün önündedir hal, ışıkları, gölgeleri, çiçekleri ve serinlikleriyle bir bahçe tecessüm edivermedi mi? Siz hiç bu kadar manalı, ruha yakın, üslubu latif, ibaresi yerinde, ruhu gaşy eden ve asabınızı heyecana getiren bir manzumeyi başka yerde, başka lisanda, başka bir neslin kaleminde okudunuz mu?

Aynı mecmuadan bir tane daha okuyalım:

Beyaz Taş

"Geniş çizgilerle harelenip su

içinde beyaz taş birden gaib oldu.

O zaman, annesiz bir yetim gibi,

Mübhem acılarla ürperdi kalbi.

Ve ağladı genç kız bütün bir gece

Kedersiz sulara böyle sessizce

Bıraktığı için daha ilk günü

Günahsız kalbinin beyaz yükünü."

Bu dahi böylece biter… "keskin ve saf" şiir bu olsa gerek! Ne anladınız, ne duydunuz? Heyecan ve lezzet verdi mi? Ruhunuzu okşadı mı? Beğendiniz mi? Latif, latif değil mi ne mana! Ne nağme! Ne aheng!

Işte medhi göklere çıkan yeni (Dergah) edebiyatından size iki misal… Bu gençler, zorla insanı eski tarza, o eski naat, kaside, gazel edebiyatına rucu ettirecekler ve mesela bize şöyle bir kıta söyletecekler:

Bak şu Dergah'ın perişan haline

En garib dervişlere olmuş penah!

Şeyh zıpır, zakir delişmen… Siz dahi:

“derk”ini hazef eyleyin kalsın bir “ah!”

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 47

12 Haziran 1922, Pazartesi

Tasma Bahsi

Kuduz illeti münasebetiyle belediye ve zabıta ilan ediyor: tasmasız görülen köpekler itlaf olunacakmış... Demek ki köpeklerin hayat ve mematı bu anda iyi, kötü bir kayış parçasına bağlı... Bu muskayı ele ve boyuna geçirenler ne mutlu... Geçirmemişleri ise dünyanın en feci bir ölümü bekliyor! Fakat, ah zavallı köpekler! Bir insan için bu derece kolay olan şu iş, yani tasma tedariki onlar için ne zor, ne imkansız... Öyle ya, parmakları müsait değil ki, tutsun da bir köpek kendi boynuna tasmasını kendi eliyle geçirebilsin veya dili yok ki kalksın da bir köseleci dükkanına gidip : “bana bir tasma ver!” diyebilsin -. Hani Fikret merhumunun şiirindeki gibi: “düşün biraz ne olur?... korku bilmesen de, yine” “tahammül eylemez, çırpınırsın, ağlarsın;” zavallı kullarının hükmü yok ki kurtarsın!”. Köpeklerin de elleri, ve dilleri yok ki birer tasma tedarikiyle kendilerini bir mevt-i muhakkakdan halâs etsinler. İşte onlarda olduğu gibi insanlarda da böyle: Bazen tasma kadar ehemmiyetsiz bir şeyi tedarik edemeyerek, ona kudret, imkan kabiliyet bulamayarak ölümün pençesine düşüyorlar. Kaç hastayı, kaç aşığı, kaç müflisi, yerinde, beş, on mangırla beş, on tatlı söz kurtarabilir, hele bir düşününüz. Fakat, olamaz, bulamazsın: “ ve çare yok ineceksin... bu işte ömür-i beşer”.

Sokak köpeklerimiz de bugün birer tasma tedarikine muvaffak olamadıklarından dolayı birer birer ölürler: bu işte ömr-i kelab. (Lafonten)in bir hikayesi vardır: dağda kurt ile köpek arkadaş olurlar; köpek talâkate gelir:

- A birader, der, nedir senin buradaki şu vahşiyane hayatın? Zaman olur, haftalarca aç kalırsın; zaman olur, çobanların takibine uğrarsın... Yazık değil mi? Gel, seni şehre götüreyim, orada yemeğin önünekonur, hem ne yemek? Çıtır çıtır ye: tavuk ve kuzu kemikleri... derdin kasavetin de yoktur, sahibin kendisini düşünmez, seni düşünür! Haydi, yallah, düş önüme gidelim!

Kurt kanar, beraber yola düzülürler; fakat bir aralık gözü ilişir; köpeğin boyun tarafında tüyleri dökülmüş... “nedir bu, der,

burana ne oldu?" köpek şaşalar: "şey, der, ara sıra sahibim boynuma bir tasma geçirir de....". Kurt hürriyet ve istikbaline merbut ve düşkün olduğundan: " yoo... der, bu benim kârım değil, boynuma tasma takdıramam... Bana müsaade!" ve fırlar, geri döner!

İyi mi eder, fena mı eder, bu ciheti hal kolay değil.... Zaten ben köpeklerden bahs ediyordum; her halde köpekler için tasmanın lüzum ve faydası, ille bu kuduz esnasında, gayr-i kabil-i inkar... Efsunlu muska veya sabıka Kafkas cebhesinden terhis vesikası gibi yüzde yüz ölümden halâs demektir! Sonra bu meselede şayan-ı dikkat bir cihet daha var ki insanları da alakadar ediyor: bir kötünün yedi mahalleye ziyanı dokunur derler, bir kuduz köpeğin de bir şehir köpeklerine ziyanı dokundu, binlerce hemcinsinin itlafına sebep oldu. Tıpkı (Vilhelm)in Almanlara ve bu münasebetle harb-i umuminin bütün beşeriyete zararı dokunması gibi... O zaman boyunlarına bi-taraflık tasması geçiren devletlere ne mutludur!

Tasma üzerine bir hikaye daha vardır: Şeytan elinde yüzlerce yular ve tasmayla giderken bir adama rast gelmiş; adam meraklı imiş, sormuş: - bu tasmalar nedir? Ne işe yarayacak? Şeytan da demiş ki:

- Bende herkes için bir tasma vardır, boynuna geçirir, istediğim tarafa çeker, sürüklerim...

Adam: - Hani benimki, göster bakalım! Deyince, şeytan gülümsemiş: - senin gibilerini ben tasmasız da götürürüm! Demiş....

Bizim memleketin siyasetinde de şeytanın tasmasız kolayca götürdükleri galiba İttihadçılar, tasma takarak zorla sürükledikleri de muhalifler olsa gerek!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 48

10 Haziran 1922, Perşembe

<u>Mudarebe Muhavereleri</u>

İki sporcu arasında:

- Tasvirci (nakavt) mı oldu dersin?

- hayır aylığına nazaran (nak tavan)!

Bir hoca efendi:

- Yazık, ben de onda bir din gayreti var zann ederdim....

Enver Paşa Buhara'da:

- Yahu, aşk olsun tasvirciye... İnşallah avdetimizde kendisini merkez kumandanı yapayım da çarşafları ve kadınları istediği biçime soksun... Memleketimde de amma nam bırakmışım, hâlâ: aşkımla ölen, mücrim olan, katil olan var!

Cemal Paşa kabulde:

- Aferin bizim çocuğa be... Arslan kesilmiş! Mamafih dua etsin harb-i umumideki bahriye erzakına... bu kuvveti oradan almış olacak, hâlâ kanlı, canlı... Gücü kuvveti yerinde!

Anadoluda bir asker:

- Tasvirci Bab-ı Ali caddesinde dövüşerek kanını dökeceğine burada çarpışsa idi daha iyi ederdi!

Süslü hanımlar:

- Bizim ahımız tutmuş olacak... darısı (Aydede)cinin başına!

İttihadçılar:

- Ah, neredesin Talat Paşa... İki ihvan arasında böyle bir vaka çıkmasına hiç sen meydan verir miydin?

Mustafa Kemal Paşa Ankarada:

- Enver taraftarânı işte bu kavgada da yenildi; bu bir alamet-i hayırdır!

Da'ül-kelb müdürü:

- Acaba gazetecilere, köpek ısırsın ısırmasın, ihtiyaten serum zerk etsem mi?

Polis müdürü:

- Bari (matbuat münakaşa kontrol kalemi) ünvanıyla bir yeni kalem daha açalım... Yazılar had devreye girince muharrileri taht-ı nazarette tutmak için!

Bir Muhalif:

- Selat ah...

Bir gözlüklü:

- Ah bu hınzır gözlük... İlk tokatta bir kere yere düştü mü, bittik,gitti...

Cibali gençleri:

- Bravo akşamcıya ya... Yüzümüzü ağarttı!

Bir adliye memuru:

- Meğerse Bab-ı Ali caddesinde mahkemeden çabuk dava hallü fasl oluyormuş!

Mithat efendi merhumla müteveffa said bey ahirette:

- Bizimki kaç sene evvel olmuştu?

- Tam kırk sene evvel... Fakat dünkü gibi hatırımda; şemsiyenin yeri sanki hâlâ sızlıyor!

Cenap Şahabettin Bey (makalesini yazarken)

- "Müşatemenin müşacere ve mürahaya incirarı, ilah..."

İki mahelle delikanlısı arasında:

- Artık bize racon kesmek kalmadı!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 49

19 Haziran 1922, Pazartesi

Bir Akıllı Daha

Millet meclisi emir emir üzerine, telgraf telgraf üzerine onu kuru ve kavruk Ankara'ya, vazifesi başına çağıra dursun, mümessil-i sabık Akdeniz'in püfür püfür esen serin, sahî poyrazına karşı vapurlarını işletmekle, vapur güvertelerinde beyazlar giymiş, ağzında pipo, buzlu viskisini yuvarlamakla meşgulmuş! Hele düşününüz, işlerinizi yoluna koymuş, vuracağımızı vurmuş, sermayenizi düzmüş, üç, dört ticaret gemisine sahip olmuş, boyuna para kırıyor, İtalya gibi karası da, denizi de, kızı da kısrağı da güzel medeni bir memlekette, pür zevk ve tarab hayat geçiriyorsunuz; kanınıza sükun gelmiş, aklınızı başınıza almışsınız, eski mücadele arkadaşlarınıza karşı yüreğiniz hayret ve merhametle dolu, büsbütün değişmiş, eski zamanı unutmuşsunuz; tam bu esnada odanıza elinde gümüş tepsi, alafranga bir uşak giriyor ve size bir telgraf uzatıyor: "Ankara'dan çağırıyorlar, "gel!diyorlar, vazifenin başına geç!"... Allah için söylemeli bu davete hangi akıllı icabet eder, hangi sahibi-i feraset tutar da mesela Napoli'deki muhteşem otelin mandolin ve şarkı sesleriyle şenlenmiş ziyadar, şairane ve bi-emsal taraçasını, hasır koltukları, buzlu vermutları, güzel gözlü kızları ve kızıl dudaklı kadınları bütün bu letafetleri, servet, saman, istirahat ve ticareti bırakır, hemen bir kötü vapura atlar, sıcak Antalya'ya çıkar, at, eşek, deve sırtında, bu dağ senin, o tepe benim kırk günlük çöl seyahatinden sonra yanık Ankara'ya girer ve millet meclisinin bu sıcaklarla bittabi fazla miktarda ter, lapçın, kalpak ve yün kokan içtimaa salonuna yerleşir, nafia bütçesinin müzakeresine kafa toplanır? Bu olur şey mi? Câmi beyi İtalya'da sürdüğü iki, üç senelik şık, süslü, paralı, itibarlı ve rahat hayatından, o debdebesinden sonra birdenbire, tekrar Ankara'ya düşmüş olarak hele bir tahayyül ediniz: bu dar, sıkıntılı, sazsız, sözsüz, kadınsız ve içkisiz mücadele kasabasında patlar mı, patlamaz mı? İlle bu yaz ortasında, Ankara ovası göbek taşı gibi alttan üstten kızarken pencereleri serin deniz havasına açılmış, vantilatörlü, duşlu, kolonya kokularıyla ferahlamış otel odalarını arar mı aramaz mı? Artık sizin ondan, ey milletvekilleri, fedakarlık istemeğe hakkınız yoktur; değil telgraf çekseniz, itaat ilamı çıkarsanız zann

etmem ki yerinden oynatabilesiniz. O yapacağını yaptı, ne marifetlere kadirmiş, gösterdi, milliyet ve hamiyet piyangosunun büyük ikramiyesi, ne yapalım, kader, talih, size değil, ona vurdu. Şimdi sizler orada kemal-i hamiyet ve fart-ı hamasetle, yana kavrula, soluya terleye menafi'-i memleket namına akıl yorar, vücud yıpratırken o, vakit sabah ise denize girmiş, muhakkak şimdi serin serin yüzüp eğlenmekte veya mahir tellaklara rayihalı yağlarla yorgun vücudunu ovdurmaktadır... Vakit öğle ise gölgeli, ağaçlı bir pansiyon, bahçesinde fiskiyelerin çenberlerini seyrederek ölgün piyano nağmelerini dinleye dinleye yemeğini yemekte, halis Kiyantisini içmektedir... Vakit akşam ise beyaz faniladan elbiseler giymiş, rıhtım boyu gezip dolaşmakta, Havanasının rayihadar dumanlarını savurmaktadır. Vakit gece ise Napoli güzellerinin yarı üryan cazband oynadıkları bir mahsel-i safada buzlu şampanyasını yudum yudun tadarak aygın baygın eğlenmektedir.

Siz neredesiniz, o nerede? Sizler hâlâ onun bıraktığı yerde otlamaktasınız.

Câmi bey minareyi vurdu, meğerse kılıfını evvelceden hazırlamış imiş...Ey aziz dostlar! Siz oradan, biz buradan elbirliğiyle çalışarak nihayet işte Câmi beyi câmiü'l-nukud ettik....

Ona vapur işlettik, bizler de buralarda içlendikçe bakalım, inşallah, halefine fabrika, şeyhbender-i mersuma da tren işlettiririz!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 50

22 Haziran 1922, Perşembe

<u>Yağma Ağa Oğlunun Böreği!</u>

Evet, yağma Hasan'ın böreği değil, bu defa da yağma ağa oğlunun, Ağayef'in böreği… Anadolu matbuat müdüriyeti nam ve hesabına yüzlerce bin liralık tahsisat-ı fevkalade, bir tahsisat-ı harikulade kabul olunmuş; yani daha doğrusu, bir propaganda vekaleti ihdas olunarak kesenin ağzı yüzlerce elin sıkıp avuç dolusu alarak suhuletle çıkabileceği bir şekil ve hacme ifrağ edilmiş, artık bugüne kadar Ankara kasabasında işsiz, güçsüz dolaşarak mesud ve feyzli bir teşkilata intizar eden gençlere, mahmîlere bol para ile Avrupanın yolu açılmış…

Zavallı Ruşen Eşref, A talihsiz çocuk, ne olurdu, iki ay daha sabır edeydin de bu gün Buhara çarşısında yere çömelerek, ayaklarında çedik pabuc, başında altı dilimli takke, elinde tahta kaşık şırlağan yağlı anber bu pilavı yiyeceğine Paris'te Romano lokantasının arabalarla müşteri önüne getirilen keklik kızartmasından ve smokininin yakasındaki devcüsse karanfilin kokusuyla mest, çilekli dondurmadan ekl edeydik. Öyle ya, bu yeni bütçeye ve tahsisata nazaran Anadolu ajansı Avrupa ve Amerika bilad-ı meşhuresinde birer şube ve propoganda merkezi ihdas edecekmiş… Aman Allahım, demek ki bir anda elli, altmış, yüz, üç yüz, beş yüz gencin terfih ve ikdarı, hem ne terfih ve ikdar, öyle Hire, Buhara, Tomsk gibi acayip diyarlarda değil, Cenev, Kopenhag, Amsterdam, Glaskov gibi dünya güzeli beldelerde; mümkün ve müyesser olacak! Bu gayr-i resmi mesned ve mansıblar için öyle kadem, tahsil, şehadetname, falan da lazım değil: Paris başkatibi kadar fan, fin, beş on kelime "Bonjur! Bonsvar! Komantalevu? Mersi? Evü?" bildik mi, yallah avucunu açar, parayı kapar:

- Hak bereketini arttırsın!

Der kağnı, deve, merkeb ne bulursan hemen atlayıp bir koşu deniz kenarını bulursun; oradan vapur, tren ooh, işte Avrupa, medeniyet, umran, otel, elektrik, çalgı, dans… Ye, iç, gez, biraz da telgraf çek, mektup yaz, ağa oğluna iltifat gönder, keyfine bak!

Bakalım yağma Ağayef'in böreğinden kimler mütena'im olacaklar? Bana öyle geliyor ki İstanbuldaki hamiyyet ve milliyet müdafii muharrirleri şimdi biraz hüzün kaplamış yüreklerine bir küçük gıbta kıvılcım düşmüş böyle bol keseden tatlı, canlı, nefis ve enfes memuriyetler ihdas edemeyen idarelere karşı gözlerini hafiften bir kin bürümüştür. Fakat, herkes ne olursa olsun ne düşünürse düşünsün ve ne derse desin, ben bu baziçede sevgili dostum Ruşen Eşref'in yandığına, hem de Buhara çöllerinde bu sıcakta, hırkasına bürünmüş hacı yağı kokusu içinde ağır ağır, çayır çayır, tüte tüte yandığına kaniim! Vallahi insanın talihi yoksa ne hamiyyet perverlik fayda ediyor, ne milliyet perestlik, ne de bunların zıddı…

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 51

26 Haziran 1922, Pazartesi

Bir Tenkid ve Bir Mukabele

Seyr-i sefaindeki levha ta'liki merakı gittikçe vus'at ve kuvvet kesb ediyor: artık iskeleler ve vapurlar beyazlı kırmızılı boy boy levhalarla eski donanma günlerini hatırlatıyor, sağdan, soldan, tepeden, kenardan kağıt fenerler veya bayraklar gibi sarkan, uzanan, sallanan bu ihtarat, irşadat ve ikazat insanın burnu havada, gözleri dikili, şenlik seyrine çıkmış köylü gibi, şaşkın ve meşgul yürümesine sebebiyet veriyor. Ben kendi hesabıma hayli eğleniyorum ve her sabah bir yeni levha arayarak ve bularak keyifleniyorum. Öyle zann ederim ki yeni müdür-i umuminin vürudundan beri seyr-i sefainin boya masrafı kömür masrafının dörtte birini bulmuştur. Yani belki de levhalara sarf edilen bu boya ile Gülcemal'in telvini, yine levhalara sarf olunan tahta, kereste ve demir malzeme ile Yakacık vapuru kadar bir vapurun inşası kabil olurdu. Üç gün sonra, orada da bir tebeddül vaki olunca gelecek müdürün bütün bu levayih-i müfide ve mülevveneyi söküp attırmayacağı da ne malum?

Geçen gün bir öğle vapurunda tek ve tenha oturup esnerken başımı kaldırdım, gözüm cesamet, azamet ve hat itibarıyla şimdiye kadar gördüklerimden daha mühim bir levhaya ilişti. Salonun ortasında sarkıp duran bu cesim tabelada aynen şöyle yazıyordu:

Bir Rica

Yere Tükürmeyiniz

Hem sıhhat-i umumiyeye muzırdır, hem de yanınızdaki yolcu arkadaşlarınızı iğrendirirsiniz

Sonra Fransızcası: On est prie de ne pas cracher sur le pont: bunu okur okumaz (Ah bu vüsat-ı hayal, ne muzır şey!) . Derhal, sanki yanımda biri bu men edilen fiili, hem de bülend avaz ile, kemal-i şematet ile icra etti, midem alt üst oldu. Düşününüz ki birisi tükürmesin, yahud eze kaza tükürür diye ihtiyaten oraya konan bu levha okumak bilenlere her defa birer kere bu müstekrih fiili ve o fiilin medlul-i müsterehini daima hatırlatacak, hiç hatırında yokken ve hiçbir yolcu öyle bir kabahat işlemezken yine zihinde, yokdan o fiil-i makduh işlenmiş gibi bir tesir yapacak! Hatta bunu okuduktan sonra insanın ağzında bir tükürmek ihtiyacı hasıl olması da pek tabiidir... Her vapura girişimde bana tükürmeği, tükürmek ihtiyacını, tükürüğün enva'ini ve tükürmek esnasında seda ve vaziyeti hatırlatan bu levha kadar münasebetsiz bir ihtara güç rast gelinir!

Ya tarz-ı tahriri? Hele şu (yolcu arkadaş) tabirine ne buyurulur? (Aralof yoldaş) gibi bayağı bir söz... Zaten cümlenin şive ve lisana muvafık olması için (hem sıhhat-i umumiyeye muzırdır, hem de yanınızdaki yolcu

arkadaşlarınızı iğrendirirsiniz değil, (iğrendirmiş olursunuz) tarzında yazılması icab ederdi. Hoş böyle levhalarda kısalık ve kuvvet lazımdır: (hem sıhhat-i umumiyeye muzırdır hem iğrençdir) dense idi daha âlâ olmaz mıydı? Yanımdaki yolcu arkadaşım için iğrenç olan bu fiil karşımdaki yolcu biraderim veya köşedeki yolcu hemşehrim için iğrenç değil midir? Niçin iğrenmenin yalnız yanımdaki yolculara hasr ve tahsis olunmuş da karşımdakiler istisna edilmiş? Hem böyle mahalle çocuğu şivesiyle cici annem, hanım teyzem, bey amcam, paşa dayım, mama dadım der gibi yolculara da bir sıfat ilavesine ne lüzum vardı? Vapur yolculuğunu kışla, mektep arkadaşlığı veya karavana, kapı yoldaşlığı şekline sokmak cidden bi-lüzumdur.

Fransızcasına gelince: aynı hatalar... Haydi prié deki e harfinin aksansızlığını mafüv görelim , de ne pas cracher baliganmabelağ kafi iken bu (sur le pont)a ne lüzum var? Minderler, merdivenler, masalar bu fiil mayûbun daire-i icrasından hariç mi kalıyorlar? Hulasa idare bir levhanın iki satırlık yazısını idare edememiş, üzerine, böyle, iki sütunluk bir tenkidname yazılabilecek bir hale sokmuş... Halbuki bunun doğrusu en kısası idi:

Tükürmek memnûdur!

Nereye, nerede, nasıl, kimin yanında ve kimin karşısında olur ise olsun manasına... Şayed idare gibi düşünmek ve her mayûb hareketi bir levha ile ihtar etmek lazımsa anlaşılıyor ki seyr-i sefain müdürüyle katiblerinin yazı masaları karşısına celi hurufatla şu levhaları talik etmelidir:

Bir Rica

Tükürür gibi yazmayınız

Hem türkçe lisanına muzırdır, hem de yanınızdaki okuyucu arkadaşlarınızı iğrendirmiş olursunuz!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 52

29 Haziran 1922, Perşembe

Senevi Bir Milyon Lira

Billâhi aklıma durgunluk geliyor: Senevi bir milyon lira! Bin lira, beş bin lira, beş yüz bin lira değil, tam bir milyon lira... Bilmem sizde de benimki gibi oluyor mu, fart-ı hayret, fart-ı gıbta, fart-ı tahassüs ve fart-ı teheyyücden (yoksa fart-ı hararetten mi, nedir?) dimağıma bir kurşun külçedir basıyor...Bir lirayı bulamadığımız yüz liranın hasretini

çekdiğimiz, bin lira için can verdiğimiz bir kaht ü gala devrinde bir milyon lira, "lop!" bir zatın kesesine girecek, hem bir defa için değil ha, her sene, ilâ ahiri'l-ömr, ilâ ahiri'l-zaman... Sene dediğin nedir? Üç yüz altmış beş gün.... Yani kısa hesab (senin, benim anlayacağım) günde iki bin yedi yüz otuz dokuz lira!! İki binini, yedi yüzünü, otuzunu benim hesabıma, hazf ediniz, dokuz lirasına çoktan razıyım. Hoş buna sade ben değil, bir milyon türkün – gaz depoları davacısından ma-ada- dokuz yüz doksan dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzu da razıdır. Hatta, kusürü olan günde altmış sekiz kuruşa bile rızadadeler tümen tümendir! İlahi, bu ne bolluktur, ne kân-ı kerem, ne tükenmez hazinedir! Hâlâ milyonlarla oynuyoruz, hâlâ senede bir milyonluk, yani bir kaç yüz milyon liralık davalar rü'yet ediyor, milyonlar miktarında bahşişler bezl eyliyor, milyonluk inayetlerde, ihsanlarda bulunuyoruz. Garaib, acayib ve servet diyarı olan Amerika bile bu işe şaşmış, parmağı ağzında kalmıştır.

Günde iki bin yedi yüz otuz dokuz lira, altmış sekiz kuruşu yirmi dört saatte yedikten sonra yarın bir iki bin yedi yüz otuz dokuz lira altmış sekiz kuruşunuz hazırdır. Ertesi gün güneşle beraber tekrar iki bin yedi yüz otuz dokuz lira ve küsuru emrinize mevdu...

Hulasa saatde, her saat zarfında kırk beş lira altmış altı kuruş istihlâk etmeğe mezunsunuz... Bunu ba'de-l-istihlâk sermayenizden beş para zayi' etmiş olmuyorsunuz. O, demir gibi yerinde duruyor. Geliniz de şu hesaba bakıp, bu yokluk zamanında, aklınızı başınızda zabta muvaffak olunuz!

Ben kendi hesabıma bunu tekfil edemedim, etmiyorum, edemeyeceğim! Alelhusus düşününüz ki rakımü'l-huruf bu rakamları kağıt üstüne, önünüze dökerken değil saatte, bir defaya mahsus olarak, kira bedelini tesviye için yalnız kırk beş liraya muhtacım ve kırk beş lirayı tedarik için biraz sonra, yazımı bitirip sağa, sola baş vuracağım... Kırk beş kuruş için çırpınanlar ise şu saatte, İstanbul'da acaba kaç bin kişidir? Kırk beş bin kişiden her halde kırk beş bin kadar fazla!

Her ne ise, acaba meburi mezuniyet meselesi ne oldu? Şehir emaneti yeni yeni varidat buluyor mu? Acaba bütçeyi tevzin, tasarrufa riayet gala'-yı es'arı tehvin için ne yapsak... Biz onlara bakalım. Berikinin uhdesinden gelse gelse (Lenin)le (Troçki) gelir! Mamafih şehir emanetine tavsiye ederim: mevzu-i bahis olan gaz depoları değil mi? Bir kibritlik canı var demektir. Davayı büsbütün gaib etti mi son çareye, yani kibrite baş vursun ve depolar alev alev yanarken dönüp bir karun-i asra: - ne sana hayır etti, ne bana! Desin!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 53

3 Temmuz 1922, Pazartesi

Kantoculardan İstiâne

Halide Edip onbaşı hanım "Ateşten Gömlek" ünvanıyla bir roman yazmış... Halbuki bu "Ateşten Gömlek" ünvanını daha evvelce Yakup Kadri bey yazmakta olduğu bir esere serlevha ittihaz etmiş imiş; Yahya Kemal bey ise şimdi iddia ediyor: "bu ismi ne Halide hanım buldu, ne Yakup Kadri... Onlar bunu benim bir şiirimden aldılar, ben o şiirimde (alevden gömlek) tabirini kullanmıştım, işte bu, odur, oradan intihale uğramıştır!". Halbuki bize kalırsa "ateşten gömlek" ünvanını ne halide hanım yakup kadri beyden, ne de onlar bunu yahya kemal beyden almışlardır. "Ateşten gömlek"i her üçü de kantocu Şamram hanımdan inthal etmişlerdir:

Ah ne imiş, ne imiş!?

"Ateşten Gömlek" imiş!!

Hatta daha doğrusunu isterseniz Yakup Kadri beyle Halide hanımınki sadece iktibastır; fakat Şamram hanımın kantosundaki "ateşten gömlek"i "alevden gömlek" şeklinde bi-t-tahrif kullanmasına nazaran Yahya Kemal bu işte adıyla, sanıyla bir "intihâl" yapmıştır.

Kantoculardan istiane eden ve bir kantocu tabirini paylaşamayan bu üdebaya Allah bol bol ilhamlar ihsan eyleye!

Üç Kavrulmuş Bey

Gaz depoları münasebetiyle şehir emaneti, galiba, yine yanacak... Bir cihetten yangınlar, diğer cihetten mezbaha, depo, rıhtım, köprü istikrazı vesaire gibi pürüzlü, masraflı ve zararlı işler dolayısıyla içinden, dışından biçare şehir ve şehir emaneti daima yanmağa müstaid, yanmağa mahkum! Hem bu defa gaza bulanıp, gazlı bezlerle hazırlanmış bir kundak sokularak öyle tutuşacak... Hani maruf bir fıkra vardır: mahruki zadeler ailesinden bir zatın konağı yanmış, pür telaş bab-ı hükümete koşmuş, kapıdan girer girmez rical-i asr gülmüş:

- o... buyurunuz bakalım, iki kavrulmuş bey!

Demiş... Onun gibi, gaz depoları işinde de bir defa yandıktan sonra bu harikzede şehrin çifte kavrulmuş eminini zamane ricali:

- O... buyurunuz bakalım, iki kavrulmuş bey!

Diye istikbal etmeli, hatta emanete bu defa da mahruki zade ailesinden bir münasibini geçirip teşekkür için içeri girince:

- buyurunuz, bakalım, üç kavrulmuş bey!

Diye karşılamalıdırlar!

Bir Noksanına...

Mecburi mezuniyet layihasının maliyeye kazandıracağı kâr, rivayet nazaran, pek cüz'i olacakmış; yani şimdiki maaşat yekununden nihayet yüzde bir noksanı... Acaba vurduğumuz serçe ürküttüğümüz tazıya değecek mi? Orasını tahmin edemiyorum. Meşhur Kara kuşun oğlu bin guruşa bir katır almış, babasına söylemiş, bedelini istemiş; fakat kara kuşun o gün nekesliği üzerinde imiş, bu bedeli çok bulmuş, vermemiş. İşe çocuğun lalası müdahele etmiş: - Aman efendim, demiş, biz onu bin guruşa değil, dokuz yüz doksan dokuz guruşa aldık!

- Ha, o başka, öyle ise hazinedara söyle de versinler!

Onun gibi, galiba, bordrolar yapılıp da nezarete gittikçe nazır "bir milyon lirayı ben veremem!" dedi; şimdi yenilerini götürecekler, "efendim, diyecekler, bir milyon lira değil, dokuz yüz doksan dokuz bin lira!"

- Ha, o başka, öyle ise verelim!

Bana kalırsa Nasreddin hocanın maruf fıkrası gibi: "doksan dokuzu veren biri de verir!" hatta ilave edelim: biri veremeyen doksan dokuzu hiç veremez!

Hoş Geldim, Boş Geldim

Tensikat, tenkihat, tedahül, mezuniyet-i mecburiye vesaire derken memurine, gittikçe, kapının yolu görünüyor. Hani hoş bir hikaye anlatırlar: vilayetelerden birinde eşrafdan birinin damadı, bayram münasebetiyle kayın pederinin elini öpmeğe gelir; kayın peder ta yanında yer gösterir; biraz sonra misafirler sökün ederler, her yenisi geldikçe hane sahibi "hoş geldin, şöyle buyur!" der ve damadına da "sen azıcık aşağı geç, ağa otursun!" emrini verir. Nihayet damada kapının yanındaki son iskemle düşer. Ne yapsın, kalkar.

- ne o, gidiyor musun?

- ne yapayım, peder efendi, işimiz bir hoş geldine kaldı!

Şimdi de memurların işi tahsildarların bir "boş geldim!"ine kaldı!

Neler Deriz, Neler Yaparız

Tevhid-i Efkar refikimiz 28 haziran tarihli gazetesinin üçüncü sahifesinde şöyle buyuruyor: "bu ilanın bir rum mağazasına aid olduğunu bilmiyorduk. Binaenaleyh bu ikaza teşekkür ederiz ve bugünden itibaren bu mağazanın ilanını da diğer rum ve yunanlı mağazaların ilanları gibi (tevhid-i efkar) sahifelerine girmeyecekdir."

Ala! Fakat sahifeyi çeviriniz, işte ilanlar... sayalım, bakalım kaç adet rum veya yunanlı mağaza ismine tesadüf edeceğiz!

Evvela: Susiqrus vapur acentası

Sanien: Perşembe pazarında. T. Papadopulo

Salisen: Karamustafa sokağında J.M.Kokolas

Rabian: Fermenecilerde Sakalopulus

Hamisen: "Hristos Hristidi"

Zan ederiz ki refikimiz, haydi hepsi ne ise ne ama (hristos hristidi) isminin de cinsiyetinde yanılmış olsun!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 54

6 Temmuz 1922, Perşembe

Serdar-ı Dilir?!

(Peyam-ı Sabah)daki Enver paşa medhiye-i garrasından sonra, bizim şaşdığımız bir şey değil, ben bizzat Enver paşanın turan ellerindeki şaşkınlığını gözümün önüne getiriyorum da hazdan ve hayretten vallahi kabıma sığamıyorum. Yüreğimin içinde bu tahavvül-i mesuddan mütevellid tatlı ve uzun bir gıcıklanma, bir memnuniyet var. Hele düşününüz: Enver paşa Amuderya mıdır, nedir, hani buhara çöllerinde mansıbı belli olmayan bir nehir vardır, onun kenarında çadırını kurmuş, sırtında bir ipek maşlah, başında sırmalı agel, kılıcına dayanmış duruyor; bolşevik müfrezeleri tarumar olmuş, serdar-ı azam memnun…. Içinden: işte kazandığım ilk harb, diyor, ben de anladım ki başkumandanlığa Türkiye'de erken

ve acemi başlamışım… Meğerse kırkından evvel serdarlık kolay değilmiş. Ah o Napolyon ah! Beni yakan odur, ona kapıldım da tez canlılık ettim. Böyle, kendi kendisini tenkid ederken içeriye emirber zabiti girer:

- Efendimiz, posta geldi!

Önüne bir demet gazete bırakır…. Serdar o ufak, nazik, nazenin, hanım eli kadar yumuşak elini uzatır, gazetelerden birisini çeker. Tesadüf bu ya (Akşam)ın aleyhinde o müthiş bend… Hani Bab-ı Ali caddesinde dövüşle, adliyede dava ile kesb-i şaşa eden makale…

Serdar der ki:

Bunlar böyle yazdıktan, bu derece aleyhime yürüdükten sonra kimbilir ali kemal ne hücumlar hazırlamış, ne yepyeni tabirler bulmuş, beni nasıl tehzil, tahkir etmiştir. İlahi, gazam hürmetine bana şu Ali Kemalin kellesini bir kılıçda uçurmak fırsatını ihsan eyle!

Enver paşa bu temenni ve duayı müteakip gözleri hiddetinden kıvılcım saçarak elini tekrar demete uzatır, (peyam-ı sabah)ı çeker… Hah, işte, ta kendisi, hem de baş makale:

(Enverin yeni celadetleri)… kim bilir bu senakâr görünen ser levhanın altında ne tahkirler doludur, ne kindarane, ne husumetkârane cümleler dizilidir… Hele "zirzob" kelimesi, muhakkak, sekiz, on kere tekrar edilmiştir. Zirzop ha? Bir fırsat ele geçse de bir taşla iki kuş birden vurabilse, yani iki husumeti birden, iki "kemal"i, alisini ve mustafasını bir cümlede yer yüzünden kaldırabilse!

İşte makale başladı:

"Şimdiye kadar zırtapoz, hoppa, şımarık diye muahiz eylediğimiz enver paşayı yeni celadetlerinden dolayı adeta alkışlayacağız!"

Ne? Alkışlamak mı? Allah, allah , bu ne şi, bu ne tahavvül, bu ne lehdarane yazı, bu ne medhiye, medhiye-i garradır?! Buhara serdarı müthiş bir teheyyüc içinde, yutarcasına makaleyi okur, bir daha tekrar eder, kulaklarına inanamaz:

- Acaba, der, sıcak mı vurdu, teşemmüs mü ettim, çıldırıyor muyum? Ali Kemal benim hakkımda böyle yazsın… Olur şey mi bu? Nah, vallahi yazıyor: (serdar-ı dilir) diyor, serdar-ı dilir? Ben? Ali Kemal beyin, Ali Kemal bey efendinin, Ali Kemal bey efendi dostumun ağzından bu tabiri işitmek ne şeref yarabbi!!

Enver paşa çadırında bir aşağı, bir yukarı dolaşır; kafi gelmez, çadırından çıkar, sahralara göz gezdirir, nahre bakar, büyük bir heyecan içindedir. Maiyeti valihane onu seyir ederler. Nihayet paşa döner, kâtibini çağırır:

- Yaz!

Der ve uzun bir ariza-i teşekküriye kaleme aldırır ki son satırları şöyle yazılmıştır:

"… İnşallah, pek yakında mülakat ve teskin-i atş-i iştiyak kabil olur. Beraberce Anadoludaki zırtapozların tahdid-i mazarratına çalışılırsa avn-i hakla muvaffak olmaklığımız mümkündür, baki teveccühünüzün bekası, dader-i dilirim efendim hazretleri!".

O Geldi, Gördüm!

Gördüm, evet gördüm, ben de bizzat onu gördüm: vapurda idi, beşuş idi, konuşuyordu, bakınıyordu, gülüyordu, hiçbir şey olmamış, aradan üç sene geçmemiş, keenne Hürriyet ve İtilafcılar iktidara gelmemiş gibi ferih fahur, sevimli ve beşuş, mesud ve pür taravet yaşıyor, etrafına selamlar veriyor, iltifatlar bezl ediyordu. Arkasında ehibbaları vardı, sırtında da koyu gri bir veston… Gömleği yumuşaktı, kravatı dağınık… Gözleri parıl parıl yanıyordu, fakat biraz zayıftı, zayıflamış görünüyordu. O geçerken halk birbirine fısıldıyordu:

- Bak, işte, gelmiş!

- Sefa geldi, hoş geldi!

Benim bir şeylerden haberim yoktu, Ada vapurunun alt kamarasında melul melul oturuyordum; köşede de Halaçyan efendi oturuyor, (Tan) okuyordu. Ama Halaçyan efendiyi şimdi görseniz tanıyamazsınız, hiç sakalsız bir Halaçyan efendiyi tanımak mümkün müdür? Ama ben tanıdım, çehresinde lemean eden zekasından tanıdım.. Derken aramızdan biri kalktı, yürüdü, sakalsız Halaçyan efendinin kulağına eğilip bir şey fısıldadı (sakalsız Halaçyan efendi bana sakalsız bir Lütfi Fikri beyin aşağı yukarı ne şekil alacağını gösterdi) o hayret, memnuniyet, saadet içinde kaldı:

- Ne? Sahih mi? Geldi mi? Burada mı? Yukarıda mı? Diyerek fırladı. Merak ettim; burada, yukarıda olan ve efendi-i müşarünileyhe bu derece meserret veren bu yeni yolcu da kimdi? Acaba Noradunkyan efendi mi? Zannetmem; o hain için bu zat sevinir mi? Arkasından ben de merdivenlere tırmandım, o gitti, ben gittim, nihayet:

- Hah!

Dedi, koştu. Baktım ve gördüm; evet gördüm: vapurda idi, beşuş idi, konuşuyordu, bakınıyordu, gülüyordu, hiç bir şey olmamış, aradan üç sene geçmemiş keenne Harb –i Umumi olmamış, istikraz-ı dahili tahvil çıkmamış, Hürriyet ve İtilafcılar iktidara gelmemiş gibi ferih-i fahur, sevimli ve beşuş, mesud ve pür taravet oturuyor, etrafa selamlar veriyor, iltifatlar bezl ediyordu. Deyni yapan da o, dainlere vekil olan da o… Bana ne? sefa geldi, hoş geldi!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 55

10 Temmuz 1922, Pazartesi

Muvazenemizdeki Bozukluk

Bize, züğürtledikçe bir milyonlarla oynamak, milyonlardan bahs etmek milyonluk atâyâ ve ihsanlara kalkışmak merakı geldi. Maliye nezareti bir tarafından dört yüz bin lira açığı kapatmak için baş vurmadığı yer, tarz, usul bırakmıyor, çırpınıyor, didişiyor, helak oluyor, öbür taraftan gazeteleri açtınız mı milyon milyon gaib olmuş veya olacak davalardan bahs ediliyor. Mesela, numune olarak, Peyam-ı Sabah'ın Cuma günkü nüshasını ele alalım, bu nüsha, bir nüsha-i nadire... Fakat zann etmeyiniz ki bu sıfatı, ben ona, ber-mu'tad baş makalesinden veya (Peyam-ı Eyyam)ından dolayı tevcih ediyorum, hayır bence o günkü nüshasının ikinci ve üçüncü sayfaları ibret-amiz, hayret-efza, muhayyerü'l-ulcul, muhavvef, müthiş ve müessir olmak itibariyle birinci sayfasına bin kere takaddüm ediyor. Neden mi? Şunun için: (mezuniyetin eşkali ve maaş) ser levhası altında uzun bir mülakat var; bu mülakatta maliyenin "en sahib-i salahiyetdar bir rüknü [bu yeni tabire ne buyurulur? Güya kim olduğu haber verilmiyor, zehî esrarperestî!] Ayda bir, iki yüz bin lira bulmak için neler çekildiğini, daha neler çekileceğini ve çekdirileceğini uzun uzun söylüyor. Bu mülakatın altında bir ser levha daha: (Taksim bahçesi kimin malı imiş?)... Kimin olacak, şehir emanetinin değil mi? Hayır, Harunaçi beyin imiş, dava etmiş, Emanet, bu meselede de bir milyonluk zarara maruz! Sayfayı çevirelim... İşte milyonluk bir mesele daha: Mahud gaz depoları meselesi... Yeni nazır işi tetkike başlamış! Üst sütunda koca bir ser levha göze batıyor: (Evkafın milyonlarca serveti)... Eyi, ne olmuş? Ne olacak, gaib olmuş! Hem öyle bir milyonluk, beş milyonluk, on milyonluk iş değil ha... Tam, yuvarlak hesap, on beş milyonluk değeri var! Şu üç işi bir bir üstüne koyunuz: ale't-takrib otuz, otuz beş milyon lira ortada yutulup gitmiş!

Yani, aşağı yukarı maaşat-ı bütçemizin beş senelik açığı!!!

Buna bakıyorum da parasızlığımıza inanamıyorum. Gazetelerinde milyonların sütun sütun, sayfa sayfa tekrar ettiği bir memlekette parasızlık bir efsanedir. Para belagan ma belağ mevcuttur. Hiç şüphe yok ki Allah bizim paramızı değil, aklımızı almış...

Tükenen paramız değil, aklımız...

Muvazene-i umumiyemizdeki bozukluk defter-i kebrimizde değil, dimağımızın muvazennesinde!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 56

13 Temmuz 1922, Perşembe

Benim Gördüklerim

Maruf çay ziyafeti hakkında çok söz söylendi, fakat aslı bir türlü anlaşılmadı. Muvafık gazeteler muhalefete hicvim için bir fırtınadır kopardılar, bir bardak çayda bir fırtına… Şöyle olmuş, böyle olmuş, kavga çıkmış, barış olmuş, şamata kopmuş, siyaset yapılmış ilah… Halbuki, bizzat med'uvv ve hazır bulunduğum şu ziyafette ben sadece şunları gördüm:

Hava o gün çok sıcaktı, vakit ikindi üzeri idi ve salon yüzünü güneşe çevirmişti, (isketin)in damı bir ayna gibi gözler kamaştırarak harareti on misli arttırıyor, teneffüsü güçleştiriyordu. İçeri girdim, tanıdık üç, dört zat, koltuklara yaslanmışlar, istirahat ve intizar ediyorlardı, selamlaşdık.

- Aman, dedim, bu ne sıcak!..

- Evet, dediler, görülmemiş şey…

Muhterem bir paşa Yemen'in sıcaklarından bahsetti; bir sabık diplomat Londra'daki soğukları anlattı, ben Ankara'nın ateşinden ve buzundan dem vurdum. Derken kapıdan bir, beş, on, yirmi zat, hep tanıdık simalar, sevgili rüfeka sökün etti…

- Neler var, neler yok?

Dedik:

- Hayırlar!

Cevabını verdiler ve onlar da sıcaklardan şikayet ettiler. Bir şeyh efendi Selanik'in, bir başkası Mısır'ın sıcaklarını anlattılar:

- Vay, vay!

dedik:

- Hay hay!

Dediler. Derken bir med'uvvin kafilesi daha geldi. Onlarla da musafaha ettik, sıcaktan bahis açtık, böylece gayr-i siyasi konuştuk. "buyurunuz!"denildi. Yemek salonuna geçtik. Ben kendimi siyasi muhfelden ziyade, doğrusu, bir nikah veya düğün davetinde zann ediyordum.

Çaya başladık.

Çay bitti.

Ali Kemal bey kısa söz söyledi.

Buna kısa, beliğ, selis ve nazik bir cevap alındı.

Kalktık.

Ayakda biraz görüşüldü; birbirimize:

- Sıcaklarla nasılsınız? Diye sorduk.

Gülüştük. Saate baktık; "Vakit!" dedik, el sıkdık. Ayrıldık.

Feci veya gülünç, siyasi veya iktisadi hiçbir vaka ve hiçbir sohbet olmadı. Bu, dünyanın en sade, sakin, kibar bir meclisi idi. Bütün kabahatimiz şu idi: Çay içmiştik, kan değil!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 57

17 Temmuz 1922, Pazartesi

<u>Celal Nuri Beye Açık Mektup</u>

[Nedret-i mündericât dolayısıyla postaya tevdi' edilmeyip neşrine mecburiyet hasıl olmuştur]

Muheterem beyefendi, mebusumuz,

Sizin gibi ecille-i ulema-yı hukukdan bulunan bir zatıa hafi değildir ki Kanun-ı Esasi-i Osmanî Gelibolulu olmamakla beraber size (mebusum!) diye hitab etmek hakkını bendenize madde-i mahsusi malume ile bahş eylemiştir. Siz yalnız gelibolunun değil, bolu, inebolu, kastamonu, safranbolu, hayrabolu vesair bilimum boluların kaffe bilâd-i sairenin, en küçüğünden en büyüğüne kadar mebus-ı muhteremisiniz.

Cilve-i rabbani takihinize geliboluyu düşürmüş, o şehir tarihi için de, bizim için de ne mutlu!

Gelelim sadede:

Geçen gün (Peyam-ı Eyyam) ortaya bir söz attı: Güya zat-ı âlileri Cemal paşa ile firarından biraz evvel mülakat etmiş ve yalıdan cebi dolu çıkmışsınız. Bunu okuyunca içim (cız!) etti. Niçin? Sizin o malum ve maruf olan yüksek ve pâk nasiyenize karşı geriye bir ithamı muhtevi olduğu için mi?.. Hayır mirim, teessürümün sebebi büsbütün başkadır: bendenizde ol hengâmede, tıbkı sizin gibi, Paşa'nın davet-i mahsusasıyla aynı sahilhanede isbat-ı vücud etmiş, ve belki de aynı salonda, aynı kanepeye ilişerek, aşağı yukarı aynı sohbet-i samimanede bulunmuştum. Bilmem o zamandan beri siz Maltası, Ankarası bir hayli yer görüp gezdiniz, hatırınızda kaldı mı, hani kapıdan girince salondaki kapı... Loşca bir saloncağızdı maroken koltukların üzerine ufak ve ipekli buhara seccadeleri atılmıştı da insan biraz yerleşmek isterken, ikide bir, kayıp düşüyordu. İşte siz de galiba oraya kabul buyuruldunnuz. Paşa o gün sivil mi giyinmişti? Benimkinde sivildi.

- Vay efendim, dedi, sefa geldiniz, çoktandır görüşemedik!

Siz de mi öyle dedi? Zann ederim...

Ben fart-ı nezaket gösterdim:

- Af buyurunuz, dedim, şu son günlerdeki fazla meşguliyet... Biraz da rahatsızlık geçirdim de...

Keşke zat-ı aliniz de böyle söylemiş, Paşa'nın hatırını kırmayacak tarzda idare-i kelam eylemiş olsa idiniz... Hoş belki siz daha büyüklük göstermiş, nezaketi, merhameten, daha ileri götürmüşsünüz ve derhal müşarünileyhin eteğine vararak:

- Velinimetim paşam, canım yolunuza feda, kalemim kapı kulunuz!

Cümel-i taltifiyesiyle biçare mağduru o yeisli zamanında münbasir ve münşerih eylemişsinizdir. Allah razı olsun, asalet ve necabet-i hulkiyenizden zaten bu beklenirdi. Derken efendim, paşa bendenize:

- Ne var, ne yok, neler oluyor? Aleyhimizde nedir bu hücumlar? Diye sordu. Kekeledim:

- Şey, mey, ham, hım... dedim.

Siz, ümit ederim ki, böyle yapmamış, işin tam can alacak noktasına geldiğinizi o harik-ül-ade zeka ve istidadınızla derhal fehm ve idrak ederek:

- Efendimiz, diye söze başlamışsınızdır, nan ü nimetinizle perverde nice erbab-ı kalem var ki iyi gün dostu imişler, bir tanesi ortaya atılıp da zat-ı saminizi şu geçici buhran zamanında medh üsena ve hidemat-ı ber-güzidenizi yâd ve tezkâr etmiyor. Ceride-i acizanem emr-i devletinizi icra ve infaza hazır ise de, ne çare müşterisizlik yüzünden kapatmak üzeredir. Bir mukaddes yardım görse elbette nam-ı saminizi ilk sayfanın balâsına ba-şeref ve iftihar tastir eder!

Tarzında begayet nazikâne ve mültefitâne idare-i kelam eyleyerek ol idbar zadenin hatırnı almak inayetinde bulunmuşsunuzdur.

Aciziniz nezaketi bu dereceye götüremedim. Götürmediğim için olacak ki yalıdan tehi-dest çıktım, şimdi, Allah aşkına, bana doğrusunu söyleyiniz, madem ki her ikimiz de aynı maceraya karışmış, aynı davete icabet ve aynı hitab ve kabule mazhar olmuş tarihi adamlarız, birbirimizden saklamayalım, hakikaten oradan cebi dolu mu huruc buyuruldu? Mebus-ı muhteremim, bunu benden gizlemeğe ne lüzum var? Yarın, bu gidişle, müşarünileyhe de teşrifleriyle İstanbul'u tekrar ve vaye-dar-ı' şeref ve belki de yine tekrar sizinle beni salonuna davet ile dilsir ve şerefbar-ı saadet eyler; dedikleri gibi size bir zarf uzatıldı; o zarf cebinize indi ve muhteviyatı (Ati)nin bütçe açığını imlaya yardım etti mi? Eğer öyle oldu ise yuh benim izansızlığıma, yuh benim nezaketsizliğime! Sizi aldığınızdan, almanın yolunu bulduğunuzdan dolayı takbih değil, kendimi ahmaklığımdan dolayı tenkit ediyorum. Cevabınıza intizaren millet meclisini buradaki ikametinizle bu sıcak günlerde serinliğinizden mahrum ettiğinizi halisane ihtar eder ve yine bu sıcak günlerde aklınızı Allahın birliğine emanet eylerim efendim.

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 58

20 Temmuz 1922, Perşembe

Ameden-i Laklak

Beş, on gündür Frenkistan semtinden İstanbul'a doğru bir şaşaalı vatan perveran akınıdır başladı; üç yıl evvel şehrimiz ikliminde şetta-yı siyaset birden bire hükmünü icra eder etmez ihtiyar-ı gurbet eden veya mecbur-ı hicret olan politika leylekleri mevsimi artık müsaid telakki ettiler ve sema-yı siyasette nazan ve hıraman süzülerek, ba evlad ü ı'yal, iri, ufak, tombul, tıknaz birer birer bu fakir ve harab bacalar diyarına tünediler. Şimdi kemal-i gururla ve begayet

yüksekten atıp tutarak laklakiyyat, yani gazetelere beyanat ve gazetecilerle mülakat devri... Zamane muhabirleri bu hâyide laf-u güzaf yığınları üzerinde eşinip gagalanarak karın doyuruyorlar, cıvıldaşıyorlar, sûr-ı sürûr icra ediyorlar.

Geçen hafta (radika)mızın beyanıtını okumuştuk, bu hafta sıra (rodika)mızınkine geldi... Müşarünileyh, bir gazetenin tasvirine göre "her zamanki zindegi ve şetaretini etmekte" imiş. (zindegi) ve (şetaret) ha? İşte iki kelime ki altın akçe ile beraber bizlerden suyunu çekti. Ah Cahid bey ah... O da harb-i umumiyi evindeki bakır takımlarından hamam takımlarına kadar satarak geçirse idi ve bir senede beş buçuk ay tedahüle uğrayarak mecburi mezuniyete de maruz kalsa idi, bak zindeginden ve şetareten, öyle vehle-i evlâda nazara çarpacak kadar yüzünde eser kalır mıydı? Vallahi gazetenin şimdi "cevval" vasfına seza gördüğü gözleri, çoğumuzunki gibi fersiz kalır ve mest asa bir renk kahır ve elim bağlardı; öyle ki menfadan gelen bir sıtmalı bir muhalife döner, bir zamanlar bana gazeteci arkadaşlarımın acıdığı gibi o da kendisine acındırırdı! Halbuki işte aynı gazete zindegiden ve şetaretten, cevval gözlerden ve "matruş dudaklardaki sevimli tebessümden" bahs ediyor. "Sevimli tebessüm" laf ile olmaz; acı ve para sıkıntısı çekmek çehrelerde sevimli tebessüm bitmez, (zehr-hand) belirir! Hoş kendileri aç, hasta, zebun ve bi takat İstanbul'un karşısında şöyle buyurmakta mahzur görmüyorlar:

" – bir müddet İsviçre ve İtalya'da yaşadım; son zamanlarda Karlsbad'da idim!"

Allah daha âlâ etsin... Ama sahi bir mecburiyetle benim Kadıköy'ünden bir saat ötedeki adaya ne azim külfet ve meşakkatle geldiğimi bir düşünüyorum da, doğrusu, kudret-i maliyesine hayran oluyorum. Gazete sayfalarının umumi ve hususi mazaika-i maliye haberleriyle, tenkisatlar, tedahüller, intiharla dolduğu bu devride (zindegi), (şetaret), (tebessüm), (Karlsbad) gibi kelimelerin kulaklarda nasıl bir tanin, bir tanin-i kin ve hayret hasıl edeceğini (Tanin) sahibi düşünse idi bence isabet ederdi!

Müşarünileyh "Anadolu'nun faaliyetini yakından görmek için ilk fırsatta Ankaraya gidecek" imiş... İnşallah bu teşrifleri orada men-i ihtikar cemiyetinin teşkiline tesadüf eder de tecrübesinden cümleten müstefid olurlar. Kefenlik bez, işittiğimize göre, o taraflarda tıpkı bir zamanlar İstanbul'daki gibi ihtikara uğruyormuş! Anadolunun kanı, canı pahasına temin ettiği muvaffakiyyetlari Karlsbad'daki banyo odasında gazetelerden veya İsviçre'deki şalenin rahat koltuğunda misafirlerden öğrenmekle, sonra, oyun temaşasına gider gibi,

otomobillere kurulup şanlı Sakarya kıyılarını gezmekle görmek, doğrusu fazla kibarane düşüyor.

Muhabir efendi mülakatının sonunda "müşarünileyhi seyahat yorgunluğu içinde daha ziyade yormamak için..." arzı-ı teşekkürle ayrılmış... Aman Allahım, memleketin, hassaten Anadolu'nun çehar köşesinde yaşamak ve memleketi yaşatmak için ihtiyar olunan o katmerli yorgunluklar arasında Cahid beyin birinci mevki tren ve hususi kamara yorgunluğunu düşünmek ne nezakettir!... Göz önüne siperdeki Mehmedin, top peşindeki Ahmedin, zabitin, amirin ve memurun otakat-fersa yorgunluğu geliyor da bu banyo rehaveti ve kolonya rayihası içindeki yorgunluğa insanın canını vereceği geliyor!

Hulâsa ekseriyetin yerlerde süründüğü, topraktan dişiyle nafakasını çıkardığı ve kanını damla damla içine akıttığı bir sırada Cahid beyin şu amerikalı siyah tavrı bana hayli na hoş geldi!

Mamafih, olabilir ki, halka hoş gelir. Zira hoş gelmese idi bu sefer siyaset leylekleri diyar-ı hicretten memleketimize bu derece bala pervazane güç gelirlerdi!!!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 59

24 Temmuz 1922, Pazartesi

Hakları Varmış

Üç akşam evvel başımdan tatlı, pek tatlı, tadına doyum olmaz bir macera geçti; bir macera ki darısı sizin başınıza ve tekrarı da benim başıma! Meşrubat, mekûlat, matbuhat, melbusat, mensucat ve masnu'at itibariyle enfeslerin enfesi olan zengin bir meclise, bittabi, davetli sıfatıyla dahildim. Bu mecliste neler görülüyor, neler içiliyor, neler yeniyor, neler koklanıyor ve neler işitiliyordu? Size, bir fikir vermek için, karma karışık sayalım: ipek çorap, ağaç çilekli dondurma, havana cigarası, Atkinson kolonyası, buzlu turunç şerbeti, inci gerdanlık, atlas patik, fokstrot şeri brendi, piliç ızgarası, otomobil, burgoni şarabı, karanfil demeti, şampanya kadehi, dekolte tuvalet, origan rayihası, menkeşeli fondan, avize, boyun bağı, yelpaze gibi her birisi kendi sınıfında cidden yekta ve hepsinin biraraya gelmesi hakikaten zevk-efza bir çok nefis ve leziz ve rakik nesneler! Evet, mesela çiçek zarı gibi ince, böcek kabuğu kadar parlak ve kelebek gibi müteharrik bir kadın yelpazesine bakarak, billlur bir bir avize altında, vals dinliye dinliye, sabaha doğru Elmastraş şampanya kadehi dudaklarına

götürmek muhakkak bir mazhariyettir. Bir karanfil demeti, bir atlas patik, bir origan kokusu, bir Havana çeşnisi kendi başlarına beşer, onar sayfa tavsife değer hoş, müessir, müheyyic şeylerdi...

Maceramı anlatmaya gündüzden başlayayım:

Evvela ikindi kahvaltısı... Geniş ağızlı büyük sürahiler yarıya kadar şeftali ve kayısı gibi rayihada da, lezzetde de bi-emsal iki leziz meyve ile ve ışıldak buz parçalarıyla dolu... Üzerine şampanya dökülmüş... Sonra elli çeşid nevale: pötiförler, milyöfler, eklerler, bezeler, sandviçler, ilah... Porto, mader şişeleri ve kıvırcık kağıt muhafazalarda kalıb dondurmaları... Etrafınızda herkes iyi, temiz, itinalı giyinmiş... Çalgı, rayiha, serinlik ve ferahlık!

Sonra akşam tenezzühü: Şişli tepesinden otomobille İstinye bayırını kıvrıla, yalaya iniyorsunuz; biraz sonra Tarabya'daki otelin terasında rakı!

Onu müteakib parlak bir yemek salonu, tiril tiril, örtüler, beşer kadehli yerler ve fraklı, eldivenli hizmetkarkarın uzattığı gümüş tabaklar!

Uzakdan gelen şimdi, cazband vesair moda havalar... Dışarıda deniz, karşıki sahilde sönük kandiller!

Nihayet balkonda hasır koltuklar, yılllanmış konyak kadehleri önünüzde, halis havanalar ağzınızda, tatlı bir hazım... Bir hazım ki, vallahi, döner kebabınınkine benzemiyor, içkırığınız bile şampanyanın çeşnisiyle şeftalinin rayihasından, bu kibar ahbablardan hisse-i letafet ve nezaket kapmış, kesb-i nezahet etmiş!

Hayat ne güzelmiş, ne hoş geçebilirmiş, ne kadar endişesiz imiş!... İşte yanınzda yakasında çiçek, siyah puş, taze tıraş olmuş, tertemiz tırnaklı bir adam, siyasetten ne gürültüsüzce bahs ediyor! Uzakta kibar bir kadın, hafif bir tebessümle sizi ne latif çağırıyor! Galiba yarı mestim; gözlerimi kapadım; hırçın dalgalarla serince rüzgarın aguşunda, balkonda uyumak, dalmak üzereyim.

Zenginlik ne iyi şey! Alelhusus bu otel, otomobil, şampanya, dekolte, smokin, Havana ile mümtezic zenginlik.

Birden şaşırdım: Yarı loşlukda üzerime dört, beş baş, tanıdığım dört beş sima, dört, beş vatandaş siması eğilmiş, gülüşüyorlar gibi geldi. Bana:

- Nasıl, bu hayatı beğenmekte hakkımız yok muymuş A budala?!

Diyorlardı. Gözlerimi kırpıştırdım. Bu simalar ve bu sesler istanbula son günlerde gelen iki ahbab beylerimizle şehbender mersumun, Cami'nin, Celaleddin Arif'in simaları ve sesleri idi; hala:

- Nasıl, ahmak adam, hakkımız yokmuymuş?!

Diye soruyorlar, gülüyorlar, gülüşüyorlardı... İlle o matruş ve mesud dudaklardaki istihza... Ne keskindi! Ellerimi, boşluğa, Boğaziçinin sabaha doğru keman sesi içinde ağarmağa başlayan alaca boşluğuna doğru uzattım ve bütün bu gördüğüm, yediğim, içtiğim, işittiğim ve hiss ettiğim nefaisin verdiği bir kanaatle, pürvecd ve şevk, horoz gibi candan haykırdım:

- Evet, hakkınız varmış!

Evet hakları varmış; bu hınzır hayatın geğirmesi bile başka...

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 60

27 Temmuz 1922, Perşembe

<u>On Temmuz Hasbihalleri</u>

Kahraman-ı hürriyet Niyazi bey:

- (mezarından boğuk boğuk seslenir)

İyi ki ölmüşüm, yoksa on temmuzda halk içine ne yüzle çıkarım?

Şehbender-i mersum Paris'te:

- (başkatbine hitaben) on temmuz ne nimet imiş, ancak bu sene on dört Temmuz'da anlayabildim. Geç anladım, güç anladım ama iyi anladım ya?

Halide onbaşı:

- (Aynada kıyafet-i askeriyesine bakarak)

On temmuz beni onbaşı yaptı!

Enver Paşa:

- Selanikde bir ufacık dağ tepesine çıktım, millet bayram yaptı; halbuki Mustafa Kemal paşa bütün Anadolu dağlarına tırmandı, millete bir bayram yaptıramadı!

Mustafa Kemal Paşa:

-(Harita üstünde ölçerek) Ankara dağı sekiz yüz metre; Buhara dağları ise sath-ı bakirden bin sekiz yüz metre… Vay köftehor Enver vay, demek elan ben onun fevkine çıkamadım ki on temmuzun yerine bir başka bayram yaptırabileyim!

Eski polis müdürü azmi:

- On bin muhalifi dar ağacına çektiğim gündür ki on temmuz bir bayram olabilir!

Cami bey İtalya'da:

- (Yeni bir vapurun resm-i tenzilinde) adını (on temmuz) koydum. On temmuzu takdis edelim!

Ruşen Eşref bey:

- Evdeki hesapla tam on temmuzda Buhara'da bulunacaktım, fakat bu hesap uymadı: on temmuz kahramanı yolumuzu kesdi, on temmuzda İneboluya düşmüş bulundum.

Selanik ile Manastır:

- On temmuz mu? Ah ana bana katili ah! Biz doğurduk, evvela bizim canımıza kast etti!

Cemal Paşa (telgraf sahihse, maktelinden)

- Ah bu temmuz ayı ah… hem canıma can kattı, hem canıma kıydı!

Rıza Tevfik Bey:

- On temmuzda onlar Selanikde dağa çıktı, ben burada ata bindim; sonra ben attan indim, eşşeğe bindim; onlar dağdan indi, bağa girdi. İşte böylece indik, bindik, çıktık, girdik, nihayet sıfırı tükettik!

Ali Kemal Bey:

Ben bu hürriyeti gördümdü canım Avrupa'da bana orada ne kadar dilber ve fettan geldi; burada düzgün ile pudrayı sürmüş yüzüne dese ki kaynanası bizlere mihman geldi.

Cavid Bey (kendi kendisine):

- Dayinler vekaletini ben on temmuza medyunum.

Cahid Bey:

- hayatımızda iki kısmetli, uğurlu, mesut gün biliyorum: Birisi on temmuz, öbürü cavidle tanıştığım gün.

Lider sadık bey:

- On temmuzun gebesi Ahmet Rıza idi, ebesi de ben… Fakat memesini Talat verdi, bozuk süt katıldı, oğlan soysuz oldu!

Ben:

- Dağdan gelir, taştan gelir, kıçı açık eniştem gelir!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 61

31 Temmuz 1922, Pazartesi

<u>Sakal Uğrunda</u>

Bir adam muhalif mi, veya muhalefette bir aralık bulunmuş mu veyahut da muhalefete geçmiş, onun nefsine faydası olmuyor olursa da bu fayda pek kısa, pek az, pek devamsız, oluyor! Şöyle: "Hah, kılığı kıyafeti düzeltti, kendisine bir nebze çeki düzen verdi, cebi beş on para, sırtı yeni çamaşır ve

ayağı pençesiz fotin gördü... Peh, peh, maşallah!" derken kendi hatası, kendi taksiratı yüzünden bir fırtınadır kopuyor, o refahı da, mesned ve mansıbı da, baştan şapka kapan Boğaziçi poyrazı gibi, birden kapıyor, gözünün önünde yuvarlaya yuvarlaya denize doğru sürüklüyor ve "Ay! Aman! Tutayım!" demeğe kalmadan (firar!) suların köpüklü kucağına atıyor, bu suretle yine zavallının keli meydana çıkıyor. Muhalefete sürtünmüş ve sürtünen her hangi bir bedbahtın akibeti daima böyle, bir hüsrandır, velev ki, son zamanlarda tebdil-i fikir ve kanaat etse bile!

İşte Lütfi Fikri beye, (şayed sakalına itiraz ettik diye bizimle selamı, sabahı kesmese idi) şimdi böyle diyecek, bu hikmeti hatırlatarak dostane ve samimane şu hasbihalde bulunacaktık:

- Aziz dost! Sakalına fazla bir ehemmiyet vermekte ne mana vardı? Sakal dediğin de nedir? Bak Halaçyan efendi hazretleri bir zamanlar canından aziz ve mukaddes bildiği sakalını, gün geldi, kökünden traş etti, fuzuli bir yükden ve bi-mana bir meşgaleden kurtulup selamete kavuştu, Elhamdüllah o gün, bugün daha rahattır ve bu çıplak çehre karikatüre gelmediğinden ismi, resmi gazetelerde unutuldu, eskisinden yüz kere daha memnun, daha müsterihdir. Sonra işte Cahid bey... Bir vakitler burma bıyıklı bir gençti, sonra kırpık bıyıklı bir delikanlı oldu, şimdi ne tüy, ne tüs, parlak bir şebabet-i daima halinde! Bu asırda sakal, bıyık da nedir? Hem zaten uğur da getirmiyor, Cemal Paşa merhumun o heybetli sakalı Tiflis sokaklarında kana bulandı... Sakalsız Enver ise başkalarının sakalını kana bulamakla meşgul! Sen bu cihetleri layıkıyla düşünmeden, aynadaki aksinin cazibesine kapıldın ve istedin ki teline hata gelmesin, bir kılına toz konmasın... Sakal uğrunda ateşin, hatar-nâk bir mücadeleye girdik. Yani terazinin bir kefesine sakalını koyduk, ötekine mesnedini, mansıbını, refahını ve servetini... İlahi sakallı bebek! Asurî müneccimi veya keldani sihirbazı gibi sakal sanatının bir lazım-ı gayr-ı müfarıkı değildi ya? Farz edelim ki benim de, seninki gibi mehib, muntazam, siyah bir sakalım vardı, buna kimisi (carub) dedi, kimisi (sineklik)... Hiç aldırmaz bıyık altından ve sakal üstünden gülüp geçerdim. Ama diyeceksin ki, "ergene kadın boşamak kolaydır, hele sakallı olsa idik de bak nasıl kızardın?" Asla, değil sakal gibi sehl-ül- izale veya mümkün-üt-tenkis bir fuzulü arıza, burun gibi izalesi veya çare-i tahsifi bulunmaz bir lüzumlu azv için bile ben ufak bir endişe veya izaya katlanmazdım ve katlanmadım. Sen ise sakalını fazla şımarık alıştırdın! İşte o (carub) münakaşası üzerinedir ki bütün bu meseleler hadis oldu....Bir sakal sana şu beş mühim işi gaib ettirdi veya gaib ettirmek üzere: Avukatlık, hukuk müşavirliği, baro resiliği, dava ve bi'n-neticede efkar-ı umumiye! Rica ederim, samimi ol, söyle, bütün bu mesanid, izz-ü-ikbal ve bu fevaid-i lâyuhsa bir sakala değer miydi? Bir

pire için bir yorgan yakanlar varmış, sen de bir sakal için bir hazine kaybettin!

Hulasa, muhalif değil miydik, cilve-i kader nihayet sana da kendisini gösterdi, (Oh!) derken bu nida-yı memnuniyet (ah!)a kalb oldu; şeytan başka bir vesile bulamadı ise sakalını buldu, sakalını vesile etti, seni sakalına kurban etti.

Sakalına kurban oldun!

Şimdi düşmanların sakallarına kına koysunlar, sen de dertli dertli sakalını karıştır, sakalını yol!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 63

7 Ağustos 1922, Pazartesi

GAİB OLAN (HÜRRİYET)

Peyam-ı Sabah başmuharririnin gazetesinde yazdığı bir fıkraya nazaran hakan-ı esbak hazretleri meşrutiyetin ilanından sonra cuma selamlığına çıktığı vakit bakmış ki adamın biri yere eğilmiş, aranıp taranıyor. Merak etmiş: " ne arıyor?" diye sormuş. Gidip anlamışlar. Adam demiş ki:

- Hürriyeti arıyorum!

Koca safdil! Hiç hürriyet yerde aranır mı, onu bulsak bulsak gökte bulabiliriz. Hani bir cins garip kuşlar varmış, hiç yere konmadan, cevv-i havada yer, içer, uyur, hulâsa hayatını muallâkda geçirirmiş, bizdeki hürriyet de bu kabil havaî bir hürriyet… Kâh Selanik'den dağ tepelerinden yola çıktığını, geleceğini, geldiğini duyuyoruz, kâh gittiğini, yine kâh avdet ettiğini, hulâsa tepemizde mekik dokuduğunu işitiyoruz, fakat bir türlü dünya gözüyle, nedir, ne biçim mahluktur künh ve mahiyetini anlayamıyoruz. Ancak ara sıra boşluktan ses geliyor veya sırtımıza, fesimize veya yakamıza kakası düşüyor, düşüyor ama nedense güvercininkiler gibi uğur bile getirmiyor. Gözlerimizi göğe dikmiş hâlâ bekliyoruz.

İşte bu fıkra ve bu vaka dolayısıyla ben de karîlerime bir hürriyet hikayesi anlatacağım. Her halde (peyam-ı eyyam) muharririnkinden daha tatlı, daha manidardır:

Harb-i umumi içinde Büyükada'da; yaz mevsimi İttihad ve Terakki rüesasına mahsus bazı seyranlar olurdu; muhtelif tenezzüh mahallerinde yemekler yenir, sohbetler edilir, hoşça vakitler geçirilirdi. Yine bunlardan birinde, bir akşam Ziya Gökalp bey de hazırmış… Hatta sade kendisi değil, ufacık

kerimesi (Hürriyet) hanım da bu tenezzühde mevcut bulunuyormuş. Bir aralık kerime hanım gaib olmuş, acaba nereye ne tarafa gitmiş? Sakın namdaşı gibi bir kazaya kurban gitmesin?... Herkesi bir merak almış, öteye, beriye adamlar çıkarılmış, fakat koyduksa bul, ne gelen var, ne giden! İşte o zaman Ziya Bey üstadımızı bir baba merakıdır almış, hemen koşmuş, sivri bir kayaya çıkmış ve ellerini yere dayayarak, yüzü koyun, denizlere, çamlıklara, göklere doğru:

- (Hürriyet!), (Hürriyet!), (Hürriyet!)

neredesin? Diye bir avaze canu yürekden yanık yanık bağırmağa, gaib olan hürriyeti aramağa, çağırmağa başlamış. Hele düşününüz: Merkez-i umumi azasından biri, hem en fâzılı hürriyetini gaib etmiş, hürriyetini arıyor, (Hürriyet!) diye haykırıyor.. Ne manidar bir levha!

Bereket Ziya Gökalp Bey bir müddet sonra (Hürriyet) hanımı sağ, salim bulmuş, baba kız sarılıp öpüşmüşler, azim şenlikler olmuş…

İnşallah vatan da gaib olan hürriyetini bulur, ana oğul sarılıp öpüşürler ve kırk gün, kırk gece şenlikler ederler.

O ermiş muradına biraz da, ne olur, biz geçelim kerevetine?

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 64

10 Ağustos 1922, Perşembe

KAVUNCUYA MERSİYE

Kavuncunun ölümüne, daha doğrusu fecia-i katline ne diyorsunuz, vallahi benim tüylerim ürperdi; bir müddet için kavun gibi lezzet ve nefasette bi-emsal olan bir meyveden kendimi mahrum edeceğim; zirâ cinayeti haber aldığım günden beri her kavuncu sesi bana o biçare kavuncunun vefatına yanık, dilhıraş bir mersiye okuyor gibi geliyor, sanki o günden beri kavuncular İstanbul'un dört köşesini gezerek bir zâlimin pençe-i kahrında mahv ve tebah olan arkadaşları namına, adalet isteyerek feryad ediyorlar, feryadı ayyuka çıkarıyorlar. Hele düşününüz, serginin önünde müşteri, yani helalinden kazanc, Allahdan rahmet bekliyorsunuz, birden karşınıza bir beladır dikiliyor, gözler kan çanağı... Ağız köpürmüş... Dil peltek... Beli tabancalı bir heyyula! Hiç yokdan başlıyor kavgaya... Siz nezaketi elden bırakmıyorsunuz, aman, diyorsunuz; zaman, diyorsunuz, etme, yapma, diyorsunuz; yalvarıyorsunuz, yakarıyorsunuz,

para etmiyor, herif kudurmuş, kafanıza, gözünüze habire indiriyor, tekmeleri altında yerlerde yatıp kalkıyor, sürünüp debeleniyorsunuz. Halk etrafınızda bir halka teşkil etmiş, seyrinize bakıyor. Ne yapacaksınız? Buna püsküllü bela, ne görünmez kaza, şehir içinde başı boş, eli serbest, beli silahlı gezen ne zalim bir eşkiyadır... Halbuki o gün siz hiç de böyle bir afete ma'rûz kalacağınızı hatırınızdan geçirmezdiniz; biraz evvel arkadaşınızla şakalaşmış, Arapkir'deki evlad ve iyalinizden gelen mektubu arzuhalciye okutmuş, sağlık haberini almış, memnundunuz. Evet, ne yapsanız, ne etseniz de yakanızı şu kudurmuş hem cinsinizden kurtarsanız?... Bir aralık, son dermanınızı topluyor, herifin kundurası altından fırlıyor, koşuyorsunuz...

Hem neredesiniz, biliyor musunuz? Yeni Cami avlusunda, bir bayram günü... Oraları mahşer Allah, kalabalık... Lakin sinemalardaki müheyyic ve muhavvef vak'aların uzaktan bilâ-müdâhele seyrine alışmış olan o kanıksamış halk size yalnız bakıyor, hatta üzerine doğru kaçarken ayrılıyor, hem size, hem katilinize yol açıyor. Bir sağa dönüyorsunuz, bir sola... Tramvay yolunda karar kılıyorsunuz; bakıyorsunuz ki geliyor... Köprü tarafına sapıyorsunuz, yüreğiniz çatlayacak gibi atıyor; aman, işte, elinde brovniği, ta sırtınızda... Ne yapacaksınız? Dar bir aralık bulup giriyorsunuz, şaşkınlık bu ya, orasının çıkmaz bir avlu olduğunu unuttunuzdu... Birden belinize bir tekme yapışıyor, düşüyorsunuz, havl-i canla tekrar fırlıyor, düzduvara atlıyor, damlardan birine çıkıyorsunuz... Oh! Galiba kurtuldunuz... Ne gezer? Bir an görüyorsunuz ki tabancanın mel'ûn ağzı üstünüze doğru açılmış. Ama! Vurur mu dersiniz? Vurur...

- Dan! Dan!

Siz ancak birinci zorbanın sesini duyuyorsunuz, beş kurşun birbir arkasına vücudunuza giriyor; cesediniz damlardan yuvarlana yuvarlana (pat!) avluya düşüyor.

İşte bu kadar. Artık size doğrudan doğruya taalluk eden kısım hitâm bulmuşdur. Gelelim vefatınızı takib eden ikinci cilde: Kimi adam "katil sarhoşmuş" diyecek, kimisi "mecnun!.." bir müddet herif fakülteden tımarhaneye, tımarhaneden tevkifhaneye gezip tozacak, temiz hava alacak, Çamlıca sırtından tulu'u, Marmara ardından grubu, Kayışdağ üzerinden mehtab seyredecek... Üzüm seviyormuş üzüm getirtip yiyebilecek; hatta belki de – kavun merakı olduğunu biliyoruz A – Hasan bey kavunlarının en sulusundan bile buldurup şapur şupur yutacak... Gazateleri okuyacak, efkâr siyasisini serd edecek, muhaliflerden bahisle: "keseceğiz, biçeceğiz!" diye okunacak, hülâsa, aşağı yukarı, hepimiz kadar hayattan

nasîbe-dâr olacak... Sonra mahkemesi başlayacak, istînafa, temyize gidecek...

Gelecek bu mevsimde nihayet, a'zamî on beş sene küreğe mahkum edilecek!

Öbür yaz mevsiminde ise – bittabi – duvarı delip soluğu canının dilediği bir memlekette alacak!

İşte bütün bunlar göz önünden geçtikten sonradır ki İstanbul'u yanık ve dil-hıraş âvâzeleriyle dört dolaşan kavuncuların sedası bana ihkak hak ve adalet namına bir feryad gibi geliyor ve her kavun dilimi üzerinde damda beş yerinden yaralanan zavallı Arapkirli Mustafa'nın muztarib göğsünden fışkırmış bir sıcak kan damlası tahayyül ederek yüreğim hüzün ve huşyetle dolacak!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 65

14 Ağustos 1922, Pazartesi

SİYAHLI BEYAZ KADIN

Karilerime, maalesef, bu nüshada da bir cinayetten bahsedeceğim; lakin emin olunuz ki kavuncunun ölümü kadar feciinden değil... Bilmem dikkat ediyor musunuz, İstanbul'da şu aralık bir siyahlı kadın vakası mevzu bahis... Haraşolardan bir yamanı geçen sene Kadıköy'ünde bir ihtiyar Rumu boğmuş... Nasıl boğmuş ve niye boğmuş orası bize lazım değil, asıl benim nazar-ı dikkatimi celb eden cihet şu oldu: Esna-yı muhakemede reis caniyeye soruyor:

- Maktülün ağzına havlu tıkadığınız doğru mudur?

- Hayır, yalandır, benim evimde havlu yokdu...

- Peki ama siz elinizi, yüzünüzü yıkadığınız zaman ne ile kurularsınız?

- Yatak çarşafımla kurulanırım... Fakat yıkanmam ki... Benim sabunum bile yokdur!

Efem, buna ne buyurursunuz? Yıkanmazmış, yıkanırsa çarşafa kurulanırmış, fakat evinde sabun, filan da bulundurmazmış... Sağ olsun pudra, lavanta, allık ve sürme... Tevekkeli zevk-perestân-ı zamane bana Rus dilberlerinin o zâhiri letafet-i vechiye ve zarafet-i endamlarına kapılmamaklığımı bizzat meşhudları olduğuna göre murdarlıkta bu mahlukat-ı lâtîfeden

kerihine tesadüfün mümkün olamayacağını söylemezlerdi... Ben inanmazdım:

- Aman efendim, derdim, laf mı bu? Hele şu kafuri cilde, kehribai bileklere, şu penbe penbe çehreye, bembeyaz bluza ve simsiyah çoraba bakınız... İnsana hiç de kirli hissini vermiyor; bilakis sabahleyin bağdan kopmuş dumanı üstünde üzüm salkımı gibi bana serin, temiz, kütür kütür ve tatlı görünüyor!

Halbuki şimdi anlaşıldı, bu üzümler cıvık ve mayhoş imiş... Hani bazı meyvelerin üzerinde bir nev'î murdâr kokulu böcek dolaşır da ağzına iştah ile attığını insana dışarı çıkarttırır, zâhir haraşolar da bu kabil latif manzaralı, fakat berbad râyihalı meyvelerden...

Hem, asıl garibi (Dora) ism-i zarifini taşıyan bu kanlı bıçaklı kadın haraşoların en ziyade göze çarpan, akla ve keseye ziyân veren cazibeli güzellerinden imiş... Bir vakitler Kadıköy halkını kırmış, geçirmiş, (Dora!), (Dora!)diye çayırlar inlemiş, dağlar birbirlerine seslenmiş...

İşte bu (Dora), bu melike-i hüsn ü an, bu sâhib-kırân melâhatdar ki yıkanmaz, sabun bile bulundurmaz, icabında yatak çarşafına elinin, yüzünün vesair a'zâ-yi bedeninin levsini kurular, lavantasına bulanır, pudrasına banar, allığını sürer, sürmesini çeker ve gönlümüzü çalarmış! Böyle gönlün hay Allah cezasını versin...

Böyle gönlü köpekler yesin!

Her nedense bahtım bu hafta zarfında beni beğendiğim ve tadını, yahud duruşunu hoş bulduğum iki meyveden, top atan kavunuyla Rusyadan toplanılıp atılmış kadından iğrendirdi... Öbüründe yazdığım gibi Arapkirli Mustafa'nın kanını, bunda da lahanalı çorbaya dalıp çıkan sabun görmemiş yağlı bir ağzın çeşnisini bularak içim dışım istikrahla doldu.

Hele ömründe yıkanmayan bir aşifte kadına havlu hizmetini gören yatak çarşafının rengini bir göz önüne getiriniz, haraşo aşkından kurtulmağa birebir gelmezse ben bir şey bilmiyorum. Sevdazedelere bu "oto sugjestion" usulünü tavsiye ediyorum!

Hülâsa, benim anladığım, (Dora) o kadar kirli imiş ki işte nihayet kendisini kanla temizledi... Tevekkeli bazı murdar işler için "bunu kan temizler..." demezler.

AYDEDE

17 Ağustos 1922, Perşembe

İstanbul'un Oyunu

Bu haftaya ait bir hakiki yankesicilik vakasını size tahayyülümün ianesiyle maa-tetimmat tasvir edeceğim: Farz ediniz ki taşra ahalisindensiniz, İstanbul'a yeni geldiniz, size Kadıköyünü meth ettiler:

- Be kardeş, verirsin ayda elli kağıt, girersin bir pansiyona, yatağını yaparlar, yemeğini pişirirler, suyunu getirirler, çamaşırını yıkarlar, gel keyfim gel... Otur pencerede, yak cigaranı, komşu kızlarını seyre bak!

Bekarlığın böylesini evliliğin her çeşidine tercih etmeyenin ya aklı azdır, ya parası noksan... Çıngırağa bastın mı pansiyonun kerimesi madmazel Eleni veya Aznif hanım, yaz hali, yarı çıplak odasından çıkıp koşar, kapıyı açar ve calib-i iştiha' bir bir tarafını göstermeği ihmal etmeden loş dehlizden, pür tehallük kaçar. Bu, sizi oyalamağa kafidir. Odanıza girseniz yatağınız yapılmış, suyunuz dondurulmuş, elbiseler asılı minderler derli topludur... Köşeye geçersiniz: Karşıki pencereler cıvıl cıvıl... Terzi madamın evinde dikişçi kızlar serçe gibi ötüşerek gözleri sokakta, güya çalışıyorlar... Sarrafın dolgun madamı, öğle uykusundan kalkmış, balkonda saksılarına mahmur mahmur su veriyor... Bakkalın yeni gelini ise ayna karşısında izdivacın ilk keyifleriyle coşgun saçlarını kıvırıyor... Sarı evin hizmetçisi de merdivenleri yıkıyor... Ne üşenmez, ne durmaz, dinlenmez kız bu canım... Günde dört kere baldırlarına kadar su içinde, şakır şukur taş yıkar, insan taş olsa manzaraya dayanmaz. Aferin hemşehrinize... Ne iyiymiş de size pansiyon tavsiye etmiş! Malatya, Diyarbakır veya Arbekir, memleketiniz her neresi ise hele orasını bu sıcak günde ve bu kızgın saatte bir tasvir ediniz: Tuzdan, toprakdan, gübreden, tavukdan, kerpiçden ve peştemalden ibaret bir manzara... Bir de şu taraçada çamaşır asan Katina ile yoldan geçen haroşaya bak! Bir yanık türkü tutturmaktan başka çare yok vesselam...

İşte bu suretle tarz-ı hayatınızdan memnun akşamları çayır çimen dolaşıyor, geceleri gazino, sinema eğleniyorsunuz. Mest ve med-hoşsunuz... İlle bu gece... Saat biri bulmuş, henüz dönüyorsunuz. Çıngırağa bastınız. Ses yok...

Beklediniz, bir daha çaldınız, bastonunuzla cama vurdunuz. Yine ses yok... Amma derin uykuya dalmışlar... Yoksa, acaba onlar da gezmede mi gecikdiler? Siz kaşlarınız çatık, neşeniz kaçmış, düşünüp dururken yoldan biri sesleniyor:

- Efendi, orada ne beklersin?

Bakıyorsunuz iri yarı, yiğit kıyafetli bir adam.... Anlatıyorusnuz; öfkeli, titiz, sert bir kabadayı olmalı ki çıkışıyor:

- Madem ki açmıyorlar, sen de kır kapıyı, gir!... Yooo...İlk garibi, böyle, İstanbul'a geldiğimin daha birinci ayında kapı kırıp baca devirmeğe kalkarsa sonu iyi olmaz... "Ben kıramam!" diyorsunuz; kıramaz mısınız? Hele o kırsın da sen gör! Hemen koşuyor, bir tekme, bir tekme daha... Omuzunu dayıyor, abanıyor ve gacır gucur kapı ardına dayanıyor.

Mamafih şahs-ı meçhulun yardımı bununla kalmıyor ha... Bu sefer de sımsıkı sizi yakalıyor, bir defa tartaklıyor, ondan sonra da göğsünden tutup zorla içeriye atıyor.... Döne çevrile kendinizi taşlıkda buluyorsunuz.

- Yahu, diyorsunuz, bu İstanbul'un ahalisi de ne tuhaf adamlar, insanın evine girip çıkmasına bile karışıyorlar!

Karışırlar zahir... Yardımı seven, merhametli, mert adamları çoktur ama emin ol ki mükafatsız ve bedelsiz iş görmezler.

- Peki ama işte beni gece yarısı sokakta kaldı diye evime kapıyı kırarak sokmaktan onun cebine ne girdi?

- ne girecek, sizin cebinizdeki cüzdan!

Filvâki biraz sonra, İstanbul halkının yardımcılığına şaşarak, pür takdir, soyunurken bakıyorsunuz ki kesenizin yeri bom boş... Kesenizle beraber kalbinizdeki İstanbul muhabbetinin de yerinde yeller estiğine hiç şüphe etmiyorum.

Daha, hele dur, bu şehir sana ne oyunlar eder... İstanbul, senin anlayacağın Karamanın koyunu gibidir, sonra çıkar oyunu!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 67

21 Ağustos 1922, Pazartesi

<u>İkametgahı Meçhul Bir Zat</u>

Cuma günkü gazetelerde okudum: "Tüccardan Eskenazi efendi tarafından men-i ihtikar komisyonu reis-i sabık Hüseyin Cahid bey aleyhine ikame edildiğini yazdığımız darb, işkence ve üç bin altı yüz lira gasp davasının Hüseyin Cahid beyin ikametgahı meçhul olduğundan dolayı ta'liki takarrür eylemiştir."

Darb, işkence ve gasp davası…. Ben meselenin bu kısmında fazla bir garabet görmüyorum, olur A, Harb-i Umumi devri bu… Tanin sahibi, dainler vekili, meclis-i mebusan reis vekili ve ihtikar komisyonu oymak beyi olan zat birdenbire şu tüccardan Eskenazi efendiye kızıvermiştir… Eskenazi diye de isim olur mu canım?

Belki de (Cercle)dan geç döndüğü bir sabahtı, midesi de biraz bozuktu, uykusuzluğun da tesiri oldu:

- Efendim, Eskenazi işi ne olacak?

Diye sellemehü's-selam diye soruverdiler, kan başına çıkıverdi:

- Eskenazi mi? Eskenazi mi? Eskenazi işi ha? Gel buraya Ali! Yanına Veliyi de al, gidiniz şu ismi nazik çelebiyi yakalayınız, sekiz, on sopa, biraz da işin şakası, sonra da üç bin altı yüz lira ceza-yı nakdi… Anlasın bir daha sabah sabah keyif bozmağı!...

Diyeceksiniz ki niçin beş bin lira veya beş yüz lira değil de üç bin altı yüz lira?... Bana kalırsa bu rakam reisin akşamki kayıp ve kazancının yekûnudur, hatırında bu kaldığı için öyle söyleyivermiştir. Eskenazi efendi naz etmemeli, derhal te'diye edivermeli idi, hatta şükür dahi etmeliydi: öyle ya, ya üç bin altı yüz diyeceğine ters söyleyip de altı bin üç yüz lira dese idi… Yahud da ismi Eskenazi olacağına Cahid beyin hiç hoşlanmayacağı daha başka bir isim oluverseydi…. Dedik A, harb-i umumi devri bu, lamı cimi yok, insan isminin telaffuzundaki sakalet veya nezakete bile kurban gidebilirdi!

Her ne ise, yukarıda yazdığım gibi, ben bu cihetlerde garabet görmüyorum: darb, gasb, işkence, o vakitler, haydi haydi su götürürdü; ihtikar gibi bir belanın önüne geçmeğe çalışan heyete elbette biraz sert davranmak yaraşırdı… Benim bu davada asıl şaştığım cihet, şu ikametgahı meçhul olmak keyfiyetidir.

Hey gidi dünya hey! Kim derdi ki gün olacak (Ruşen Eşref)in tunç kapılarıyla sıra sıra endam aynalı koridorlarını medh ve sena ettiği bir sahib-i mülk İstanbul içinde ikametgahı meçhul kalacak!... Ah Ruşen Eşref, ah, elan bu yazı hatırımdadır, çocukcağız ziyaretten avdette Sıraselviler'deki o ağır demir kapının gece yarısı tenha sokağın yağlı makaraları üzerinde derinden inleyerek kemal-I vakar ve azametle kapanışını anlatırdı, insanı, vallahi bir heybettir istila ederdi. Ruşen daima gözümün önüne o vaziyette gelir: Ayaspaşa'nın tenha, geniş ve temiz bir caddesi üzerinde sema-paye bir taş konak, kapı nısfü'l-leylde sessiz açılıyor ve dışarıya upuzun boylu bir adam, pür heyecan fırlıyor… Kapı da ağır, muazzam ve

pürvakar, üstüne kapanıyor. Bu, adeta cinai romanlara yakışan, bir manzara ra'şe-bahs… Sonuna şöyle "uzun boylu şahıs meçhul binadan seri' hatvelerle uzaklaştıktan sonra durdu, başını çevirdi ve çıkdığı konağın zulmet-i leyl içinde bir misli cesaret ibraz eden heybetli gölgesine bakarak: - Kalem! Sen insanı nerelere sevk etmeğe kadir imişsin! Diyerek bir nıda-yı hayret çıkardı…" gibi bir cümle ilave edersen romanımız cidden meraklı bir safhaya girmiş olur. Fakat, şimdi kalemlerde o eski feyz ve bereket yok… Ruşen Eşref beyi sevk ede ede nihayet Buharaya, beni de Çorum'a sevk etti; buna nazaran hayat-ı tahrir elan adamı yükseltiyor dese biliriz ama bu? Asya yaylalarına doğru, Turani bir yükseliş!

Evet, işte üç yıl evvel, meskeninin şöhret ve debdebesi böyle gazete ve kitap sayfalarına kadar geçmiş bir zatın bugün, İstanbul'da, adliye ağzıyla, ikametgahı meçhul olmuş… Ah, ne fena bir fırsat yarabbi: İkametgâhı meçhul... İnsana serseri nizamnamesinin madde-i mahsusasını hatırlatan bu tabir-i namünasibin, henüz adresleri malum olmayan seyagat meraklısı ağniya hakkında isti'maline aleyhdarım… Böyleleri için, hiç olmazsa "ikametgahlardan hangisinde mukim olduğu meçhul bulunduğundan…" demelidir.

İşin daha garibi var: Aynı dava esnasında müdde-i umumi bir ihbardan bahsediyor, galiba muhbir sadık ünvanlı bir kağıd: müdde-i-i aliyye Büyük Ada'da oturuyormuş… Binaenaleyh şimdi de Büyük Ada'da aranacakmış! Galiba İstanbul kazan, mübaşir kepçe, haftalarca aylarca, senelerce Hüseyin Cahid Beyin ikametgahı aranacak, aranacak, nihayet bulunacak, bulunacak ama bu sefer de kendisi içinde bulunamayacak!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 68

24 Ağustos 1922, Perşembe

Bedbin Olmalı!

Geçenlerde tanıdık bir ma'zul memur bana müracaat etti, birinci daire-i belediyede bir ahbabım olup olmadığını sordu, "yok!"dedim. Adamcağız postahanenin yan sokağı köşesinde mini mini bir baraka kurup tütün satacakmış... Gitti, arzuhalini verdi, mıntıka müfettişliğine havale edilmiş, münasip görülmemiş, vered olunmuş... Âlâ, demek ki şehremaneti vazifesini hakkıyla ifa ediyor, müruru uburu siyanet eyliyor, çirkin manzaraların önünü alıyor... Memnun oldum. Yine geçen gün haber aldım, hani maruf bir hizmet-i umumiye

vardı, bir aralık iflas etti; sonra yakasını kurtardı ve geldi postahane karşısında yer tutup köşeye bir de levha asarak işe başladı... İşte ona evkafdan bir emir gelmiş: "sen, demişler, bilmem kim vakfına ait olan bir çeşme üzerine asmışsın, hakkın yoktur, derhal onu indir!" ne yapsın, mesele çıkmasın diye derhal tabelasını kaldırmış. Aferin evkafa veya vakfın mütevellisine.... Öyle ya, bakınız ne hurde, ne ince noktalara kadar düşünüyor ve hukuk-ı hazineyi muhafaza ediyor...

Evveki gün aynı yerden geçiyordum, aman yarabbi, ne tüyler ürpertici bir manzara: çeşmenin önüne lostracılar bir soluk şems-siper asıp iki de kırık koltuk koymuşlar, tam "vesakahüm...". Hatt-ı nefisinin önüne çömelip ayakkabı boyuyorlar! E, hani ya belediye yan sokağa barakacık kurmakta mahzur görüyor, hani ya evkaf duvara levha asılmasına mani oluyordu? Buna ne buyurursunuz? Tütün bayiine tenha köşeyi çok gören emanet yahut da boş duvarı tabelaya yakıştıramayan evkaf nasıl oluyor da murdar tenteli ve koltuklu basamaklı, üç göz lostra sergisine o mutena yeri tahsis edivermekte mahzur görmüyor? Neden ve nasıl lostracılar o izni almanın yolunu bulabiliyorlar da başkaları için bunun imkanı bulunmuyor? Bu işin sır ve hikmeti nedir?

Bereket ki dün sabah matbaaya gelirken lostracıları nakl-i mekan vaziyetinde, alat ve edevatı toplarken gördüm. Kendi kendime:

-Aferin emanete! Aferin evkafa! Demek ki benim gözüme çarpan sakalet onların da nazar-ı dikkatini celb etmiş, herifleri def' ediyorlar...

Belki, bu vesile ile, üzerine vaktiyle kireçle badana sürülmüş olan o canım yazıyı da bir temizletiverirler!

Dedim, memnun, müteselli yürüdüm... Fakat birden içime şüphe düştü... Ah bu emniyetsizlik ve bedbinlik Ah... Geri döndüm, lostracının birine sordum:

- Sizi belediye mi kaldırıyor?

- Yoo...

- Öyle ise evkafdan mani' olmuşlardı?

- Yok, efendi, mani' olan, falan yok... Güneşe çare bulamadık, tente örtmüyor da onun için şu sokağa taşınıyoruz!

Bir Bacaksız

Küçük yaşımdan beri tanırım, tanışırız, babam, her akşam bir çil guruş ayırır, avucuna atardı. Hemen hemen bir yaşda idik, on, on ikisinde... Fakat onun belinden aşağısı kesikti,

bacaksızdı, ellerine basarak sürünür, öyle yürür ve dilenirdi. Çocukluk bu ya, bana dert olmuştu, "yarabbi derdim, benim iki ayağım olduğu halde yine yaşamakta zahmet çekiyorum, istediklerimi yapamıyorum, çoğu kimseden geri kalıyorum, bu zavallı yavrucak ne yapar, nasıl çile çeker ve – asıl müthiş – şu şerait dahilinde "nasıl yaşayabilir? Muhakkak, bir kaç sene böylece sürünüp sürtündükten sonra bir köşede sıska, sefil, ser-gardan ölüverecektir!" Mamafih beraber büyüyorduk; ben Sultani'ye gittim, oradan hukuka geçtim, o da Üsküdar iskelesinden Kadıköy vapuruna, Kadıköy vapurundan Haliç tarafına gidip geliyor, köprünün bir tarafından öbür tarafına geçiyor, yaşıyor, büyüyordu. Benim bıyıklarım çokdan terlemişti... Onunkiler de öyle! Ben kadınlara karşı yarı muhteriz, yarı mahzuz tavırlar almağa başladım... O dahi öyle! Sesim hayli kalınlaşmıştı... Keza onunki de! Derken sürünme sırası bana gelmişti. Tam altı sene, hem de onunkinden daha arızalı, ücra, zevksiz yerlerde fakat, bereket, ayaküstü sürüm sürüm süründüm. Döndüm, baktım: Maşallah bacaksız dilenci palabıyık bir adam olmuş.... Sıhhati benden iyi.. Yanaklarından kan damlıyor... Keyfi yerinde! Halbuki harb-i umumi benim yaşımda, bizim yaşımızda ve bizden bin kere sağlam ne babayiğit delikanlıları kötürüm, hatta ma'dum etmişti.

Sordum:

- Oo.. dediler, evli barklıdır, çoluk çocuğu da var, müreffeh geçinir, pek mesuddur! Demek ki bizden eksiği yalnız iki bacağıydı... Mamafih ona da şükür etsin, işte o sayede, bacaksızlığıyla her türlü afattan masun kalmış, ne davula icabet etmiş, ne top sesi işitmiş, ne kurşun yarası yeniş, esaret acısı çekmeden ve yoksulluk duymadan canlı kanlı, evli barklı idame-i hayata muvaffak olmuştu.

İşte bu bizim eski arkadaşa geçen gün Ada vapurunda rast geldim... Salonu sıra sıra dolaştı, bir aralık durdu, bıyıklarını büktü, eski usul, uzun, bükük bıyıklar... Henüz yeni de tıraş olmuş, hafif pudralı idi de... Derken yanımdaki madamın önünde durdu; kadın acıdı, bir çeyrek attı. İşte o zaman gözülecek manzara idi, bu bacaksız dilenci en züppe salon beylerini hasedinden sarartacak frenk şivesiyle bir:

- Mersi, madam!

Dedi, alafranga dilencilikteki bu terakkiye vallahi, şaşakaldım. Hakikaten bacaksız şey imiş! Anlaşılıyor ki İstanbul'da artık, dilencilikte bile alafranga tavır vadiyle, frenkce lisanla teşekküre ihtiyaç var. Bunu yapamayanlar, galiba, dilenmeğe bile muvaffak olmayacaklar.

Dilencilik bile asrileşti!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 69

28 Ağustos 1922, Pazartesi

Kandil Zadeliğim

Zann ederim ki insanların çoğunda bu merak vardır: Yalancıkdan ölmek.... Bilmem anlatabildim mi? Siz ölmemiş olacaksınız ama halk, herkes, ale-l-husus akrabanız ve taallukatınız sizi ölmüş zann edecek, atacaklar tutacaklar veya ağlayacaklar, sızlayacaklar... Sonra bir de bakacaklar ki hayattasınız! Siz o zaman yerinde tahkikat yapacak ve şayed ölmüş olsa idiniz herkes leh ve aleyhinizde ne yapacakdı, bunları dünya gözüyle görmüş ve zi-hayat olarak anlamış olacaksınız... İşte çoğu adamın zihninde dal budak salan hülya ve arzulardan biri, bir mühimi de budur. Fakat, her mühim arzu ve hülya gibi, maalesef, bu saadet de binde bir kula nasib olmaz. Hele düşününüz, mesela maruf bir şahsiyetsiniz, ölümünüz şayi' oluyor, gazeteler bundan lehde aleyhde bahsediyor, evladlarınızın kimi ağlıyor, kimi gülüyor; zevceniz ya matem tutyor ya sevincinden kabına sığamıyor; dost zann ettikleriniz şen ve şatır düşman kıyas ettikleriniz düşünceli ve meyus... Birden meydana sapa sağlam çıkıyorsunuz, nüfuzunuz, servetiniz de var, bu hadise esnasında ittihaz ettikleri tavır ve harekete göre kimini tecziye, kimini taltif ederek intikamınızı alıyor ve minnettarlığınızı izhar ediyorsunuz... Her halde tatlı bir mazharriyet tatlı ama, dediğim gibi nadir...

Allah bunu da Enver Paşa'ya nasib etti.

Enver Paşa bu muradına da erdi: Şimdi Buhara'daki çadırında kemal-i sıhatte, bağdaş kurmuş, demir hindi şurubu veya soğuk kısrak sütü içerek gazeteleri okurken kızıyor:

- Vay melunlar vay, diyor, demek ki sahiciden ölüverse imişim bütün yağacakları bundan ibaretmiş ha? Benim gibi asırların nadir yetiştirdiği bir serdar-ı dilir vefatnda böyle mi tebûl edilir? (Tevhid-i Efkar) bile berd bir tavır aldı... Cemal Paşa kadar da mı değerim yokmuş? Ala! Ala! Gel buraya yaver! Şu katibi çağır, gazetelerde ölümüme mütealik yazılan ne kadar fıkra varsa toplasın, kessin, isimleri, imzaları, tarihleri vesaireleriyle arflara koyup saklasın... ir gün olur, elbette, bana da hesap sormak sırası gelir!

Gel zaman, git zaman, cilve-i felek bu, belli olur mu, bakıyoruz ki Enver Paşa yine başımızda, yine baştacı... Gazeteler medh ü senası resmi ve ismiyle dopdolu.... Bir gün,

farazâ Tevhid-i Efkar veya İkdam sahibi huzuruna celb olunuyor:

- Gel bakalım şöyle, karşıma dikil!

Öbürü sapsarı... kekeliyor.

- Söyle, ben ölürsem ne yazarsın?

- Aman efendimiz, Allah ila ahiri'd-devran ömr-i samilerini müzdad buyursun, millete acısın, sizi başımızdan eksik etmesin!

- Yok... yok... Hele, hele, anlat, ben ölürsem "Allah taksiratını af etsin!" der misin?

Serdar masasının üstünden bir küçük mukavva parçası alır, fırlatır; gazetesi bakar ki vaktiyle, hani onun için Bolşeviklerle vuku bulan meydan muharebesinde maktul düştü diye bir telgraf gelmişti de o zaman ki Ankara zimamdaranına hoş görünmek için gazeteler yekdil ve yek-zeban olarak aleyhinde atıp tutmuşlardı, işte o fıkralardan biri... Hay Allah müstahakını versin, ayıkla bakalım pirincin taşını... Hazır olun cenaze namazına!

İşte benim içimde bir teselli varsa o dahi Enver Paşanın bir gün buraya avdet ve makamını işgal ettiği zaman bütün muharririn-i marufe meyanında benden başka ölümünden dolayı kendisine dil uzatmamış bir başka adam bulamayacağı keyfiyetidir. Mesela soruyor:

- (Aydede)de aleyhimde yazmış mıydı?

Katip dosyasını karıştırıyor:

- Hayır!

- Hayır mı? Alâ, çağır bana levazım reisini...

Gel paşa, şu (Aydede)yi bayramzadenin yerine müteahhid yap!

- Baş üstüne, fakat bir zadelik ister...

- Kendisine sorun, bulsun!

Soruyorlar:

- Kandilzade, diyorum, bayramzadenin biraz daha ufağı... Ben kanaatkarım!

Ah görüyorsunuz A, insanı ay sonu, züğürtlük sardı mı tatlı düşüncelere çocukca kapılmakdan ve yokdan yere teselli ve ümide düşmekten kendisini bir türlü kurtaramıyor!

NAKŞ-I BERÂB – 70

31 Ağustos 1922, Perşembe

Halis-âne Bir Tavsiye

Çoktandır bekliyordum, nihayet beklediğim çıktı:

Seyr-i sefain, memurlarının serpuşunu değiştirdi. Pek alâ oldu!

Ben eskiden beri isterdim ki memurlarını bir örnek kıyafete soksun; öyle kimisi gocuklu, kimisi pelerinli, kimisi gümüşîler giymiş, kimisi bonjurları labis, çeşit çeşit biçim biçim kıyafetler ortadan kalkarak vapurlarda memurla müşteri birbirinden fark edilsin... İşte, bu istediğim, beklediğim, özlediğim hep oldu.

Fakat yaraşmadı, yakışık almadı!

İlk günü, vapura girince, tesadüf ettiğim genç bir biletçiye baktım:

- Allah Allah, dedim, ben bu bahriye talebesini nereden tanıyorum? İşte selam verdi, gülümsedi, demek ki tanışıyoruz!

Biraz daha dikkat ettim:

-A dedim, bu, bilet memuru idi, zahir heybeli mektebine kayıt olunmuş!

Yürüdüm, benim tahavvül-i kıyafetten haberim yok A, karşıma bir başlıca bahriye zabiti çıktı, bunu da gözüm ısırıyordu... Fakat bir türlü çıkaramıyordum. Neden sonra tanıdım:

- A, dedim, bu adam iskele memuru değil miydi? Garip şey demek ki bahriye zabiti olmuş... Yahud bahriye zabiti imiş, tekrar silk-i askeriye avdet etmiş!

Yerime oturdum: İki bahriyeli daha önümden geçti:

- Lahevla... dedim, bugün de talihim bahriyelilerden açıldı... Hem hepsini de aşağı yukarı tanıyorum. Meğerse benim tersaneden ne kadar tanıdığım varmış! Hatta, niçin saklayayım, bu son tesadüf ettiğim iki zabitten birini vaktiyle Cemal Paşa merhumunun emriyle bahriyeden o ma'hud, maruf ve meşhur erzakı alırken tanımış olduğum levazım memuruna benzettim; içimden:

- Hey gidi günler hey, dedim, sahih, bedava sirke baldan tatlı imiş... Hâlâ Halep yağı tenekesinin kapağı açılınca krema gibi ter ve taze dalgalanmış "revgan-ı sade"nin manzarası gözümün önünde ve tadı da damağımda!

Fakat biraz sonra bu sabık levazım memuru zannetiğim zat önüme dikilip zımbasını şakırdatınca ben de şaşaladım:

- Muhakkak dedim, seyr-i sefainde grev olmuş, zabiter ve mektepliler bugün vapurları idare ediyor! Bereket bu zehabı çabuk tashihe muvaffak oldum; memur bana eğildi:

- Bak efendi, dedi, nasıl, yeni kıyafetlerimizi beğendiniz mi?

Yine tekrar edeyim, seyr-i sefâin memurlarının kıyafetlerini tensik zaruri idi... Yalnız bana kalırsa, serpuşları bahriye zabitlerininkine benzetmekte hiç mana yoktu. Zira, her gün kalpak üzerindeki çifte çapa ile defne dallı ay yıldızı fark edemezdi ve yarın yolda tıraşı uzun, yürüyüşü paytak bir seyr-i sefâin biletçisini bahriye zabiti zan ederek üzülmemiz ihtimali vardı. Bahriye zabitanı dünyanın en temiz, en zarif giyinmiş, en terbiyeli ve en sıhhatte adamlarıdır. Şimdi, bu derece güzide ve mutena kıyafetli, zinde ve vakarlı insanlar arasına talim-i askeri görmemiş ve haddeden geçmemiş sivil memurları sokmak doğru olamaz. Bana kalırsa serpuşlar en ufak bir zühûle bile meydan vermeyecek şekilde, büsbütün başka biçim olmalıdır. Hatta bir fikrim var; zann ederim ki buna levha meraklıları da iştirak eder: İskele ve bilet memurlarının kalpaklarını külah biçiminde biraz uzunca intihab etmeli ve üzerlerine hatt-ı celi ile vapurlar derununda ve iskelelerde ne kadar levhalar varsa onları yazıp seyyar ihtarat mahiyetinde göz önünde aşağı yukarı gezdirmelidir.

Artık o zaman süvari serpuşlarının üzerine de, bittabi (kaptan yerine çıkmak selamet-i sefine namına memnu'dur) ibaresi yazılır.... Belki bu canlı ihtar bu sefer, kaptan mevki düşkünlerinin dide-i intibah ve insafını açmağa da kifayet eder.

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 71

4 Eylül 1922, Pazartesi

<u>Aramızdaki Fark</u>

Seyr-i sefâinin yeni bahriye serpuşlu bir yaşlı biletçisi; dün, bir ahbabına dedi ki:

- Şu külah yok mu, bana üç liraya mal oldu… Üç liramı kestiler!

Vah vah, doğrusu, fukara memurlar için az ziyan değil… Zaten, ben dikkat ettim, gençleri yeni kıyafetten memnun mu memnun… Adeta bir amir, zabit, hakim kadar ve kahir vaziyetleri alarak vapur civarlarında hayli caka yapıyorlar, söz söyleyişleri, yürüyüşleri ve bakışları çok azametli, çok keskin…. Hemen hemen başımıza irili ufaklı birer küçük Enver Paşa kesildiler. Hani harb-i umûmîde görmüştük A, ihtiyat zabitleri atıp tutmak ve kalpağı basıp mahmuz şıkırdatmak husununda hakiki askerleri fersah fersah geçmişlerdi… Bunlar da şimdi öyle… Vallahi, ben, kendi hesabıma hiçbirine hitap etmek cesaretini bulamıyorum, önlerinden geçerken başımı eğiyor ve bilet kesmek için önüme geldiler mi, ayaklarımı toplayıp gözlerimi indiriyorum. Evet, onlar, gençler, tebdili kıyafetten pek memnun… Lakin yaşlıları da o nispette müşteki… Hele düşününüz, ellisini geçkinsiniz, ta üç yaşından fes giymeğe başlamışsınız, yarım asır buna devam etmişsiniz… Otuz senelik zevcenizin gözü de öyle görmüş. Bir akşamüstü, aman Allah, kapıdan başınızda çifte çapalı serpuş giriverdiniz mi ev halkı hayret içinde kalıyor. Büyük valideniz sağsa, o hâlâ sizi çocuk gözüyle görür, haydi bunaklık beğensin:

- Yavrucuğuma da pek yakışmış!

Dersin. Fakat diğerleri nazarında ehemmiyetiniz, ciddiyetiniz, aile reisliğinizdeki mevkiiniz yarıdan yarıya tenezzül etmiştir; komşu kızların gülüşmeleri de fazlası…. Eminim ki yaşlı zevat üzerinde bu serpuşun sersemliği uzun müddet devam edecektir. Yolda yürümesini şaşırmaları, hâlâ fes var zannıyla bastırmağa kalkmaları ve aynada rast geldikçe kendi kendilerini tanıyamamaları pek mümkündür. Hulâsa, böyle geçkinlerine tebdil-i kıyafet bir dert olmuştur. Bunu yaşlı biletçinin "üç liraya mal oldu!" demesinden anladım.

Üç lira ha? Az para değil…

Ben zihnimden bunu geçirirken yanımda oturan bir musevi tacirin gözleri serpuşta kaldı:

- Üç lira… üç lira… üç lira!

Diye mütemadiyen tekrar etti. Tanışıyorduk, heyecanının sebebini sordum:

Tacirin fikrince bu iş iyi bir iş imiş... Ne demek? Ne demek olduğunu yine o anlatı:

Seyr-i sefâinin dört bin kadar memuru varmış; yani tam dört bin serpuş lazım.... İnsan vaktinde haber alıp da şekil ve

resmini öğrense ve levazımını hazırlasa imiş dört bin serpuşta yarıdan aşağı bir kara kani olmak şartıyla dört bin lira kazanıvermek işten bile değilmiş!

Sahih, doğru... İşte ticari düşünüş buna derler. Serpuş meselesini ben ne tarafından görüyordum, o ne tarafından?! Ben serpuş işini tuhaf, garip, güzel veya çirkin, yani bana hiçbir fayda temin edemeyecek olan bir sürü manasız tarafından görüyordum... O, derhal, hesabına, kârına bakıyor, onu görüyordu.

İşte aramızdaki fark!

Bana da bir görür göz ihsan ettiğinden dolayı Allah'a ne kadar hamd ve şükür etsem yeridir; fakat keşke, böyle tuhaflık, gariplik, kusur ve ma-la-ya'niyatı göreceğine bu gözler kâr getirecek işler görse idi... Keşke serpuşların memurları açıp açmadığını göreceğime, yani bedii'yat yerine bu serpuş işinin ben de hesabını yani iktisadiyatını görse idim!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 72

7 Eylül 1922, Perşembe

Bilmediğim Bir Hayat

İtirafı bu esnada ayıp ama söylemeden geçemeyeceğim. Harp nedir, daha ben ömrümde görmedim... Evet on beş senedir hal-i harbdeyiz, harp hali hakkında henüz bir fikrim yok! Binaenaleyh, bir haftadan beri gazetelerimizi dolduran o şanlı, şehametli zafer tafsilatına göz gezdirirken kendi kendime şöyle söyleniyordum:

- Aman Allahım bu ne haldir, ne ateşdir, ne kıyamettir! Farz edeyim ki ben, şimdi şu serin Marmara üzerinde Kadıköy'üne doğru yol alan süslü vapurun minderli, yaylı sedirlerinde oturmuş, püfür püfür evime gideceğime. Uşak tepesinde, bir kayalıktayım, elimde mavzer, belimde fişenklik, sırtımda çanta, ayağımda kundura, terden elbise derime, çorap etime yapışmış, tıraşım bir karış, dudaklarım kavrulmuş, yere upuzun, güneşe karşı uzanmış, muharebe ediyorum. Top, tüfenk, mitralyöz sesleriyle sağır olmuşum.... Hoş, yakından top sesi nasıl gelir, tüfenk ne suretle patlar, mitralyöz ne ses çıkarır, bilmiyorum A... Fakat, her halde müthiş bir şeyler olmalı... Bir bakıyorsun, yanına mermi düşmüş, taş, toprak havalarda uçuyor.... Sen de, böyle, uçabilirdin. Bir bakıyorsun, arkadaşına kurşun işlemiş, sırtüstü düşmüş.... Sen de böyle düşüp ölebilirdin! Bir bakıyorsun, gökten bomba inmiş, yeri

beş karış açmış... Senin de göğsünü böyle açabilirdi! Yorgunsun, dermansızsın... Uykun var... Başın ağrıyor... Fakat kim dinler:

-İleri!

- İleri!

Diyorlar, atılıyorsun!

- Sağa

diyorlar, koşuyorsun:

-Sola!

Diyorlar, seğirtiyorsun.... ve

- Kovala!

Emri verildi mi, koş bre koş... Ayakların yaralı, gözlerin kan çanağı, bastığın yere bakmadan, taşları devire ite, toprakları aça yara, teker meker tepelerden ovalara, ovalardan tepelere düşmanını kovalıyorsun!

Bunların hepsi iyi... Akşam üzeri evine dönüp, şöyle elbiselerini çıkararak, bir hamam, bir temiz çamaşır, bir limonlu çorba, bir rahat uyku olsa.... Ne gezer? Aynı elbise, aynı çamaşır, aynı hal. İşte benim gibi cenk ateşi görmemiş bir adam muharebe meydanını düşünse düşünse böyle düşünür.

Hoş, daha berbatı da var! Buraya kadar tasvir ettiğim asker muzaffer askerdi.... Ya mağlubu nasıldır? Aman Allah... Kim bilir o kaçış tasvir ve tasavvura sığmaz ne feci bir kaçıştır. Dil bir karış, yürek güm güm atar, sırtına bir kurşun veya böğrüne bir süngü yiyormuşsun gibi daimi bir heyecan içinde, arkana dönüp bakmağa cesaret edemeden tavşan gibi Alaşehir ovasından geçiş en korkunç rüyalardan daha korkunç ve en müthiş hakikatlerden daha müthiş bir şey olsa gerektir.

Harbde asker nerede yatar? Nasıl yer? Ne biçim uyur? Ne tarafta dinlenir? Bunların da hiçbirini bilmiyorum... Fakat öyle tahmin ediyorum ki ne yatacağı yer bellidir, ne de kalkacağı yer... Burada hafifçe terli miyiz, vapur güvertesinde alt kamaraya ineriz... Lakin orada ne yaparsın acaba? Koşa koşa bir bayır tepesine gelmişsin, “dur!” diyorlar, duruyorsun ve tam yarım saat soğuk bir poyraz ciğerlerini dövüyor. Evde asılı bıraktığın Alanglez pardesünü hatırından geçirip ah etmekden gayrı yapacak yokdur!

Kimbilir insan temiz yatağını, lavanta çiçeği kokan ütülü çamaşırlarını, bir fincan köpüklü kahvesini, köşe minderini böyle zamanlarda nasıl arar? Yahud aramaz, hatırından bile

geçirmeğe vakit bulamaz... Dedim A, karilerime meçhulüm olan bir safha-i hayattan ilk defa olarak bahsettim. Allah bana bunları öğretmedi... inşallah öğrettiklerine de yakında unutturur; devamlı ve şanlı bir sulhün lezzetine cümlemizi kandırır!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 73

11 Eylül 1922, Pazartesi

<u>İncir Bahsi</u>

İncir dalları bastı....

Balın lezzetine incirinki kadar hiçbir meyvenin lezzeti benzemez. Yapışkanlığı hariç, incir kusursuz bir meyvedir ve en nazenin tatlıdan daha çeşnili ve en pahalı şekerlemeden daha leziz ve mukavvidir. İncirin ben ağacını, yaprağını, gölgesini, beyazını, siyahını, kurusunu, hulâsa herşeyini ayrı ayrı severim. Ağacı azametlidir, bilâd-ı hârre nebatatına benzer, incirler altında dolaşırken bana öyle gelir ki iri bir boa yılanıyla karşılaşacağım veya bir jaguarın hücumuna maruz kalacağım. Dalı narin ve gevrektir, tuttun mu uzar, eğilir meyvesini kendiliğinden sana arz eder; kabuğunu kopardık mı içi süt beyazıdır, ıstakoz etini hatırlatır, ayrıca mücelâdır da... Yaprağı ise atlas bir yelpaze gibidir, dikenli incir yaprağıyla oğulup parıl parıl parlatılmış billur bir kadeh içinden berrak bir su içmekdeki keyfi, bilmem, tatdınız mı? Tatmadıysanız tavsiye ederim, bu akşam deneyiniz ve kadehi ağzınıza götürmeden evvel bir kere de güneşe doğru tutup suyu temaşa ediniz! İlle güzel bir sonbahar güneşi ise ve grub da başladıysa o su pembe bir şuruba ve bardak da fagfur bir kaseye döner.

Bu mevsimde bağlar, bahçeler arasında, incir ağaçlarına uzanan ipek maşlahlı ve tül baş örtülü dolgun genç kadınların manzarası benim pek ziyade hoşuma gider.... Zaten, dikkat ediniz, kadınlar ancak bazı manzaralar ve bazı meyveler yanında daha latif dururlar. Mesela ilkbaharda çağla bademi yemek için taze yapraklı dalları iştaha ve arzu ile kendilerine çeken sayfiye hanımlarını temaşada ayrı bir zevk vardır. Halbuki aynı kadınları dut ağacı altında görseniz veya ceviz koparırken seyretseniz adeta keyfiniz kaçar. Sonra çilek ancak nazik bir tabak içinde, bembeyaz şekeri ve gümüş kaşıklarıyla bir arada kadının önünde durursa hoştur; tarlasından toplamak hanımları açmaz; onları soğan tarlası çapalamak için tutulmuş rençber kadınlara benzetir, gayr-i bedi'i şekillere sokar. Elbette bir dilim karpuz veya bir parça ayva yerken

görmektense, bir hanımı çilek yerken görmeği tercih ederim. Fakat ağacı altında kendi eliyle toplayarak incir yemek kadınlara hassaten yaraşır. Onun içindir ki incir meyvesi, bağlık ve bahçelik sayfiyeler arasında dolaşmağa çıktıkça gözlerim bu manzaradan büyük bir zevk alır ve zevk aldığı içindir ki eylülde incirleri bol bahçelere çok gezerim.

Mamafih o kadar güzel bir meyve olan incir yapışkanlığı, yumuşaklığı ve etinin taze bir yaraya müşabeheti itibariyle, bir nokta-i nazardan da çirkindir. Lakin buna rağmen incir bizim için, son senelerde büstbütün başka bir kıymeti ihraz etti: vatani bir meyve oldu.

İncir İzmir mahsulüdür.

Geçen gün taaruzdan evvel, bir gazete İzmir'e ilk incir mahsulünün indiğini ve âdet olduğu üzere silahlar atılarak merasim yapıldığını haber veriyordu. Bu haber beni müteessir etmişti: Asırlardan beri bu mahsul ellerimizden geçerek ve hazinemize yarayarak gümrüklerimize iniyordu...

Üç senedir yad ellere geçmişti.

Fakat, işte, bu sene, incirlerden evvel İzmir'e incirlerden daha ezgin, daha bi-mecal bir halde yığın yığın başka mahsulat inmeğe başladı... Hem de, tıpkı incirlerde olduğu gibi silahlı merasim yapılarak! Galiba bu ezile çiğneye deniz kenarını boylayan mahsulat birer çuval incir kadar bitab ve ezgin...

Bu yıl incir mevsimini keyfli geçiriyoruz ve artık incir yerken İzmir'i hatırlayarak üzülmemize hacet kalmıyor. Bol bol ve iştahlı iştahlı incir yiyebiliyoruz. Zira incir beldesine kavuştuk.

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 74

14 Eylül 1922, Perşembe

<u>Beyler, Bu Taraftan!</u>

İşittiğimize göre İstanbul'dan İzmir'e müteveccihen iki bin genç hareket ediyormuş veya etmiş… Edecekler de daha çokmuş! Keşke bu dinç, gürbüz delikanlılar bir ay evvel Ankara'ya azimet etseler ve bu sefer İzmir'e Afyonkarahisar'ı tarikiyle inselerdi… Elbette onlar için daha şerefli, daha şanlı olurdu. Hem doğrusunu ister misiniz, bana öyle geliyor ki İzmir'in keyfini sürmek, neşesini çıkarmak, bu saadetten hissedar olmak en ziyade senelerden beri Ankara'da kapalı kalan veya cephelerde denize hasret yaşayan

vatandaşlarımızın hakkıdır. Biz bu şerefe veya meserrete can ve gönülden iştirak etmekle beraber onları şimdi, bu misli menendi na-mesbuk sûr-i azim meydanında kendi başlarına bırakmalıyız. Bırakmalıyız ki yıllarca han köşelerinde, yangın harabelerinde, suyu çekilmiş dereler ve damları göçmüş evler kenarında bin çeşit esbab-ı refah ve sefadan mahrum bir zorlu ömür süren bu fikir ve beden mücahidleri bir az rahat görsünler… İzmir otellerinin yumuşak şiltelerinde vücudlarını dinlendirsinler, Kordon boyunun düz parkelerinde zahmetsizce yürüyüp sahillerden serinlik alsınlar ve Adalar denizinin ılık sularında yıkanarak çektiklerini biraz olsun telafi etsinler. Bu keyif, bu mazhariyet onlara, yalçın Ankara dağlarına vaktiyle tırmanıp feda-yı nefs etmiş kahramanlara yaraşır. İstanbul'da üç senedir her türlü refahı ve sefayı kanıksamış insanlar İzmir'i kabil değil, onlar kadar, anlamazlar, onlar kadar duymazlar; duyamazlar, anlayamazlar. Üç uzun seneyi Eskişehir ovalarında, cephelerde geçirmek ne demektir, onu başından geçenler bilir. Elektrikleri, hava gazları, muntazam yolları, yüksek binaları, zarif tramvayları, camekanlı mağazaları ve süslü kadınlarıyla bu medeni liman insana, birden bire, ne azimli, ne şaşaalı, ne şerefli, ne şen görünür. Fakat, ey genç, bu büyük belde senindir, içinde sere serbest gezmek, zevkinden tatmak, gururunu duymak, senin en sarih hakkındır, sen ki oraya, elinde silahın, ayağında çarığın, yüksek yaylalardan, yani en çetin, en arızalı yollardan canın pahasına indin. Gönlüm istemiyor ki elinde bavulu, ayğında iskarpini, traşı parlak, süslü vapur yolcularıyla derhal haşır, neşir olasın…. Onlar da, filvâki bu büyük günü senin kadar sabırsızlıkla bekledilerdi, onlar da senin gibi memnnun ve müteheyyicdirler; lakin bizler bu düğünün ancak davetlileri olabiliriz, çağırırsanız gelebiliriz hacle-gâh sizindir asıl zevk size ait şeref size hasdır. Onun için, bizler kabil olduğu kadar İzmir otellerini, yollarını ve rıhtımlarını doldurup sizi rahatsız etmekten çekinmeliyiz. Senelerden beri Ankara'da ne darlıklar çektinizdi, nasıl yersiz kalmış, ne derece müşkülata uğramıştınız… Biraz bolluk, biraz rahat görmek iktiza etmez mi? Buradakiler, ümit ederim ki şu nihai zafer üzerine vatanperverlikte fazla tehacum göstererek sizi orada da mesken derdine uğratmazlar!

Bana öyle geliyor ki, yine tekrar ediyorum, şimdiki İzmir'in yolu Adalar denizinde değildir, birinci mevki vapur kamaralarında kuştüyü yastıklarda yatıp gümüş çatal bıçaklarla fileto yiyerek pür zevk ve istirahat İzmir'e gitmekte, hatta, ben biraz da insafsızlık seziyorum. Oraya Ankara tarikiyle toprakta yatıp karavanada yiyerek pür cenk ve zahmet gidilir. Keşke ufak bir serzeniş olarak, bu yeni yolculara o yol gösterilse de:

- Beyler oradan değil, bu taraftan!

Dense.

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 75

18 Eylül 1922, Pazartesi

Uygun Bir Hikaye

Esirleri müstesna, Anadolu'da bu saatte bir tek düşman askeri kalmadı. Acaba yirmi gün evvel dünya yüzünde buna intizar eden kaç kişi vardı? Kaç kişi bu işin bu kadar seri, şanlı, şayan-ı hayret bir surette icra ve ikmal edilebileceğine inanırdı? Zann etmem ki bir tek kişi bulunsun.... Gaye o olmakla beraber kimse son zaferin bu derece keskin, zorlu, kahir bir şekilde biteceğini aklından geçirmezdi. Şimdi, şöyle taaruzdan bugüne kadar geçen velveleli hadisatı bir düşünüyorum da kendimi yüksek bir dağın tepesinden, mesela Everest zirvesinden, bir dürbün ile aşağıda kopan bir tayfunu seyrettiğime zahip oluyorum. Evvela hava durgundu, tıpkı büyük fırtınalara takaddüm eden derin, ağır, yüklü bir durgunluk... Bu hâkim noktadan baktım ki Karahisar üzerine elektrikle mahmul kesif bulutlar birikiyor, fakat dağlar ve vadiler henüz güneş altında, bihaber sakin... Birden semayı bir şimşek yırtıyor ve bir taraka sarsıyor: taaruzun ilk topu... Bulutlar büyüyor, genişliyor, alçalıyor, ufukları çeviriyor ve müthiş, bi aman, mukavemetsüz bir rüzgar, bir fırtına, bir kasırga, bir kıyamettir kopuyor. Kurşun gibi yağan yağmur altında ağaçlar görülmemiş, ihtilâcalarla büklüm büklüm kıvranıyor, kayalar yerlerinden kopuyor, seller bayırlardan taşıyor, dereler yataklarından çıkıyor, misli işidilmemiş mühib bir velvele içinde tayfun denize doğru, seri, coşkun ve coşuşlu bir halde iniyor. Bunu ben olduğum yerden, bütün mehabetiyle, adım adım takip ediyor, görüyorum. İşte bana şu son yirmi günün harika-asa hadisesi böyle bir tesir yapıyor. Karşımda, şimdi, sakin ufuklarıyla güneş altında yıkanmış, harab, fakat tertemiz duran Anadolu'ya baktıkça şaşıyor, kendimi yüksek bir yerden dünyanın en muhayyerü'l-ukûl bir temaşasına şahid olmuş zann ediyorum.

Evet, bugün Anadolu'da düşman ordusundan bir tek nefer kalmadı. Bana bu vaka şu hikayeyi de hatırlatıyor: hani hırsızın biri bir türbenin sandukasına örtülü kıymetdar şallara göz koymuş... Bir fırsat gözetlermiş... Derken mahallede çıkan bir yangından istifade ederek içeriye sokulmuş, fakat tam işini göreceği sırada ahali türbenin etrafına toplanmışlar, mahallenin halâsı ve selameti için alevlerin ışığı altında kadın, erkek, çoluk çocuk dizilip medfundan istimdata başlamışlar.

Hırsız bakmış ki yakalanacak, hemen sandukanın altına girmiş.... Girmiş ama ateş de türbenin saçağını sarmış... Halk oralarda değil, hâlâ mahallenin maneviyatla kurtulacağını ümit ederek duada devam ederlermiş, yerinden hırsız diri diri yanacağını anlamış, canını kurtarmak lazım, fakat şalları da bırakmak istemiyor, ne yapsın aklına bir hile gelmiş, sandukayı sırtlamış, yerinden doğrulmuş, açık kapıdan dışarıya doğru yürüyüvermiş... Halk lal ve hayran korku ve haşyet içinde arkasından bağırırlarmış:

- Bizi bırakıp da böyle nereye A devletli?!

Zan ederim ki şu zafer münasebetiyle bu feryadı koparanlar az değil...! Tümen! Tümen! Yalnız hakikatın hikayeye uymayan bir ciheti var! Bu sefer hırsız şalları götürmek nerede ateşin şiddetinden üstelik kendi kebesini de türbede bıraktı, canını dar kurtardı, öyle kaçtı...

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 76

21 Eylül 1922, Perşembe

Ben Değilim… O!

Siz de kolayca tahmin edersiniz: Son muzafferiyetinden dolayı serdar-ı dilirin çenelerini bıçaklar açamıyordur. Hatta belki de kin ve hasedi o derece taşkın ve coşkundur ki bolşeviklerle olan son musadematında – rivayet edildiği gibi – maktul düşmediğine bugün en ziyade kendisi müteesifdir. Gözümün önüne geliyor: kızgın bir güneşin kılınç sırtı gibi keskin iltima'larla yakıp kavurduğu bir çöl… Gayri muntazam çadırlar… Hırkalı takkeli askerler… Hepsi öğle istirahatine varmışlar… Çıt yok…Yalnız Enver Paşa ayakta.. İşte ipekli sırmalı, müzeyyen, müşaşa haymesinden çıktı, nöbetçiler selama, durdu, ağır ağır, dalgın dalgın, adeta sair-fi-l-menam gibi gayrı şuuri (dikkat ediyor musunuz, bu yeni tabirat-ı ilmiye artık bizim cahil kalemlerimizden de sudure başladı) bastığı yeri görmeden yürüyor, yürüyor, çölün boşluğu, genişliği içinde mütemadiyen uzaklaşıyor, kâh kâh duruyor ve durduğu zaman beyaz serpuşu ve beyaz maşlahıyla hani yazın kupkuru topraklarda açan çadır çiçekleri vardır, onları andırıyor; kâh yürümeye koyuluyor, kanadları sakat bir kelebeğe benziyor. Gittikçe küçülüyor, gaib oluyor. Önünde sazlı, kurak bir dere… Kenarına oturuyor, düşünüyor, lakin cırlak ağustos böcekleri çalılara dolmuş, biteviye ötüşüyor, gevezelikler ediyor, serdar-ı diliri lisan-ı halleriyle adeta mizaha alıyorlar.

Zafer! Henüz zevkini tatmadığını, çeşnisini almadığı bu meyve, bak kimlere müyesser oldu? Bak afakta kimlerin ismi çalkalanıyor ve bütün dünya hutut-ı telgrafiyesi şimdi hangi ismi yüz binlerce kilometre üzerinden koşturup mütemadiyen her tarafa nakil ediyor ve cihanın nazar-ı hayretini hangi isme topluyor. Ah, onun zamanında ne azim-i su-I talihdi ki kendi ismini Hindenburglar, Makenzenler örter, kendi ismi bunların arasında silinir giderdi. Halbuki bugün hasmının adı ortada tek kaldı; bir velvele gibi ufuklardan yalnız bu isim aks ediyor. Bu ismi ki harb-i umûmîde gazetelerden sildirmeğe çalışır, söndürmeğe uğraşırdı. Sonra daha fenası, bak kendisi nerede? Buhara'da çölünün bir isimsiz deresi kenarında münfail, muzmahil perişan… O kordelio köşkünün somyaldız kubbesi altında mübeşşer, muzaffer, müşaşa…

Serdar-ı dilir bu acı ve düşünceli uykudan bidar olup kalkıyor, acaba rüyada mı hasmını öyle görmüştü? Birden vaka önünde canlanıyor; hayır, rüya, hülya değil, bu mahz-ı hakikat…. O zaman koşmağa, tutuşmuş gibi, çılgın gibi koşmağa başlıyor ve haykırıyor:

- Serdar-ı dilir ben değilim! Ben değilim! Ben değilim!

Karargahda zabitler etrafını alıyor!

- Galiba, diyorlar, teşemmüs etti, serdar-ı dilir delirdi…

O hâlâ koşuyor ve haykırmasına devam ediyor!

- Serdar-ı dilir ben değilim! Ben değilim! Ben değilim!

Silah arkadaşları fazla üzerine varmamak için hep bir ağızdan soruyorlar:

- Peki anladık, siz değilsiniz….

Ya kim?

Serdar "dön baba dönelim hacılara gidelim" oynayan mahalle çocukları gibi fırıl fırıl dönemsine devam ederek cevap veriyor:

- O! O! O!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 77

25 Eylül 1922, Pazartesi

Kara Düşünceler

Sizde de olur mu bilmem, ben ölümden kurtarılan bazı müntehirlere acırım, muhakkak ki bunlardan bir kısmının hayata avdetini temin bir hizmet, bir tahlis, bir hayır sayılmaz; bilakis bu hareket zavallının emeklerini heba ve müşkülatını tezyid etmek demektir, adeta fenalık yapmaktır. Öyle ya, mesela, evvelki gün gazetelerde okudum: "Langa'da ikamet eden Mustafa efendi namında biri sen şeyhuhetin verdiği tesir ile umumi bir surette felç istilasından ve bundan mütevellid sızılardan müteessir olarak ustura ile sağ kolunun şiryanını kesmiş ise de yetişilerek taht-ı tedaviye alınmış ve Cerrahpaşa hastanesine nakil olunmuştur." Buyurunuz efendim, şimdi, şu seksenlik mefluc ihtiyarı ölümden kurtarmak sanki bir hayır işlemek midir? Asla! Zira hele düşünelim, bu yardımımızla ne yapmış oluyoruz; o salhurde marize diyoruz ki:

- Yoo, efendi baba, sakın ha ölme, çek... Katiyen vefatına razı değiliz. Ömrünün sonuna kadar, böle yarı belinden aşağısı tutmaz bir halde, levs ve sefalet içinde, sancılarla kıvranarak, inleye haykıra, sürüne emekliye, kulübende, aç ve bîilaç sen yaşamakla mükellefsin.... Biz de etrafında ölüme, yani rahat-ı ebediyeye kavuşmanı mene memururuz, bekliyoruz. İstediğin kadar düşün, didiş, aylarca intihar kararları ver, ustura tedarik et, metanetini topla, damarlarını kes, kanını akıt, "oh! kurtuluyorum!" de... Biz yetişir, şiryanlarını sarar, seni bir mevt-i muhakkakdan kurtarır; sonra da eskisinden daha bitkin, daha kansız, daha bi-mecal bir halde yüzüstü bırakırız.... Biz senin halaskârlarınızız... Seni ecelin pençesinden kurtaran hayırkar ve merhametli adamları bizleriz!

Madem ki o biçareyi şu intihar saadetinden mahrum ediyor, bin endişe, heyecan, azim, metanet ile giriştiği o muamele-i şifa-bahştan menne kalkışıyoruz, ona bad'el-tahlis, mantıken şöyle demekliğimiz icap etmez mi:

- Efendi baba, işte hayata avdet ettin... Al şu banka hesab-ı cari defterini, yahud gir şeyhuhethaneye.... Artık sancılarını dindirecek ilaçlar, bedenine kuvvet verecek şurublar, gezmek istedikçe içine girecek arabalar, hepsi kabil-i tedariktir, kabil-i temindir. İlâ âhiraü'l-ömür ye, iç keyfine bak!

Böyle diyemedikten sonra meflluc ve müflis bir ihtiyarın ölümüne mani olmak dünyanın, bence, en şayan-ı takbih hareketidir. Bu, bir nevi işkenceyi tezyid ve temdid suretiyle işkenceciliğin en hain ve hoyrat şeklidir. Düşününüz ki şayet zavallının imdadına yetişememiş olsa idiniz bugün dünya yüzünde o evcâ' ve âlâm içinde çırpınan bir bedbaht eksik olacak, bir bedbaht rahat-ı ebediyeye kavuşmuş bulunacaktı. Oh! Yıllarca devam eden sızı, sancı, uykusuzluk, açlık ve sıkıntıdan sonra mezar kimbilir o harap bedene ne tatlı gelir... Halbuki şimdi, iyilik namına yaptığınız hareket neticesinde

felaketzedeyi büsbütün muzmahil ettiniz... Feryada bile dermanı yetişmiyor, yüz kat daha hasta, daha bi-mecal, daha müsibet-zededir.

İşte bütün bu mülahazalara binaendir ki ben ölümden kurtarılan bir kısım müntehirlere can ve gönülden acırım. Zaten, doğrusunu söyleyeyim mi? Madem ki beşeriyetin kanunları her arzumuzu is'afe ve her derdimizi teşfiyeye kadir değildir, o halde ne yüzle bizi kendi hayatımıza hâtime çekmek hakkından mahrum eder? Birisi inthar mı etmiş, bırakmalıdır, keyfiyet-i intihar tamam olsun... Her ne esbaba mebni olur ise olsun aramızda bulunmamak isteyenleri cebren alıkoymak bir nevi istibdadır, tahakkümdür. Ben tahakkümün her türlüsüne muarızım. Bir müntehirin boynundan ipi, sudan vücudunu, midesinden zehiri, karnından bıçağı çıkarmadan evvel düşüneceğimiz bir şey vardır: Acaba istediği şeyi yapmak elimizde midir?

Hayır, zira bu adam elbette kendisini bir lira, beş lira için ölüme atmamıştır; ya çılgındır, yahut da derdi büyük ve arzusu mühim olmalıdır.

O halde yolumuza gidelim!

Keşke seksenlik mefluc Mustafa efendiyi ölümden kurtaran zevat, o halâskârlar böyle düşünebilmiş olsalardı da, bu gün, dünya yüzünde bir figan ve bir ızdırab daha eksilmiş olsaydı...

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 78

28 Eylül 1922, Perşembe

Hatt-ı Hareketim

Ama işi i'zam ediyorlarmış…

Bana diyorlardı ki: Evvela mahalle imamından ilm ü haber alacaksın…. Düşününüz sokak sokak imam efendiyi aramakdaki müşkülatı… Düğüne mi gitmiştir, nikaha mı, cenazeye mi, yoksa Hilal-i Ahmer şubesine mi, herhalde yerinde değildir. Oradan merkez memuru beni görüp tasdik ettirmek lazımmış… Nedense, ben karakol semtlerinden haz etmem, üzerimde nahoş bir tesiri vardır, müddet-i hayatımda kendi isteğimle polis karşısına çıktığımı hatırlamıyorum, fakat onun benim karşıma dikildiğine hayli rast geldim… Merkeze uğramaktansa, adeta yolculuk hazırlığından vazgeçmek bile bana mülayim geliyordu. Meğerse kısa bir yolu varmış, bizim

gibi lehü'lhamd, şahsiyetleri malum olanlar bu teferruattan azade imişler. Doğruca yerine başvurdum:

- Peki!

Dediler. Yarın saat sonra pasaport cebimde idi. Ha, az daha fotoğraf meselesini mevzu bahis etmeyi unutuyordum. Altı kıta vesika fotoğrafı lazım… Dükkanlarda elli guruşa çıkarıyorlarmış, yarım saatte de veriyorlarmış. Ben hem iktisat olsun, hem de sür'at diye postahane önündeki seyyar fotoğrafçılardan birini matbaaya çağırdım; beş dakikada bana kırk kuruşa istediğimi temin etti; biraz solgunca ve benekli cinsinden ama işimi görmeğe kafi geldi. İşte efendim, bu mesele de, böylece, çarçabuk hitame erdi. Kendi kendime gurulanıyordum, yan cebimi okşayarak:

- Hey, hey, diyordum, artık işim yolunda, hazırım.

Ve cesur adımlarla şehrin içinde dönüp dolaşıyordum. Fakat, dün, birdenbire, rengim attı, durgunlaştım:

- Yahu, dedim, âlâ, vesika cebimde… fakat para? Para nerede?

Korku, telaş ve acele ile bu ciheti düşünemiş, daha doğrusu, düşünmek lazım geldiğini hatırlayamamıştım. Öyle ya, pasaport demek, bin beynelmilel bedava seyahat, ikamet, it'am vesikası demek değildir A… Haydi, beş, on lira bulduk, vapura kapağı attık, az gittik, biz gittik, nihayet bir sahil-i selamete çıktık… Sonrası? Bir sene mi? Beş sene mi, artık orasını Allah azimü'ş-şan bilir, gurbet ellerinde ne yer, ne içer, ne ile geçinirsin? Mesele ciddi idi, gırtlağım kurumuştu muhallebiciye girdim, bir limonata, soğuk buzlu bir limonata içtim, (ne kadar pahalı… bardağı on guruşa!) kendi kendimle hasbihale daldım:

- Aydede! Oldum! Cebindeki o pasaport bu uzun menfa-yı ihtiyari yolculuğunun ancak bir "nal"ıdır; yani bir nal buldun şimdi işin üç nal ile bir ata kaldı. Ümit etmem ki onları da tedarike vaktin ve halin müsait olsun…. Binaenaleyh vazgeç, otur, işine bak… (Danton) gibi "vatan insanın ökçeleri altında götürülmez!" diye haykır, gömleğini parçala, sineni dök de demiyorum… Şaşaalı elfazı ve müheyyic harekâtı da bir tarafa bırak…Düşmanların varsa, dostların da değil A… Evvela bilir ki bu defa Allah sana bir çınaraltı, çınaraltı olmazsa bir damaltı daha ihsan eder. Haydi, kalk ve bütün seyahat ümitlerine veda etmek için şu yan cebindeki alacalı bulacalı, resimli mühürlü acayip defteri yırt, at veya yak!

İrfan ve iz'anımın ihtar halisanesine tebaiyet fikriyle pasaportumu çıkardım, evirdim, çevirdim, okudum; tekrar

evirdim, tekrar çevirdim, tekrar ve – ah, ne heyecanlı bir sahne! – parmaklarım, hani Kuva-yi Milliye için bin bir türlü acı, zehirli şakalar yazan kırılmayası parmaklarım büküldü, kıvrandı ve bu vesika-ı reha ve selameti sekiz parça etti, attı.

Acaba iyi mi ettim, dersiniz?!

Mamafih şunu biliyorum ki o saatten beri daha çok rahatım…. Zira hatt-ı hareketim taayyün etmişti: Hareket etmeyecektim!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 79

2 Ekim 1922, Pazartesi

Vaziyet İcabı

Sulh sözü çıkmasa idi iş fena idi... (Hani Tevhid-i Efkar enva' nam-ı müstearlarımla beraber memuriyet-i sabıkamı da zikr ederek seyahate hazırlandığımı yazdığı gün) mahalle bakkalı bana bir pusula gönderdi: matlubunu istiyordu...

Anlamamazlığa verdim:

- Peki ama, dedim, daha ay başına beş gün var... Malum A, ben hep ay sonunda hesapları tesviye ederim...

- Evet, biliriz, lakin, dükkanı başkasına devir ediyoruz da...

Sütçü de akşama doğru boy gösterdi:

- Ne o Bekir Ağa?

- Hiç efendim, hayırlar... Biraz harçlık lazım oldu... Kelepir bir inek buldum da...

- Ya!!

Arkasından sucu geldi:

- Memlekete gidek dedik... Sekiz fıçı olmuş... Eksik olmasınlar, bugün hep komşular hesabını temizledi.

Üçü de, akıllarınca, birer yalan uydurmuşlardı; maksatları firarım kesb-i katiyet etmeden alacaklarını kurtarmaktı. Bittabi üçümü de savdım, " Ay başına!" diyordum, suratları asgın dönüyorlardı.

İşte belanın biri bu... İkincisi de bakışlardaki mana: İki gece İstanbul'da kalmıştım, evvelki gün mahalleye döndüm, bütün pencerelerde şaşkın çehreler peyda oldu; herkes birbirini

dürtüp beni gösteriyordu. Bekçiler, dükkancılar, hanımlar, çocuklar, hatta (bana mı artık öyle geliyordu?) köpeklerle tavuklar bile telaşda, hayrette idiler.

- A, bak, demek ki hala gitmemiş!!

La havle...Canım, ben velev ki gitmişim veya gitmemişim, mahalle halkına ne? Anlaşılan iki gecedir, yani ben bu civarda görümeyeli, bütün ahali, çoluk çocuk akşamları beni konuşmuşlar, benden bahs edip benim için kafa patlatmışlar. Değer mi değmez mi? Bilmem ki... Fakat gözümün önüne geliyor, mesela şu köşedeki kırmızı ev... Peder müjdeyi veriyor:

- Yahu (Aydede) kösteği kırmış!

Oğlu, üç senedir benimle beraber İstanbul kaldırımını çiğnediği halde başı bugün kalpaklıdır:

- Tabii... Hainler cezasını bulacak!

Kerime hanım, aileyi kıskandığı cihetle, büsbütün memnundur:

- Bakalım, orada da azamet satsınlar...

Selam vermeye eli varmıyordu! Belki hizmetçi de söze karışmıştır!

- Bakkal söylüyordu, gitmişler, ev kapalı imiş!

- Sahi mi be? Hele bakın şuradan lamba yanıyor mu?

Pencereye üşüşürler: Pancurlar kapalı, ışık falan yok.... Bizim ev matemi bir sükun ve zulmete bürünmüş!

- Hah, anlaşıldı, def olmuşlar...

Bugün bir İtalyan vapuru kalkıyordu, rıhtımda gördüm onunla gitmişlerdir.

- Bir kere bekçiye soralım mı?

- Lüzum yok... Madem ki ev karanlık... Yahu, bilmez misin, her gece şıkır şıkır yanardı!

Bir kısmı böyle konuşur. Bir kısmı ise bitarafdır.

- Yazık güzel yazardı, eğleniyorduk! Der.

Bir kısmı da candan karimdir:

- Canım sıkıldı, diye söylenir, ne olur, bir çaresini bulup da kalabilse idi...

İşte bu vechile benim müfarekatıma inanan mahalle halkı o gün yokuştan sökün ettiğimi görünce şaşırayazdılar, pek azı memnun oldu, çoğunu ise keder kapladı.

Üçüncü belaya gelince: bu da dostlara izahat vermekte ki suubet... Mesela vapurdan çıkarken, usulca ve esrarengiz bir tavır ve bir sesle:

- Neye karar verdin bakalım, bana kalırsa şöyle, bir müddet uzaklaşsan...

diyor. Yahud mütelaşinin biri:

- Hâlâ mı duruyorsun? Deli misin? Dakika fevt etme!

Nasihatını veriyor. Sen izah ediyorsun: Kimisine hazırlandığını, kimisine saklanacak bir yer bulduğunu, kimisine ise korkak olmadığını söylüyor, hulâsa, bila lüzum çene çalıyor, üzülüyor, kızıyorsun!

Bakalım bu hal daha ne kadar sürecek? İnşallah kısa sürer.... Mamafih bakkal ile sütçü ve sucuyu endişeden, mahalle halkını da merakdan kurtarmak için yolculuğu fuzuli yere göze alacak kadar fedakarlığı da anlamam. Ben üzüntüdeyim A, varsın onlar da bir türlü tavazzuh edemeyen şu şüpheli halimle üzüle dursunlar.

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 80

5 Ekim 1922, Perşembe

<u>Gideceklere Tavsiye</u>

Şu esnada rical-i muhalefetten olup da terk-i dar ve diyara her dem hazır bir vaziyette aleste durmak hoş bir şey olmasa gerektir. Bu mecburi gurbet kadrosunda mukayyed olmak herhalde mecburi mezun bulunmaktan beterdir. Öyle ya, biliyorsunuz ki memleketinizde bugün varsınız, yarın yok… Hem kaç ay, kaç yıl için? Orasını Allah'dan gayrı kimse bilmez. İçinize bir gariplikdir çöker, fakat aynı zamanda, zahiren, tesellisi de hazırdır:

- Adam sen de, dersiniz, vatan sağ olsun…

Benim ehemmiyetim mi olur? Bir gün sağ kalırsam yine gelirim!

Gelirsiniz belki, ama kimbilir ne hal-i pür melâlde…

Binaenaleyh hesabı, ihtiyaten uzun tutmamak iktiza eder. Şayet ben de seyahate karar vermiş rical arasında olsa idim şu son günlerimi hüsn-i iradeye çalışır ve memleketten azamî istifademe bakardım. İnsan ne olsa, vatanını az zamanda özler… Madem ki yolculuk için henüz vakit vardır, o halde özleyeceğimiz cihetleri yegan yegan tetkik etmek ve gözümüzü, gönlümüzü bunlarla doldurmak imkanı da mevcuttur.

Mesela, en basitlerinden başlayalım, patlıcan dolmasını sever misiniz? Hazır mevsimidir, evde aşçı kadına, yahud, daha âlâsını yaparsa bacınıza söylersiniz, önünüze, bugünlerde, sık sık dolma koyar. Yarın frenk illerinde bu nefis İstanbul taamını, nerede bulacaksınız? Patlıcanın ezme salatasından gayrısını, zan etmem ki, tadabilesiniz. Bütün sebze yemeklerine hasret kalacağınız şüphesizdir. Bu itibarla it'ame faslından bilimum arzularınızı derhal saha-i fiile ile çıkarmak muvafık-ı basiret olur. Hiç olmazsa, gittiğiniz yerde:

- Ne iyi etmiş de bol bol yemişim…

diye tesellisini bulursunuz.

Döner kebap, aşure, su böreği gibilerini imkanı yok tedarik edemezsiniz… İlla karakulak, taşdelen suları, rüyanıza girecektir. Şıra, boza vesaire hakeza… Sonra İstanbul'un sevdiğiniz yerlerini de ziyareti bu esnada ihmal etmemelidir. Olur A, mesela Fenerbahçe'ye, yahud, Göksu'ya bir incizabınız vardır. O yerlerde bir takım tatlı hatıralar toplamışsınız, biliyorsunuz ki gurbette, muhakkak, gözlerinizi kapayıp bu mesireleri canlandırmağa çalışacaksınız. O halde haydi, bir arabaya veya bir sandala atlayınız, mevsim müsait… Sakin, tatlı melal-aver bir sonbahar her tarafı güzelleştirdi. Cigaranız ağzınızda, yüreğiniz şişkin, dalgın ve durgun, oraları aşağı yukarı, saatlerce geziniz; bir ağaca dayanıp düşününüz ve akşamın hüznü içinde vakur ve gamkin dönünüz… Ruhunuz, bu seyranlardan acı bir lezzet duyar ve bu son seyranlarınız gurbette sizi teselli eder. Hatta, bana kalırsa, beğenip beğenmemenize bakmayınız, İstanbul'un en şayan-ı temaşa mahallelerini, vaktiniz müsaitken birer defa dolaşınız. Mesela Yedikule'ye gidip, tarih-i Osmani'nın bazı hevlengiz sayfalarını yeniden yaşayınız, surlar üstünden Marmara'nın kızıl gurubunu seyrediniz. Ertesi günü Eyüp'ü ziyaret ediniz, Haliç'e nazır mezarlıkalar arasına çömelip servilerin gıcırtıları arasında, uzaktaki fabrikaların vinç ve kalafat sadalarını dinleyiniz. Sonra Boğaziçi tenezzühünü sakın ihmal etmeyiniz. Anadolu sahilini takiben gidip Rumeli kıyısı dönünüz ve yaprakları kızaran serin, hazin ve loş korularda dolaşabilmek için de behemehal bir zaman ayırınız. Ah, Emirgan sırtları ne hoştur…. Filvâki Baltalimanı vadisi de

enfestir, enfestir ama merakınızı arttıracağından bu ciheti tavsiye edemeyeceğim….Yan tarafından geçip gidiniz, uğraşmayınız! Daha sonra şayet genç, rind ve zevk-i aşina iseniz Kadıköy'ünün bir vapuruna binmek vazifenizdir. Zira frengistanda olabilir ki, çarşaflı kadın şekillerini özleyeceğiniz tutar. Paris'e gidecek olsanız ziyanı yok, mümessilemiz çarşaflıdır, yolda rastgeldikçe yüzünüz güler; fakat diğer ülkelerde bu bahtiyarlığa nail olamazsınız. O halde bir vapurunda müdekkikane ahz-ı mevki' ediniz ve doya doya şık ve zarif çarşaflı kadın şekilleri seyrdersiniz. Hulasa hazır müsaid iken, durup dinlenmeyiniz bütün bu dediklerimi harfiyen yapınız. Emin olunuz ki siz buna teşvik eden kimse tecrübe-dide bir gurbetzededir. O, hayli demler igtirâb derdini çekti ve bu ne acıdır bildi.

Tecrübeme itimat buyurunuz. Beyler! Efendiler! İstanbul'u geziniz! İstanbul'un gider ayak bütün lezzetlerinden birer kere daha tadınız!

Hatta – ne olur, ne olmaz – muhalif ve muvafık cümleten, bunlardan kana kana hepimiz tatsak hiç de fena etmeyiz!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 81

9 Ekim 1922, Pazartesi

Bir "An-ı Tarihi"

Hatırımda kaldığına göre "ansefalit letarjik" dedikleri uyku hastalığı burunda bir kaşınma ile başlarmış... Bende de kaç gündür böyle bir hal peyda oldu... Galiba yarın, öbür gün uykuya dalacağım; uyumak üzereyim; uyuyacağım. Böyle bir hal vuku'nda Allah şifa ihsan ederse, demek ki, on on beş gün sonra gözümü açtım mı İstanbul'u büsbütün değişmiş bir vaziyette bulacağım. Doğrusunu isterseniz şu esnada bu kabil sakin bir hastalığa eşedd-i ihtiyacım var; zira lakırdı bolluğundan başım şişti, kararsızlık şuuruma dokundu, kâh şunun kâh bunun getirdiği müheyyic veya muhavvef itminân bahş veya endişe aver bin çeşit haberlerle bütün huzur ve rahatım münselip... Sulh! Sulh! Anladık, âlâ mükemmel... Fakat bir olsa, bir bitse de herkes ne olacağını anlasa! Herhalde memleket yine tarihi bir an yaşıyor; Filvâki bu "tarihi an" denilen şey bizde sık sık vuku bulmakta ise, hakkü'l-insaf söylemeli, her biri diğerinden mühim, diğerinden daha tarihi...Ben, kendi hesabıma, lakırdısıyla bile yoruldum; meğerse ruhen çok çelimsiz bir mahluk imişim. İşte bunun içindir ki burnumun kaşınması içime bir ümit düşürdü:

Belki uyumak üzereyim... Düşününüz, böyle heyecanlı, gürültülü, kargaşalık bir tarihi anda uzun, inkıtaasız, vecasız, sapa sakin bir uykuyu... Ne rüya, ne kabus, ne acıkma, ne susama, dünyadan bi haber, rahat uyuyor, tarihi anı uyku içinde müsterih geçiriyorsun! Neden sonra kendine geldin mi olan olmuş, biten bitmiş, neticeye salimen ve sakinen vasıl olmuşsun? Kaç kere dediğim gibi ben hakikaten heyecana tahammül edemez ihtiyar ruhlu bir adamım. Ne fazla sevince, ne de fazla kedere dayanabiliyorum. Binaenaleyh benim için bütün bu ihtimalat arasında "ansefalit letarjik" den daha latifi olamaz.

Mesela dışarıda kıyamet kopuyor, davullar zurnalar veya toplar, tüfekler, hulasa bir cuşiş, bir kıyam ki yer, gök inliyor; ben yatağıma upuzun uzanmış, mışıl mışıl uyuyorum. Bütün heyecanlardan münezzehim. Yüreğim tıkır tıkır endişesiz, işliyor. Nihayet etrafa sükun geliyor, beyannameler duvarlarda solmuş, ruhlarda o ateş sönmüş, hal-i tabii denilen o güzelim hal avdet etmiş... O zaman, benim göz kapaklarıma bir hareket geliyor, vücudumda bir hayat eseri peyda oluyor, geriniyor, esniyor, kalkıyor, geziniyorum. Heyecana vermemek, hastalığımı nüks ettirmemek için yavaş yavaş, bin ihtiyatla, dehşetini veya şiddetini izale ede ede hadisatı naklediyorlar. Bunların hiçbirinden benim haberim olmamış... Yüreğim her türlü heyecanlardan ve dimağım bütün endişelerden masûn kalmış! "tarihi an"ın birini böyle beşikteki masumlar gibi kemal-i sükunetle, uykuda geçirmişim... Bir tarihi anı uykuda yaşamak zan ederim ki sükuneti seven her adamın can ve gönülden isteyeceği bir latif hayattır.

Burnumdaki kaşınmanın elan devamına nazaran galiba bu, bana nasip olacak!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 82

12 Ekim 1922, Perşembe

CEZALARIN BETERİ

Hem kendisi kurtuldu, hem de biz kurtulduk. Sakın bu sözü, son günlerde İstanbul'u terk eden Molla bey için söylüyorum zannetmeyiniz. Molla bey Mısır'a kaçsa yine niza' ve cidalden kurtulamaz, bizi de kurtaramaz… Telefon ile olmazsa telgrafla ve tarz-ı hususide yine mücadelesine devam eder. Ben maslub Boşnak Kazım'dan bahsediyorum. Nihayet cezasını gördü; bizi de, kendisini de intizar derdinden kurtardı. Şaka, maka bir senedir İstanbul'da Mısır çarşılı Refik beyi parasına tamaan katleden bir Boşnak Kazım meselesi vardı. Gazeteler gün geçmiyordu ki öyle bir mukaddime altında bu

vahşi caniye dair müheyyic bir haber vermesin… Öyle günler oldu ki "herif kurtuldu" dedik… Sonra öyle günler geldi ki "hapı yuttu" kararını verdik. Kazım dahi aynı zamanda ve bittabi bizden daha alakadar bir vaziyette kendi kendisine böyle hükümler veriyordu; başını kaldırıyor:

- İpten kurtuldum!

Diye haykırıyor; sonra önüne eğiliyor:

- Sehpayı boyladım!

Diye söyleniyordu. Asıl heyecanlı ömür işte böyle olur… Sicilinin tetkiki aylar sürdü. Hayatı kah iki büklüm, ak saçlı, gözlüklü bir memurun elindeydi: Tozlu defterleri karıştırarak bulacağı bir kayıdla onu siyasetgâha gönderecekti. Buldu mu? Buluyor mu? Bulabilecek mi? Her gün kulağın kirişte bekliyorsun. Bulamaması için nen varsa fedaya hazırsın, hazırsın ama eyvah, işte memur efendi eğildi, deftere baktı, gözlüğünün camını sildi, okudu… Karar aleyhte. Esna-yı cinayette on sekiz yaşını geçtiğin tebeyyün ediyor. Ümit kapısı kapandı.

Lakin berikisi açıldı: Bu defa da tabiiyetinin meşkûkiyyeti var. Aman acaba bu iddia tutar mı dersiniz… Haydi yeni bir safha-i intizar daha sualler, cevaplar, haftalarca bekliyorsunuz; kâh lehinize bir cereyan hâsıl oluyor, zindanın kapısı açılıyor, kurtulur gibi oluyorsunuz. Kâh vaziyet aleyhe dönüyor, tekrar eski yerinize avdet ediyorsunuz… Derken bütün ümit kapıları üstünüze kapanıyor. İlam kesb-i kat'iyyet ediyor. İş günleri saymaysa kalıyor.

Bir gece acı acı uyanıyorsunuz: rüyanızda bütün dişlerinizi avucunuzda dökülmüş gördünüz. Tüyleriniz ürperiyor, galiba son dem, son saat… El-nihayet, malum akıbet tecelli ediyor; son zamanlarda maslublar arasında moda hükmüne girdiği veçhile (yaşasın!) diye bir defa bağırıp ikmal-i hayat ediyorsunuz. Bittabi eşya ve edevatınızı Hilal-i Ahmere teberru etmeyi unutmuyorsunuz! Bari mahkumlar daha ziyade münasebeti olduğu için bu gibi teberruatı Hilal-i Ahzar namına yapsalar… Her ne ise mesele bu teferruatta değil, Boşnak Kazım'ın ümitler içinde senelerce çırpınmasında… Mühim, hayatı bir karara intizarda ki azabın ne elim, ne müheyyic ne cansûz olduğunu hepimiz bu hafta konferans kararına intizar ederken anladık. Ona kıyasen maslubun çektikleri gözümün önüne geliyor da içimde acımağa benzer bir his duyuyor ve öyle zan ediyorum ki Boşnak Kazım idamı suretiyle değil, asıl cezasını, ceza-yı sezasını hayatta o medid, müthiş, muhavvef intizar heyecanları zamanında gördü! O buna layıktı!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 83

16 Ekim 1922, Pazartesi

Kıymetli Günler

Cümlemize geçmiş olsun!

Ne idi o heyecanlı günler!... İnsan bayağı bir zamanda selamını almaktan vazgeçtiği en vurdum duymaz adamları bile yolundan çevirip: - Ne haber? Ne işittin? diye sormağa kadar varıyor, kulağı kirişde, ne uykunun lezzetini alıyor. Ne uyanıklığınının farkında oluyordu. Bir hafta bir asır gibi sürdü. Mudanyanın bu derece ehemmiyet kazanacağını hatırımızdan mı geçirirdik? Sekiz gün gözlerimiz Bozburun'la Sarayburnu arasında dikildi, kaldı; duman, tekne, haber aradı. Vapurda dikkat ediyordum, limandan açıldık mı herkes nazarlarının Marmaranın o malum noktasına çevirip bir peyam-ı necat bekliyordu. Nihayet, oh, o iyi haber geldi, bayraklar asıldı... Binaenaleyh güzel, deliksiz, müsterih bir uykudan sonra ertesi sabah uyanan bila-tefrik-i cins ve mezheb bütün İstanbul sekenesi mahallesine ve tarz-ı hayatına göre köşe penceresine veya balkonuna geçti, itiyâd ve keyfine göre de eline kahve fincanını veya çaykadehini aldı, cigarasının heyecansız dumanlarına gömülerek istikbaline aid yeni programını hazırlamağa koyuldu.

Evet, önümüzde herkesin aheste beste tanzim-i umur edeceği bir müddet var. Bu sulh ve müsâlemet ve vifak ve muvâneset devrinde zamanın kıymetini bilmek lazımdır. Gidecekler varsa satıp savacaklar mı, alıp verecekler mi, ne yapacaklarsa telaşsız, endişesiz işlerini görsünler…. Kalacaklar varsa – vardır A- onlar da yeni hayata uyacak tarz ve muameleye şimdiden kendilerini alıştırsınlar; gençler idmana, talime germi versinler; yaşlılar dillerini milli kelimat ve tabirata uydursunlar; ayyaşlar ya şimdiden kadehleri tenkihe başlasınlar ya depo etmenin yolunu bulsunlar. Hulâsa, görülüyor ya, cümlemize bir iş düşüyor. Bereket, mesela mühletli hall ü fasl oldu; yoksa balık yavrularıyla analarının hikayesine dönecekti. Çok maruf fıkradır, anaç balık mini minilerini başına toplamış, oltalardan sıyanet için isimlerini tasrih ede ede tarifata girişir, iğnelerin şeklini, şüpheli yemlerin mahiyetini ve kurtulmanın çarelerini anlatırmış…

Birden, üstlerin bir saçmalı ağdır inmiş... Yavrular:

- Aman, ana, demişler, sen bundan bahs etmedindi, buna ne derler?

Balık:

- Buna baştan inme derler, çaresi yokdur!

Demiş... Onun gibi muhalifi de, ayyaşı da, memuru da, mensubu da, avrupası da, amerikası da o zaman çaresini bulamayacaklardı. Yine tekrar edeceğim, bence bundan kıymetli vakit olamaz kadrini bilelim. Gözünü açabilecek bir adam için, bundan sonra, her günün altın ağırlığınca değeri vardır. Şaka değil, önümüzde yine bir devir açılıyor, meşrutiyetinkine benzetmiş olmamak için buna devri dilâra diyelim devr-i dilnişîn diyelim... Mamafih vasf-ı terkibisinden vazgeçtik, herhalde bu devir bir devri daimi olacakdır. Zira hürriyet gibi bir taklid olmaktan ziyade bir ihtiyaç-ı kat'i idi, gönülden geldi...Hem öyle kolayca, lopdan, beş, on beyanname, dört beş tabanca, iki üç dağ kahramanlığı ile yirmi dört saatte olup bitivermedi, kana cana; mameleke mal oldu. İşte bu sebepten dolayıdır ki hazır vakit varken bugüne kadar muvaffakıyyetine inanmadıkları için ona tam hazırlanmamış olanlar ihzaratını ikmal etmeli, arası açıkça olanlar barışmanın kapısını yapmalı, yani, geçinmeğe gönlü olanlar bu yeni dildademizin adını sorup öğrenmeli, tabayi ve itiyadatını tahkik etmeli, bunlara ayak uydurmağa bakmalıdır.

Artık, bence, olurdusu olmazdısı olacatusı yok... Bu iş misk gibi oldu! Hemen uyuşmağa ve bu mühletten istifadeye bakalım... Diyeceksiniz ki bazı kimseler için, ne olsa, ne kadar vakit kazansalar netice birdir. Fakat maruf bir hikaye vardır: Vaktiyle bir adamı idama mahkum etmişler, âdet-i belde iktizasınca orada mahkumlar kazığa vurulur imiş... Fakat siyasetgahtaki otuz kazıktan birini intihab hakkı mahkumun imiş. Adamcağız evvela birinciye bakmış, beğenmemiş, ikinci, üçüncü, sırasıyla kazıkları dolaşmağa, muayeneye başlamış. Hakim kızmış:

- Herif, demiş, ne dolaşır dursun?

- Aman efendim, demiş, bırakın dolaşayım, buna kazıktan kazığa ömür derler! Onun gibi böylelerininkine de mütarekeden müsalahaya ömür derler.

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 84

19 Ekim 1922, Perşembe

Yeni Bir Abide

Bu sene, ilk defa, geçen gün Kadıköy çarşısında rastgeldim. Bermutad bembeyaz cilalı mermer sedirinde iri karnını çıkarmış, kemal-i mehâbetle oturuyor, gelen geçenin yüzüne müstehziyane bakınıyor ve rağbet ve şöhretinden emin bir tavırla saburâne müşteri bekliyordu. İçeriden bir ses!

- Buyurun, beyim!

Dedi. Kapıda durdum; müteredditd idim; bu derece isti'câle ne lüzum vardı… Ömrümüz olursa uzun bir kış onunla karşı karşıya yaşayacak, her gün teşerrüf ve telezzüz edecek, hatta bahara doğru birbirimizden bıkacak, tiksinecektik. O, bir kış mihmânı idi, böyle günlük güneşlik bir günde kucağına can atmağa lüzum yoktu. Böyle devam etmek istedim. Fakat koca karınlı sedirnişin sanki yüzüme baktı, beni utandırdı. Girdim.

- Kaça?

Dedim. Hiç de pahalı değilmiş. Yarım okka kestirdim. Bıçak hıtıradayarak sol tarafını ayırdı. Adeta özlemişim, parmaklarımı uzattım, ufak bir parçasını ağzıma attım. Bilmem anladınız mı, tahin helvasından bahsediyorum; tahin helvası çıktı; kışa girdik demektir. Artık bundan sonra, akşam üzerleri ellerimizdeki paketlerin birisinde, muhakkak helva bulunacak, İstanbul halkı, altı ay helvacı dükkanlarının baş müşterisi olacaktır. Ya mahalle aralarındaki sesler – sarı muşamba siperleri altında tahin helvası baş üstünde gezdirilecek, seller akar, karlar dökülür ve fırtınalar inlerken, bütün bu mevâni-i tabiiyeye rağmen helvacılar semt semt dolaşacak ve bu lezzetli gıdayı ta kapımıza kadar getirecekti. Hulâsa helva devri hulûl edecekti.

Tahin helvası beş on senedir İstanbul'un en müteammim ve en mütemmem bir gıdası oldu. Vaktiyle nadiren evlerimize giren, batîü'l-hazm olduğundan bahisle rençber ve amele gıdası farz edilen bu değersiz nesne, Tevfik Fikret'in kılıç manzumesindeki çelik parçası gibi birdenbire bir ehemmiyet aldı. Fiyatı arttı, itibarı çoğaldı, çeşnisi değişti, izbe bakkal ve dükkanlarından ta şekerlemeci camekanlarına kadar girdi, sofraların ihmal kabul etmez bir tatlısı oldu.Neden böyle oldu?

Zan etmemki bu mühim mesele-i içtima'yeyi allamelerimiz tedkik zahmetini ihtiyâr etsinler. Elbette bir gıdanın, durup dururken bu derece rağbet kazanmasında bir sebep vardır. Öyle ya mesela, bu sene baksak ki leblebi ticaretine malum olan dört leblebici dükkanıyla sekiz, on seyyar leblebici kifayet etmiyor. Bab-ı âli caddesinden köprüye gidinceye kadar, şimdi tahin helvası için olduğu gibi, elli dükkan leblebi satıyor; camekanlar leblebi numuneleriyle süslenmiş; herkesin elinde, cebinde, sofrasında, midesinde, tahin helvası yerine veya ma'an, leblebi dolu… Bu keyfiyetin elbette bir sır ve hikmeti vardır. Tahin helvasınınkini ben züğürtlükte buluyorum. Şimdi eskisi gibi evlerimizde mutfaklar hal-i faaliyette değil… Öyle akşamüzeri aşçıya:

- bir helva yap!

Demekle yarım saat sonra Masaya dumanı üstündehelva konmasının imkanı kalmadı. İlle çoluk çocuğu bol olan aileler için tatlı meselesi bir mesele-i mühimmedir. Sade yemek üzerine değil, sabahleyin ve mektebden avdette de yavrular için ne muzır ve acı, ne pahalı olmayan bir gıda ister. Harbi umumi bidâyetinde İstanbul bir müddet pekmez, ezme, bulama arasında bocaladı. Bunların kimisi sulu kimisi tuzlu, kimisi de çeşnisiz geldi. Nihayet bir işgüzar tahin helvasını keşfetti; vapurlarda, tramvaylarda:

- Vallahi efendim, pek nefis oluyor, hele bir tecrübe buyrunuz… Yarım okkası dört kişiye iki gün yetişiyor

gibi propogandaya başladı. Haftasına beş bin, ayına beş yüz bin kişi helvaya alışmıştı. Tahin helvası bir aile gıdası oluvermişti. Mübareğin mermer üstündeki manzarası çok hoştu… Ezilmesi keyifli idi… Taşınması ve evde taksimi de kolaydı. Sonra besleyici, çeşnili idi… Çocuklar hazzediyordu, büyükler hoş buluyordu. Sabahleyin aç karnına yenebildiği gibi yemek üstüne de yaraşıyordu. İlle taze, yumuşak bir ekmeğin arasında değme tatlılardan hoş kaçıyordu. İstanbul tahin helvasını kesesine, dimağına, midesine, bünyesine yakıştırmıştı. "Hindenburg"a kadar hediye gönderdi ve gelen teşekür mektubunu Kadıköy helvacısı bayraklar arasında başköşeye astı, düğün yaptı.

Bu âdet harp zamanında kaldı, mütareke müddetince devam etti, hâlâ da ediyor ve bu gidişle edecek de… Zira helvanın itibardan düşmesi için dünya iktisadi ahvalinin düzelmesi, kambiyo farklarının izalesi, altın ve gümüüş paranın zuhuru, yani mutfaklarımızda eski faaliyetin iadesi icap eder. Daha uzun bir müddet için buna intizar abestir. Binaenaleyh tahin helvasının mevkii kuvvetlidir.

Fakat, bana kalırsa, İstanbulluların bu değerli gıda lehinde bir hareketi tezahüriyede bulunmaları icap eder. Nasıl Fransa ve bütün Avrupa patates kâşifi "Parmantier"i takdir ve tebcil etmiş, heykellerini dikmiş ve kahtü gala zamanlarında binlerce beşerin ayatını kurtardığından dolayı takdir-i şayan bulmuş ise biz de tahin helvasını sekiz, on seneden beri, en müşkül ve en mahrum zamanlarımızda bize ağız tatlısı, kuvvet ve gıda olduğundan dolayı minnet ve şükranlarımıza layık addetmeli ve namına şehrin en muvafık bir noktasına muazzam bir abide dikmeliyiz. Bu fena gün dostı her türlü methe, senaya ve fedakarlığa layıktır. Düşününüz ki şehrimiz ahalisi bu kış müddetinde alacağı helvanın okkasına bir kuruş fazla verse, gelecek yaza Eminönü'ne yüz bin kiralık som yaldız abide rekzi mümkün olabilir.

Bunu yapmak boynumuzun borcudur.

Zira tahin helvası harb-i umûmî ve mütareke devrelerinin uzun bir çöle benzeyen yoksullupu içinde hepimize lezzet ve hayat verdi, canlara can katan yeni bir kudret helvası da bize o oldu.

Ondan aldığımız kan kuvetledir ki ölmedik, bu şerefli, şanlı günlere ermek kudretini bedenimizde bulduk.

Var olsun tahin helvası!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 85

23 Ekim 1922, Pazartesi

Rengini Buldu

Sakın buna öğünmek veya büyük ismin hatırasına sığınmak manası vermeyiniz; sırası geldiği için söylüyorum. Mütarekeden sonra idi, bir gün Halide Edip hanımla Galata'dan geçiyorduk; Karaköyle Tophane arasındaki mahud tramvay caddesi baştan başa bayraklarla donanmıştı, bir tarafdan öbür tarafa sokak masmavi idi. Bu mavilik içinde bir tek ay yıldız ve bir karış kırmızılık yoktu. İçimize hicran çöktü, huşyetle endişe ile dolduk. Yol arkadaşım:

- Ah, dedi, acaba burasını bir daha kırmızılara bürünmüş olarak görecek miyiz?

Ben, nereden, nasıl kuvvet bularak, galiba bu mütessir kadını teselli için birden, emniyetle, cûşişle bağırım:

- Göreceğiz!

Evvelki gün bunu ben gördüm, O, Ankara'da işitti. Cadde kıp kızıldı, mavi olarak üstümüzde yalnız gök vardı, güneşli, sıcak bir şaşaa bir gök mavisi... Köşede durup baktım, dimağımın bu manzarayı zabt etmesi ve gönlümün bu neşeyi emip içmesi için uzun uzun baktım. Şekerlemeci donanmıştı, makarnacı donanmıştu, hepsi donanmıştı... O gün maviler giyen camekanların tamamı bu gün kırmızılara bürünmüş, kırmızıların içine sinmişti. O gün mavilere bakarak içimiz kan ağlamıştı... Bu gün kırmızıları seyrederek yaralı yüreğimize aheste aheste şifa sızıyordu; bayraklar zehrimizi alıyordu. O, mavi, fakat siyah, simsiyah bir gündü.

Bu kırmızı, fakat beyaz, bembeyaz bir gün oldu. Binalara baktım: Taşlara bu renkler neşe saçıyordu; limanı seyrettim: limana en ziyade bu renkler yaraşıyordu; sokakları dolaştım: şehri en fazla bu renkler açıyordu. Kırmızı ile beyaz hasret geçen günlerin acısı çıktı, hıncı alındı, İstanbul nihayet rengine kavuştu, rengini buldu!

Sarsılmaz İnşallah!

Bu şevk ve sürûr içinde ben bir endişe seziyordum: İçki memnûiyyeti... Alaya vurmak, şakaya etirmek, latifeye dökmek suretiyle hemen hemen İstanbul'un yarısı hep bundan, bu memnûiyetten bahsediyor, fakat içi yanarak... Aksi gibi de son senelerde şehrimizde rakıcılık ehemmiyet ve nezaket kesb etti: Zarif zarif şişeler, tatlı tatlı isimler, hoş hoş ilanlar... Camekanlar, duvarlar, gazeteler bunlarla doldu. Hatta rakı ticareti tedrîcen Rumların elinden çıkmak yolunu bile tuttu, içki fabrikaları üzerinden kendi isimlerimizi okumağa başladık, hulâsa işler iyi gidiyor, mütemdiyyen vüs'at ve şümûl peyda ediyordu. Bu esnada muzafferiyet haberleri geldi, arkasından memnuiyyet meselesi çıktı, ayyaşlar sevinçle keder arasında bir garip hale, bir neşeli melâle düştüler.

Şimdi bir ufak ümit kapısı kaldı: Belki bu kanun İstanbul'da tatbik edilmez. Zihi tasavvur-ı batıl, zihi hayal-i muhal! Zannederim ki böyle bir kanunun Anadolu'da yapılmış olsa idi, burada icadı icab ederdi. İçkinin son zamanlardaki tevessüü böyle bir memnûiyete lüzum gösteriyor. Fakat bence güç olan mesele şudur: Anadolu'da kolayca tatbik edilen men-i küûl kanunu acaba burada, uzun müddet yerleşip hükmünü yürütebilecek mi?...

Bu ciheti ben şüpheli görüyorum. Güzel bir fıkra vardır: vaktiyle dervişândan bir zat dağ tepesinde bir kovuğa yerleşmiş, riyâzet ve ibadetle demgüzâr olur, ömrünü her türlü menâhiden uzak, saf ve sakin geçirirmiş. Nihayet ermişler meyanına girmiş... Şehre indiği bir gün vasıl olduğu mertebeyi halka isbat için tutmuş, dört ucunu bağlayarak başındaki tülbenti dala asmış:

- Getiriniz bana bir tas su!

Demiş, getirmişler., bu suyu tülbentin içine dökmüş... Bir damlası yere akmamış! Ötede çedik pabuç yapan bir rind-meşreb adam varmış, hemen, atılmış:

- Gel, derviş baba, demiş, dağbaşında riyâzet kolaydır, şu benim yerime otur, bak karşıdan bir yosma kadın geliyor, müşterimdir, benim yerime onun ayağının ölçüsünü sen al! Derviş razı olmuş, kadın eteğinin ucunu şuh bir tavırla şöyle kaldırmış, yumuk ayağını uzatmış, beklemiş... Öteki elini uzatmış, an-ı vahidde bütün maneviyatı da yerinden sarsılmış... Sarsılmasıyla beraber tülbentteki su da derhal süzülüp boşalmış!

Bakalım İstanbul Anadolunun riyâzeti üzerinde ne tesir gösterecek? Burada ayaklarının ölçüsünü alırken

milletvekillerinin de maneviyatı sarsılacak mı, yoksa sarsılmayacak mı!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 86

27 Ekim 1922, Perşembe

Böyle Dedi:

Masasına kapanmış, loş odanın içinde gözlüklerinin camı puhu kuşu taklidi gece kandili gözleri gibi dimdik bir ziya neşr ederek çok meşgul görünüyordu. Bakdım: eski tarzda ciltlenmiş dört antika kitap…

Beni görünce onları işaretle:

- Niamül-celîslerime, hayrü'l-enislerime dalmışdım, kütb-i nefîseye kadar idbâr devrinde insana refik-i şefik olan ne vardır?

Dedi. Yüzünde ve sesinde kadri bilinmemiş, gadre uğramış adamlara mahsus bir teessür seziliyordu, ben, teselli için, duvardaki sülüs levhayı gösterdim: bu da geçer yahu!

- Hay hay, dedi, bu da geçer…

Fakat, mirim, halkın bana karşı gösterdiği şu haksızlığa ne dersin_

Ne gibi? Anlayamadım…

Öyle ya, eğer insâfı, îzânı olsa idi şimdi, şu muvaffakiyyetler üzerine beni alkışlaması, bana perestiş etmesi, herkesden evvel benim şerefime halılar serip yoluma taklar inşa eylemesi icap etmez miydi?

- Vallahi azizim, birden bire ne demek istediğini anlayamadım, galiba zihnen fazla meşgul, dimağen rahatsızcasın…

Muhattabım hiddetlendi gür bir sedâ ve masaya inen sert bir darbe ile coşgun ve asabi dedi ki:

- Zaten hepiniz bir düşüncede, bir kafada adamlarsınız… "seriki mağz-ı nedaret, ağaçda karpuza bak" cinsinden… İlahi bu ne kasr-ı basar, ne zaaf-ı irfan, ne hamam tası başdır! Acaba Anadolu'nun zaferi üzerinde rakam-ül hurufun hiç bir yardımı olmamış mıdır zann edersiniz? Bilakis bu muazzam, bu şanlı neticede benim himmetlerimin, hizmetlerimin külli dahl ve tesiri vardır; sâf-dilân onu görmez, göremez, ocak zihniyeti ile bu cihet idrak edilmez, edilemez… "helvacıya

tablakâr lazım, ol kâra da iktidar lazım" tevekkeli böyle yazmadım, böyle yazmazdım!

Bu sefer ben kızdım, bağırdım:

- Peki ama, dedim, sade iddiâ' ile olmaz, isbat-ı müddaa et…Muarızı olduğun bir cereyanın muvaffakyeti neden senin muvaffakiyetin oluyormuş, beyitleri kıtaları ilahileri bırak da meramını herkes gibi sadece anlat bakalım. Niamül-enis muharriri yumuşadı lakin beni ikna edeceğine emin görünüyordu. Hatta şimdi mütesebbimdi:

- Hay hay dinle bu vukuatın başlangıcından beri ne yaptım, ne rol oynadım, hulâsa edelim:

Onlar yapacağız başaracağız dedikçe ben yapamayacaksınız, başa çıkamayacaksınız diye bar bar bağırmadım mı? Orada bir Kemal "evet!" diyordu, burada bir Kemal "hayır!"… İşte zafer bu iki Kemalin müsbet ve menfi cereyanlarının tesadümünden hâsıl oldu, şerare-i muzafferiyet ancak bu iki zıt kuvvetinden çarpışmasından doğdu, ben "Beykoz'a Gebze'den gelse acep mi Kartal…"dedikçe onlar yaklaştı, yaklaşa yaklaşa nihayet işte bak hakikaten zafer Kartal'ı Gebze'ye geldi. Beykoz'a dört adımlık yolu kaldı.. Keşke Mihran Efendi istical edip de peyam'ı ayırmasaydı, zira eminim ki ben üç defa daha bu mısrayı yazsaydım iş büsbütün inada binecek ve Kartal Gebze'de mola vermeyip coktan Beykoz'a gelecekti.! Işte mirim sen anladın A. Bu şerefde benim de büyük bir hissem vardır. Bu serefde ben de mühim büyük bir amil oldum, fakat va-esafa ki millet hizmetimi takdir etmedi. Sad-hayf ki takdir etmxedi… ne denir: "bir gün bizim dahi olur elbet revacımız!"

Hava bulutlu, sisli, puslu idi… Sabık baş muharrir yerinden kalktı, camdan Kayışdağ, Çamlıca taraflarına hazin hazin baktı. Sonra şu mutat beytini kemal-i rikkatle ağır ağır okudu: siz soyleyin ey dumanlı dağlar, gönlüm niye gizli gizli ağlar!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 87

30 Ekim 1922, Pazartesi

YALANLAR

- Oo!... diye haykırmışım, zira odama, bu günlerde İstanbul'da göreceğimi hiç aklımdan geçirmediğim pek eski, pek lâübâli bir dostum girmişti. Anadolu'dan geliyordu. Oturduk, sohbet ettik. O bana, ben ona yan gözle bakıyor, birbirimizi süzüyorduk. Zira çoktandır birbirimizden doğru haber alamamıştık. Oradan gelen sızıntı haberlere nazaran az zamanda bu arkadaşım kesb-i servet edivermişti. – ne

diyorsun yahu, diyorlardı, laf değil, para kırıyor! Memnun oluyordum. Dünya hali bu... Belki gün olur, zaman beni bu dostun yardımına muhtaç ederdi; sıkılmadan isteyebilirdim; "içimizde onun parası var, diyordum, bu dahi bir ümiddir!". İşte dün odama gelen arkadaşım böyle bir ümid ile bağlandığım bir arkadaşımdı. Fakat, halinden, kıyafetinden, evzâından pek de paralı adama benzemiyordu. İçimden, "zâhir dedim, ne kadar olsa taşradan geliyor, hantallaşmış.." Acaba ne suretle kesb-i servet etmişti. Ticaretle mi, ziraatle mi, kaçakçılıkla mı henüz soramıyordum. Mamafih onun da benden sormak istediği bir şey vardı... Anlıyordum; lakin cesaret edip de bir türlü "nedir?" diyemiyordum. Adeta aramızda bir bürûdet hâsıl olmağa başlıyordu. Nihayet dayanamadım:

- Eee, dedim, Allah versin, Allah ziyade etsin, cebini doldurmuşsun!

Hayretle yüzüme baktı, sonra şöyle söyledi:

- Ben değil, sen han, hamam sahibi olmuşsun. Anadolu'da tarz-ı hayatını söyleye söyleye bitiremiyorlardı, öyle para kırıyormuşsun ki...

- Ben mi? Onu burada senin için söylüyorlardı.

- Benim için mi? Ayol benim meteliğim yok!

- Ben de aşağı yukarı senin gibiyim!

- Hatta kendi kendime diyordum ki: "İstanbul'a dönünce bana yardımı dokunur, bir ümiddir." Bununla memnun oluyordum!

- Keza ben de öyle... Aramızda bir zengin arkadaş peyda oldu, lüzum hasıl olursa sıkılmadan muavenet talep edebilirdim diye seviniyordum. Şimdi ikimiz de susmuşduk; zira ikimizin de ümit kapıları sımsıkı kapanmıştı. İşte başımdan geçen şu vakaya bakıyorum da artık Anadolu'dan sızma bu kabîl dedikodulu haberlerin hiçbirine inanmamağa karar veriyorum!

Anadoludakiler de buradan sızanlara inanmasalar iyi ederler. Zaten çoğu gitti, azı kaldı; pek yakında birbirimizin önüne düşeceğiz ve hangimiz ak, hangimiz kara, gözlerimizle görüp öyle iman edeceğiz

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 88

3 Kasım 1922, Perşembe

<u>Ah, Bu İnsanlar...</u>

Geçen gün Haci Anesti'ye dedim ki.... [Ha, iltibâsa mahal kalmasın, bu ismi görür görmez bazı dar düşüncelilerin: "- nasıl, söylemezmiydik işte içimizde Yunan generalleriyle hâlâ görüşenler var!" demeleri me'mûldür; bahsettiğim Hacı Anesti, perükâr Hacı Anesti efendidir]... Evet, ona dedim ki:

- Şu saçlarımdaki kepekler için ne yapsam?

- Kolay, dedi, bir su yapayım, her gün taranırken kullanırsınız, geçer, gider!

Memnun oldum ve ertesi günü sordum:

- Su hazır mı?

- Hayır daha kaynıyor, yarına!

Daha ertesi günü tekrar sordum, köşeden bir şişe getirdi, içinde bulanık bir su vardı, kokladım, râyihasızdı; avucuma döktüm, bayağı sudan farksızdı; saçlarıma sürdüm, keenne terkos ile ıslatmıştım, tesirsizdi. Benim bu nâ-hoşnud ve emniyetsiz bakışımı görünce berberim dedi ki:

- İçinde yedi çeşit ilaç vardır, renksiz ve kokusuz duruşuna ehemmiyet vermeyiniz, tam on saat kaynadı, marifetli bir sudur şayed başınızda kepek varsa köpürür, yoksa köpürmez; haftasına da kalmaz saçlarınız tertemiz olur!

İyi ama kepek başımdan taştığı halde o gün ilaçta bir köpürme hali görmedim. Sordum:

- İşte, dedi, bakınız!

Baktım, baktım, hayır başımda köpüğe benzer bir şey sezemiyordum.

Öteki anladı:

- Beyim, dedi, köpük dedikse tuvalet sabunu köpüğü demedik A... Şöyle köpüğe benzer bir beyazlık...

Ben onu da fark edemedim, edemedim ama sesimi de çıkarmadım. Artık kânî idim, Anesti efendi kepeklerimi (oto sügjestiyon) ile tedavi edecekti, yani galiba içine bir fiske karbonat atılmış su ile... Ne yedi türlü ilacın ne de yedi saat kaynamanın aslı esası yoktu.

Fakat, gelelim işin asıl garip olan cihetine. O gün bugündür, yani her gün dükkana girdim mi hiç unutmuyor, ilacımı istiyor ve başımı onunla taratıyorum. Ben böyle inad ile, ısrar ile, inanmış gibi suyu sordukça görüyorum ki kalfalar içlerinden:

- Yahu, diyorlar, bu adamın adı ama boş yere zekiye çıkmamış... Sade suyu ilaç diye ilaç diye başına sürüyor da farkında olmuyor! Galiba gıyabımda, dükkanda alaylar, şakalar da yapılıyor ki çırak ben "ilacımı verin!" diye seslendimmi havlu ile yüzünü örterek kenarda kıs kıs gülüyor.

Dün sordum: Bu ilaç kaç kuruş?

- Bir lira!

Verdim. Hiçbir faydasını görmediğim halde hâlâ başımı onunla ıslatmakta ve her gün aldatılmış görünmekten memnun olmaktayım. Zira ne yapayım, uzağa gitmek güç olacak, dükkan evimin tam altında... Hoş geçinmek işime daha muvaffak geliyor.

Geçinmek istediğim içindir ki sade suya kimya imiş gibi aldanmış görünmeyi beni yorup i'tiyâdlarımı değiştirtecek olan zararlı bir zekâvete tercih ediyorum!

AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 89

6 Kasım 1922, Pazartesi

Dört Zamane Fıkrası

Bir fakir adamın mektep arkadaşlarından biri, bir büyük mevkiye irtika' eder. Fakir ihsan ümidiyle ara sıra ziyaretine giderse de umduğuna nâil olamaz. Bir gün esnâ-yı mûsahabette sahib-i zaman fakir arkdaşına der ki:

- Oğlunuz var mı?

- Var efendim, mektebe gidiyor.

- Ne okuyor?

- Hukuk-u kadimeye riâyet etmeyenlere rahmet okuyor?

Herifin biri rüyasında şeytanı bir mahbûb dilârâ suretinde görür. Der ki:

- Yahu ben şimdiye kadar nerede senin resmini gördümse hepsi de kuyruklu, külahlı, müstektreh, müthiş şeylerdi. Halbuki sen adeta bir afetmişsin!

Şeytan gülmüş ve demiş ki:

- O gördüğün resimlerin hiçbiri benim suretim değil ama, ne çare ki fırça düşman elinde!

Cahilin biri yolda giderken elinde bir takım yular götüren adama tesadüf eder:

- Sen kimsin, der, bunları ne yapacaksın?

Şahs-ı meçhul der ki:

- Ben şeytanım, elimdekiler de yulardır; hak yolundan çıkarmak istediğim adamların boyunlarına takar, çekerim!

Herif:

- Peki, öyle ise göster, benim yularım hangisidir? Der, şeytan da der ki:

- Senin gibi cahillere yuların lüzumu yok, kullanmak için parmağımla işaret kafi gelir!

Bekri Mustafa bir gün gizlice bir meyhanede içerken bostancıbaşı içeri girer. Bekri hemen şişesini kapar, meyhanenin bahçesindeki havuza atlar.

Ağa:

- Bre, çık oradan?

Diye haykırır. Bekri Mustafa der ki:

- Yo... Buraya artık sen karışamazsın, Kapudan paşa karışır!

Muktatifi: AYDEDE

NAKŞ-I BERÂB – 90

9 Kasım 1922, Perşembe

<u>Zamane Fıkraları</u>

Evvel zamanda, yürümeye kudreti kalmayacak kadar kafayı tütsüleyen sarhoşları meyhaneden küfeye bindirip evlerine öyle gönderirlermiş. Bir akşam, ayyaşın biri, hammalın sırtında, başı ve kolları küfeden sallana sallana giderken yolda bildiklerinden birisi seslenmiş:

- Uğurlar ola yahu... bu ne hal?

Serin bir rügarla aklı başına gelen sarhoş hemen cevap vermiş:

- Ey kuzum, ibadette mahfî, kabahat de mahfî!

Devri sabıkda [buna devri Hamidî desek daha doğru olur!] maaşlar ancak senede bir iki defa verilirdi.Bir meclisde tedahülün sekizinci ayı bitirip dokuzuncu aya bastığından bahs olunurken; hoş sohbetlerden biri:

- Hele biraz sabır edelim, der, doğurmasına bir şey kalmamış!

Çalgıcının birine annesi:

- Evladım artık büyüdün, seni evlendirelim deyince oğlu:

- Peki ama, ben her kadınla evlenemem Eğer bir ölü yıkayıcı bulursanız peki! Demiş. Hatuncağız şaşırıp sebebini sorunca:

- Ayol, bu dünya gam ve şâdi dünyasıdır; düğün dernek olursa beni, cenaze olursa onu çağırırlar, geçinip gideriz!

Cevabını vermiş.

Adamcağızın biri, henüz pek genç olan oğlunu evlendirmeğe kalkmış. Ahbabları:

- canım daha pek küçük, bırak biraz aklı başına gelsin!

Deyince:

- Hiç aklı başına gelirse evlenir mi?

cevabını vermiş.

Çocuğun biri babasına:

- Yeni evlilerin ilk ayına niçin “balayı” diyorlar

deyince, adamcağız:

- Ondan sonra aylar hep zehir gibi acıdır da onun için!

Demiş.

Muktatıfı: ÇİMDİK